

ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**1835/21 (H.1065-1067/M. 1655-1657) NUMARALI
TRABZON ŞER'İYYE SİCİLİ'NE GÖRE TRABZON**

Volkan KEL

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Süleyman POLAT

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARİH ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ BİLİM DALI**

ŞUBAT 2025

**1835/21 (H.1065-1067/M. 1655-1657) NUMARALI TRABZON
ŞER'İYYE SİCİLİ'NE GÖRE TRABZON**

Volkan KEL

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARİH ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ BİLİM DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

ŞUBAT 2025

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Volkan KEL

05.02.2025

TEZ ONAY SAYFASI

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı Volkan KEL öğrencisi tarafından hazırlanan 1835/21 (H.1065-1067/M. 1655-1657) NUMARALI TRABZON ŞER'İYYE SİCİLİ'NE GÖRE TRABZON Başlıklı tez çalışması 05/02/2025 tarih ve saatinde yapılan tez savunma sınavında aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak KABUL edilmiştir.

	Kabul	Ret
Başkan (Prof. Dr. Mustafa ALKAN):	☒	☐
Üye (Prof. Dr. Süleyman POLAT):	☒	☐
Üye (Dr. Öğr. Üyesi Harun YENİ):	☒	☐

1835/21 (H.1065-1067/M. 1655-1657) NUMARALI TRABZON ŞER'İYYE SİCİLİ'NE
GÖRE TRABZON
(Yüksek Lisans Tezi)

Volkan KEL

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
Şubat 2025

ÖZET

Resmi devlet görevlileri tarafından oluşturulan Şer'îyye sicilleri, Osmanlı Devleti'nin tarihi, siyasi, hukuki, idari, mali, dini ve askeri alanlarda incelenmesi ve araştırılmasında birinci elden kaynak niteliğindedir. Bu çalışma Hicri 1065-1067/Miladi 1655-1657 yılları arasını kapsayan “1835/21 Numaralı Trabzon Şer'îyye Sicili”nin transkripsiyonu yapılarak sicilde yer alan belgeler doğrultusunda sicilin tutulduğu yıllar aralığında Trabzon'daki sosyal, kültürel, ekonomik ve idari yapı değerlendirilmeye çalışılmıştır. Birinci bölümde Osmanlı öncesi ve sonrası Trabzon tarihi hakkında kısa bilgi verilmiştir. İkinci bölümde, söz konusu defterde geçen bilgiler tahlil edilerek burada geçen bilgilere göre değerlendirme yapılmıştır. Üçüncü bölümde ise 1835/21 numaralı Trabzon şer'îyye sicilinin transkripsiyonundan örneklerle yer verilmiş ve bunun özeti hazırlanmıştır.

Bilim Kodu : 117514
Anahtar Kelimeler : Şer'î Hukuk, Şer'î Mahkeme, Şer'îyye Sicili, Trabzon
Sayfa Adedi : 235
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Süleyman POLAT

TRABZON ACCORDING TO THE COURT RECORD NUMBER 1835/21 (H.1065-
1067/M. 1655-1657)
(M.Sc. Thesis)

Volkan KEL

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

February 2025

ABSTRACT

Ottoman sharia court records composed by state officials are among the primary sources for research on the Ottoman legal, political, administrative, fiscal and military history. The court record numbered 1835/21 of Trabzon, which is thoroughly examined in this thesis, is a collection of entries dated 1065 -1067 H. / 1655-1657 A.D. The register is transcribed, and thus the social, cultural, economic and administrative structures of Trabzon within the given years are evaluated through the documents in this registry. The first chapter gives a brief history of Trabzon including the period before and during the Ottoman reign. In the second chapter, an analysis and evaluation of the information of various types given in the register in question are fulfilled. In the third chapter, some representative examples from the court record are given, and then all the entries are summarized one by one.

Science Code : 117514
Key Words : Shariah law, Sharia Court, Sharia Registry, Trabzon
Page Number : 235
Supervisor : Prof. Dr. Süleyman POLAT

TEŞEKKÜR

Hayatımın her alanında beni destekleyen bana inanan kitaplarımı bulundukları dolaplardan çıkaran anneme ve desteğini esirgemeyen babama, yüksek lisans dönemim boyunca maddi-manevi destek verdikleri özenli ve hassas davrandıkları için çok teşekkür ederim.

Tez çalışmamda bana danışmanlık yapan bana hayatımda öğrendiğim en karışık öğretileri mümkün olan en kısa sürede öğreten ve değerlendirmeleri olmasaydı asla ortaya çıkamayacak olan tezime sunduğu değerli katkılardan dolayı sayın Prof. Dr. Süleyman Polat’a, içtenlikle teşekkür ederim. Eğitim hayatım boyunca akademik olarak beni destekleyen, teşvik ve yönlendirmeleriyle bana yardımcı olan tüm hocalarıma ve her yardımını istediğimde sıkılmadan, içtenlikle bana yardımcı olan Dr. Ayşe Erol’a teşekkürü borç bilirim.

Volkan KEL

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLoların LİSTESİ	xi
KISALTMALAR	xiii
1. GİRİŞ	1
2. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE TRABZON VE KLASİK DÖNEM ADLİYE TEŞKİLATI İLE ŞER'İYE SİCİLLERİ	3
2.1. Trabzon'un Tarihi ve Osmanlı İmparatorluğu'na Katılımı.....	3
2.2. Osmanlı Hukuku	5
2.2.1. Şer'i ve Örfi Hukuk	6
2.2.2. Şer'iye Mahkemelerinin Yapısı ve İşleyişi	7
2.2.3. Osmanlı Mahkemesinde Görevli İsimler	9
2.2.3.1. Kadı	9
2.2.3.2. Naib	11
2.2.3.3. Kâtip	11
2.2.3.4. Şühûd-ül Hâl.....	11
2.2.3.5. Muhzır	12
2.2.3.6. Çavuş	12
2.2.3.7. Subaşı	12
2.2.3.8. Asesler	13
2.2.3.9. Kassam	13
2.2.4. Şer'iye Sicilleri	13
2.2.5. Şer'iye Sicillerinde Yer Alan Belge Türleri	15

2.2.5.1. Hücet.....	15
2.2.5.2. İ'âm	15
2.2.5.3. Mar'uzlar	16
2.2.5.4. Ferman.....	16
2.2.5.5. Berat	17
2.2.5.6. Buyuruldu	17
2.2.6. Diğer Belge Türleri	17
2.2.6.1. Vakfiye	17
2.2.6.2. Müraseleler	18
2.2.6.3. Telhis	18
2.2.6.4. Temessük.....	18
2.2.6.5. Tezkire (Tezkere)	18
2.2.7. Trabzon Şer'iyye Sicilleri ile İlgili Tezler	18
2.3. 1835/21 Numaralı Trabzon Şer'iyye Sicil Defterinin Tanıtımı	24
3. SİCİLDEKİ KAYITLARIN KONULARINA GÖRE DAĞILIMI VE DEĞERLENDİRİLMESİ	27
3.1. Defterde Yer Alan Davaların Konuları ve Değerlendirme.....	27
3.1.1. Sosyal Hayat	27
3.1.1.1. Aile yapısı.....	35
3.1.1.1.1. Nikâh	35
3.1.1.1.2. Mehir ve nafaka.....	40
3.1.1.1.3. Boşanma	49
3.1.1.1.4. Vasi tayini	51
3.1.2. Tereke (Miras), Mal Paylaşımı	52
3.1.2.1. İhtilafli tereke kayıtları	53
3.1.2.2. Sulh ile neticelenen tereke davaları	58
3.1.2.3. Mirasa dayalı borç ile ilgili tereke kayıtları	61

3.1.2.4. Miras ile elde edilen malların satışları ile ilgili tereke kayıtları	64
3.1.2.5. Mirasçısı olmayan malların devlete veya kişilere intikali ile ilgili tereke kayıtları	66
3.1.2.6. Miras tespiti ile ilgili tereke kayıtları	69
3.1.2.7. Miras vekâletleri ile ilgili tereke kayıtları	72
3.1.3. Köleler.....	73
3.1.4. Vakıf	76
3.2. Maddi Konular	79
3.2.1. Alacak-Verecek (Borç)	79
3.2.2. Satış İşlemleri.....	84
3.2.3. Hibe	93
3.2.4. Toprak ve Arazi Anlaşmazlıkları	95
3.2.5. Hayvanlar ile İlgili Hükümler	99
3.2.6. Vergiler	100
3.3. Adli Olaylar.....	102
3.3.1. Cinayet	102
3.3.2. Yaralama, Darp ve Diğer Adli Olaylar	105
3.3.3. Hırsızlık.....	108
3.4. Sicildeki Kayıtlarda İdari Yapı.....	110
3.4.1. Sicilde Adı Geçen İdari Birimler	110
3.4.2. Kayıtlarda Adı Geçen Mahalleler	113
3.4.3. Sicilde Adı Geçen Devlet Adamları ve Önemli Şahıslar.....	115
3.4.4. Ta'yin ve Atamalar	120
3.4.5. Trabzon kalesindeki Beşli Neferatı ve Mevacipleri.....	122
3.4.6. Trabzon Gümrüğü	127
3.4.7. Diğer Hükümler	130

4. SONUÇ	133
KAYNAKLAR.....	135
EKLER.....	139
EK-1. 1835/21 Numaralı Trabzon Şer’iyye Sicilinin Transkripsiyonundan Örnekler	139
EK-2. 1835/21 Numaralı Trabzon Şer’iyye Sicil Defterindeki Belgelerin Özeti	170
ÖZGEÇMİŞ	235

TABLoların LİSTESİ

Tablo	Sayfa
Tablo 2.1. Trabzon Şer' iye Sicilleri.....	21
Tablo 2.2. 1835/21 Numaralı Trabzon Şer' iyye Sicilinde Yer Alan Hükümlerin Konu ve Sayılarına Göre Tasnifi ve Yüzde Oranlarının Tespiti.....	25
Tablo 3.1. Kayıtlarda Milletleri Üzerinden İsimlendirilenler	28
Tablo 3.2. Kayıtlarda Özürleri Üzerinden İsimlendirilenler.....	28
Tablo 3.3. Kayıtlarda Adı Geçen Meslekler	30
Tablo 3.4. Kayıtlarda Adı Geçen Aileler	32
Tablo 3.5. Kayıtlarda Adı Geçen Erkek İsimleri	34
Tablo 3.6. Kayıtlarda Adı Geçen Kadın İsimleri	34
Tablo 3.7. Sicilde Bulunan Nikâh Kayıtlarındaki Kadınların Medeni Durumu	39
Tablo 3.8. Mehir Miktarları ve İlgili Kayıt Numaraları.....	47
Tablo 3.9. Defterde Bulunan Vasi Kayıtları	52
Tablo 3.10. İhtilafı Davalar.....	57
Tablo 3.11. Sulh ile ilgili Davaların Taraflar, Yer, Konu ve Tarihine Göre Tasnifi .	61
Tablo 3.12. Mirasa Dayalı Borç ile İlgili	64
Tablo 3.13. Satışlar ile İlgili.....	66
Tablo 3.14. Devlet veya Kişilere Miras Yolu ile Emanet/İntikali	68
Tablo 3.15. Tespit Davaları.....	72
Tablo 3.16. Kayıtlara Giren Köle Azat'ı	76
Tablo 3.17. Kayıtlarda Adı Geçen Vakıflar	79
Tablo 3.18. Alacaklı, Borçlu ve Borç Miktarlarının Listesi	84
Tablo 3.19. Deftere Yansıyan Satış Akitleri:	91
Tablo 3.20. Deftere Yansıyan Kiralama, Şüf'a Hakkı ve Satış İptali	93
Tablo 3.21. Deftere Yansıyan Hibe Kayıtları	95
Tablo 3.22. Kayıtlarda Adı Geçen Tımar Sahibi Kişiler	99

Tablo 3.23. Defterde Geçen İdari Yerler:	113
Tablo 3.24. Defterde Geçen Mahalle İsimleri.....	114
Tablo 3.25. Kayıtlarda Adı Geçen Mimari Eserler	115
Tablo 3.26. Deftere Yansıyan İdari Görevliler	119
Tablo 3.27. Deftere Yansıyan Dini Görevliler.....	120
Tablo 3.28. Sicile Yansıyan Tayin ve Atamalar	122
Tablo 3.29. Trabzon Kalesindeki Beşli Taifesi.....	127

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısıltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısıltmalar	Açıklamalar
Bkz.	Bakınız
ev.	Çeviren
Dia.	Türkiye Diyanet Vakfı İşlam Ansiklopedisi
Ed.	Editör
H.	Hicri
h.	Hüküm
M.	Miladi
c.	Cilt
s.	Sayfa
S.	Sayı
S.B..	Sosyal Bilimler Enstitüsü
T.ř.S.	Trabzon şer'iyye Sicilleri
T.T.K.	Türk Tarih Kurumu
Bkz.	Bakınız

1. GİRİŞ

Tarihin aydınlatılmasında en önemli kaynakların başında yazılı belgeler gelmektedir. Şer‘iyye sicilleri Osmanlı İmparatorluğu tarihçiliği için en önemli kaynaklardan biridir. Mahkemeye intikal eden her türlü resmi yazılar ve davalar sicillere kaydedilirdi. Şer‘iyye sicilleri, içerdiği belgeler sayesinde Osmanlı tarihinin çeşitli yönlerini tüm ayrıntılarıyla inceleme imkânı vermektedir. Özellikle yerel tarih çalışmalarında sosyal, askeri, iktisadi, adli ve idari yapı hakkında çok kıymetli bilgiler içeren şer‘iyye sicilleri tarih araştırmalarında “birinci elden kaynak” görevindedirler. Bu şer‘iyye sicilleri ait oldukları bölge halkının günlük hayatını, çarşılarını, mahalle ve köylerini, örf ve adetlerini, vakıflarını, yaşam koşullarını, bölgedeki her türlü fiyat hareketlerini, farklı etnik ve dini grupların birbirleriyle ilişkilerini ve bölgenin ticari faaliyetlerini gösteren çok kıymetli bilgiler vermektedir. Ayrıca, merkez ile taşra arasındaki her türlü resmi yazışmaları, sosyal, kültürel, hukuki, idari ve iktisadi hayatı da yansıtan mahkeme kararlarını içermektedirler.

İncelenen 1835/21 numaralı Trabzon Şer‘iyye Sicili’nin 1065-1067/Miladi 1655-1657 tarihli Osmanlı Devleti’nin Trabzon şehrinde tutulan şer‘i mahkeme kayıtlarını içermektedir.

Çalışmanın ilk kısmında, Trabzon’un kısa bir tarihi ve Osmanlı İmparatorluğuna katılımı ve şer‘iyye mahkemeleri ve bu mahkemelerdeki görevliler, şer‘iyye sicilleri ve bu sicillerde yer alan belgeler ile Trabzon ile ilgili yapılmış yüksek lisans ve doktora çalışmalarına yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci kısmında 1835/21 numaralı Trabzon Şer‘iyye Sicili hakkında genel bilgi verilip sicildeki bilgiler göze alınarak kapsamlı bir değerlendirme yapılmıştır. Ek kısmında ise sicilin transkripsiyonundan örneklerle yer verilerek defterin özetleri özeti yer almaktadır.

2. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE TRABZON VE KLASİK DÖNEM ADLIYE TEŞKİLATI İLE ŞER'İYE SİCİLLERİ

2.1. Trabzon'un Tarihi ve Osmanlı İmparatorluğu'na Katılımı

Trabzon, MÖ 8. yüzyılda Miletli Yunan yerleşimciler tarafından kurulan, antik çağda Trapezous olarak bilinen ve Karadeniz'in güney kıyısındaki stratejik konumu nedeniyle büyük öneme sahip bir şehirdir.¹

Trabzon'un stratejik konumu, antik dönemde onu Akdeniz ile Asya iç bölgeleri arasındaki ticaret için kritik bir merkez yapmıştır. Kadim ipek yolunun kuzey yolu denilen kısmının son durağı Trabzon'dur.² Şehirdeki altyapı gelişmeleri, limanlar ve kara yolları, Erzurum'dan Tebriz'e uzanan ticaret güzergâhının denize ulaştığı yer olarak doğu-batı ticaretinin önemli bağlantısını oluşturan Trabzon, sadece yapılanması ile değil coğrafi konumu nedeniyle de liman, iklim ve güzergâh olarak ideal bir konumdadır.³

Yunan kolonisi olduğu sırada Pers tahakkümü altına giren Trabzon İskender tarafından ele geçirilmiş en iyi dönemini geçireceği Bizans İmparatorluğu dönemine kadar Pontus egemenliğinde kalmıştır. Trabzon şehri ve çevresi Anadolu'da Roma imparatorluğu hakimiyetinin başladığı dönemden itibaren pek çok idari düzenlemeye tabi tutulmuştur. M.Ö. 63'te Pontos kralı VI. Mithradates'i mağlup ettikten sonra ele geçirdikleri topraklarda Pontus eyaletini kuran Romalılar, Trabzon ve çevresindeki ilk idari düzenlemelerini gerçekleştirmişlerdir.⁴ Bizans döneminde metropolitlik haline getirilerek önemli bir üs haline gelen Trabzon, Haçlıların İstanbul'u yağmalamasından sonra İstanbul'da bulunan Komnenos Ailesi Trabzon'a yerleşmiş ve Trabzon İmparatorluğu'nun temellerini atmışlardır.⁵ Takip eden yıllarda Komnenos Hanedanı tarafından yönetilen şehir, bölgesel siyaset ve kültürel etkileşimde önemli bir rol oynamıştır. Bizans İmparatorluğu'nun parçalanmasından sonra, 1461 tarihine kadar

¹ Kılıç, S.-Demirel S.-Akgül, H. Ç. (2021) "Kadim Trabzon Üzerine Yeni Arkeolojik Gözlemler: "Hadrian Limanı", *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, S. 30, s.388.

² Şahin, T. E. (2020), "İpek Yolu: Tarihsel Geçmiş, Kültürü ve Türk Dünyası İçin Önemi", *TAD*, S.39/67, s.75.

³ Köse, B. A. (2017), "Orta çağda Trabzon Limanının Tarihsel Coğrafyasının Siyasal ve Ekonomik Sonuçları", *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, S.22, s.9-36.

⁴ Genç, A. (2022) "Bizans İmparatorluğu Döneminde Trabzon ve Çevresinin İdari Yapısı (VI-XI. Yüzyıl)", *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.20/1, s.16-30.

⁵ Fallmayer, J. P. (2011), "Trabzon İmparatorluğu'nun Tarihi", *T.T.K. Yayınları*, s.4-40

Trabzon'daki Komnenos hanedanı, özerkliklerini koruyarak hem askeri hem de diplomatik manevralarla bölgedeki varlıklarını sürdürmüşlerdir.⁶

Trabzon, Bizans'ın doğuda yer alan siyasi, askeri ve ticari öneme sahip önemli bir merkezidir. Trabzon, sahip olduğu ulaşım ve iletişim şartlarının sağladığı kolaylıklar sayesinde bağlı olduğu merkeze yönelik siyasi ve askeri tehlikeleri ilk elden gözlemlemeye ve gerekli olan önlemleri almaya müsait yapıda olmuştur.⁷

Yunan kültürünün merkezi halinde olan bu şehir tam olarak Osmanlı idaresine girmeden evvel Moğol baskısı ile Anadolu'ya gelen ekseriyetle Yüreğir ve Çepni boylarından olan Türkmenlerin Trabzon Rum topraklarına yerleşmeye başlamaları ile Türkleşmeye başlamıştır. ⁸ Bu Türkmenler Osmanlı döneminde yapılacak fetihle bizzat şehrin ele geçirilmesine yardım etmişlerdir.

1461'de feth⁹ edilerek Fatih Sultan Mehmed Han'ın döneminde Osmanlı Devleti'ne katılan Doğu Karadeniz bölgesi, Rum eyaletine tabi bir sancak olarak teşkilâtlandırılmıştır. Sancağın merkezi Trabzon şehri olduğundan sancak bu adla anılmıştır. Trabzon Sancağı takip eden yıllarda 1580-1581'de Batum sancağı ile birleştirilerek eyalet haline getirilmiştir.¹⁰ 17. Yüzyılda Trabzon Eyâleti idari taksimat bakımından Kazâ-i Trabzon, Sürmene, Giresun, Rize, Keşap, Mapavri, Kürtün, Maçuka, Of ve Kazâ-i Yavabolu nam-ı diğer Görele'yi içine alan toplan 10 kazâ merkezinden oluşmaktadır.¹¹

Fetih sonrası hızla yapılandırılan Trabzon hızla İslamlaşmış çoğunluğu oluşturan Hristiyan halkın dahi zaman geçtikçe İslamiyet'i seçtiği görülmüştür. Bu süreçte sadece gayrimüslim halkın değil, Trabzon halkının kullandığı köle ve cariyelerinde İslamiyet'i seçerek Trabzon şehrinin İslamlaşması sağlanmıştır.¹² Bu hızlı dönüşüm ile

⁶ Healt W. L.- Emecen F. (2012), "Trabzon", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, S.41, s.296-301.

⁷ Aygün, N. (2008), "XIX. Yüzyılın Ortalarında Trabzon'da Sosyal ve İktisadi Yapı", *Karadeniz Araştırmaları*, S.5/17, s.75.

⁸ Parmaksızoğlu, İ. (1971), "Trabzon'un Fethi: 21 Muharrem 866- 26 Ekim 1461", *Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi*, cilt: 10, S.112-113, s. 336

⁹ Trabzon'un fethi ile alakalı ayrıntılı ve geniş bilgi için. Bkz. İnan, K. (2003). "Trabzon'un Osmanlılar Tarafından Fethi". *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.14/1, s.71-79.

¹⁰ İnan, K. (2003). a.g.e. s.79.

¹¹ Demirci, S. (2012). XVII. Yüzyılda Trabzon Eyaletinin İdari Taksimatı ve Vergilendirilebilir Nüfus: Giresun, Keşap, Kürtün ve Yavabolu Nam-ı Değer (GÖRELE) Kazaları Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.15, s.15

¹² İnan, K. (1998), "Trabzon'da İhtida Olayları (1648-1656)", *Trabzon Tarihi Sempozyumu*, Trabzon, s.245-252

özellikle 16.yüzyıldan sonra müslüman nüfus hristiyan nüfusu geçmiş şehir bir Türk-İslam şehri haline gelmiştir.¹³

Sonuç olarak, Trabzon'un Osmanlı Devleti'ne katılımı, şehrin stratejik, ekonomik ve kültürel yapısında önemli dönüşümlere yol açmıştır. Hem askeri hem de diplomatik açıdan kilit bir rol oynayan Trabzon, Osmanlı İmparatorluğu'nun Karadeniz bölgesindeki egemenliğini pekiştirmiştir zamanla Türk-İslam kültürüne adapte olarak bölgenin en kritik şehirlerinden biri haline gelmiştir.

2.2. Osmanlı Hukuku

Altı asır boyunca geniş bir arazide farklı din, dil ve ırka mensup insanları yönetebilmeyi başarmak yalnızca askeri bir güçle mümkün değildir. Osmanlı Devleti'nin kurduğu ve asırlarca devam ettirebildiği düzenin en önemli ayağı hukuktur. Adalet ve adalete olan inanç din, dil, ırk farkı gözetmeden halkın idareye olan güvenini arttırarak imparatorluğun yaşaması ve devam etmesinde en büyük etkenlerden birini oluşturmuştur.

Emevi, Abbasi, Selçuklu ve Memluk Devletleri ile Osmanlı Devleti'nin hukuk yapısı benzerlik göstermektedir.¹⁴ Osmanlı Devleti bu devletlerin hukuk yapısını birebir kullanmamış kendi inanç esaslarına, örf ve adetlerine göre şekillendirilmiştir. Böylece Osmanlı hukuk yapısının kendine özgü bir yapı oluşturmuştur. Osmanlı Devleti'nde *şer'i hukuk* ve *örfi hukuk* olmak üzere iki hukuk türü vardır. Bu ikisi Osmanlı hukukunun iki unsurudur. Şer'i hukuk, dini normlar ve prensipler çerçevesinde şekillenirken örfi hukuk ise, geleneksel Türk devlet yapısının oluşturduğu Türk liderlerinin buyrukları ve resmi beyannameleri ile desteklenen hukuk kurallarından meydana gelmiştir.¹⁵

Osmanlı klasik döneminde özel hukuk alanı tamamen Şer'i Hukuk kaynaklarına göre düzenlenmişken, devlet yönetiminde Şer'i Hukukun yetersiz kaldığı yerde örfi hukuk devreye girmiştir. Örfi hukuk, şer'i hukuku bozmayacak ve ona ters düşmeyecek bir şekilde sisteme dâhil edilmiştir. Osmanlı İmparatorluğunda da diğer islam

¹³ İnan, K. (1999) "1831 Nolu Şeriye Siciline Göre 17. Yüzyıl ortalarında Trabzon'da Mülk Satışları", *Türk Dünyası Araştırmaları*, s.120, s. 103.

¹⁴ Bozatay Ş.A.-Demir, K.A. (2013), "Osmanlı Adli ve İdari Sisteminde Kadılık: Kurumsal Bir Değerlendirme", *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, c. 6/10, s.74.

¹⁵ Aydın,M. A. (1996), "Türk Hukuk Tarihi", *Beta Basım Yayınları*, İstanbul, s. 73-78.

memleketlerinde olduğu gibi, başlıca şer’i ve örfi davaların görüldüğü yere, resmi yazı ve kanunnamelerde Mahkeme veya meclis-i şer denilmiştir¹⁶

2.2.1. Şer’i ve Örfi Hukuk

Osmanlı Devleti, kaynağını İslâm hukukundan alan ve “şer’i hukuk” dediğimiz bir hukuk sistemi ile birlikte; kaynağını padişahın kanun yapma yetkisinden alan “örfi hukuk” adı verilen ikili bir hukuk sistemiyle yönetilmiştir.¹⁷ Osmanlı devleti, İslam hukukunu uygulama konusunda diğer müslüman devletlerden farklı bir yol izlememiştir. İslam hukukunun açıkça hüküm vaz ettiği alanlarda fıkıh kitaplarındaki Hanefi görüşleri esas alınarak uygulamaya gidilirken¹⁸ bazı durumlarda örf ve adetlerden gelen örfi kuralları da kullanmaktan çekinmemiş ve uzun yıllar süregelen adil bir sistem kurmayı başarmışlardır.

Her şeyden önce örfi hukuk, şer’i hukukun bazı hükümlerini ortadan kaldırmak veya değiştirmek iddiasıyla ortaya çıkmış değildir. Osmanlı Devleti, esas itibariyle şer’i hukuka dayalı bir devlettir. Fakat siyasi, idari ve hukuki bazı zaruretler sonucu örfi hukuk diye ikinci bir hukuk sistemini daha kullanma ihtiyacını hissetmiş ve devlet, bunun şer’i hukukla çatışmamasına itina göstermiştir. Aksi bir uygulama, hukuki hayatta çekişmelere yol açardı. Bu sebeple şer’i ve örfi hukuka bakıldığında zaman bunların birbirleri ile çatışan veya rekabet eden iki ayrı hukuki yapı değil, birbirleri ile uyum içinde oldukları görülür.¹⁹

Şer’i hukuk, Osmanlı toplumunun sosyal ve ekonomik hayatını düzenleyen temel bir yapı taşı oluşturmuştur. İslam hukukunun temel ilkeleri, sadece dini yükümlülükleri değil, aynı zamanda toplumsal etik ve adalet anlayışlarını da belirlemiştir. Bu yasalar, ticari işlemlerden aile meselelerine kadar geniş bir yelpazede, bireylerin günlük faaliyetlerini İslami ilkelerle uyumlu hale getirmiştir.

Örfi hukuk, Türk toplumu arasında Orta Asya’dan beri süregelen adet ve geleneklere dayanmaktadır. Özellikle kamu hukuku alanında örfi hukuk ön plana çıkar. Farklı kültür ve toplulukların oluşturduğu bu devlet içerisinde İslami kuralların dışına

¹⁶ İnalçık, H. (1997) “Mahkeme”, MEB İslam Ansiklopedisi, *Milli Eğitim Basımevi*, C. 7, s.149

¹⁷ Cıkay, N. (2021), “Osmanlı’da Cerime Uygulaması ve İstismarı”, *MECMUA Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, S.12, s.272-288.

¹⁸ Koşum, A. (2004), “Osmanlı Örfi Hukukunun İslam Hukukundaki Temelleri”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.17, s.159.

¹⁹ Kazıcı, Z. (2003), “Osmanlı Devleti’nde Din ve Hukuk”, *İstem*, S.1/1, s.65-66.

çıkılmadan örfi kanunların da işlemesi daha esnek ve işlevsel bir sistem oluşturmuştur.²⁰

Örfi hukuk denildiğinde, salt bir örf ve âdet hukuku anlaşılmamalıdır. Ancak yine de örfi hukuk normları belli alanlarda uygulanagelmiş örf ve adetlerden, hukuki teamüllerden etkilenmiştir. Osmanlılar fethettikleri yerlerde mevcut hukuki yapıyı tepeden tırnağa değiştirmek yerine, oradaki toplumun zaman içerisinde örf ve adetlerin gelişimi ile Osmanlı hukukuna uyum sağlamalarını daha uygun görmüşlerdir. Örfi kanunlar gücünü dini teamüllerden almadıklarından dolayı bazı durumlarda yasayı koyan padişahın kendi döneminde geçerli olan kuralların daha sonradan gelen padişahlar tarafından devam ettirilebileceği gibi değiştirilebildiği gözlemlenmiştir.²¹

2.2.2. Şer'iyye Mahkemelerinin Yapısı ve İşleyişi

Mahkeme, Arapça'da hükm kökünden mekân ismi olan mahkeme kelimesi sözlükte “hüküm verilen yer, yargılama yeri” anlamındadır. Fıkıh terimi olarak kadıların içinde davalara baktıkları daire ve makamı, daha teknik bir ifade ile kamu hizmeti niteliğindeki yargılama yetkisinin kullanılması için kurulmuş resmi makam ve kurumu ifade eder.²²

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan Tanzimat Dönemi'ne kadar geçen sürede her türlü davaların görüldüğü yer Şer'i Mahkemeleridir. Şer'i mahkemelerin bulunduğu her kazada adaleti sağlamak adına davalara bakan kadılar bulunmaktaydı. Kadıların oturdukları yer mahkeme divanı olarak kabul edilirdi. Bu mahkemelere Müslim veya gayrimüslim ayırt etmeksizin herkes başvuru yapma hakkını sahipti.²³

Osmanlı şer'iyye mahkemeleri yargılama ve noterlik görevi görmüşlerdir. Şer'iyye mahkemeleri için “mehâkim-i şer'iyye, meclis-i şer'i, meclis-i şer'i enver/nebevi” gibi tabirler kullanılmaktadır.²⁴ Kadılar bu mahkemelerde, nikâh, izdivaç, miras taksimi, yetim ve mal-i gaibin muhafazası, vasi tayin ve azli, vasiyetlerin ve vakıfların

²⁰ Dinler, V. (2022), “Osmanlı Devleti'nin Klasik Dönem İdari Yapısı ve İşleyişi”, *Telakki Sosyal Bilimler Dergisi*, c.1/1, s.15-16.

²¹ Sevinçli Ç. (2023), “Osmanlı Aile Hukuku'nda Şer'i ve Örfi Hukukun Gelişim Süreci Üzerine Genel Bir Değerlendirme”, *Uluslararası Akademik Birikim Dergisi*, c.6/5, s.975-976.

²² Atar, F. (2003), “Mahkeme”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.27, s.338-341.

²³ Saydam, A. (1999), “Osmanlı Medeniyet Tarihi”, *Derya Kitabevi*, Trabzon, s.296.

²⁴ Akgündüz, A. (1988), “Şer'iyye Sicilleri Mahiyeti, Toplu Kataloğu ve Seçme Hükümler”, c.1. T.D.A.V. Yay. İstanbul, s.76.

hükümlerine riayet edilmesinin nezareti, cürüm, cinayet ve sair şer'î hukuki bütün davalara bakarlardı.²⁵

Osmanlı Devleti'nde her kaza çevresinde bulunan ve kadıların başkanlık ettiği şer'iyye mahkemeleri dışında merkezde bulunan Divan-ı Hümâyun, Veziriazam Divanları ile kazaskerlerin, ayrıca esnaf üzerinde lonca ve benzeri meslek teşekkülleri kethüdası ile muhtesiplerin, mali konularda defterdarların, askerler üzerinde Yeniçeri Ağası ve Kaptan-ı Derya'nın, tarikat mensupları üzerinde şeyhlerin, Hz. Muhammed soyundan gelenler üzerinde nakibüleşrafların, öte yandan taşralarda beylerbeyi ve sancakbeyleri divanlarının da birtakım yargı yetkileri vardı. Gayrimüslim tebaa, İslâm hukuku tarafından tanınmış bir otonomi çerçevesinde, *ahvâl-i şahsiyye* denilen şahıs, aile ve miras hukukuyla ilgili davalarını kendi ruhani meclislerine götürebildikleri gibi; isterlerse Osmanlı mahkemelerine de gidebilirlerdi. Osmanlı ülkesinde izinle geçici olarak bulunan gayrimüslimler de kendi aralarındaki ihtilafları konsolosluklarında çözerlerdi.²⁶

Bu adli yapı Tanzimat Fermanıyla birlikte adli ve hukuki saha başta olmak üzere devlet kademelerinin birçoğunda yenilikler yapılmış, şer'î mahkemeler de bu düzenlemeden nasibini almıştır. İlk olarak 1859 yılında *Mehâkim-i Şer'iyye Nizamnamesi* ile şer'iyye mahkemelerinin yetkileri yeniden belirlenmiş ve aleyhlerine olacak şekilde bazı sınırlamalar getirilmiştir. 1867/1284 yılındaki düzenlemeyle, şer'iyye mahkemeleri dışında bir takım idari ve hukuki mahkemeler açılmış, böylece şer'iyye mahkemelerinin görev alanı daralmıştır. 1870 yılındaki nizamnameyle Nizamiye Mahkemelerinin temeli atılmış ve 1871 yılında bu mahkemeler tam olarak kurulmuştur. Böylece Osmanlı adliye teşkilatında ikili bir hukuk sistemi ortaya çıkmış bu süreç, 8 Nisan 1924 tarihli "Mehakim-i Şer'iyye'nin İlgasına ve Mehakimin Teşkilatına Ait Ahkamı Muadil Kanun" ile tamamen kaldırılmıştır.²⁷

Bu teşkilatlanmanın arkasında ise sistemin işleyebilmesini sağlayan görevliler bulunmaktadır. Bu görevliler kadı, naib, muhızır, subaşı, ases, kâtip, şühûdü'l-hâl, çavuş, kassam gibi görevlilerdir.

²⁵ Uzunçarşılı, İ.H. (2022). "Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilatı", *T.T.K.Yayınları*. Ankara, s. 113.

²⁶ Ekinci, E.B. (2005), "Osmanlı Devletinde Mahkemeler ve Kadılık Müessesesi Literatürü", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, S.5, s.419.

²⁷ Yıldız, E. (2023), "Şer'iyye Sicillerinin Serlevhaları", *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, S.12/3, s.1968.-1969.

2.2.3. Osmanlı Mahkemesinde Görevli İsimler

Osmanlı İmparatorluğu'ndaki yargı sistemi, önemli bir organizasyon yapısına sahipti ve çok sayıda farklı görevliden oluşuyordu. Bu görevliler hem idari hem de yasal sorumluluklar üstlenerek toplumun düzenini sağlamada önemli roller oynamışlardır. Bu görevlilerin başlıcaları şunlardır:

2.2.3.1. Kadı

Arapça'da kaza kökünden ism-i fâil olan kadı, fıkıh terimi olarak insanlar arasında meydana gelen çekişme ve davaları şer'î hükümlere göre çözümlemek için yetkili makamca tayin edilen kişiye verilen addır.²⁸ Kelime anlamı olarak "hükmeden", "yerine getiren" manalarına gelen kadı, Osmanlı Devleti'nde geniş kapsamlı yetkileri bulunan ve şer'îye mahkemelerinde yargı görevini ifa eden kişilere denir.²⁹

Şer'îye mahkemelerinde yargılamayı yapan kadı için bazı belgelerde, kadı yerine "hâkimü'l-vakt" veya "hâkimü's-şer'" kavramları da kullanılmıştır. Osmanlı'da en önemli mülki âmir olan kadı, bulunduğu yargı çevresinde pek çok idari görevi de yerine getirmiştir. Kadının yargı ve yürütme yetkilerini kullandığı idari birime "kaza" adı verilmiştir. Osmanlı devletinde ilk olarak Osman Bey tarafından kadılar tayin edilmiştir. I. Murat devrinde de önceki Türk-İslam devletlerindeki Kadül'l-kuzzat benzeri Kazaskerlik makamı ihdas edilmiş, kadıları artık bu makam tayin etmeye başlamıştır. Daha sonraları bu makam Rumeli ve Anadolu Kazaskerliği olarak ikiye ayrılmıştır. Bunlar, Osmanlı devletinde ilmiye adı verilen ve kaza, fetva ve öğretim işleriyle uğraşan sınıfın başlıydılar. Osmanlı devleti "kaza" adını taşıyan yargı ve idare çevrelerine ayrılmıştır.³⁰

Kadı olmak için aranan şartlar ise kişinin iman sahibi reşit bir erkek olması, iyi derecede hukuk bilgisi sahibi olması, tarafsız olması ve temyiz gücüne sahip olmasıdır.³¹

²⁸ Atar, F. (2001), "Kadı", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.24, s.66-69

²⁹ Kısa, Y. (2020), "M. 1679-1683 (H.1089-1092) Tarihli Harput Şer'îye Sicilinin Tanıtımı ve Fihristi", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, S.30/1, s.505.

³⁰ Yürük, H. (2020), "Osmanlı Devleti'nde Adalet Sistemi ve Teşkilatı İçinde Bir Örnek Şahsiyet Adliye Naziri Abdurrahman Nureddin Paşa", *Adalet Dergisi*, c.65, s.638.

³¹ Doğan, K. C. (2019). "Osmanlı Devleti Klasik Çağında Kadılık Kurumu ve Fonksiyonları". *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, S.6/4, s.37

Osmanlı Devleti kadılık müessesesini kendisinden önce kurulmuş olan Müslüman-Türk devletlerden süregelen görevlerini kadıya mülki sorumluluklarda yükleyerek geliştirmişlerdir. Kadıların başlıca görevleri ise³²:

- Naip, müteveli, imam ve hatip tayinleri
- Miras, evlilik akdi tanzimi
- Tapu Sicil ve satış davaları
- İnfaz hakimliği
- Noterlik görevleri, vasi tayini, vakfiye tanzim ve tescili, nafaka tayini, yetim mallarının idaresi, alacak senedi, kefalet ve dahi diğer senetler
- Mülki görevler vüzera haslarının kontrolü, lonca teftişi, narh tespiti, iaşe temini, kale dizdarları teftişi, mukataa işlerinin kontrol ve kaydı, ordunun iaşesine yardım, dini grup ve zaviyelerin teftiş ve gözetlenmesi

Bunların dışında kadı merkezi hükümet tarafından atanırdı. Kendisine yardımcı olarak görev yapacak personeli kendisi seçerdi. Gerek Kadı'nın, gerekse bu görevlilerin seçim ve denetlenmesinde halkın bir etkisi söz konusu değildi. Ancak, kolluk görevinin yerine getirilmesinde, mali işlerin yürütülmesi, verginin belirlenmesi, toplanması, fiyat tespiti ve narh konması gibi ekonomik konularda kadı, halkın ve esnafın temsilcisi sayılan bazı ileri gelen kişilerle ve esnaf loncalarının temsilcisi sayılan esnaf kethüdalarıyla görüş alışverişinde bulunurdu. Ayrıca bazı hizmetler de vakıf kurumlarınca karşılanırdı.³³

Kadı'nın azli veya istifasında da şu sebepler rol oynardı; Aklını ve temyiz kabiliyetini kaybetmesi, kör, sağır ve dilsiz olması, görevinde irtikap yoluna sapması veya kanunu ihlâl etmesi, imanını kaybetmesi, yolsuzluğunun anlaşılması, bilgisizliğinin anlaşılır veya bizzat kendisinin bunu açıklarsa görevinden azledilirdi.³⁴

Tanzimattan sonra ise kadıların yetkilerini kötüye kullanmalarını engellemek ve mevcut usulsüzlükleri kaldırmak için *Tarik-i ilmiye dair Ceza Kanunname-i*

³² İslamoğlu, A. (2019), "Osmanlı Devleti'nde Kadılık Kurumunun Tarihsel Gelişim Süreci". *Adalet Dergisi*, c. 62/63, s.71.

³³ Uluçay, H.-Alp, Ş. (2020), "Osmanlı Kent Yönetiminde Kadı". *Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6/2, s. 336-337.

³⁴ Ortaylı, İ. (1974), "Osmanlı Kadısı: Tarihi Temeli ve Yargı Görevi", c.30/1, s.119

Hümayunun yürürlüğe konmuştur. İlk zamanlardan beri kadılar kazaskerlere ve kazaskerler de padişahın mutlak vekili olan sadrazamlara bağlı ve onların adına şer'i hükümleri icra edegeldikleri halde, kazaskerler Tanzimat'ın başında şeyhülislamlığa bağlanmış ve şeyhülislamlar Meclis-i Vükela'ya alınmıştır. 1253/1837 tarihinde kazaskerlikler birer mahkeme olarak Bab-ı Meşihat'a nakledilmiş ve bütün kadılar şeyhüislama bağlanmıştır.³⁵

2.2.3.2. Naib

Vekil anlamına gelen naib kadı mahkemelerinde kadıların adına görev yapan kişiler için de kullanılmıştır. Naib sayısı, kadının tayin edildiği bölgenin büyüklüğüne göre değişmekteydi. Kazâ, sancak ve eyalet kadılıklarının naibleri bölgenin büyüklüğüne göre belirlenirdi. Naibler görevlerinin niteliğine göre kazâ naibleri, kadı naibleri, bab naibleri, mevali naibler, ayak naibleri ve arpalık naibleri olmak üzere altı gruba ayrılmıştı. Naib, vekil olduğuna dair bir belge alır ve bu belgeyi gideceği Anadolu veya Rumeli Kazaskerine imzalatırdı.³⁶

2.2.3.3. Kâtip

Klasik dönemde Osmanlı merkez bürokrasisinde kâtipler Divân-ı Hümayun, defterdarlık ve defterhaneden oluşan üç ana dairede çalışmaktaydılar. Kâtipler Çok geniş bir çalışma alanına sahiptiler. Görevleri içerisinde askeri ve dini müesseselerde yapılacak yazışma ve kayıtların kayda geçirilmesi, Divan-ı Hümayun ve defterdarlıklardaki yazışmaların kayda alınması, merkez ve taşra içi devlet kurumlarının tüm yazışma işlemlerinde görev almışlardır.³⁷

2.2.3.4. Şühûd-ül Hâl

Osmanlı klasik döneminde mahkemede kadı/hâkimin yanında duruşmalarda hazır bulunan ve genellikle sayıları beş ile on arasında değişen ve kimi zaman da otuza kadar ulaşan aralarında müftü, müderris, emekli kadı ve diğer âlimlerle beraber toplumdan her meslek ve sınıfından insanlar yargılamaya şahitlik etmektedir. Bu insanlar bazen müşavere heyeti, bazen verilen karara ve tescillere şahit tutulan müşahitler topluluğu, bazen yargılamanın, usul ve kurallar çerçevesinde yapılıp yapılmadığını gözlemleyen murakabe heyeti, bazen de bir ehl-i vukuf (bilirkişi) olarak mahkemede hazır

³⁵ Akgündüz, A. (2002), "Kadılar", *Türkler, Yeni Türkiye Yayınları*, c.10, Ankara, s.95.

³⁶ Uzunçarşılı, İ. H. (2022), a.g.e, s. 121-122.

³⁷ Afyoncu E., Ahışalı R. (2022), "Kâtip", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.25, s.53-55

bulunmaktadırlar. Bu şekilde görev yapan heyete şühûdü'l-hâl denmektedir.³⁸ Heyet üyeleri imam, müderris, cerrah, müezzin, muhızır, mahkeme emini, şehir kethüdası, emekli kadı ve emekli kazasker gibi çeşitli meslek gruplarından insanları barındırıyordu.³⁹

2.2.3.5. Muhızır

Sözlükte “huzura getiren, hazır bulunduran” anlamına gelir. Klasik İslâm hukuku kaynaklarında davalı ve davacıyı mahkemeye sevkeden memur demektir. Muhızır, mahkemenin bulunduğu yerin ahalisi arasından özellikle daha önce bu görevi yapmış kişilerden veya bir şekilde devlet görevi almış (askeri) grupların mensuplarından seçilirdi. Sivil halktan muhızır tayin edilemezdi.⁴⁰

2.2.3.6. Çavuş

Anadolu beyliklerinde de kullanımı devam eden çavuş kelimesi ve teşkilâtı Osmanlılara bir Selçuklu müessesesi olarak girmiştir. Divân-ı Humâyun'da görev alan çavuşlar yabancı elçilerin karşılanması, padişah veya vezir-i azam verilen bir hükmün tebliği, idam hükümlerini icra etmek vergi tahsildarlığı gibi başlıca çeşitli görevleri olmuştur.⁴¹

2.2.3.7. Subaşı

Subaşı, mahkeme kararlarının icra edilmesi hususunda kadıya yardımcı olan görevlidir. Merkezde bu görevi çavuşlar, taşrada ise merkezden atanan subaşılar ifa etmiştir.⁴²

Subaşıların tayini Beylerbeyi veya sancak beyi kararı ile atanır ve sicile kaydolunurdu. İki görevi olan subaşıların ilk görevi *bad-ı heva* adıyla toplanan cürm-ü cinayet, niyabet, resm-i arusane gibi vergileri toplamaktır. İkinci görevi ise bu görevlere ek kolluk hizmeti vermek ve kadıya yardımcı olmaktır. Bu yönleriyle subaşıları adli polis ve emniyet görevli, infaz memuru olarak kadının en önemli yardımcılarında biridir.⁴³

³⁸Aslan, N. (2018), "İslam Yargılama Hukukunda “Şühûdü'l-Hâl” Jüri- Osmanlı Devri Uygulaması", *Karahan kitabevi*, Adana, s.395

³⁹ Kılınç, A. ve Kayar, B. (2019), “Osmanlı Yargılama Hukukunda Şühûdü'l-Hâl'in fonksiyonunu yeniden Değerlendirme Gerekliği”, *Adalet Dergisi*, S.1/2 s.45

⁴⁰ Ahışalı R. (2020),” Muhızır”, TDV İslâm Ansiklopedisi, c.31, s.85-86

⁴¹ Köprülü, F.O. (1993),” Çavuş”, TDV İslâm Ansiklopedisi, c.8, s.236-238

⁴² Ekinci E.B. (2012), “Osmanlı Hukuku Adalet ve Mülk”, *Arı Sanat Yayınevi*, İstanbul, s. 377

⁴³ Ortaylı, İ. (1959),” Osmanlı Kadısının Taşra Yönetimindeki Rolü Üzerine”, Ankara, s.100-101

2.2.3.8. Asesler

Ases, subaşına bağlı olarak görev yapan gece bekçilerine verilen addır ve kendilerine yasakçı da denilmiştir.⁴⁴

16.Yüzyıl sonlarından itibaren asayişsizliğin artması ile subaşılarla yardımcı olmaları için görevlendirilmişler ve genelde kapıkulu askerlerinden seçilmişlerdir. Geceleri çarşı ve Pazar yerlerini bekler ve asayişin sağlanmasında yardımcı olurlardı. Asesler bu görevleri karşılığında dükkan sahiplerinden ücret alırlardı.⁴⁵

2.2.3.9. Kassam

Sözlükte bölmek anlamındaki kismet mastarından türeyen kassam “taksim eden, bölüştüren” manasına gelmektedir. Osmanlı uygulamasında kassam, miras davalarında bizzat dava mahaline giderek gerekli tahkikatı yapıp ihtilaf hakkında bir neticeye vardıktan sonra davayı hükme bağlayan ve terekeyi varisler arasında taksim eden şer’i memuru ifade etmektedir. Kassamlar ikinci derecede adliye görevlilerinden olup hâkimin yardımcısıdır.⁴⁶

Ayrıca mahkemelerde görevli tercüman, müstahdem, hademe, seccan, kapıcı, müzekki, mübaşir, müşavir gibi görevlilerde bulunmaktadır. Bu görevliler, Osmanlı Devleti’nde yargı sisteminin ve kamu düzeninin sağlanmasında büyük rol oynamışlar ve her birinin görevleri, Osmanlı hukukunun etkin bir şekilde işlemesi ve toplumsal düzenin korunması için önemli bir yapı taşı oluşturmuştur.

2.2.4. Şer’iyye Sicilleri

Kadı sicilleri, kadı divanı, mahkeme kayıtları, *sicillât-ı şer’iyye* ve yaygın kullanımı ile şer’iyye sicilleri denilen bu defterler kadı yahut naibi tarafından tutulmakta ve çeşitli türden belgeleri içermektedir. Osmanlı Devleti’nde merkezde ve taşrada her tabakadan insanlar arasındaki hukuki ilişkilere dair kayıtları içeren bu defterler Osmanlı hayatının aile, toplum, ekonomi ve hukuk gibi birçok alanının tarihi için en önemli kaynaklardır. Kadıların Osmanlı sistemindeki etkin rolleri sebebiyle şer’iyye sicilleri sosyal ve yerel tarih çalışmalarında da ana kaynak niteliği taşımaktadır.⁴⁷

⁴⁴ Akman, M. (2004), “Osmanlı Devleti’nde Ceza Yargılaması”, *Eren Yayınları*, İstanbul, s. 49

⁴⁵ Ortaylı, İ. (1959), a.g.e. s.101

⁴⁶ Öztürk, S. (2001),” Kassam”, TDV İslâm Ansiklopedisi, c.24, s.579-582

⁴⁷ Uğur, Y. (2010) “Şer’iyye Sicilleri”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.39, s.8-11.

Osmanlı Devleti'nde şer'iyye sicillerinin en erken tarihli örneklerine Bursa'da rastlanmaktadır. 1455 tarihli bu defterler, 19. yüzyılın ikinci yarısında yeni mahkemelerin kurulması sebebiyle içerdiği konular açısından bir daralmaya uğramışsa da 20. yüzyıl başlarına kadar düzenli biçimde tutulmuştur. Sicillerin içerdiği konular; Alelâde vakalar, cinayetler, nikâh ve vergi kayıtları, narh uygulamaları, tayinler, lonca davaları, vakfiye ve vakıf muhasebe verileri en çok göze çarpan örneklerdir. Bu belge ve konu çeşitliliği şer'iyye sicillerini tarih, hukuk, iktisat vb. pek çok disiplinin ana kaynakları arasına katmıştır.⁴⁸

Siciller, tutuluş tarzlarına göre üçlü bir ayırım içinde değerlendirilebilirler: Tereke, vekalet, hüccet, ilam gibi yalnızca bir konuya ait kayıtların bulunduğu defterler birinci gurubu oluştururlar. *Sicill-i mahfûz* denilen bir tarafına evlenme-boşanma, alacak-verecek, alım-satım, nafaka, vakıf, hibe, *cürm-cinayet* gibi mahalli olaylar ve *sicill-i mahfûz defterlü* denilen öteki tarafına merkezden gelen ferman, berat, buyuruldu, izinname gibi belgeler kaydedilen defterler ikinci ayırım içinde mütalaa edilebilirler. Kayıt sırasında konu hatta tarih sırasına dikkat edilmeden tutulan defterler de ayrı bir öbek teşkil ederler. Bu üçlü ayırım kaba bir ayırımdır, buna her zaman uyulduğu söylenemez.⁴⁹

Siciller içeriklerinde büyük ve küçük makamlardan beylerbeylerine, sancakbeylerine, kadılara, müftülere, mütesellimler, dizdarlara, defterdarlara, müderrislere, mütevellilere, voyvodalara, eminlere, altı bölük erlerine, ayan-ı vilayet ve iş erlerine hitaben yazılan ferman, berat, divan tezkeresi, mektub, rüus, tezkere ... vs. gibi resmi mahiyetteki emir ve yazı kopyalarını içermektedir.⁵⁰

Yazıldıkları dönemde yaşanan veya yanabilecek olaylar karşısında uygulanan tedbirleri ve bürokratik sebeplerle alınan kararları içeren hukuki, siyasi, idari, sosyal ve iktisadi konularda yazılan bu belgelerin bir kısmı zamana karşı koyamaması ve yangın, sel, deprem gibi doğal afetlerin dışında; savaşlar, saldırılar gibi insani faktörlerden dolayı günümüze kadar ulaşamamıştır.⁵¹

⁴⁸ Uğur, Y., a.g.e., s.8-11

⁴⁹ Gedikli, F. (2005), "Osmanlı Hukuk Tarihi Kaynağı Olarak Şer'iyye Sicilleri". Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, c. 5, s.189

⁵⁰ Atalar, M. (1980), "Şer'iyye Mahkemelerine Dair Kısa Bir Tarihçe", *İslam İlimleri Enstitüsü Dergisi*, S.4, s.311

⁵¹ Akyol, S. (2021), "Şer'iyye Sicilleri'nin Arşiv Belgeleri Arasında Osmanlı Sosyo-Ekonomi Tarihi Açısından Önemi", *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, S.6, s. 1128-1129.

2.2.5. Şer'iyye Sicillerinde Yer Alan Belge Türleri

2.2.5.1. Hücet

Sözlükte “delil, burhan, senet” anlamına gelen hücet, Osmanlı hukuk terminolojisinde iki anlamda kullanılmıştır. Birincisi şahitlik, ikrar, yemin ve yeminden nükûl gibi bir davayı ispata yarayan hukuki delillerdir. İkincisi kadı huzurunda taraflardan birinin ikrarını, diğerinin bu ikrarı tasdikini içeren ve bir hükmü ihtiva etmeyen hususlara dair düzenlenmiş belgelere verilen addır. Bu tür belgelerin üst tarafında kadının imzası ve mührü bulunur. Hücet asıl bu belgeler için terim olarak kullanılmıştır. Genellikle her iki anlamı ifade eden belgelere de gerektiğinde bir hakkı ispat edici delil olarak kullanılabilmeleri dolayısıyla hücet denilmiştir.⁵²

Hücetlerin ortak özellikleri; Hücetin konusunu teşkil eden mal ve hak, bütün tafsilâtıyla tanıtılır. Hukuki muamelâtın şekli, şartları beyan edilir. Her muamelede olduğu gibi hücetlerin sonunda da tarih, yıl, ay, gün ve bazen de günün belli bir dilimi hâlinde mutlaka zikredilir. Hücetin altına mutlaka “şuhudü'l- hâl” veya “şuhud-ı muhızır” başlığı ve hukuki muameleye şahit olanların isimleri ve unvanları kaydedilir. Hücetin başlığında hücetin düzenlendiği mahkemenin bulunduğu şehir ismi zikredilerek başlanır. Mahkemenin bulunduğu şehir; “mahrûse”, “mahmiye” veya “medine” kelimelerinden biriyle tavsif edilen veya daha ziyade keşif ve muayene hücetlerinde olduğu gibi, “zıkr-i ati hususu mahallinde muayene ve tahrir için...” yahut da “Budur ki...”, “Oldur ki...”, “Sebep-i tahrir-i kitap oldur ki...” gibi benzeri giriş cümleleri ile başlar.⁵³

2.2.5.2. İ'lâm

Terim olarak şer'i bir hükmü ve altında kararı veren hâkimin imza ve mührünü taşıyan yazılı belge demektir. Daha çok *i'lâmât-ı şer'iyye* olarak kullanılır. Her i'lâm belgesi davacının iddiasını, dayandığı delilleri, davalının cevabını, varsa defin sebeplerini, verilen hükmün gerekçelerini ve nasıl karar verildiğine dair kayıtları ihtiva eder. İ'lâm belgelerini diğer şer'iyye sicilleri kayıtlarından ayıran en önemli özellik hâkimin verdiği kararı ihtiva etmesidir. Bu bakımdan da hücet, maruz vb. belgelerden farklıdır. Ancak örfi anlamda ve uygulamada, hüküm ihtiva etsin etmesin altında

⁵² Oğuz M.-Akgündüz, A. (1998), “Hücet”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.18, s.446-450.

⁵³ Teber, Ö. F. (2000), “Osmanlı Devleti Adli Yapısından Bir Kesit: Şer'iye Siciller”, *Erdem*, c.12-35, s.547.-548.

kadının imza ve mührünü taşıyan her belgeye i'lam denildiği ve bu sebeple arşivlerde birçok maruzun i'lam diye kaydedildiği görülür. Şer'iyye mahkemelerinde kadı yargılamayı tamamladıktan sonra verdiği kararı önce taraflara şifahi olarak bildirir, daha sonra kararın gerekçelerini de ihtiva eden bir i'lam tanzim ederek davacı ve davalıya birer suretini verir; bir suretini de sicile kaydeder.⁵⁴

2.2.5.3. Mar'uzlar

Şer'iyye sicillerinde hüccet ve i'amlardan farklı ve genellikle ifade ve şekil itibariyle i'amlarla karıştırıla gelen bir belge çeşidi de ma'ruzlardır. Ma'ruz kelime anlamı itibarıyla arz edilen şey demektir. Terim olarak ise biri asıl diğeri tali olmak üzere ild manası mevcuttur. Tali manası şudur: İ'amların birçoğu icra makamına hitaben yazılarak onlara arz edildiğinden i'amlara da Ma'ruz adı verilebilmektedir. Ma'ruzun farklı bir belge olarak asıl manası şudur: Kadı tarafından kaleme alındığı halde kadının kararını ihtiva etmeyen ve hüccet gibi hukuki bir durumun tespiti açısından yazılı delil olarak kabullenilemeyen ve sadece kadının icra makamlarına idan bir durumu arz ettiği yazılı kayıtlara veya halkın icra makamına yahut kadıya hitaben yazdığı şikâyet dilekçelerine denir. Kısaca astın üste yazdığı bir isteği veya bir durumun arzını havi yazılı belge ve kayıtlardır. Buna Ma'ruz dendiği gibi anza veya arz da denir ve genellikle çoğulu olan Ma'ruzat kelimesi kullanılır.⁵⁵

2.2.5.4. Ferman

Divan-ı Hümayun veya Paşakapısı'ndaki divanlarda alınan kararlara uygun olarak yazılan ve üzerinde tuğra bulunan padişah emirlerinin (buyruk) genel adıdır. Konu olarak genellikle sefer açılması, asker sevki, vergi vb. devlet işlerine dair olan fermanlar hazırlandıktan sonra doğrudan doğruya Divan-ı Hümayunun kararı ve padişahın emriyle ilgili şahıslara gönderilirdi. Fermanların büyük bir kısmı ise beylerbeyi, sancak beyi, kadı gibi görevlilerin mektup veya arzı yahut halktan birinin arzuhalı üzerine konunun divanda görüşülüp bir karara bağlanması sonunda hazırlanırdı.⁵⁶

⁵⁴ Akgündüz, A. (2000), "Hüccet", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.22, s.72-73

⁵⁵ Akgündüz, A. (2009), "İslam Hukukunun Osmanlı Devleti'nde Tatbiki: Şer'iyye Mahkemeleri ve Şer'iyye Sicilleri", S.14, s.43-44.

⁵⁶ Kütükoğlu, M.S. (1995), "Ferman", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.12, s.400-406

2.2.5.5. Berat

Bir adı da nişan olan ve ilk devirlerde biti ve misal de denilen berat, bir memuriyete tayin, bir gelirden tahsis, bir şeyin kullanılma hakkı, bir imtiyaz veya muafiyetin verildiğini gösteren ve padişahın tuğrasını taşıyan belge olup ancak tuğranın sahibi olan padişahın saltanatı süresince geçerliydi. Berat sahibinin ölümü veya sahip olduğu şeyden feragat (kasr-ı yed) etmesi hallerinde ise münhal kalan vazife veya memuriyet ehil olan bir başkasına tevcih edilirdi. Bir önceki şahsa verilen berat geri geldiğinde ise derkenar olarak defter kayıtlarına işlenirdi.⁵⁷

2.2.5.6. Buyuruldu

Buyuruldu veya buyuruldu Türkçe buyurmak fiilinden yapılmış bir isimdir. Divân-ı Hümayun'a verilen bir arz, ariza, arzuhal veya takrir okunup istek kabul edildiği takdirde üzerine "buyuruldu" kelimesi bazan tek olarak, bazan da "arz olunduğu üzere tahrir oluna deyü buyuruldu" gibi yapılacak işlemi gösteren bir cümlemin sonuna ilâve edilerek yazılırdı.⁵⁸

2.2.6. Diğer Belge Türleri

2.2.6.1. Vakfiye

Vakfiye, vakıf hükmü şahsiyetinin tüzüğü mesabesinden olan ve farazi bir dava sonucu şer'i mahkeme tarafından tasdik edilen yazılı belgelere denir. Şer'îye sicillerinde ifadesini bulan vakfiyeler ise hüccetler içinde nev'i şahsına münhasır bir hüccet çeşididir. Vakfiyeler hem üslûpları ve hem de muhtevaları itibarıyla diğer hüccetlerden ayrılırlar.⁵⁹

Vakfiyeler şer'i mahkeme siciline geçmekle katileşir, kurulan müessesenin nasıl idare edileceği, ne türlü masraflar yapılacağı, müessesede kaç adamın ne suretle çalışacağı, bunlara ne kadar aylık verileceği, bu aylıkların nerelerden alınacak gelirlerle temin olunacağı ve nihayet bu müesseseden kimlerin ne şekilde istifade edeceği, birtakım kayıtlar ve şartlar ileri sürülerek uzun uzadıya vakfiyelerde ifade edilir.⁶⁰

⁵⁷ Kütükoğlu, M.S. (1992), "Berat", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.5, s.472-473.

⁵⁸ Kütükoğlu, M.S. (1992), "Buyuruldu", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.6, s.478.-480.

⁵⁹ Teber, a.g.e., s.548.-549.

⁶⁰ Teber, a.g.e., s.548.-549.

2.2.6.2. Müraseleler

Şer'îye sicillerinde yer alan ve kadının kendisine denk veya daha aşağı rütbedeki şahıs yahut makamlara hitaben kaleme aldığı yazılı belgelere mürasele veya çoğulu olan müraselat adı verilmektedir.⁶¹

2.2.6.3. Telhis

Sözlükte “özetlemek, hulasa çıkarmak” anlamına gelen telhis kelimesi Osmanlı bürokrasisinde sadrazamın padişaha türlü meselelerle ilgili yolladığı tezkere veya arzın resmi adıdır. Şekil bakımından telhisi arzdan maruzdan ya da tezkereden ayırt etmek hemen hemen imkansızdır. Osmanlılar ’da ilk telhisler 16. yüzyılın ikinci yarısında padişahla sadrazam arasındaki dolaysız, kişisel ilişkinin yerini giderek yazılı iletişimin almasıyla ortaya çıkmıştır. Padişah ise cevabını ya da kararını yine telhise yazdığı kısa bir buyrukla, hatt-ı hümayunla sadrazama bildiriyordu.⁶²

2.2.6.4. Temessük

Sözlükte bir işe sıra tutunmak demek olan temessük kelimesinin terim olarak birçok manaları mevcuttur. Borç için alınan senede temessük dendiği gibi, muahede ve sulhname gibi şeylerde devlet veya muahedeyi yapan gerçek yahut hükmi şahıslar tarafından verilen mühürlü kağıtlara denir.⁶³

2.2.6.5. Tezkire (Tezkere)

Sözlükte “anmak” manasındaki “zıkr” kökünden türeyen tezkire, Osmanlı diplomatiğinde çeşitli bürolar veya kişiler tarafından kaleme alınan ve konuyu özet halinde açıklayan belgeler için kullanılmıştır.⁶⁴

2.2.7. Trabzon Şer’îye Sicilleri ile İlgili Tezler

Trabzon ile ilgili ilk sicil kaydı 1555/1556 yılına aittir. Daha önceki yıllara ait sicil kayıtlarına rastlanılmamıştır. Hicri 963-965 ve 1332-1334 tarihleri arasında toplam 361 yılı kapsayan sicil kayıtları mevcuttur. Ahmet Akgündüz, “İslam Hukukunun Osmanlı Devleti’nde Tatbiki: Şer’îye Mahkemeleri ve Şer’îye Sicilleri adlı çalışmasında söz konusu tarihler aralığındaki Trabzon Şer’îye Sicilleri’ni listelemiştir.

⁶¹ Akgündüz, a.g.e., s.45

⁶² Fodor, P. (2011), “Telhis”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.40, s.402-404.

⁶³ Akgündüz, a.g.e., s.47

⁶⁴ Kütükoğlu, M.S. (2012), “Tezkire”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.41, s.73-74.

Numara	Tarih	Numara	Tarih	Numara	Tarih	Numara	Tarih	Numara	Tarih
1815	963-965	1866	1113-1114	1917	1161-1163	1968	1257-1260	2021	1286-1287
1816	968	1867	1114-1115	1918	1163-1166	1969	1259-1263	2022	1286-1287
1817	969	1868	1115-1117	1919	1166-1167	1970	1260-1261	2023	1286-1289
1818	972-973	1869	1117-1119	1920	1167-1168	1971	1260-1261		1299
1819	972-973	1870	1119-1120	1921	1168-1169	1972	1261-1262	2024	1287-1289
1820	1026-1033	1871	1122-1123	1922	1169-1170		1271-1272	2025	1297-1302
1821	1028-1030	1872	1123-1124	1923	1170-1173	1973	1262-1263	2026	1287-1289
1822	1031-1032	1873	1124-1126	1924	1173-1174	1974	1262-1271	2027	1288-1301
1823	1033-1035	1874	1126-1128	1925	1174-1175	1975	1263-1264	2028	1289-1292
1824	1034-1035	1875	1128	1926	1175-1177	1976	1263-1265	2029	1289-1292
	1038-1042	1876	1128-1129	1927	1177-1179	1977	1264-1265	2030	1293-1298
1825	1037-1038	1877	1130-1131	1928	1179-1180	1978	1265-1266	2031	1293-1298
1826	1038-139	1878	1132-1133	1929	1180-1183	1979	1265-1267	2032	1296-1301
	1111-1114	1879	1132-1136	1930	1183-1184	1980	1266	2033	1296-1301
1827		1039-1041	1144-1151	1931	1184-1186	1981	1266	2034	1298-1301
1828	1041-1045		1161	1932	1186-1189	1982	1267	2035	1298-1304
1829	1046-1047	1880	1134	1933	1188-1191	1983	1267	2036	1299-1304
	1052-1097	1881	1134-1135	1934	1190-1193	1984	1267-1268	2037	1299-1308
1830	1052-1054	1882	1135	1935	1193-1194	1985	1268-1269	2038	1301-1303
1831	1058-1060	1883	1136-1137	1936	1194-1197	1986	1269-1270	2039	1301-1305
1832	1061-1062	1884	1136-1139	1937	1197-1198	1987	1269-1271	2040	1301-1306
1833	1062-1064	1885	1137-1139	1938	1199-1200	1988	1271-1272	2041	1301-1307
1834	1064-1065	1886	1137	1939	1201-1202	1989	1270-1271	2042	1303-1305
1835	1065-1066	1887	1137	1940	1204-1205	1990	1271-1272	2043	1303-1307
1836	1067-1069	1888	1137-1138	1941	1205-1206	1991	1272-1273	2044	1305-1306
1837	1068-1069	1889	1139-1140	1942	1206	1992	1273	2045	1306-1308
1838	1069-1072	1890	1140-1141	1943	1207	1993	1273-1274	2046	1306-1315
1839	1073-1074	1891	1141-1142	1944	1207-1209	1994	1273-1274	2047	1308-1309

1840	1074-1075	1892	1142-1143	1945	1209-1211	1995	1274-1275	2048	1308-1310
1841	1074-1081	1893	1143-1144	1946	1211-1212	1996	1274-1275	2049	1210-1312
1842	1075-1076	1894	1143-1146	1947	1212-1215	1997	1274-1276	2050	1210-1312
1843	1076-1077	1895	1144-1145	1948	1215-1218	1998	1275-1276	2051	1310-1316
1844	1077-1078	1896	1145-1146	1949	1220-1221	1999	1275-1277	2052	1310-1316
1845	1078-1079	1897	1146-1147	1950	1222-1223	2000	1276-1277	2053	1311-1320
1846	1080-1081	1898	1146-1148	1951	1223-1226	2001	1276-1278	2054	1311-1333
1847	1083-1084	1899	1146-1149	1952	1229-1235	2002	1278-1288	2055	1312-1313
1848	1086-1087	1900	1148-1149	1953	1235-1249	2003	1278	2056	1312-1313
1849	1081-1088	1901	1148-1149	1954	1233-1236	2004	1278-1279	2057	1312-1313
1850	1088-1089	1902	1149-1150	1955	1236-1239	2005	1279	2058	1312-1316
1851	1088-1091	1903	1150-1151	1956	1239-1242	2006	1279-1280	2059	1312-1325
1852	1090-1092	1904	1151-1153	1957	1242-1244	2007	1279-1280	2060	1313-1314
1853	1094-1095	1905	1151-1153	1958	1239-1241	2008	1280-1281	2061	1313-1316
1854	1096-1097	1906	1153-1155		1250-1252	2009	1280-1281	2062	1315-1316
1855	1097-1099	1907	1155-1156	1959	1241-1258	2010	1280-1282	2063	1315-1322
1856	1099-1100	1908	1156		1260	2011	1281-1283	2064	1316-1317
1857	1101-1102	1909	1156	1960	1245-1247	2012	1281	2065	1316-1318
		1910	1156-1158	1961	1247-1249	2013	1281-1282	2066	1316-1324
1858	1102-1103	1911	1156-1158	1962	1247-1250	2014	1282-1283	2067	1317-1319
1859	1103-1104	1912	1156-1160	1963	1249-1251	2015	1282-1283	2068	1318-1319
1860	1104-1105	1913	1167-1159	1964	1251-1252	2016	1283-1284	2069	1318-1321
1861	1105-1106		1165-1230	1965	1255-1256	2017	1283-1284	2070	1319-1321
1862	1106-1109	1914	1158-1160		1259-1260	2018	1284-1286	2071	1319-1323
1863	1109-1110	1915	1159-1161	1966	1256-1257	2019	1284-1286	2072	1319-1325
1864	1110-1112	1916	1160-1161	1967	1257-1260	2020	1285-1299	2073	1320-1328
2074	1320-1321	2082	1323-1325	2090	1326-1330	2098	1332-1334	2106	1309-1310
2075	1321-1322	2083	1323-1325	2091	1327-1329	2099	1231-1233	2107	1313-1315
2076	1321-1323	2084	1323-1327	2092	1327-1329	2100	1246-1261	2108	1316-1318

2077	1322-1324	2085	1325-1327	2093	1327-1329	2101	1252-1253	2109	1316-1318
2078	1322-1325	2086	1325-1327	2094	1327-1332	2102	1255	2110	1332-1334
2079	1322-1325	2087	1325-1327	2095	1328-130	2103	1307-1308	2111	1226-1229
2080	1322-1327	2088	1325-1327	2096	1330-1332	2104	1307		
2081	1326-1334	2089	1326-1329	2097	1332-1334	2105	1308-1310		

Tablo 2.1. Trabzon Şer'iyeye Sicilleri

Trabzon Şer'iyeye Sicilleri üzerine yapılan çalışmaların büyük çoğunluğu yüksek lisans tezlerinden oluşmaktadır. Sicillerle ilgili araştırmalar genel olarak birkaç ana başlık altında değerlendirilmektedir. 1997-2024 yılları arasında en sık karşılaşılan çalışmalar, sicillerin transkripsiyonu ve değerlendirilmesi üzerine odaklanmıştır. Bu bağlamda karşımıza çıkan ilk örnek, Güldeniz Özer'in *H. 1153-1155 (M. 1740-1742) Tarihli Trabzon Şer'iyeye Sicili* adlı çalışmasıdır (Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elâzığ, 1997).⁶⁵ Diğer çalışmalar ise, bizim defterimizde yapılan tasnifle benzer biçimde belirli başlıklar altında incelenmiştir.

⁶⁵ Sicillerin transkripsiyon ve değerlendirmesi ile ilgili diğer tez çalışmaları; 1997-Kadir Albayrak, *2034 Nolu Trabzon Şer'iyeye Sicil Defterlerinin (Vr. 70-142 Arası) Değerlendirilmesi*, O.M.Ü. , S.B.E. , Samsun, 1999; Ahmet Yazıcı, *2091 Nolu Trabzon Şer'iyeye Sicil Defterinin İncelenmesi*, O.M.Ü. , S.B.E. , Samsun, 1999; Yahya Yılmaz, *Trabzon'un 1967/153 Numaralı H. 1257Tarihli Şer'iyeye Sicil Defteri*, N. Ü. , S. B. E. , Niğde, 2000; Aynur Uygun, *1866/52 (H. 1113-1114/ M. 1702-1703) Nolu Trabzon Şer'iyeye Sicil Defterine Göre Araştırması*, O.M.Ü. , S.B.E. , Samsun, 2001; Mehmet Eynallı, *1941/127 No'lu Trabzon Şer'iyeye Sicili (Transkrip ve Tahlil)*, O.M.Ü. , S.B.E.,Samsun,2002; Orhan Zerey, *18824 Nolu Trabzon Kadı Sicili (Transkripsiyon- Değerlendirme)*, K.T.Ü.,S.B.E.,Trabzon,2003; Zeki Ekiz, *1828 Nolu Trabzon Kadı Sicili (Transkripsiyon- Değerlendirme)*, K.T.Ü. , S.B.E. , Trabzon, 2003; İsmet Sezgin, *1876/62 (H. 1128-1129/ M. 1716-1717) No'lu Trabzon Şer'iyeye Sicil Defterine Göre Araştırması*, O.M.Ü. , S.B.E. , Samsun, 2003; Muhammet Okudan, *2032/218 Numaralı Trabzon Şer'iyeye Sicili (H. 1296-1297/ M. 1879-1880) Transkripsiyon ve Değerlendirmesi*, E.Ü. , S.B.E. , Kayseri, 2005; Abdurrahman Latifoğlu, *2110/296 Numaralı Trabzon Şer'iyeye Sicilinin Transkribi ve Değerlendirmesi (H. 1332-1334 /M. 1914-1916)*, O.M.Ü. , S.B.E. , Samsun, 2005; Ayşegül Şaniner, *1964/150 No'lu Trabzon Şer'iyeye Sicili'nin Transkripsiyonu ve Tahlili*, O.M.Ü. , S.B.E. , Samsun, 2007; Musa Uzun, *1924/110 No'lu Trabzon Şer'iyeye Sicili'nin Transkripsiyonu ve Tahlili*, O.M.Ü. , S.B.E.; Mustafa Bülbül, *2039/225 Numaralı Trabzon Şer'iyeye Sicilinin (Vr. 71-123) Transkripti ve Değerlendirilmesi (H. 1303-1305/ M. 1886-1888)*, O.M.Ü. , S.B.E. , Samsun, 2007; Hakan Akdemir, *2032 No'lu Trabzon Şer'iyeye Sicilinin Transkripsiyonu ve Tahlili*, O.M.Ü. , S.B.E. , Samsun, 2008; Murat Güney, *1826 Numaralı Trabzon Şer'iyeye Sicili'nin Özet Transkripsiyonu ve Analizi*, K.T.Ü. , S.B.E. Trabzon, 2011; Yalçın Bazna, *1951/137 Numaralı (1810-1811M. Tarihli) Trabzon Şer'iyeye Sicili*, F.Ü. , S.B.E. , Elazığ, 2013; Ali Turan, *1815 Numaralı Trabzon Şer'iyeye Sicilinin Transkripsiyonu ve Hukuki Değerlendirmesi*, İ.Ü. , S.B.E. , İstanbul, 2014;Sezgin Örseloğlu, *1888 Numaralı Trabzon Şer'iyeye Sicilinin Özet Transkripsiyonu ve Analizi*, K.T.Ü. , S.B.E. , Trabzon, 2016.; Hilal Tok Öztekin, *1922/108 Numaralı Trabzon Şer'iyeye Sicili'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi*, K.T.Ü. , S.B.E. , Trabzon, 2017; Gül Çiçek, *1899 Numaralı (H. 1146-1149 / m.1733-1737)Trabzon Kadı Sicili'nin Çevrim Yazısı ve Değerlendirilmesi*, A.Ü. , S.B.E. , Aksaray, 2017; Cemil Uzun, *1931 numaralı Trabzon Şer'iyeye Sicili'nin özet Transkripsiyonu ve Analizi*, K.T.Ü. , S.B.E. , Trabzon, 2018; Necmi Bulakçıbaşı, *H. 1245-1247 (1830-1832) Tarihli 1960 Numaralı Trabzon Şer'iyeye Sicili'nin Transkribi ve Değerlendirilmesi*, F.Ü. , S.B.E. , Trabzon, 2018; Hatice Yetim, *1858 numaralı Trabzon Şer'iyeye Sicilinin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi (H.1102-1104, m.1691-1693)*, K.T.Ü. , S.B.E. , Trabzon,2019; Şeyda Sümeyye

Trabzon Şer'iyye Sicilleri üzerinden kentin kültürel, sosyal ve ekonomik yapısını inceleyen tezler arasında karşımıza çıkan ilk çalışma, Ali Çolak'ın *1868 No'lu Trabzon Şer'iyye Siciline Göre Kentin Sosyal ve Ekonomik Hayatı (1703-1705)* adlı tezidir (K.T.Ü., S.B.E., Trabzon, 1997).⁶⁶ Sosyal ve kültürel yapı dışında daha geniş bir perspektifle sicil üzerinden Trabzon'un ve yörenin değerlendirildiği Gülseren Erden, *1890 Numaralı Trabzon Şer'iyye Siciline Göre Trabzon*, Y.Y.Ü., S.B.E., Van, 2000 ve Şengül Yeğin, H. 1064-1065 (M. 1654-1655) *Tarihli Şer'iyye Siciline Göre Trabzon*, G.Ü., S.B.E., Ankara, 2009; İMDAT GÜNEY, *Osmanlı dönemi mahkeme kayıtları (Trabzon şer'iyye sicilleri), 42/2081 No'lu Deftere Göre Yöre Araştırması*, O.M.Ü., S.B.E., Samsun, 1998; SÜLEYMAN EŞİT, *Osmanlı Dönemi Mahkeme Kayıtları Trabzon Şer'iyye Sicilleri 42/2079 (1322-1325) No'lu Deftere Göre Yöre Araştırması*, O.M.Ü., S.B.E., Samsun, 1998 ;Hüseyin Vehbi İmamoğlu, *2093/279 (H. 1327-1329, M. 1909-1991) Trabzon Şer'iyye Sicil Defterine Göre Yöre Araştırması*, O.M.Ü., S.B.E. Samsun, 2003 adlı beş adet çalışma mevcuttur. Sosyal yapının incelenmesi üzerine yapılan son tezler ise Trabzon'da yaşayan gayrimüslimler ile ilgili yapılan çalışmalardır. Bu çalışmalar; Hülya Akbulut, *Şer'iyye Sicillerine Göre XIX. Yüzyılın ilk yarısında Trabzon'da Gayrimüslimler (1800-1850)*, C. Ü. S.B.E., Sivas, 2007; Hatice Hilal Çakır, *Kadı Sicillerine Göre Trabzon'da Ermeniler (1655-1672)*, K.T.Ü., S.B.E., Trabzon, 2021. Son olarak şehrin sosyal ve ekonomik yapısı içerisinde değerlendirebileceğimiz esnaflar üzerine Emine Ak, *Şer'iyye Sicillerine Göre XVII. Yüzyılın Sonlarında Trabzon'da Esnaflar*, K.T.Ü., S.B.E., Trabzon, 2019 adlı çalışması mevcuttur.

Hacıhasanoğlu, *1818 (H.972-973/M.1564-1566) No.lu Trabzon Şer'iyye Sicilinin transkripsiyonu ve değerlendirmesi*, O.M.Ü., S.B.E., 2019; Vildan Kara, *1916 numaralı Trabzon şer'iyye sicili'nin transkripsiyonu ve değerlendirilmesi (H. 1160-1161/M. 1747-1748)*, S.Ü., S.B.E., 2019; Ayşegül Bayraktar, *1917 numaralı Trabzon Şer'iyye Sicilinin Değerlendirmesi ve Transkripsiyonu (H. 1161-1163/M. 1748-1750)*, K.T.Ü., S.B.E., Trabzon, 2020; İsmail Doğan, *1863 numaralı Trabzon Şer'iyye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi*, E.B.Y.Ü., S.B.E., Erzincan, 2020; Yaren Güner İç, *17. yüzyıl (M. 1628-1630) Trabzon Şer'iyye Sicilleri Üzerine Ad Bilimsel Bir İnceleme*, K.T.Ü., S.B.E., Trabzon, 2021; Şeyla Kum, *1861 numaralı Trabzon şer'iyye Sicilinin Transkripsiyonu ve Kayıtların Tasnifi*, K.T.Ü., S.B.E., Trabzon, 2023; Emine Güvenç, *1934 numaralı Trabzon Şer'iyye Sicili'nin Transkripsiyon Metni ve Analizi*, A.Ü., T.A.E., Erzurum, 2024

⁶⁶ Cevdet Kırpık, *1830 Numaralı Trabzon Şer'iyye Siciline Göre Kentin Sosyal ve Ekonomik Hayatı (1643-1644)*, K.T.Ü., S.B.E., Trabzon, 1998; Fatma Pehlivan, *1849 Numaralı Trabzon Şer'iyye Siciline Göre Trabzon Şehrinde Sosyal ve Ekonomik Hayat (1676-1677)*, K.T.Ü., S.B.E., Trabzon, 2000; Nihat Albayrak, *42/2034 Nolu Şer'iyye Defterine (Vr. 1-70) göre Trabzon'un Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapısı*, O.M.Ü., S.B.E., Samsun, 2001; Mustafa Gangal, *2093/225 No'lu Trabzon Şer'iyye Siciline (Vr. 1-70) Göre Şehrin İdari, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Yapısı (H. 1311-1305/ M.1883-1888)*, O.M.Ü., S.B.E., Samsun, 2004; Tülay Çetinkaya, *1135/1722 Tarihli Sicil Defterine Göre Trabzon'un Sosyal Tarihi*, İ. Ü., S.B.E. İstanbul, 2006

Şer'iyye sicilleri üzerinden Trabzon'da ki aile yapısı nikah, boşanma ve aile hukuku ile alakalı ise beş çalışma mevcuttur ; Ercan Karaismailoğlu, *1959/145 Numaralı Trabzon Şer'iyye Sicili'nin Aile Hukuku kayıtlarının çevriyazısı ve hukuki tahlili*, İ.Ü., S.B.E., 2019; Gülsüm Mamaş, *Şer'iyye Sicillerine Göre XVII. Yüzyılın Son Çeyreğinde Trabzon'da Boşanma*, K.T.Ü., S.B.E., Trabzon, 2019; Remziye Tolan, *1955, 1956 ve 1957 numaralı Trabzon Şer'iyye Sicillerindeki Nikâh Kayıtlarının Değerlendirilmesi (h.1236-1246/m.1821-1830)*, F.Ü., S.B.E., Elazığ, 2022; Emine Adam, *1870, 1871 ve 1872 Numaralı Trabzon Şer'iyye Sicillerindeki Nikâh Kayıtlarının İncelenmesi ve Değerlendirilmesi (H.1119-1124/1707-1712)*, F.Ü., S.B.E., 2024; Pınar Tekin, *1873, 1874 ve 1875 Numaralı Trabzon Şer'iyye Sicillerindeki Nikâh Kayıtları ve Değerlendirilmesi (H.1124-1128/ m.1712-1716)*, F.Ü., S.B.E., 2024. Miras ile alakalı ise Vildan Yerli, *Trabzon Şer'iyye Sicillerine Göre 17. yüzyılın Sonlarında Miras Davaları*, K.T.Ü., S.B.E., Trabzon, 2021 tek bir çalışma mevcuttur.

Şer'iyye sicillerine göre sulh yolu ile çözülen davaları inceleyen çalışmalar; Abdülhamid Ramazanoğlu, *1876 Nolu Trabzon Şer'iyye Sicili ve bu Sicil Çerçevesinde Sulh Akdi*, K.T.Ü., S.B.E., Trabzon, 2001; Kübra Afacan, *Trabzon Şer'iyye Sicillerine Göre XVII. Yüzyılın Son Çeyreğinde Sulh Akitleri ve Analizi*, K.T.Ü., S.B.E., Trabzon adet iki adet tez çalışmasıdır. Dönemin hukuk ve asayiş olaylarının incelendiği üç adet tez bulunmaktadır; Salih Korkmaz, *Trabzon 1816 Numaralı Şer'iyye Sicili ve Hukuki Değerlendirmesi*, İ.Ü., S.B.E., İstanbul, 2014; Mehmet Ali Ocak, *Trabzon Şer'iyye Sicillerine Göre 1115-1133/1703-1721 Yılları Arasında Trabzon Eyaletinde Yaşanan Asayiş Olayları*, K.T.Ü., S.B.E., Trabzon, 2015; Mustafa Özcan, *Kadı sicillerine göre 17. yüzyılın başlarında Trabzon'da asayiş*, K.T.Ü., S.B.E., Trabzon, 2019

Defterimizdeki kayıtlara da yansıyan borç ve alacaklar üzerine yapılan çalışmalar, Sebahattin Usta, *Trabzon'da Borç-Alacak İlişkileri (1693-1700)*, K.T.Ü., S.B.E., Trabzon, 2004 ve Eyyub Şimşek, *Şer'iyye Sicillerine Göre Trabzon'da Borç-Alacak İlişkileri 1701-1714*, K.T.Ü., S.B.E., Trabzon, 2007 adlı iki çalışma bulunmaktadır. Mülk satışları ile ilgili ise; Miraç Tosun, *Şer'iyye Sicillerine Göre Trabzon'da Mülk Satışları 1148-1735/ 1153-1741*, K.T.Ü., S.B.E., Trabzon, 2005; Turan Açık, *Şer'iyye Sicillerine Göre Trabzon'da Mülk Satışları 1160-1170/1747-1757*, K.T.Ü., S.B.E.,

Trabzon, 2007; Yücel Dursun, *Şer'iyye Sicillerine Göre Trabzon'da Mülk Satışları (1171-1182/ 1758-1769)*, K.T.Ü., S.B.E., Trabzon, 2009 adlı üç adet çalışma yapılmıştır.

Son yüksek lisans çalışması ise vekaletler üzerine yapılan Tuğba Şahin, *Trabzon Şer'iyye Sicillerine Göre 17. Yüzyılın Son Çeyreğinde Vekillik ve Vekâlet Kayıtlarının Analizi*, K.T.Ü., S.B.E., Trabzon, 2019 isimli çalışmasıdır.

Trabzon Şer'iyye Sicilleri ile ilgili Doktora tezleri sayıca oldukça azdır. Doktora tezleri ise şöyle sıralanabilir; Aslı Özcan, *Trabzon Şer'iyye Sicillerine Göre Modern Öncesi Dönemde Osmanlı Kadını (XVII. yüzyılın ilk yarısı)*, K.T.Ü., S.B.E., Trabzon, 2018; Mehmet Ali Türkmenoğlu, *XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Trabzon (Şer'iye sicillerine göre)*, S.Ü., S.B.E., Konya, 2016; Hüsnü Yücekaya, *Şer'iyye Sicillerine Göre: 19. Yüzyılda Amasya, Kayseri, Tokat ve Trabzon Şehirlerinde Dokumacılık*, S.Ü., S.B.E., Konya, 2011.

2.3. 1835/21 Numaralı Trabzon Şer'iyye Sicil Defterinin Tanıtımı

Tezi oluşturan ana kaynak Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı arşivlerinde bulunan 1835/21 numaralı Trabzon Şer'iyye Sicili'dir. Defter Hicri 1065-1067/Miladi 1655-1657 yılları arasını kapsamakta, 61 varak, 747 hükümden oluşmaktadır. Defterin yazı dili Osmanlı Türkçesi olmakla beraber evlilikle ilgili kayıtlarda Arapça kısa kısımlar bulunmaktadır. Söz konusu defter büyük oranda okunaklı olup içerisinde 59-a ve 60-b kısımlarında boşluklar vardır.

Adı geçen sicil konu bakımından incelendiğinde ilk sırayı evlilik kayıtları almaktadır ki bu konuda 2'si nikâh tazeleme olmak üzere 333 hüküm bulunmaktadır. Yine sırasıyla nafaka, miras ve mal paylaşımı, boşanma vb. vakalar da yer almaktadır. Diğer sicillerden farklı olarak defterin son kısmında kale görevlilerinin maaşları ile ilgili bir bölüm de bulunmaktadır. Transkribe edilen hükümlerin konu ve sayı dağılımları ile yüzde oranları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Kategori	Kayıt Sayısı	Yüzde (%)
Evlilik	333	43.93
Nafaka	10	1.32
Miras ve Mal Paylaşımı	121	15.96
Boşanma	16	2.11
Köleler	22	2.90
Toprak ve Arazi	17	2.24
Vakıf	10	1.32
Vasi Tayini	17	2.24
Cinayet	17	2.24
Yaralama Darp ve Diğer Adli Olay	14	1.85
Hırsızlık	9	1.19
Vergiler	9	1.19
Hayvanlar	5	0.66
Borç	28	3.69
Satış İşlemi	87	11.48
Hibe	24	3.17
Atama ve Tayinler	15	1.98
Diğer Hükümler	4	0.53

Tablo 2.2. 1835/21 Numaralı Trabzon Şer'iyye Sicilinde Yer Alan Hükümlerin Konu ve Sayılarına Göre Tasnifi ve Yüzde Oranlarının Tespiti

Defterde belirtilen hüküm sayısı ile dağıtım sonrası toplam rakam arasında yaşanan uyumsuzluğun nedeni bazı hükümlerin iki farklı konuda değerlendirilmiş olmasıdır. Örneğin bazı durumlarda vasi tayini ve kan parası⁶⁷, kale idaresi ve cizye toplanması⁶⁸, vasi-cinayet ve miras⁶⁹ vb. içerisinde fazladan birkaç unsur bulunduran ve tam olarak bir kategoriye koyulmayacak dava hükümlerinden dolayı toplam hüküm sayısı ile yukarıda verilen tabloda ki rakamlarda uyumsuzluk yaşanmaktadır.

⁶⁷ Trabzon Şer'iyye Sicili, 1835/21, 17-a/4

⁶⁸ T.Ş.S., 1835/21, 43-b/1

⁶⁹ T.Ş.S., 1835/21, 17-b/1

3. SİCİLDEKİ KAYITLARIN KONULARINA GÖRE DAĞILIMI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. Defterde Yer Alan Davaların Konuları ve Değerlendirme

1835/21 numaralı Trabzon Şer’iyye Sicilinde geçen kayıtların konu bakımından tasnifi ve değerlendirmesi aşağıda verilmiştir.

3.1.1. Sosyal Hayat

Soyadı Kanunu çıkmadan evvel kişiler tanımlanırken kimi zaman çeşitli sıfatlar kullanılırdı. Kişinin toplum içerisindeki yerini ortaya koyan bu tanımlamalar dolaylı yoldan kişiler üzerinde çıkarımlar yapma olanağı sağlamaktadır. 1835 Numaralı Trabzon Şer’iyye Sicilinde de kişilerin mesleği⁷⁰, özü⁷¹, nereli olduğu⁷², dini⁷³, milleti⁷⁴ ve aile adı⁷⁵ gibi pek çok unvan ve lakap kayıtlara geçmiştir. Kayıtlarda en fazla rastlanılan unvanlar Efendi, Ağa, Derviş, Beşe⁷⁶, El-hac ve Es-seyiddir. Bu tür unvanlara genel olarak şuhûdü’l-hâl içerisinde rastlanmıştır.

Millet	İsim	Kayıt Numarası
Ermeni	Baron veled Hamaros ,[?] veled-i Marad ,Keber veled-i Marad ,Malkon,Agop veled-i Arder,Papuççu Tatar ,Avanis beled-i Şivan veled-i Beşaret ,Tatos veled-i Norbaron ,İşhan[?] ,Aleksandr veled-i Yuri ,Leo veled-i Aleks ,Panayota,Yuri,Lefter,Tanaş,Haçador,Kirakos veled-i [?]	53-a/1,44-b/6,44-b/6, 44-b/6,35-a/1,27-b/3,8-b/1,8-b/1,8-a/8,7-b/4
Acem	Mehmed bin Abdullah, Kazer veled İmircan ,Mosi veled-i Evranos ,Bağdeşer veled-i Bali ,Polad veled-i Polad,Şaban,Muhammed Heybet	8-a/8,9-b/3,15-a/1,36-b/2,49-b/2
Arap	Arap Şahin, Hacı Yusuf	14-b/5,51-b/6
Kürt	Kürd Ali, Murtaza bin Kürd Ali, Hacı Kürd, Kürd Mehmed Ağa	13-a/3, 23-a/5, 28-a/3, 44-a/4,52-b/1
Gürcü	Dilaver bin Abdullah, Sefer bin Abdullah, Revane bint-i Abdullah, Lalezar bint-i Abdullah, Dilaver bin Abdullah, Muslı bin Abdullah, Kenan bin Abdullah, [?] bint-i Abdullah, Bakıyye bint-i Abdullah,Vefadar bint-i Abdullah ,Payidar bint-i Abdullah ,Rıdvan,Nevbahar bint-i Abdullah ,Zülfikar bin Abdullah ,Rıdvan bin Abdullah	12-a/6, 21-b/1, 21-b/2, 25-a/3, 25-a/4, 25-a/5, 30-a/3, 30-b/6, 31-a/6, 32-a/2, 33-b/1, 36-a/1, 36-b/5, 46-a/9, 52-a/3

⁷⁰ T.Ş.S., 1835/21, 6-b/3

⁷¹ T.Ş.S., 1835/21,32-b/1

⁷² T.Ş.S., 1835/21,33-a/1

⁷³ T.Ş.S., 1835/21,2-a/3

⁷⁴ T.Ş.S., 1835/21,8-a/8

⁷⁵ T.Ş.S., 1835/21,6-a/4

⁷⁶ Beşe unvanı XVIII. yüzyıla gelinceye değin Yeniçeriler için kullanılan bir unvan iken XVIII. yüzyıldan itibaren bu unvanın halk arasında da kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Daha geniş bilgi için Bkz. Açık T. (2015), Beşe Unvanı Hakkında, *Tarih Dergisi*, S. 62, İstanbul, s. 37-64.

Prusya	Prusyatü'l Gülşade bint-i Abdullah	54-b/5
--------	------------------------------------	--------

Tablo 3.1. Kayıtlarda Milletleri Üzerinden İsimlendirilenler

Tablo oluşturulurken, aynı isimlerin birden fazla yerde kullanıldığı durumlar dikkate alınmamıştır. Tabloya yansımayan ancak sayıca azımsanmayacak düzeyde olan bazı kayıtlarda, ilgili kişilerin "zımmi" olarak tanımlandığı görülmüş, fakat bazı davalarda bu tanım ayrıca belirtilmemiştir. Ancak, isimlerinden gayrimüslim oldukları anlaşılan bu kişilerin, genellikle bölgenin yerli halkı olmaları nedeniyle "Rum" kökenli oldukları düşünülmektedir. Rumlar, bölgenin doğal bir parçası olduklarından dolayı, "zımmi" olarak vurgulanmamış; yalnızca bazı evlilik kayıtlarında veya satış akitlerinde zımmi olduklarına dair bir ifade yer almıştır.

Tabloda Kürt olarak belirtilenlerden bir kişinin babası için Kürt tabiri kullanılmış babası Kürt olduğundan annesinin milliyeti bilinmemesine rağmen o da Kürt kategorisinde değerlendirilmiştir.⁷⁷ Gürcü kısmında yazılanların ezici çoğunluğu köle olup bu bilgiler köleler ile ilgili hükümlerden elde edilmiştir. Köle olan ve muhtemelen savaş sırasında ele geçirilmiş tek örnek ise Prusyalı Gülşade bint-i Abdullah isimli kadındır.⁷⁸

İran coğrafyasından gelen insanlarda ise bahsi geçen kişilerin tamamı Müslüman değildir ve bu durum kayıtlara da yansımıştır. Kayıtlarda Acem olarak bahsedilen ve aynı zamanda zımmi oldukları belirtilen isimler; Mosi, Boser, Bağdeşer ve Polad, Acem olarak bahsedilen Hristiyan kişilerdir. Aynı zamanda coğrafyanın kültürel etkisi ile Hristiyan da olsalar Polad ve Bağdeşer'in babasının adı olan Bali gibi Türki ve İslami isimlere sahiptirler.⁷⁹

İsim	Özür	Kayıt Numarası
Yunus bin Topal Mustafa	Topal	32-b/1
Topal Mustafa	Topal	53-a/4,54-a/3
Topal Piri Mustafa	Topal	54-a/7
Kör Süleyman Beşe	Kör	14-a/6
İbrahim bin Sağır Ahmed	Sağır	38-a/5
Hasan Bey	Çolak	7-a/4,24-a/1,24-b/6,31-b/7,33-b/5,35-5/4,36-a/1,39-a/5,40-b/1,41-a/2,44-b/6,45-b/4,46-a/1,47-a/3,48-a/2,48-b/2,49-a/1,53-b/4,55-a/4,57-b/1

Tablo 3.2. Kayıtlarda Özürleri Üzerinden İsimlendirilenler

⁷⁷ T.Ş.S., 1835/21,23-a/5

⁷⁸ T.Ş.S., 1835/21,54-b/5

⁷⁹ T.Ş.S., 1835/21,15-a/1

Tabloda sağır olarak nitelendirilen kişinin -tablodan anlaşılacağı üzere- babası sağırdır. Kayıtlarda bu şekilde belirtilen tek kişidir. Aynı durum Topal Mustafa içinde geçerlidir.

Meslek gruplarına bakıldığında ise denize kıyısı olması ve şehirde geçimini denizcilikten sağlayan pek çok insan olması dolayısıyla Trabzon'da reis unvanlı insanların sıklığı göze çarpmaktadır.

Adı en çok geçen diğer meslek grupları ise hamamcı, berber, bakkal, kahveci, debbağ gibi mesleklerdir. Bu bilgiler o dönem halkın meşgul olduğu işler hakkında bilgi vermektedir. Adı geçen iş gruplarının sicilde kaç defa tekrar edildiğinden yola çıkılırsa hangi iş gruplarının daha revaçta olduğu gibi bilgilere ulaşılabilmektedir.

Meslek	Kayıt Numarası
Hallac	11-b/1
Kuyumcu	5-b/1,40-b/4,42-a/5,42-b/3,49-a/1,56-b/2,
Pazarbaşı	33-b/5
Reis	2-a/3,5-b/1,5-b/2,13-b/4,13-b/6,15-b/1,16-b/6,17-a/1,28-a/10,29-b/8,30-b/3,34-a/7,35-a/2,35-b/2,36-b/5,37-b/2,38-b/2,38-b/4,39-b/7,40-a/4,42-a/2,53-a/4
Kazzaz	8-a/5
Başmakçı	53-b/4,58-a/3
Taşçı	56-b/3
Bozacı	14-a/2,22-b/6,55-a/6
Çörekçi	20-a/3
Çizmeci	14-a/2,16-a/2,39-b/2,52-b/1,58-a/5
Baltacı	61-a/5
Dülger	53-b/3
Hamamcı	9-a/1,25-b/1,31-b/8,33-b/6,36-a/4,36-a/7,37-b/5,44-b/7,46-a/2,47-b/5
Hammal	13-a/3
Nalband	22-b/6, 52-b/4,58-a/2
Mimar	40-a/1
Çilingir	39-b/2,53-b/5
Çıkırıkçı	44-a/1,58-a/6,58-a/7
Çömlekçi	21-b/4,31-b/5
Sandıkçı	33-a/2
Odabaşı	2-b/5,2-a/2,47-b/8,48-a/2,15-b/1,17-a/4,17-b/1,18-1/3,18-b/3,19-b/5,19-b/7,20-a/1,28-a/6,31-a/6,31-a/3,41-a/2,49-b/7, 37-b/3,38-b/5, 22-b/4,42-b/3, 14-b/5, 13-a/1,13-a/6,13-b/5,14-b/5,15-b/3
Kethüda	3-b/1,43-a/4,54-b/1,5-a/2,5-a/3,36-b/4,37-a/4,53-b/1, 16-b/4, 18-b/5, 22-b/2,25-a/1,33-b/2, 39-a/3, 46-a/9,46-b/1, 53-a/1, 54-a/7, 57-b/7, 54-a/7,59-a/1,60-a/1
Etmekçi	45-a/7,46-b/5
Kürkçü	21-b/6,37-b/6,44-a/4,44-b/3,53-a/2
Demirci	53-b/2,61-a/5
Pabuççu	5-b/2,20-b/7,34-b/1,35-a/1,53-a/2,53-a/3
Berber	2-b/3,3-a/4,6-b/3,7-b/3,8-b/2,15-b/3,16-a/2,17-a/2,17-b/4,34-a/4,53-a/4,54-a/3

Usta	8-b/2,10-a/3,20-a/4,49-b/6,56-b/2
Dellal	5-b/2,15-a/6,16-b/2,25-b/1,29-a/1,30-a/3,31-b/7,42-b/3,43-a/2,43-a/3,47-b/2,48-a/2,57-a/5,60-b/2
Mumcu	7-b/3,8-a/9,39-a/7,55-a/4
Bakkal	5-a/3,6-b/3,16-b/5,34-a/4,40-b/2,49-b/3,49-b/4,56-b/3,57-b/4,58-a/3
Kahveci	10-b/4,22-a/4,22-b/6,32-b/4,46-b/2,46-b/3,53-a/4,57-a/7,57-a/3
Attar	5-a/4,7-b/3,9-a/1,13-b/3,20-a/5,20-b/6,51-b/6
Debbağ	12-b/3,12-a/1,12-a/3,17-a/3,19-b/5,24-a/2,57-a/6,57-b/5
Burgucu	61-a/5
Marangoz	61-a/5
Bıçkıcı	61-a/5
Arabacı ⁸⁰	28-a/2,28-b/3,35-b/8,36-a/3, 36-a/4, 36-a/10,36-b/4,36-b/5,36-b/8,39-a/6,42-a/4,

Tablo 3.3. Kayıtlarda Adı Geçen Meslekler

Çalışılan sicilde bulunan sosyal hayata dair bulgulardan bir diğeri belgelerde geçen ailelerin ve kişilerin isimleridir. Sıkça adı geçen aileler Tufanzade, Beşezade, Afyonzade, Berberzade gibi ailelerdir. Tamamı aşağıda tablo olarak verilmiştir.

Sülale İsimleri	Kayıt Numaraları
Hüsamzâde	2-a/2,9-a/2,11-a/7,14-b/5,17-b/6,56-b/3
Tufanzâde	2-a/2,2-a/3,7-a/2,7-a/4,8-a/1,11-b/2,12-b/2,15-a/6,20-a/3,20-b/1,21-b/3,24-b/6,25-b/2,26-b/2,36-b/4,36-b/8,37-a/4,48-b/2,49-a/1,51-b/3
Naibzâde	2-b/1,3-a/3,4-a/3,4-b/3,5-b/1,5-b/3,9-b/4,10-a/5,11-a/7,13-b/3,14-b/5,16-b/2,18-b/5,20-a/3,22-b/4,24-a/2,24-a/7,24-b/2,24-b/3,24-b/4,24-b/6,27-b/6,28-a/5,28-a/8,29-a/6,29-b/1,30-a/3,30-b/3,31-b/7,32-a/3,33-b/5,34-a/1,35-a/5,50-b/7,54-a/1,54-b/1,55-b/5
Beşezâde	2-b/1,4-a/1,4-b/2,5-b/3,6-b/5,7-a/4,8-a/1,11-b/3,14-b/1,15-a/2,17-b/6,19-a/3,20-a/2,22-a/3,22-b/3,26-a/3,34-b/1,34-b/4,34-b/8,35-a/1,37-b/6,41-a/6,42-a/2,43-b/3,44-a/5,44-b/6,44-b/9,48-a/2,52-b/1,54-a/7,54-b/1,55-a/4,55-a/6,56-b/2,57-b/6
Câbizâde	3-a/3,3-a/4
Kadızzâde	56-b/3,4-a/1
Afyonzâde	4-a/3,4-b/2,4-b/3,24-b/7,29-b/5,31-a/6,41-a/6,45-b/2,48-a/2,54-a/8,56-b/4,57-b/4
Çolakzâde	5-a/2
Demircizâde	6-a/2,23-a/3,41-b/6,42-a/3
Etmekçizâde	10-a/6
Topçuzâde	11-a/7,27-b/7
Hamzâde	11-b/2
Kızılbaşzâde	11-b/2
Yaylazâde	12-a/6,22-b/4,25-b/8,28-a/4,28-a/6,30-b/2,30-b/3

⁸⁰ Kayıtlarda geçen arabacı tek bir kişi olan Mustafa Beşe'dir. Farklı kayıtların şühud'ul hal kısımlarında ismi geçmektedir. Defterde arabacılık yapan ikinci bir kişi yoktur.

Berberzâde	14-b/5,15-b/5,16-a/5,17-a/1,17-a/7,21-b/1,22-a/4,24-b/2,26-b/2,29-a/2,35-a/2,42-a/4,42-b/4,42-b/7,43-a/4,43-b/1,50-b/1,52-a/9,55-a/6
Yahyazâde	20-b/6,31-a/2,37-a/4
İncekarazâde	17-b/6
Tohluzâde	24-b/2,27-a/7,30-b/5,31-b/6,43-b/1
Sofuzâde	25-b/7,36-a/10,36-b/5,37-b/7,38-a/10,40-b/1,40-b/5,41-a/3
Çavuşzâde	26-a/2
Biladerzâde	26-a/3
Pilavizâde	26-b/4,26-b/6,27-a/5,27-b/2,27-b/5,31-b/9,44-a/3,44-a/4
Kâşifzâde	28-b/7
Hamzazâde	30-a/4
Şehzâde	30-a/6
Bekirzâde	36-b/4,50-b/7
Çorbacızâde	30-a/4
Batmanzade	6-b/3
Dumanzade	40-b/1,53-a/2,53-a/3
Seyfizade	40-b/1
Gınayizade	44-b/6,47-a/6
Budakzade	46-a/6
Hatayizade	53-a/2
Kethüdazade	53-a/4
Solakzade	54-b/1,57-b/5
Kapıcızade	55-b/7
Arabacızade	56-a/5
Kenanzade	56-b/2
Lağozzade	57-a/4
Dizdarzade	57-a/6
İmamoğlu	3-a/4
Melikoğlu	3-a/5
Kabasakaloğlu	3-b/3,38-a/10
Zağonosoglu	6-a/1
Demircioğlu	6-a/4,42-a/4,58-a/3
Mesihoglu	7-a/3,54-a/2
Oruçoglu	7-b/1
Korkudoğlu	9-a/5
Sadrioğlu	10-b/2,16-b/2,19-b/5,20-a/1,54-b/5
Şorbacioğlu	11-b/2
Arabacioğlu	16-b/5,18-b/4,28-a/1
Horosoglu	18-b/4
Bayramoğlu	19-a/2
Saçakoğlu	19-b/5
Halmanoğlu	20-a/5
Mehmedoğlu	20-a/7
Kuloğlu	20-b/1
Mahmudoğlu	21-a/1
Makberrecioğlu	22-a/3
Kaşıfoğlu	22-a/4
Sakaoğlu	22-b/3
Kürkçüoğlu	23-a/1
Politoğlu	23-a/7
Kanberoğlu	24-b/2
Kabasakaloğlu	24-b/6
Boyacioğlu	26-a/2,49-a/1
Hocaoğlu	26-b/5

Midillioğlu	28-a/7
Murtazaoglu	30-b/3,30-b/4
Köseoglu	30-b/5
Halikoğlu	30-b/6
Meremmetçioğlu	33-b/2,40-b/5
Seyfioğlu	33-b/4
Keşioğlu	35-a/2
Keçioğlu	35-b/3,37-b/2,37-b/7,38-b/3,39-b/6
Sadrioğlu	38-a/10,40-b/5,48-b/5
Tutuşoğlu	35-b/5
Kuloğlu	40-a/5,52-a/8
Safoğlu	36-a/1
Kotiloğlu	41-a/5
Kethüdaoğlu	41-a/5
Muradoğlu	26-a/2,33-a/5,41-b/3,41-b/4
Çerkesoğlu	42-a/2
Kebiroğlu	31-a/7,33-b/2,36-a/1,37-b/7,43-a/5,49-b/6,56-b/1
Serdaroğlu	44-a/4
Süleymanoğlu	45-a/2
Dizdaroğlu	47-a/7
Osmanoğlu	47-b/1
İpekçioğlu	48-a/1
Çengeloğlu	48-b/3
Boyacıoğlu	47-a/7
Çelebioğlu	50-a/7
Muşoğlu	50-b/1
Bacakoğlu	53-a/1
Kalmışoğlu	54-b/1
Kamiloğlu	54-b/1
Korkunçoğlu	55-a/6
Dervişoğlu	56-b/2

Tablo 3.4. Kayıtlarda Adı Geçen Aileler

Sicil defterinde tekrar eden isimlerin incelenmesiyle şehrin nüfus yapısı hakkında bazı bilgiler elde edilmiştir. Bu inceleme, Müslüman nüfusun gayrimüslimlere oranla daha fazla olduğunu göstermektedir. Ancak, bu veriler kesin bir sonuca ulaşmak için yeterli değildir. Tahminlere göre, şehrin nüfusunun yaklaşık %20'sinin gayrimüslimlerden oluştuğu öngörülmektedir. Bu oranın net olmamasının sebebi, sicil defterindeki kayıtların tüm nüfusu yansıtamamasıdır. Özellikle mahkemeye başvurmayan veya evliliklerini kendi cemaat defterlerine kaydettiren gayrimüslimler bu tahmini etkileyebilir.

Ayrıca, Müslüman isimlerinin defterde daha sık yer almasının bir diğer nedeni, mahkeme ve devlet görevlilerinin çoğunlukla Müslümanlar arasından seçilmiş olmasıdır. Bu durum, özellikle sicilin "şühûdü'l-hal" (şahitler) kısmında isimlerin tekrar sıklığını artırmaktadır. Verilen oran, isimlerin tekrar edilme sayısına değil, farklı

kişilere ait olduğu bilgisine dayanmaktadır. Ancak, aşağıdaki tablo oluşturulurken isimlerin tekrar sayıları üzerinden bir sıralama yapıldığı da belirtilmelidir.

Defterde Geçen Erkek İsimleri ve Tekrar Sayıları									
Abdullah	763	Ali	1092	Bostan	110	Dilaver	53	Feridun	3
Abdurrahman	120	Arslan	33	Cafer	17	Dursun	3	Fethullah	4
Abdurrahim	3	Aydın	8	Celali	2	Ebubekir	20	Ferruh	8
Abdi	28	Bayram	26	Cebbar	1	Eyyüb / Eyyub (Eyüp)	13	Halil	41
Abidin	6	Bekir	55	Durmuş	18	Esad	9	Hamza	58
Ahmed (Ahmet/Ahmed)	582	Bektaş	16	Davud (Davut)	44	Fazlı	50	Hasan	610
Alaaddin	5	Bilal	2	Derviş	146	Ferruh	8	Haydar	11
Hızır	33	İlyas	13	Yahya	80	Kamil	17	Malkoç	5
Himmet	12	İsa	35	Yasin	1	Kasım	40	Menteşe	3
Hüseyin	573	İshak	52	Yusuf	131	Kurd	142	Mirza	18
İbrahim	506	İslam	9	Kenan	242	Lütfullah	20	Musa	98
Amr Zeyd	1	İsmail	73	Kabil	14	Mahmud (Mahmut)	246	Muslı	69
İkbal	7	Yakub (Yakup)	34	Kaya	15	Maksud	1	Mustafa	1013
Murad (Murat)	187	Ömer	268	Ramazan	83	Rüstem	33	Satılmış	61
Muharrem	45	Oruç	1	Receb (Recep)	63	Sadık	14	Sefer	31
Nasuh	57	Osman	423	Resul	15	Sadi	17	Selim	22
Numan	2	Polat	3	Rızvan (Rıdvan)	36	Salih	7	Seydullah	1
Sinan		Şaban	75	Tanrıvermiş	2	Üveys	21	Zeyd	15
Siyavuş	16	Şahin	16	Tufan	1	Veli	46	Zülfikar	20
Süleyman	392	Şahbaz	14	Turhan	22	Veysi	2	Zekeriyâ	8
Muhammed (Muhammet)	3	Hoca Ali	2	Usta Piyale	2	Nuri	2	Kahraman	4
Bünyad	20	Abdünnebi	6	Mevlâna	24	Celasin	4	Maruf	10
Sadullah	4	Abdülba ki	80	Ferhat (Ferhad)	8	Baki	7	Safer	2
Gazanfer	1	Allahverdi	12	Zeyni	8	Hüdaverdi	1	Canik	1
Defterde Geçen Gayrimüslim Erkek İsimleri ve Tekrar Sayıları									
Adam	16	Astanol	4	Canni / Cani	1	Gamrano	1	İstefan (Stefan)	7
Anber	2	Bogdasa r	1	Dimitri	12	Gorgor	7	Ivan (İvan)	2
Apostol	3	Budak	6	Eftandol (Aftandol)	1	Hristodol	2	Yani (Yanni)	24
Kiryako	2	Manol	20	Pavlo (Pavlos,)	1	Vasil	14	Yuri	26

Konstantin (Kostantin)	7	Mihal	1	Semyon / Simyon	6	Yakim (Yakim)	1	Yorgi	2
Leo	12	Niko (Nico)	1	Tanaş	6	Yani	18	Kirakos	1
Lefter	9	Panayot	7	Todori (Todor)	15	Yordan (Yordan/Yordanes)	5	Aleks	6
Duka	2	Luiz	1	Akisto	2	Afaksand	2	Lazari	3

Tablo 3.5. Kayıtlarda Adı Geçen Erkek İsimleri

Defterde Geçen Kadın İsimleri ve Tekrar Sayıları									
Abide	8	Rabia	34	Güllü	2	Hindistan, Hindistana	11	Lalezar	3
Adile	8	Cemile	1	Gülsüme	4	Huri	3	Letafet	1
Afiye	25	Dünya	4	Gülşade	3	Hürremsima	3	Maide	1
Aişe, Ayşe	97	Safiye	24	Günan	1	İnsaf	13	Mekkiye	2
Asiye	6	Esmâ	20	Hacer	2	İsmihan	10	Meleksima	1
Atika	4	Emine	42	Hadice(Hatice)	25	Kamile	9	Melike	1
Ayni	8	Dursune, Dursuniye	2	Hanife	3	Kamer	4	Meryem	11
Bakiye (Bakiyye)	4	Gül	1	Havva	67	Katibe	1	Miyase	2
Belkis	14	Gülbeyi	2	Hayri(erkek ismi ama kadına verilmiş)	2	Kerime	2	Mükrim	19
Fatıma, Fatma	103	Gülendam	1	Hind	4	Kezban	1	Mülki	8
Mülkiye	2	Nazmiye	1	Nisa	22	Rahime	2	Rukiye	9
Mümine	2	Nergiz	1	Elif	1	Raziye	11	Sabire	8
Müstakim	3	Neslihan	3	Perişan	1	Revane	2	Saime	9
Nazlı	2	Nevbahar	6	Seyyale	1	Ruhziba	1	Sakine	4
Saliha	33	Saniye	2	Şems	4	Ümmühan (Ümmi)	17	Vefadar	1
Yaşar	1	Yasemin	1	Zamane	2	Zarife	2	Zeyneb	2
Ziyade	15	Piyale	19	Nasibe	7	Sulbiye	16	Firdevs	2
Defterde Geçen Gayrimüslim Kadın İsimleri ve Tekrar Sayıları									
Afendirye	4	Despina	3	Zakona	1	Rota	3	Susanna	3
Anastasya	1	Elena	7	Lisaf	2	Rustana	1	Teodora	6
Anola	5	Haruşava	2	Maşa	2	Sabana	3	Haçador	3
Antere	1	Hatona	3	Mastasya (Mastasya/ Mastesya)	1	Savila	2	Vargola	1
Anusa	1	İrina	5	Paş	1	Şemeryan	2	Zoğrafa	1
Arhondi	1	Sultana	7	Polatina (Polatina / Poladina)	4	Simiryan	5	Sarayi	1
Bağcınan	3	Kostanca	2	Praşkeva	26	Sofiya (Sofya, Sofiya)	14	Kaliyodi	1

Tablo 3.6. Kayıtlarda Adı Geçen Kadın İsimleri

3.1.1.1. Aile yapısı

Aile hem kişinin huzur bulduğu bir ortam, hem neslin devamı için bir vesile, hem de kişiyi dince günah sayılan çeşitli kötülüklerden alıkoyan bir vasıtaadır. Aileyi teşkil eden fertler devirlere, bölgelere, sosyal ve iktisadi yapıya göre değişmektedir. Geniş aile, bir aile reisinin başkanlığında eş, çocuk, torun, gelin, damat, amca, dayı, hala ve teyzelerden oluşmaktadır⁸¹. İlgili sicilde Trabzon'a ait aile yapısının aydınlatılmasını sağlayacak hükümler, nikâh, boşanma, nafaka, mehir ve vasi tayini başlıkları altında incelenmiştir. Vasi tayini başlığının içerisinde aile dışı konular geçiyor olsa da aile yapısı başlığı altında değerlendirilme nedeni, yapılan vasi tayinlerinde önceliğin daima birinci derece aile üyelerinin vasi olarak atanmasından kaynaklanmasındır.

3.1.1.1.1. Nikâh

Sözlükte “birleştirme, bir araya getirme, evlenme, evlilik, cinsi münasebet” gibi anlamlara gelen nikâh kelimesi, fıkıh literatüründe “şer ’an aranan şartlar çerçevesinde aralarında evlenme engeli bulunmayan bir erkekle bir kadının hayatını geçici olmaksızın birleştirmelerini sağlayan akdi ve bu yolla eşler arasında meydana gelen evlilik ilişkisini” ifade eder.⁸² Evlenme akdinin meydana gelebilmesi için cinsiyetleri ayrı ve aralarında evlenme engeli bulunmayan iki tarafın varlığı, hayat beraberliği için ortak rızanın varlığı, ilke olarak devamlılık ve hukuk nezdinde tanınan bir akdin varlığı gerekmektedir.⁸³

İncelenen defterde kayıtların çoğunu nikâh akitleri oluşturmaktadır. İki adet evlilik yenilemesi hariç 331 adet evlilik akdi bulunmaktadır. Defterin yüzdelik dilim olarak 43.93 ‘ünü evlilik akitleri oluşturmaktadır. Kayıtlarda yaşam süresinin az olması doğal ve savaşırlara bağılı erkek ölümlerinin çok olması nedeni ile ciddi miktarda dul evlilikleri olduğu gözlemlenirken bölgenin karışık yapısına rağmen tahmin edildiğinden daha az gayrimüslim evlilikleri bulunmaktadır. Sicilde nikahlar kaydedilirken “*Ez-zevcü Murtaza ibn-i Mustafa vekilihi İbrahim Ağa bin Mahmud ez-evcetü’l-bikrû’l-bâliğa Emine bint-i Ali vekilihâ Piri Beşe bin Süleyman bi-şehâdeti Hasan Çelebi bin Mustafa ve Durmuş bin Murad el-mihri’l-mü’eccel kadrihu elfen dirhem tahriren fi ’t-târihi ’l-mezbûr li-seneti ’l-mezbûre.*” şeklinde bir kalıp kullanılmıştır. Evlenecek tarafların

⁸¹ Aydın, M. A. (1989), “Aile”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Cilt: 2, İstanbul, s.196

⁸² Atar, F. (2007) “Evlilik (Nikâh)”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, s.112.-117.

⁸³ Yaman, A. (2011), “İslam Aile Hukuku”, İstanbul, *MÜİF Vakfı Yayınları*, s. 31.

isimlerini, varsa vekil ve velinin isimlerini, kadınların medeni hallerini, şahitlerin isimlerini ve mehir oranlarını kaydeden mahkeme, tarafların şehirden mi kırsaldan mı olduğu konusunu dikkate almamıştır. Bu nedenle nikâhların hangi oranda şehir hangi oranda kırsal kesime ait insanlar tarafından kaydettirildiği sorusu tam olarak belli değildir.

Defterde “ez-zevcet’ül-bikrû’l-bâliğa” ve aynı anlamda “ez-zevcetü’l-bâkirü’l-bâliğa” yani buluğa ermiş bakire kız anlamında 172 adet, “ez-zevcet’üs-seyyib-seyyibe” yani dul 109 adet, “el-bikr-bakir” yani bakire olup buluğa ermemiş kız anlamında 11 adet kayıt bulunmaktadır. Defterde “ez-zevcetü’l-mutallaka” yani daha önce boşanmış ve tekrar evlenen anlamında 4 adet, “zevcetü’l-mu’teka” yani kölelikten azad edilmiş anlamında 1 adet, “ez-zevcetü’s-sibetü” yine daha önce boşanmış veya dul kalmış anlamında 1 adet kayıt bulunmuştur. Ayrıca sadece “ez-zevce” olarak belirtilen 29 kayıt bulunmaktadır.

Evlilik akitlerinin 315’i Müslüman kadın ve erkeklerin nikâh akdi iken, sicilde 16 adet de gayrimüslimlerin içerisinde bulunduğu nikâh akitlerine rastlanılmıştır. Gayrimüslim evliliklerin 7 tanesi genel usule uygun ve sıkça rastlanılan Müslüman erkekler ve gayrimüslim kadınlar arasında gerçekleşmiştir. Ancak gayrimüslim erkek ve kadınlar arasında gerçekleşmiş nikâh akitleri de bulunmaktadır. Gayrimüslimlerin evlilikleri, bulundukları cemaatlerin din adamları tarafından kısıp kayda alınıyor olmasına rağmen belgelerde Osmanlı mahkemelerine başvuruda bulunanların nikâhlarının kısıldığını gösteren⁸⁴ 9 adet nikâh akdi vardır.⁸⁵ Gayrimüslimlerin adının geçtiği bazı hükümler aynı zamanda zimmi olmalarına rağmen “seyyibe” veya “bikrû’l-baliğa” şeklinde kaydedilmiştir.

⁸⁴ Zimmiler, özel hukuku ilgilendiren işlerinde kural olarak kendi dini kurallarına tabidirler. Bunların başında, evlilik ve boşanma ile nafaka, velayet, mehir gibi konular gelmektedir. Cemaatlerinin din adamları özel hukuk içine giren aile hukuku ile ilgili hukuksal sorunları üstlenmişlerdi. Bu durum belgelerde " *akdi nikâh, fesh-i nikâh ve münaziün fih olan iki zimmi arasına başkasının girmemesi, akd-i nikâh ve fesh-i nikâh maddelerinde münazaa eden iki zimmi mabeynlerinin rızalarıyla ıslah ve iktiza ederse kiliselerinde ayinleri üzerine yemin verdikte* " şeklinde formüle edilmiştir. Bu nedenle zaman zaman ruhani liderler nikâhlara müdahale edilmemesini devletten talep etmişlerdir. Aile hukuku davaları cemaat mahkemeleri tarafından kendi dinlerine uygun olarak çözüldü. Ancak, cemaat mahkemelerinin vermiş oldukları hukuki kararları uygulamak Osmanlı yetkililerinin göreviydi. Belirtmemiz gerekir ki, bu zimmiler için zorunlu olmayıp, eğer zimmiler isterlerse, davalarını Osmanlı mahkemelerinde görülmesini talep edebilirlerdi. Uygulamada, hristiyanların evlenme ve boşanmada mali yükümlülüklerden çıkan sorunlar için şer’î mahkemelere başvurdıkları görülmüştür. Konan. B. (2015), “Gayrimüslim Osmanlı vatandaşlarının Hukuki Durumuna ilişkin Bir değerlendirme”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 64 S. 1, s. 175-176.

⁸⁵ T.Ş.S., 1835/21, 14-a/1,14-b/2,15-b/6,29-a/8,36-a/3,37-a/3,41-b/9,50-b/3,52-a/5

Çoğunlukla defterde erkekler ve kadınlar vekilleri tarafından temsil edilmiş fakat sicildeki bazı kayıtlarda vekil olmadan da nikâh kıyılmıştır.⁸⁶ Bu kayıtlardaki kişilerin biri kadın diğerleri erkektir. Vekili olmayanlar “nefsihi” yani kendi kendini temsil ediyor manasında kayda alınmıştır.⁸⁷ Bunlardan biri Gönnye Kalesi’nde çalışan bir görevlidir.⁸⁸ Başka bir örnekte 2 gayrimüslim arasında gerçekleşen nikâhta erkek tarafının vekili yoktur.⁸⁹ Diğer bir nikâh akdinde ise gayrimüslim bir kadın ile evlenen Müslüman bir erkek, vekil tayin etmemiştir.⁹⁰ Genel bir çıkarım yapılması gerekirse nikâh akitlerinde kadınlar vekil kullanırken özellikle erkekler kendi kendilerini temsil etmişlerdir. Bu şekilde erkeklerin kendilerini temsil ettiği 25 kayıt bulunmaktadır.⁹¹

Defterde ek olarak üç kayıta nikâh yenileme işlemi bulunmaktadır. Kayıtlarda çiftlerin “muhiil bi’n-nikâh” yani nikâh bozucu sözlerden dolayı nikâhlarının bozulduğunu söyleyerek nikâh yenilemesi yapmışlardır.⁹² Tek çekişmeli nikâh akdi örneğinde ise; bir kadın mahkemece tasdik edilmese de bir adamla evlendiğini iddia etmiş fakat mahkemeye bu durumu kanıtlayabilecek herhangi bir delil sunamamıştır. Kocası olduğunu iddia ettiği kişi bu durumu kabul etmese de kadının söz konusu evlilikten gebe kaldığını söylemesi üzerine mahkeme, durumun takibine ve gebeliğin doğruluğunun araştırılmasına karar vermiştir ancak dava tam olarak sonuçlanmadığı için bu örnek yapılmış evliliklerden sayılmamıştır.⁹³

Ayrıca evlilik akitleri içerisinde sonradan Müslüman oldukları anlaşılan kişiler de bulunmaktadır. Babaları gayrimüslim olup kendileri Müslüman isimlerine sahip kişilerin varlığını gösteren hükümlerde rastlanılmıştır.⁹⁴ Bir kayıta da Gürcü asıllı olduğu belirtilen Müslüman biri vardır.⁹⁵ Hükümlerde Acem, Kürt ve Arap gibi başka milletlerden bahsedilse de onlar Müslüman olduklarından bu istatistiklere dâhil edilmemiştir.

⁸⁶ T.Ş.S., 1835/21, 26-b/2,27-b/4

⁸⁷ T.Ş.S., 1835/21, 27-b/4

⁸⁸ T.Ş.S., 1835/21, 26-b/2

⁸⁹ T.Ş.S., 1835/21, 36-a/3

⁹⁰ T.Ş.S., 1835/21, 35-b/5

⁹¹ T.Ş.S., 1835/21, 4-a/3, 22-a/10, 38-a/1, 26-b/2, 5-b/2,11-a/1,15-a/4,19-b/1,21-b/6,24-a/2,24-b/3,25-b/6,25-b/7,25-b/10,28-b/5,31-a/1,31-b/2,36-a/6,36-a/10,40-a/6,46-a/10,45-a/7,52-a/2,52-b/7,52-b/9,55-b/6

⁹² T.Ş.S., 1835/21,52-b/5, 52-b/8, 14-a/5

⁹³ T.Ş.S., 1835/21,9-b/4

⁹⁴ T.Ş.S., 1835/21,25-b/10,35-b/3

⁹⁵ T.Ş.S., 1835/21,32-a/2

Genel olarak defterde bulunan evlilik kayıtlarında kadınlar için kullanılan unvanlar aşağıda bulunan tabloda belirtilmiştir.

Ez-zevcetü'l-bâkirü'l(bikru'l)-bâliğa			Ez-zevcet'üs-seyyib-seyyibe		Ez-zevce	Ez-zevcetü'z-zımmiye	Ez-zevcetü'l-bikr-bakir	Ez-zevcetü'l-mutallaka zevcetü'l-mu'teka ez-zevcetü's-sibetü
3-a/2	28-a/3	44-b/2	2-b/1	31-b/2	8-a/5	14-b/2	22-a/3	11-a/6
3-b/4	28-a/5	44-b/3	3-a/1	31-b/8	8-a/6	14-a/1	27-a/4	22-a/10
4-a/5	28-a/7	44-b/8	3-b/2	33-b/5	8-b/2	29-a/8	28-a/11	38-a/5
5-a/2	28-a/9	45-a/3	5-b/2	34-a/3	9-a/4	41-b/9	29-b/7	35-b/5
6-b/5	28-a/10	45-a/6	8-a/9	34-b/3	12-a/4		29-b/8	41-b/6
7-a/5	28-b/4	45-b/3	9-a/3	35-b/3	20-b/4		29-b/9	44-b/7
8-b/4	28-b/6	45-b/6	9-b/5	35-b/6	24-a/6		33-a/7	
9-a/2	28-b/8	46-a/2	9-b/6	35-b/8	25-b/1		35-b/4	
9-b/1	29-a/4	46-a/5	11-a/1	37-b/2	25-b/8		36-a/7	
9-b/2	29-a/6	46-a/6	11-a/4	38-a/7	25-b/10		38-a/1	
9-b/7	29-a/7	46-a/7	12-b/1	40-b/4	28-a/1		42-a/6	
10-a/1	29-a/9	46-	13-a/3	41-b/1	28-a/6			
10-a/2	29-b/4	a/10	13-a/6	41-	29-a/5			
10-a/3	29-b/5	46-b/7	13-b/4	b/10	29-b/3			
10-a/4	29-b/6	47-b/3	14-b/1	43-b/5	31-b/4			
10-a/6	30-a/2	47-b/4	14-b/3	45-a/7	32-a/2			
10-b/1	30-a/4	47-b/6	14-b/4	46-a/3	34-a/5			
11-a/2	31-b/3	48-a/4	14-b/7	46-a/4	36-a/5			
12-a/5	31-b/5	49-a/6	15-a/4	46-a/8	36-a/10			
13-b/2	31-b/7	49-b/1	15-a/5	46-b/1	37-a/6			
14-a/3	33-a/4	49-b/4	16-b/1	46-b/3	40-a/6			
14-b/8	33-a/6	50-a/2	17-b/2	46-b/6	41-b/5			
15-a/3	33-a/8	50-a/5	18-a/1	47-b/5	47-a/1			
15-a/7	34-a/2	50-a/6	19-b/2	48-b/1	47-a/2			
15-b/4	34-b/2	50-b/4	19-b/3	49-a/2	48-a/3			
16-b/3	34-b/4	50-b/5	20-a/4	49-a/3	50-b/10			
17-b/3	34-b/5	51-a/1	20-a/7	49-a/4	52-b/9			
17-b/5	34-b/6	51-a/5	20-b/2	49-b/5	56-a/8			
18-a/3	34-b/8	51-a/8	20-b/5	50-a/1	37-b/6			
18-a/4	34-b/9	51-b/1	21-b/4	50-b/2				
19-a/2	36-a/4	51-b/2	21-b/5	50-b/6				
19-b/1	36-a/6	51-b/7	21-b/6	50-b/9				
19-b/4	36-a/9	51-b/8	22-a/6	51-a/2				
20-a/6	36-b/1	52-a/6	22-a/9	51-b/3				
20-b/3	36-b/3	53-a/5	22-b/5	52-a/2				
20-b/7	36-b/6	53-b/4	22-b/6	52-b/3				
22-a/2	36-b/7	54-a/6	23-a/4	52-b/7				
22-a/5	37-a/2	54-b/2	23-a/5	55-a/5				
22-a/7	37-a/8	55-a/2	24-a/1	55-a/7				
22-a/8	38-a/8	55-b/1	24-b/3	55-b/6				
22-b/1	38-a/9	55-b/2	24-b/5	56-a/2				
23-a/6	38-b/3	55-b/8	25-b/4	56-a/5				
23-a/7	39-a/1	56-a/3	25-b/7	57-a/1				
24-a/2	39-a/5	56-a/6	25b/11	57-a/3				
24-a/3	39-a/7	56-a/7	26-b/2	57-b/1				
24-a/4	39-b/4	56-b/5	27-a/6	57-b/2				
24-a/8	39-b/5	57-a/5	28-a/4	57-b/3				
24-b/4	39-b/6	57-a/7,	28-b/5	57-b/5				
24-b/7	39-b/8	10-a/2	28-b/7	58-a/1				
24-b/8	41-a/2	15-b/6	3-b/5	19-a/1				
25-b/3	41-b/7	37-a/3	33-b/3	13-a/5				
25-b/6	41-b/8	4-a/3	29-a/2	36-a/3				

25-b/9	42-a/5	27-a/3	31-a/1	50-b/3				
26-a/4	42-a/8	27-b/1	31-a/5	52-a/5				
26-b/5	42-b/6	27-b/4	30-	30-b/8				
42-b/7	37-b/1	43-a/7	b/7					
27-	37-b/8	44-b/1						
b/6	6-a/5	27-b/7						
Toplam: 172			Toplam: 109		Toplam :29	Toplam: 4	Toplam: 11	Toplam: 6
Genel Toplam: 331								

Tablo 3.7. Sicilde Bulunan Nikâh Kayıtlarındaki Kadınların Medeni Durumu

Çalışılan defterde nikah oranları bu kadar yoğunken, farklı bölgeler üzerine yakın tarihlerde yapılan bazı çalışmalarda evlilik oranlarının daha düşük olduğu gözlemlenmiştir. Mevcut kayıt sayısı, nüfus oranı dikkate alındığında bölgede nikahların özellikle mahkemede kaydettirilmesi noktasında özel bir dikkat sarf edilmiş olduğu ortadadır. Nikahların defterlere devlet tarafından kaydedilmesinin istenmesinin iki önemli nedeni vardır. Bunlardan ilki elde edilen vergi geliri diğeri ise yaşanacak hak kayıplarının önüne geçilmek istenmesidir. Osmanlı kanunnâmelerinde ve tahrir defterlerinde resm-i arûs, arûsiyye, arûsâne ve gerdek resmi adlarıyla kaydedilen bu vergiler “Bad-ı Heva” vergileri içine girer. Düğün veya gerdek sırasında alınan arûs resmi, nikâh sırasında nikâhı tescil eden kadılarınca istenen vergiden ayrıdır. Nikâh resmi, mali duruma göre zenginden 1 altın, fakirden 12 akçe, orta halliden ise bu iki miktar arasında alınırdı. Arus resminin miktarı gelinin durumuna yani bâkire, dul ve gayri müslim (zımmiyye) olmasına göre değişmekteydi. Ayrıca bazı bölgelerde halkın zengin veya fakir olması miktarın tespitinde önemli rol oynamaktaydı. Cüzi farklılıklar hariç, genellikle müslüman bir bâkire kız için 60 akçe, dul kadın (seyyibe) için 30 akçe arus resmi takdir edilmişti. Fakirlerden bu rakamların yarısı isteniyordu⁹⁶. Çalışılan defterde bu vergi miktarları deftere işlenmese de vergilerin kadının medeni durumuna göre sınıflandırıldığı düşünüldüğünde ve kayıtlarda pek çok bilgi deftere kaydedilmezken kadının medeni halinin mehir gibi atlanmadan özenle belirtilmiş olmasının nedeninin vergi tahsilinin daha rahat yapılması olduğu aşikardır. Diğer bir neden ise mahkemeden izinsiz yapılan nikahlarda mahkemenin anlaşmazlıkların çözülmesinde etkin olmayacağı için⁹⁷ devletin yaşanacak yasal hak kayıplarının önüne geçilmesi nedeni ile resmi olarak nikahların kayıt altına alınmasını teşvik etmesidir. Trabzon’da nikahtan alınan bu vergi evliliğin mahkeme dışında yapılmasında caydırıcı bir unsur haline gelmemiştir. Mahkeme dışında yapılan

⁹⁶ Sahillioğlu, H. (1991), "ARÛS RESMİ", *TDV İslâm Ansiklopedisi* c.3, s.422-423

⁹⁷ Şeyhülislam Ebusssuud Efendi (2013), “Maruzat”, Klasik Yayınları, İstanbul, s. 75

evliliklerin de geçerli olduğu bu yıllarda, insanlar resmi evliliğin getirdiği hak ve sorumlulukların sağlanmasına dikkat ettiği mahkeme kayıtları ile doğrulanmıştır. Bu durumun en büyük delili defterin neredeyse yarısının evlilik hükümlerinden oluşmasıdır.

3.1.1.1.2. Mehir ve nafaka

Mehir kelimesi İslam aile hukukuna göre evlilik esnasında ödenen para veya malı ifade etmektedir. İslam hukukunda mehir, evlenecek kadının ailesine veya yakınlarına değil, bizzat kendisine yapılması gereken bir ödemedir.⁹⁸ Mehir yalnızca İslami dönem değil İslam öncesi dönemlerde de çeşitli toplumlarda kullanılmaktadır. Mehir “ücret” anlamına gelmektedir ve evliliğin en önemli aşaması olan nikâh akdi sırasında bir bayanın erkekten istediği maddi bir haktır. Tamamen kadına ait olan mehir sadece nakdi değil ziynet, gayrimenkul olarak da verilmektedir.⁹⁹

Bir diğer konu ise nafakadır. Erkeğin ödemekle yükümlü olduğu nafaka, erkeğin geliri temel alınarak belirlenmekle beraber; erkeğin fakirleşmesi, yaşı, dini, dili ve ırkı fark etmeksizin erkeğin yükümlülüklerini değiştirmez. Evlilik fasid veya batıl olmadığı müddetçe kadınlar boşanma sonrasında mehir veya nafaka talebinde bulunma hakkına sahiptir.¹⁰⁰

İncelenen defterde peşin verilen mehire *mihr-i mu''accel* denirken, boşanma ve ölüm gibi durumlarda kadının alacağı mehire ise *mihr-i mü''eccel* adı verilmektedir. Mehrin miktarı, evlenen kişilerin sosyal statü ve sahip oldukları koşullara göre değişkenlik göstermektedir. Mehir ile ilgili hükümlere değinmeden evvel şu hususa değinmek yerinde olacaktır: Osmanlı para birimi akçe olmakla beraber gümüş para anlamında defterde sıklıkla dirhem kelimesi de telaffuz edilmiştir.¹⁰¹ İncelenen hükümlerde en

⁹⁸ Gümrükçüoğlu, S. O. (2013), “İslam Aile Hukukunda Kadının Mehir Hakkına Toplum Bakış Açısı Üzerinden Bir Değerlendirme”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. c.17, S.4, s.227.

⁹⁹ Aydın, M. A. (2003), "Mehir", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.28, s.389-391.

¹⁰⁰ Akkaya, M. (2018), “Osmanlıda 16. ve 17. Yüzyıllar Arasında Nafaka Uygulamaları ile Satın Alma Gücü Arasındaki İlişki”, *History Studies Dergisi*, c.10, s.298.

¹⁰¹ İslâm geleneğinde gümüş sikkelere dirhem, altından olanlara dinar veya miskal denirdi. Bu iki sikkenin adları, ağırlıklarındaki tartı birimlerinden ileri geliyordu. Gümüş para birimi şer'i dirhem (2,97 gr.), dinar veya miskal denilen altın para ise miskal ağırlığında idi (4,25 gr.). Bunların kırat cinsinden karşılıkları da 14 ve 20 kıratdır. İlk Osmanlı gümüş para birimleri bu şer'i dirhem ağırlığından çok farklıdır ve belki küçük sikkeler, yarısı veya dörte biri şeklinde dirhem bir kesriyle ifade edilemediği için, bu ismin yerine akçe tercih edilmiştir. Türkçe olarak düzenlenen belgelerde gümüş para biriminden daima akçe diye söz edilmekte, dirhem tabiri hukukî belgelerde, özellikle Arapça belgelerde geçmektedir. Sahillioğlu, H. (1989), “Dirhem”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.2, s. 224-227.

düşük mehir miktarları 100 dirhemdir.¹⁰² En yüksek meblağ ise 80.000 dirhem¹⁰³ gibi ciddi bir miktara kadar çıkmaktadır. Dul kadınlara verilen mehir az iken, çoğu akitte bakire kadınlar için 10.000 dirhem ve üzeri bir miktar ödenmiştir. Belirlenen mehirler, taraflardan herhangi biri ölse bile bağlayıcıdır. İlgili bir hükümde anlatıldığına göre Pilavizâde Ali Ağa'nın karısı 20.000 akçe mehirini, eşi öldükten sonra mirasından talep etmiş ve mahkeme mehirin şart koşulduğu günün parasal değeri üzerinden kadına ödemesine hükmetmiştir.¹⁰⁴ İlgili defterde yer alan mehir miktarları ve taraflar aşağıdaki tabloda listelenmiştir.

Damat	Gelin	Mehir Miktarı	Damat	Gelin	Mehir Miktarı
el-Hâc Mehmed bin Abdullah	Yasemin bint Abdullah	1500 dirhem	Muslı Beşe ibn Murad	Safure bint İshak Beşe	4000 dirhem
Halil bin İbrahim	Havva bint İsmail	6000 dirhem	Osman Beşe ibn Mehmed	Aişe bint Hatun	12000 dirhem
Anber bin Arab	Zamane bint Abdullah	500 dirhem	Ali bin Mehmed	Adile bint (...)	1000 dirhem
Mehmed bin Musa	Sabire bint Ali	1500 dirhem	Bünyad bin Bali	Nergiz bint Abdullah	500 dirhem
Hüseyin bin Mehmed	Aişe bint Muslı	3000 dirhem	Bilal bin Abdullah	Aişe bint Ahmed	3000 dirhem
Dilaver bin Abdullah	[?] bint Hristodol	500 dirhem	Mustafa bin Abdullah	Havva bint Muzaffer	3000 dirhem
Mehmed Beşe ibn Bayram	Nisa bint Hasan	6000 dirhem	Mahmud bin Murad	Mülki bint Mustafa	3000 dirhem
Bostan Çelebi ibn Ahmed	Fatıma bint Çolakzâde İbrahim	20000 dirhem	Mhmud Beşe bin (...)	Fatıma Hatun bint Mehmed	4000 dirhem
el-Hâc Hasan dellâl	Emine bint Mehmed	400 dirhem	Ahmed bin Abdullah	Fatıma Kamil	500 dirhem
Osman bin Ali	Saliha bint İbrahim	6000 dirhem	Osman Beşe bin Mahmud	Sakine bint Piyale	3000 dirhem
Ali bin Ömer	Sabire bint Tanrıverdi	6500 dirhem	Hüseyin bin Hasan	Safiye bint Abdülbaki	3000 dirhem
Süleyman bin Ahmed	Havva bint Sefer	1000 dirhem	Durmuş Beşe ibn Hasan	Aişe bint Bali Beşe	1500 dirhem
Yusuf bin Abdullah	Hanife bint Muslı	1500 dirhem	Mustafa Beşe bin Abdullah	Saime bint Mustafa	4000 dirhem
Osman Çelebi bin Bali	Saliha bint İshak Çelebi	1000 dirhem	Ali Beşe bin İbrahim	Saliha bint Ramazan	500 dirhem
Ali bin Süleyman	Saime bint Abdullah	400 dirhem	Murtaza Beşe bin Ali	Havva bint Hasan	6000 dirhem
(Zimmi) Hanım veled Ağya	(Zimmi) Hanım bint Toros	250 akçe	Şahin ibn Abdullah	Saime bint Rüstem	1000 dirhem
Mustafa Beşe bin (...)	Aişe bint Mehmed	1000 dirhem	Süleyman Beşe bin Osman	Ümmi bint Hacı	500 dirhem

¹⁰² T.Ş.S., 1835/21,14-b/3

¹⁰³ T.Ş.S., 1835/21, 5-a/2,20-a/3,22-a/8,31-b/8,33-a/4,19-b/4

¹⁰⁴ T.Ş.S., 1835/21,27-b/5

Solak bin Abdullah	Kezban bint Kurd	500 dirhem	Mehmed b. Hasan Beşe	Ayşe binti Mehmed	8000 dirhem
(Zimmi) Praškeva veled-i Vasil	(Zimmi) Praškeva bint Mihail	1000 dirhem	Bali bin Receb	Raziye bint (...)	200 dirhem
Mehmed bin (...)	Aişe bint Ali	200 akçe	Mustafa bin Osman	Ziyade bint İbrahim	100 dirhem
Dilaver bin Abdullah	Aişe bint (...)	500 dirhem	Siyavuş bin Abdullah	Emine bint Ramazan	300 dirhem
Mustafa bin Mehmed	Ümmühan bint Mahmud	500 dirhem	Kenan bin Abdullah	Sofya bint (?)	500 dirhem
Ali Beşe ibn Abdullah	Adile bint Lütfullah	1000 dirhem	Hasan bin Abdullah	Sofya bint Abdullah	500 dirhem
Mehmed bin Abdullah	Peyker bint İbrahim	600 dirhem	Zülfikar bin Abdullah	Hadice bint Hüseyin	1000 dirhem
Şahbaz bin Abdullah	Aişe bint Abdullah	400 dirhem	İbrahim bin Murad	[?] bint Yuri	300 dirhem
Mustafa bin Abdullah	Safiye bint Ali	1200 dirhem	Bostan bin Bayram	Ümmühani bint Abdurrahman	1500 dirhem
Murtaza ibn Mustafa	Emine bint Ali	1000 dirhem	İbrahim bin Abdullah	Fatıma bint Ali	400 akçe
Mustafa Beşe bin Ali Beşe	Ayşe bint Ahmed Ağa	20000 dirhem	Abdülbaki bin Mehmed	Saliha bint Süleyman	7000 dirhem
[?] Murtaza bin Osman	Ziyade bint Hasan	300 dirhem	Dimitri veled-i (...)	[?] Sofya bint Manol	500 dirhem
Bostan bin Mehmed	Nasibe bint Turhan	1000 dirhem	Süleyman Çelebi ibn Abdullah	Fatıma bint Mehmed	3000 dirhem
Musa bin Abdullah	Aişe bint Abdullah	1000 dirhem	Abdülbaki bin Hasan	Fatıma bint İbrahim	4000 dirhem
Durmuş bin Fazlı	Belkis bint Abdurrahman	1200 dirhem	Ramazan bin Abdullah	Rukiyye bint el-Hâc Muslı	500 dirhem
Ahmed bin Abdullah	Anusa bint Yuri (zimmiye)	300 dirhem	Mehmed bin Bekir	Aişe bint Mehmed Beşe	1000 dirhem
Ali Beşe ibn Abdullah Kürkçü	Ümmühani binti Hasan	3000 dirhem	Mehmed bin Ahmed	Sabire bint Musa	1000 dirhem
Mehmed Beşe ibn Hızır	Rahime binti Yusuf	1000 dirhem	Abidin bin Abdullah	Ruhziba bint Abdullah	1000 dirhem
Abdullah bin Siyavuş	Bakiyye binti Kasım	1000 dirhem	Selim bin Ömer	Mülki bint Osman	1000 dirhem
Ali ibn Hüseyin	Saniye binti Mehmed	1000 dirhem	Mehmed bin Mehmed	Rukiye bint Arslan	1800 dirhem
Süleyman bin Abdullah	Kemale binti Abdullah	1000 dirhem	Murtaza bin Mehmed	Zafire bint (?) zimmiye	500 dirhem
Muslı bin Ali	Saime binti Osman	500 dirhem	İbrahim Beşe ibn Osman	Sabire bint Mustafa	6000 dirhem
Mustafa Çelebi bin Ali Çavuş	Ümmi binti İbrahim Bey	20000 dirhem	Neccâr Mustafa Beşe ibn	Mülki bint Ali	4000 dirhem
Bünyad bin Mahmud	Hadice binti Ramazan	1000 dirhem	Ali bin Mehmed	Adile bint Muslı	400 dirhem
Hüseyin Efendi el-vâ'iz	Fatıma binti Süleyman Çelebi	500 dirhem	Hamza bin Abdullah	Havva bint Derviş	1000 dirhem
Muharrem Beşe ibn Mehmed	Raziye binti Mustafa	1100 dirhem	Derviş Beşe ibn Mehmed	Emine bint İbrahim	8000 dirhem
Dilaver bin Abdullah	Saime bint Abdurrahman	300 dirhem	Osman bin Abdullah	Aişe bint Yusuf	800 dirhem
Hüseyin bin Hasan	Aişe bint Bozacı Cafer	1000 dirhem	Veli bin Ali	Rabia bint Ali	3000 dirhem

Hasan Beşe ibn Yusuf	Havva bint Yusuf	4000 dirhem	Kamil bin Hızır	Nihaye bint İbrahim	3000 dirhem
Ali bin Piri	Belkıs binti Mehmed	1500 dirhem	el-Hâc Kasım bin Hamza	Emine bint Abdullah	1000 dirhem
Handan bin Abdullah	Bağicinan binti Abdullah	1000 dirhem	Hristodil veled-i Simyon (zimmi)	Arhondi bint Adam (zimmi)	800 dirhem
Nasuh bin Ali	Esmâ bint Mustafa	1500 dirhem	Mehmed bin Sipahi	Fatıma bint Veli Çelebi	3000 dirhem
Mahmud bin Osman	Aişe bint Ali	1500 dirhem	İbrahim bin Bayram	Safiye bint Abdullah	800 dirhem
İbrahim Ağa ibn Maksud	Safiye bint Mustafa	1000 dirhem	Kaytas bin Abdullah	İnsaf bint Piyale	300 dirhem
Abdullah bin Bayram	Saime bint Abdullah	1500 dirhem	İbrahim bin Kurd Beşe	Fatıma bint Ali Beşe	3000 dirhem
Ali bin Ahmed	Saliha binti Ömer	3000 dirhem	Ali bin İsmail	Mülkiye bint Hüseyin	1000 dirhem
Mehmed bin Mustafa	Asiye bint Mustafa	120 dirhem	Ali bin İbrahim	Nazlı bint Osman	100 dirhem
Seydi bin Hasan	Safiye bint Murad	500 dirhem	Bekir bin Yunus	Fatıma bint Ahmed	600 dirhem
Marik weled-i Vaştovan	Maki bint Avanos (seyyibe)	300 dirhem	İbrahim bin Halil	Fatıma bint Ali Beşe	9000 dirhem
Süleyman bin Hasan	Atike Behram bint	1000 dirhem	Süleyman bin Mustafa	[?] bint Mustafa	1000 dirhem
Siyavuş ibn Abdullah	Saliha bint Abdullah	500 dirhem	Osman bin Hamza	Kamile bint Durmuş	1500 dirhem
el-Hâc Murad ibn Şeyh (?)	Kutlu bint Ömer	1500 dirhem	Süleyman Beşe bin Hasan	Esmâ bint Kaya	1000 dirhem
Mehmed bin Sinan	Aişe bint Murad	1000 dirhem	Beşir bin Baki Beşe	Saliha bint Kurd	1500 dirhem
Ali ibn Timur	Fatıma bint Rüstem	3000 dirhem	Ali bin Mehmed	Aişe bint Hacı	4000 dirhem
Siyavuş ibn Abdullah	Nevbahar bint Abdullah	1000 dirhem	İbrahim bin Hamza	Hadice bint Mehmed	5000 dirhem
Nezir ibn Kurd	Esmâ bint Ahmed Beşe	1000 dirhem	Resul bin Muslı Beşe	Dursune bint Hasan	3000 dirhem
İbrahim ibn Bayezid	Emine bint Murad	1500 dirhem	İşhak Beşe bin Kurd	Bakiye bint Veli	3000 dirhem
Dilaver ibn Abdullah	Aliye bint Kurd	600 dirhem	Cafer bin Abdullah	[?] bint Abdullah	1500 dirhem
Mehmed ibn Karagöz	Fatıma bint Süleyman Beşe	3000 dirhem	Acem Şaban bin Hüseyin	Hanife bint Ferhad	1000 dirhem
Süleyman ibn Mehmed Çelebi	Hayri bint Selim Beşe	3000 dirhem	Üveys bin Süleyman	Hayri bint Yunus	1500 dirhem
Ali bin Rüstem	İnsaf bint Mahmud	1000 dirhem	Ali ibn Hüseyin	Fatıma bint Mustafa	1000 dirhem
Murad bin Abdullah	Havva bint Hasan Beşe	500 dirhem	Sava veled-i Duka (zimmi)	Elena bint Garib (zimmi)	500 dirhem
Şahbaz bin Abdullah	Perişan bint Abdullah	300 dirhem	Ahmed ibn Mehmed	Fatıma bint Ebubekir	1000 dirhem
Kamil bin Mehmed	İnsaf bint Murad	1000 dirhem	Ali ibn Süleyman	Nazlı bint Bayezid	1000 dirhem
Bektaş bin Ali	Fatıma bint Ali	1000 dirhem	Mehmed ibn Ali	Fatıma bint Ahmed	1000 dirhem
Kalandı veled-i Aleksan (zimmi)	Mastasya veled-i (...) (zimmi)	100 dirhem	Ahmed ibn Murad	Havva bint Hasan	800 dirhem
Hüseyin bin [?] Ali	Sakine bint Piyale	3000 dirhem	Yusuf ibn Abdullah	Kahraman bint Abdullah	800 dirhem

Süleyman bin Mehmed Beşe	Asiye bint Veli Beşe	3000 dirhem	Bektaş ibn Hüseyin Bey	Safiye bint İbrahim	6000 dirhem
İbrahim bin Mehmed	Havva bint Mehmed	3000 dirhem	Cafer ibn Abdullah	Afiye bint Abdullah	400 dirhem
Mustafa ibn Ali	Havva bint Musa	8000 dirhem	Ramazan bin Osman	Gülsüme bint Bünyad Beşe	4000 dirhem
Hüseyin ibn Mehmed Beşe	Emine bint Mehmed	8000 dirhem	Musa Beşe bin Hasan	Nasibe bint Süleyman Beşe	3000 dirhem
Mahmud Beşe ibn Tanrıvermiş	Fatıma bint Ahmed Beşe	7000 dirhem	Ahmed bin Mehmed	Aişe bint İsmail Beşe	3000 dirhem
Mehmed ibn Ahmed	Havva bint Muharrem	3000 dirhem	Ali bin Mehmed	Saliha bint Mustafa	1500 dirhem
Mehmed ibn Yayla	Asiye bint Mustafa	1000 dirhem	Mehmed bin Abdullah	Havva bint Siyavuş	1500 dirhem
Ali Beşe ibn el-Hâc Hamza	Rabia bint (...)	800000 dirhem	Celasin bin Abdullah	Havva bint İbrahim	3000 dirhem
Ömer ibn Osman	Safiye bint Osman	500 dirhem	Bayram bin Turhan	Emine bint Mehmed	1500 dirhem
Ali ibn Mustafa	Saliha bint Fazlı	1000 dirhem	Ahmed bin Ömer	Aişe bint Himmet	1000 dirhem
Ali Beşe ibn Resul	Ümmühan bint Ali	4000 dirhem	Simyon veled-i Panayot (zimmi)	Elena bint Konstantin (zimmi)	500 dirhem
Mustafa Efendi ibn Mehmed	Kamile bint Osman	1000 dirhem	Kamil bin Ali	Rabia bint Mustafa	1000 dirhem
Mehmed ibn Ali	Güllü bint Ali	1200 dirhem	Dilaver ibn Abdullah	Aişe bint Murad	400 dirhem
Osman ibn Ahmed Beşe	Havva bint Mehmed Beşe	1000 dirhem	Muslı bin Receb	Meryem bint Hüseyin	1000 dirhem
Mustafa Çelebi ibn Mehmed	Fatıma bint Cafer	1200 dirhem	Kurd bin Rasul	Havva bint Mehmed	1500 dirhem
Satılmış bin Ömer	Havva bint Mustafa	3500 dirhem	Derviş Nazar el-Evrenge	Saliha bint Abdullah	1500 dirhem
Feridun ibn Abdullah	Aişe bint Hasan	300 dirhem	Mehmed bin Ivaz	İsmihan bint Mehmed	1500 dirhem
Hüseyin Ağa ibn Ali Çavuş	Havva bint Süleyman Beşe	15000 dirhem	Murad bin Abdullah	İsmihan bint Abdullah	500 dirhem
Veli bin Piyale	Ümmi bint Yusuf	500 dirhem	Mehmed bin Mustafa	Mükrima bint Mustafa Beşe	4000 dirhem
Beşir bin Mustafa	Saime bint Ramazan	1500 dirhem	Şaban Çorbacı	İsmihan bint el-Hâc Ömer	12000 dirhem
Ali bin Abdullah	Rabia bint Abdullah	6000 dirhem	Osman ibn Mehmed	Aişe bint İbrahim	4000 dirhem
Abdurrahman Ağa ibn Ahmed Ağa	Mükrima bint Mahmud Ağa	2000 dirhem	Ahmed ibn Mustafa	Aişe bint Osman	1500 dirhem
Abdurrahman Ağa ibn Kurd	[?] bint Abdullah	1100 dirhem	Receb Beşe ibn Bektaş	Saliha bint Mehmed	8000 dirhem
Behram bin Abdullah	Şehriman bint Murad	1000 dirhem	Bostan bin Murad	Bakiyye bint Cemal Ali	1000 dirhem
Ömer bin Mustafa	Safiye bint Mehmed	800 dirhem	Mehmed bin Abdullah	Fatıma bint Hasan	1000 dirhem
Ahmed bin İbrahim	Fatıma bint İlyas	500 dirhem	el-Hâc Ahmed ibn Mustafa Çelebi	Emine bint el-Hâc Ali	20000 dirhem
Bostan bin Ali	Saliha bint Selim Beşe	3000 dirhem	Mustafa ibn Ali	Rukiye bint Mehmed	1000 dirhem
Abdullah bin Yusuf	Emine bint (?)	500 dirhem	Ali bin Derviş	Fatıma bint Cemşid	5000 dirhem
Mehmed bin Abdullah	Teodora bint Musa (zimmi)	500 dirhem	Osman Çelebi Arabacıoğlu	Safiye bint İbrahim	1000 dirhem

Murtaza bin Abdi	Fatıma bint Abdi	1000 dirhem	Hacı Kürd	Gül bint (?)	1000 dirhem
İbrahim Bey ibn Ali Bey	Aişe bint Ömer Bey	20000 dirhem	Sinan Beşe ibn Receb	Rabia bint Hüseyin	4000 dirhem
Cebbar ibn Abdullah (Gürcü)	Vefadar bint Abdullah	20000 dirhem	Bostan bin Mustafa	Rukiye bint Hamza	1000 dirhem
Abdurrahman Çelebi ibn Mustafa Bey	Mülkiye bint Hasan Çavuş	300 dirhem	Kanber bin Fazlullah	Zamane bint Zülfikar	1500 dirhem
Nezir bin Arslan	Fatıma bint Süleyman	20000 dirhem	Ahmed Çelebi bin Hüseyin	Rabia bint Ali Beşe	7000 dirhem
Hüseyin bin Abdullah	Meryem bint Abdullah	1500 dirhem	Mehmed bin Ahmed Beşe	Esmâ bint Ahmed	3000 dirhem
Satılmış bin Fazlı	Ümmühan bint Hüseyin	1000 dirhem	Yusuf bin Abdullah	Dursune bint İbrahim	500 dirhem
Derviş Hasan (?)	Havva bint Abdullah	1200 dirhem	Bayram bin Mustafa	Mülki bint Hasan	500 akçe
Mustafa bin Mehmed	Safiye bint Ali	1100 dirhem	Fazlı bin Zülfikar	Aişe bint Ramazan	4000 dirhem
İbrahim Çelebi ibn Halil Bey	İsmihan bint (...)	1000 dirhem	Mahmud bin Hasan	Ümmi bint Osman	1500 dirhem
Mustafa bin Süleyman Çelebi	Nasibe bint Ali	7000 dirhem	Bekir bin Ali	İnsaf bint Mahmud	1000 dirhem
Dilaver bin Hamdullah	Aişe bint Ahmed	200 dirhem	Hasan Beşe bin Hamza Beşe	Fatıma bint Ali Beşe	6000 dirhem
Mustafa bin Muslı	Aişe bint Mahmud	1000 dirhem	Ali bin Hüseyin	Fatıma bint Derviş Ali	3000 dirhem
Mehmed bin Bali	Fatıma bint Bali	1000 dirhem	Abdülbaki bin Osman	Aişe bint Ahmed Beşe	1500 dirhem
Ahmed bin Turhan	Kamile bint Süleyman	1200 dirhem	Malkoç bin Hamza	Asiye bint Osman	700 dirhem
Kenan bin Abdullah	Aişe bint Mustafa	1000 dirhem	Yusuf bin Davud	Aişe bint Ali	1000 dirhem
Ali Beşe bin İshak Beşe	Saliha bint Mustafa	10000 dirhem	el-Hâc Hasan bin Abdullah	Saliha bint Hüseyin	1500 dirhem
Ahmed bin Mustafa Beşe	Nasibe bint Mustafa	5000 dirhem	Sefer bin Hüseyin	Atika bint Osman	1000 dirhem
Lazari veled (...) (zimmi)	Rustana bint (...) (zimmi)	1100 dirhem	el-Hâc Kurd bin Süleyman Bey	Ümmi bint Kavanoz Abdülbaki	8000 dirhem
Fazlı Beşe bin Osman	Havva bint Receb	5000 dirhem	Mehmed bin Abdullah	Emine bint Abdullah	500 dirhem
Mustafa Çavuş bin Mehmed	Esmâ bint Dilaver	1000 dirhem	İsmail bin Abdullah	Meryem bint Abdullah	1000 dirhem
Selim bin Murad	Havva bint Ali Beşe	1000 dirhem	Memi bin Rüstem	Emine bint Fazlı	1000 dirhem
Mehmed bin Hüseyin	Zarife bint Musa	4500 dirhem	Hasan bin Süleyman	Nevbahar bint Abdullah	4000 dirhem
Ali bin Abdullah	Bakiyye bint Yunus	500 dirhem	İbrahim bin Murad (?)	Safiye bint Mehmed (?)	800 dirhem
Beşir bin Mustafa	Saime bint Ramazan	1500 dirhem	Bostan bin Ali	Saliha bint Hüseyin (?)	3000 dirhem
Veli bin Piyale	Ümmi bint Yusuf	500 dirhem	Sefer bin Hüseyin	Ümmi bint Kavanoz Abdülbaki	1000 dirhem
Hüseyin bin Mehmed	İnsaf bint Murtaza	3500 dirhem	el-Hâc Kurd bin Süleyman Bey	Emine bint Abdullah	8000 dirhem

Mustafa bin Mehmed	Antere bint (?)	1500 dirhem	Mehmed bin Abdullah	Meryem bint Abdullah	500 dirhem
Sadık Çelebi ibn Mehmed Ağa	Ümmühani bint Yakub Çelebi	17000 dirhem	İsmail bin Abdullah	Emine bint Fazlı	1000 dirhem
Abdurrahman Ağa ibn Ahmed Ağa	Mükrim bint Mahmud Ağa	3000 dirhem	Memi bin Rüstem	Nevbahar bint Abdullah	1000 dirhem
Abdurrahman Ağa ibn Kurd	[?] bint Abdullah	1100 dirhem	Hasan bin Süleyman	Asiye bint Osman	4000 dirhem
Behram bin Abdullah	Şehriman bint Murad	1000 dirhem	Malkoç bin Hamza	Aişe bint Ali	700 dirhem
Hasan bin Süleyman	Nevbahar bint Abdullah	4000 dirhem	Yusuf bin Davud	Saliha bint Hüseyin	1000 dirhem
İlyas bin Hüseyin	Nasibe bint Hasan	1500 dirhem	el-Hâc Hasan bin Abdullah	Atika bint Osman	1500 dirhem
Hüseyin bin Abdullah	Kamile bint Mustafa	500 dirhem	Sefer bin Hüseyin	Ümmi bint Kavanoz Abdülbaki	1000 dirhem
Bostan Çelebi bin el-Hâc İshak	Adile bint Murad	1000 dirhem	el-Hâc Kurd bin Süleyman Bey	Emine bint Abdullah	8000 dirhem
Ali bin Mehmed	Miyase bint Ali	1000 dirhem	Mehmed bin Abdullah	Meryem bint Abdullah	500 dirhem
Süleyman bin Mehmed	Saliha bint Hüseyin	1000 dirhem	İsmail bin Abdullah	Emine bint Fazlı	1000 dirhem
el-Hâc Ahmed bin Abdülbaki (?)	Hadice bint Hüseyin	1500 dirhem	Memi bin Rüstem	Nevbahar bint Abdullah	1000 dirhem
Hamza bin Süleyman	Elife bint Veli	4000 dirhem	Hasan bin Süleyman	Asiye bint Osman	4000 dirhem
Ali bin İbrahim	Saliha bint Mehmed	1000 dirhem	Malkoç bin Hamza	Meryem bint Abdullah	700 dirhem
Yusuf bin Davud	Aişe bint Ali	1000 dirhem	Ali bin Piri	Belkıs binti Mehmed	1500 dirhem
el-Hâc Hasan bin Abdullah	Saliha bint Hüseyin	1500 dirhem	Handan bin Abdullah	Bağcınan binti Abdullah	1000 dirhem
Sefer bin Hüseyin	Atika bint Osman	1000 dirhem	Nasuh bin Ali	Esmâ bint Mustafa	1500 dirhem
el-Hâc Kurd bin Süleyman Bey	Ümmi bint Kavanoz Abdülbaki	8000 dirhem	Mahmud bin Osman	Aişe bint Ali	1500 dirhem
Mehmed bin Abdullah	Emine bint Abdullah	500 dirhem	İbrahim Ağa ibn Maksud	Safiye bint Mustafa	1000 dirhem
İsmail bin Abdullah	Meryem bint Abdullah	1000 dirhem	Abdullah bin Bayram	Saime bint Abdullah	1500 dirhem
Memi bin Rüstem	Emine bint Fazlı	1000 dirhem	Ali bin Ahmed	Saliha bint Ömer	3000 dirhem
Hasan bin Süleyman	Nevbahar bint Abdullah	4000 dirhem	Mehmed bin Abdullah	Teodora bint Musa (zimmi)	500 dirhem
Malkoç bin Hamza	Asiye bint Osman	700 dirhem	Murtaza bin Abdi	Fatima bint Abdi	1000 dirhem
Yusuf bin Davud	Aişe bint Ali	1000 dirhem	İbrahim Bey ibn Ali Bey	Aişe bint Ömer Bey	20000 dirhem
el-Hâc Hasan bin Abdullah	Kemale bint Abdullah	1000 dirhem	Cebbar bin Abdullah (Gürcü)	Vefadar bint Abdullah	300 dirhem
Muslı bin Ali	Saime bint Osman	500 dirhem	Abdurrahman Çelebi ibn Mustafa Bey	Mülkiye bint Hasan Çavuş	20000 dirhem

Mustafa Çelebi bin Ali Çavuş	Ümmi binti İbrahim Bey	20000 dirhem	Nezir bin Arslan	Fatıma bint Süleyman	1500 dirhem
Bünyad bin Mahmud	Hadice binti Ramazan	1000 dirhem	Hüseyin bin Abdullah	Meryem bint Abdullah	1000 dirhem
Hüseyin Efendi el-vâiz	Fatıma binti Süleyman Çelebi	500 dirhem	Satılmış bin Fazlı	Ümmühan bint Hüseyin	1500 dirhem
Muharrem Beşe ibn Mehmed	Raziye binti Mustafa	1100 dirhem	Sadık Çelebi ibn Mehmed Ağa	Ümmühani bint Yakub Çelebi	17000 dirhem
Dilaver bin Abdullah	Saime bint Abdurrahman	300 dirhem	Abdurrahman Ağa ibn Ahmed Ağa	Mükrim bint Mahmud Ağa	3000 dirhem
Hüseyin bin Hasan	Aişe bint Bozacı Cafer	1000 dirhem	Abdurrahman Ağa ibn Kurd	[?] bint Abdullah	1100 dirhem
Hasan Beşe ibn Yusuf	Havva bint Yusuf	4000 dirhem	Bünyad bin Bali	Nergiz bint Abdullah	1000 dirhem

Tablo 3.8. Mehir Miktarları ve İlgili Kayıt Numaraları¹⁰⁵

Defterde 10 adet nafaka kaydı bulunmaktadır.¹⁰⁶ Bu davaların biri hariç tamamı kadınlar tarafından açılmıştır. Vefat etmiş olan Debbağ Murad'ın oğlu Hasan adlı yetime vasi olarak atanan El-Hâc Mehmed bin Receb, Hasan'ın bakımını üstlenen Mehmed Çelebi ile yaptığı anlaşmaya dayanarak Hasan'a günlük 2 akçe nafakadan 11 sene boyunca toplam 99 kuruş ödeme yaptığını beyan etmiştir. Ancak, Mehmed Çelebi'nin, Hasan'ın babasından kalan çayırılığın mahsulü ve debbağhanedeki dükkânın kirasını hâlâ alıkoyduğunu ve kendisine teslim etmediğini iddia ederek

¹⁰⁵T.Ş.S.,1835/21,2-b/1,13-b/2,14-a/1,14-b/3,24-a/6,46-a/4,46-a/8,11-a/6,41-b/9,11-a/4,28-b/7,35-b/6,12-a/4,13-a/5,20-b/4,21-b/5,22-b/5,32-a/2,34-a/3,36-a/3,41-b/6,47-a/2,48-b/1,52-b/7,5-b/2,13-b/4,15-a/4,19-b/2,47-b/5,51-a/2,3-b/2,4-a/3,9-a/4,9-b/7,11-a/1,12-a/5,14-b/1,14-b/4,14-b/7,15-b/6,17-b/2,17-b/3,19-a/1,22-a/7,22-a/10,24-b/3,25-b/11,28-a/10,28-a/11,29-b/6,29-b/8,31-b/2,31-b/4,31-b/5,35-b/5,35-b/8,36-a/5,41-b/5,45-a/7,45-b/6,49-b/5,50-b/3,52-a/5,55-a/5,57-b/2,15-a/3,49-a/4,57-a/1,20-a/4,31-a/5,46-a/7,50-b/9,50-b/10,3-a/1,8-a/6,10-a/2,10-a/4,10-b/1,13-a/3,14-a/3,14-b/2,14-b/8,17-b/5,18-a/1,18-a/3,19-b/3,20-b/2,20-b/5,20-b/7,22-a/2,22-a/3,22-a/5,22-a/6,22-a/9,22-b/6,23-a/6,24-a/2,24-b/4,24-b/7,24-b/8,25-b/7,27-a/6,27-b/1,27-b/6,27-b/7,28-a/1,28-a/3,28-a/5,28-b/5,28-b/8,29-a/2,29-a/5,29-b/3,29-b/4,31-a/1,31-b/7,33-a/7,33-a/8,33-b/5,34-b/3,34-b/6,34-b/9,35-b/3,36-a/4,36-a/10,40-b/4,41-b/1,41-b/7,41-b/8,43-b/5,44-b/1,44-b/2,44-b/7,44-b/8,46-a/2,46-a/6,46-b/6,47-a/1,47-b/3,47-b/6,49-a/2,49-a/6,50-a/1,50-a/5,50-b/2,50-b/4,50-b/5,50-b/6,52-a/2,52-a/6,52-b/9,54-a/6,55-a/7,55-b/1,55-b/2,56-a/2,56-a/3,56-a/6,57-a/3,57-a/7,57-b/3,57-b/5,15-a/7,21-b/4,22-b/1,29-a/4,29-a/8,30-b/8,15-a/5,48-a/3,50-a/6,3-a/4,9-b/5,10-a/3,13-a/6,23-a/5,23-a/7,24-a/1,24-a/3,24-b/5,25-b/3,25-b/4,25-b/8,25-b/9,25-b/10,27-a/3,28-a/6,29-b/7,30-a/2,33-a/6,33-b/3,36-a/6,40-a/6,41-a/2,45-b/3,46-a/5,46-b/3,47-b/4,51-b/2,51-b/3,51-b/8,53-b/4,55-a/2,55-b/6,56-a/5,56-b/5,57-a/5,52-b/3,18-a/4,24-a/8,35-b/4,30-b/7,3-a/5,8-b/2,8-b/4,9-a/2,9-b/1,9-b/2,16-b/1,20-a/6,20-a/7,21-b/6,24-a/4,25-b/6,28-a/9,31-b/3,36-a/7,36-a/9,41-b/10,42-a/5,42-a/6,43-a/7,45-a/3,46-a/3,51-a/8,51-b/1,51-b/7,56-a/8,29-b/9,48-a/4,7-a/5,9-a/3,9-b/6,16-b/3,19-a/2,19-b/1,23-a/4,25-b/1,26-a/4,26-b/5,28-a/4,28-b/4,34-a/2,50-a/2,51-a/5,53-a/5,55-b/8,58-a/1,46-b/7,29-b/5,29-a/7,29-a/9,34-a/5,44-b/3,45-a/6,3-a/2,4-a/5,6-a/5,10-a/6,34-b/4,34-b/8,51-a/1,56-a/7,10-a/1,15-b/4,28-a/7,28-b/6,34-b/2,42-b/7,11-a/2,19-b/4,27-a/4,42-a/8,42-b/6,49-b/4,54-b/2,57-b/1,34-b/5,49-b/1,8-a/5,26-b/2,29-a/6,49-a/3, 30-a/4, 5-a/2,20-b/3,22-a/8,27-b/4,31-b/8,33-a/4,46-a/10,46-b/1, 27-b/5,8-a/9

¹⁰⁶ T.Ş.S., 1835/21, 12-a/3,58-a/4,46-a/11, 47-a/4,28-b/2,37-b/3,39-a/2,40-a/2,8-a/7,10-b/4,23-b/1

mahkemeye başvurmuştur. Durumu araştıran mahkeme El-Hâc Mehmed'in iddialarını doğrulamıştır.¹⁰⁷

Rabia Hatun, mahkemeye başvurarak, yetim kızı Aişe'nin ihtiyaçlarının karşılanması için vefat eden kocası Veli'den kalan mirastan nafaka talebinde bulunmuştur. Mahkemece ihtiyacın doğruluğu kanıtlanınca günlük 3 akçe olacak şekilde nafaka talebi kabul edilmiştir.¹⁰⁸ Başka bir kadın yine boşandığı eşinden kızının ihtiyaçları için nafaka talebinde bulunarak günlük 4 akçe nafaka hakkı elde etmiştir.¹⁰⁹

Bazı hükümlerde evliliğe taraf olanlar değil boşanmış kişinin annesi gibi ikinci derece yakınlar nafaka talebinde bulunmuşlardır. Örneğin torununa baktığını ve onun ihtiyaçlarını kendi karşıladığını şahitler huzurundan kanıtlayarak babasından nafaka talep eden Emine Hatun, torunu Mustafa ibn-i Ali'nin himayesinde bulunduğu ve çocuğun nafaka, kıyafet ve diğer ihtiyaçlarının karşılanması gerektiğini beyan ederek mahkemeden nafaka talebinde bulunmuştur.¹¹⁰ Bu kayıttan anlaşılacağı üzere boşanan çiftten olan çocuklara bakanlar boşanmanın tarafı gibi davalara iştirak etmişlerdir. Nafaka taleplerinde genellikle karşılaşılan ihtilaflar ortak çocuğun ihtiyaçları için talep edilmiştir.¹¹¹

Sulh yolu ile zorluk çıkarmadan nafaka konusunda anlaşılanların¹¹² yanı sıra çekişmeli olarak ayrılmış kişilerin aralarında ihtilaflı durumlar da gerçekleşmiştir. Havva bint-i Mustafa, kocasının mehir dâhil hiçbir şer'i hakkını karşılamadan kendisini terk edip gittiği iddiasıyla ve bu haklarını almak amacıyla mahkemeye başvurmuş, kocası ise 3 senedir başka yerde olduğunu, dağda soyguna uğradığını, eşinin namahremler ile münasebet kurduğunu ve bu durumdan rahatsız olduğunu belirterek "bâin talâk" (geri dönüşü olmayan boşanma) yoluyla eşini boşadığını mahkemeye söylemiş, mahkeme çiftleri tefrik yoluyla boşamıştır.¹¹³ Son kayıtta ise bir kadın, eşinin kendisini bırakıp gittiğini ve ihtiyaçlarını karşılamadığını şahitler huzurunda ispat etmiş fakat görülen

¹⁰⁷ T.Ş.S., 1835/21,12-a/3

¹⁰⁸ T.Ş.S., 1835/21,58-a/4

¹⁰⁹ T.Ş.S., 1835/21,46-a/11

¹¹⁰ T.Ş.S., 1835/21,47-a/4

¹¹¹ T.Ş.S., 1835/21,46-a/11,47-a/4

¹¹² T.Ş.S., 1835/21,28-b/2,37-b/3,39-a/2,40-a/2,23-b/1

¹¹³ T.Ş.S., 1835/21,8-a/7

davada kadının eşi bulunmamıştır. Mahkeme günlük 5 akçe nafaka verilmesine ve eş geri döndüğünde borcun ondan tahsil edilmesine hükmetmiştir.¹¹⁴

3.1.1.1.3. Boşanma

İslam fıkında boşanma kelimesinin karşılığı “talak” tır. Talak, nikâh akdinin bozulması demektir. Sicilde genelde gerçekleşen boşanmalar erkeğin tek taraflı olarak boşaması şeklinde kayda alınmışken, karşılıklı anlaşarak, kocanın karısına verdiği rıza ile karısının isteğiyle boşanma ya da kanıtlanmış sebeplerle mahkeme tarafından yapılan boşanma yani tefrik şeklinde boşanmalar mevcuttur.¹¹⁵ Boşanmalar neticesinde kadınlar nikâh akdiyle kendilerine vaat edilen mehir miktarını kocalarından talep etmişlerdir.

Defterde boşanma ile ilgili 16 kayıt bulunmaktadır.¹¹⁶ Kayıtlar dönemin aile yapısı ile ilgili güzel örnekler sunmaktadır. Yalnızca Müslümanların değil gayrimüslim çiftlerin¹¹⁷ ya da eşi Müslüman kendisi gayrimüslim olan kadınların açtığı dava kayıtları da mevcuttur.¹¹⁸ Kayıtlardan anlaşıldığı üzere gayrimüslim kadınların da hakları şer’i mahkemelerce korunmuştur. Mehir haklarından dolayı davaların temelini kadınlar oluşturmuş ve çoğunlukla “*tariki’l-hal*” yani anlaşmalı boşanma usulü ile boşandıkları ve kadınların boşanma karşılığında mehir haklarından vazgeçtikleri görülmektedir.¹¹⁹ Defterimizde nikâh akitlerinin fazlalığı göz önüne alındığında yalnızca 19 adet boşanma davası olması Trabzon’da ilgili tarihlerde boşanmaların oldukça az olduğuna işaret etmektedir.

Defterdeki ilk boşanma kaydında kadının kocasından bağımsız kendi isteği ile boşanma talebinde bulunduğunu gösteren bir örnek mevcuttur. Hasan Ağa isimli kişi üvey kızının kendini vasi göstermesi üzerine boşanma davasına kızı adına katılmıştır. Aynı kayıt içerisinde sadaka beyanında bulunmuştur.¹²⁰ Bunların haricinde Ziyade bint-i Mustafa isimli kadın boşanma sonrasında 1.000 akçelik mehir hakkını almadığı iddiasıyla dava açmış fakat mahkeme şahitlerin onayı ile daha evvel tüm haklarından

¹¹⁴ T.Ş.S., 1835/21,10-b/4

¹¹⁵ Acar, İ. (2010), "Talak", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.39, s.496-500.

¹¹⁶ T.Ş.S.,1835/21,27-a/2,23-b/1,25-b/5,28-b/3,35-a/4,36-b/2,37-b/3,39-a/2,40-a/2,42-b/2,46-b/2,50-a/3,51-b/6,52-a/4,52-a/9,57-b/4

¹¹⁷ T.Ş.S., 1835/21,35-a/4, 50-a/3

¹¹⁸ T.Ş.S., 1835/21,28-a/2,35-a/4,37-b/3, 50-a/3

¹¹⁹ T.Ş.S., 1835/21,25-b/5, 39-a/2, 40-a/2,52-a/4,28-a/2,23-b/1

¹²⁰ T.Ş.S., 1835/21,27-a/2 Hasan Ağa, 19 miskal altın bir kuşak ve 13 miskal ağırlığında bir altın yüzüğü sadaka olarak verdiğini beyan etmiştir.

vazgeçerek boşandığını tespit etmiştir.¹²¹ Bir kayıta ise İstanbul’da ikamet eden kişi Trabzon’da yaşayan eşini boşadığını mahkemede tasdik ettirmiştir.¹²² Benzer tasdik davalarından diğeri ise bir sene evvel eşinden boşanmış fakat bu durumu mahkemece tasdik ettirmek isteyen bir kadın, şahitler huzurunda boşanmayı kanıtlayarak resmi olarak boşanmıştır.¹²³

Boşanma durumunun tespiti ve kayda geçirilmesi için görülen bir başka davada Mümine bint-i el-Hâc, kocası tarafından evden atılmış ve boşanmıştır. Kadın, kardeşinin vekâleti ile bu boşanmanın mahkeme önünde tasdikini istemiş ve kocasının yaşanan bu durumu kabulü ile boşandıkları resmi olarak kayıt altına alınmıştır.¹²⁴

Çalışılan defterde sağlık sorunları konu edilerek açılmış iki adet boşanma kaydı bulunmaktadır. Bu kayıtların birinde kadın, üç yıldır birlikte olmalarına rağmen kocasının “duhul” yani fiilen evlilik birliğini sağlayamadığı iddiası boşanma talep etmiş, kocası da durumu kabul ederek boşanmaya onay vermiştir.¹²⁵ Diğer kayıta ise bir kadın, kocasının sağlıklı olmadığını ve boşanmak istediğini söylediye de yapılan tetkik ile eşinin herhangi bir sağlık sorunu olmadığına kanaat getirilmiş ve boşanma talebi reddedilmiştir.¹²⁶ Kayıtlarda talebi reddedilen tek boşanma kaydı da bu kayıttır.

Boşanma ile ilgili en çekişmeli kayıta ise daha önce alkol aldığı ve kendisine şiddet ile hakaretlerde bulunan kocasını affeden ve bir daha bunu tekrarlamayacağına dair kendisinden söz alan kadın, bu durumun tekrarı olursa “*talak-ı selâseye ta’lik*” yani şart koşarak boşanacağını eşine söylemiştir. Kocasını aynı şeyleri tekrarlayınca kadın mahkemede ağır darp ve hakarete uğradığını, verdiği söze istinaden şer’an boşanmış olduğunu mahkemede belirtmiştir. Eş iddiaları kabul etmese de şahitlerin de onayı ile boşanma gerçekleştirilmiştir.¹²⁷

Boşanma sonrası alabilecekleri miktarlardan daha ufak miktarlara ikna olarak haklarından vazgeçildiğini gösteren üç hüküme rastlanmıştır. Aişe bint-i Abdullah 2.500 akçelik mehirinden vazgeçerek, kocasına daha evvel verdiği 10 kuruşluk borcun

¹²¹ T.Ş.S., 1835/21,42-b/2

¹²² T.Ş.S., 1835/21,46-b/2

¹²³ T.Ş.S., 1835/21,51-b/6

¹²⁴ T.Ş.S., 1835/21, 57-b/4

¹²⁵ T.Ş.S., 1835/21,28-b/3

¹²⁶ T.Ş.S., 1835/21,52-a/9

¹²⁷ T.Ş.S., 1835/21,36-b/2

yarısının iadesini almış ve sulh yolu ile boşanmıştır.¹²⁸ Kefevi Sultana bint-i Praşkeva'da mehir ve alacaklarına karşılık 30 kuruş olarak boşanmayı kabul etmiştir.¹²⁹ Son kayıttan ise Fatıma bint-i Ahmed, kocasından 11 kuruşluk alacağı karşılığında tüm haklarından vazgeçerek boşanmayı kabul etmiştir.¹³⁰

Boşanmalarda, boşanan kadınlar çoğunlukla mehir haklarından feragat ettiklerini ibra etmişlerdir. Mehir uygulaması, bu yönüyle bakıldığında erkeklerin evlenirken vermeyi garanti ettiği miktarı ileride verip veremeyecekleri belli olmadan taahhüt ettikleri için formalite gibi görünebilir. Fakat deftere kaydedilen mehir miktarları, alınabilme ihtimalinden bağımsız olarak kadınlar için sağlam bir güvence olmuştur. Bazı kayıtlarda da mehire bağlı dava ve anlaşmazlıkların olması kadınların bu haklarını gerektiğinde kullanabildiklerini açıkça göstermektedir.

3.1.1.1.4. Vasi tayini

Bir ölünün vasiyetini yerine getirmeye memur edilen ya da bir yetimin veya akılca zayıf ve hasta olan bir kimsenin malını idare eden kimseye vasi denir.¹³¹ Defterde de örnekleri olan vasilik davalarında vasinin baba olduğu görülmektedir. Babası bulunmadığı takdirde onun tayin ettiği kişi, baba kimseyi tayin etmemişse dedesi, dede yoksa dedesinin tayin ettiği vasi kişinin vasisidir.¹³² Bazı durumlarda kadınların da vasilik yaptıkları görülmektedir. Vasiler, vasisi oldukları kişilerin malları üzerinde hibe gibi işlemler yapamaz.

Defterde vasi tayini ile alakalı 17 kayıt bulunmaktadır. Kayıtların çoğu vefat eden kişilerin geride kalan ailelerinin bakımları, mallarının korunması ve idare edilmesi için gerçekleştirilmiştir. Genelde vasiler birinci derece akrabalarından seçilirken bazı durumlarda dede, amca, dayı ya da uzak akrabalarından seçildiği gözlemlenmiştir.¹³³ Aşağıdaki tabloda vefat edenler, vasiler ve sorumlu oldukları kişiler verilmiştir.

¹²⁸ T.Ş.S., 1835/21,25-b/5

¹²⁹ T.Ş.S., 1835/21,35-a/4

¹³⁰ T.Ş.S., 1835/21,52-a/4

¹³¹ Develioğlu, F. (2010). "Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lügat", 26. Baskı, Aydın Kitabevi, Ankara, s.1326

¹³² Bardakoğlu, A. (2013), "Vesayet", TDV İslâm Ansiklopedisi, C.43, İstanbul, s. 66-70.

¹³³ T.Ş.S.,1835/21,22-a/1,42-a/2,43-a/4,51-b/4,55-a/3,7-b/3,26-a/1,30-b/4,10-a/5,12-a/1,28-a/2,3-a/3,5-a/1,17-b/1,30-a/5,17-a/4,44-a/3

Ölen Kişi	Geride Kalanlar	Vasi Atanan Kişi
Müderri Ali Efendi	Oğlu Mehmed	Amcası Mustafa Çelebi
Çakır Reis	Kızları Aişe ve Hadice	Anneleri Havva bint-i Yusuf
Pilavizâde Ali Ağa	Oğulları İbrahim, Mahmud, Mustafa ve kızları Emine, Saima, Esmâ	Mustafa ibn-i Hasan
Mehmed Beşe ibn-i Hüseyin	Kızları Havva ve İsmihan	Dedeleri Hüseyin Beşe ibn-i Murad
Şems-i Piri bint-i Abdullah	Kızı Havva	Ahmed Beşe ibn-i Ferhad
Mehmed Beşe	Oğulları Receb ve Ramazan	Anneleri Firdevs bint-i Ali Çelebi
Berber Sevindik	Oğulları Bektaş ve Mustafa	Attar Mehmed Çelebi bin Ali
Esmâ bint-i Mehmed Beşe	Kızı Miyase	Dedesı Davud Beşe ibn-i Mehmed
Murtaza oğlu Ali Çelebi	Kızı Aişe	Ağabeyi Ahmed Çelebi
Şaban bin Hızır Beşe	Murtaza, Mahmud ve Rabia	Hasan Beşe bin Hızır
Câbizâde İbrahim Çelebi	Mehmed (oğlu)	Ahmed Çelebi
Yunus	Mustafa (oğlu)	İshak bin Monla
Debbağ Murad	Hüseyin (oğlu)	el-Hâc Mehmed bin
Hasan bin Mustafa	Mustafa (oğlu)	Ziyade bint-i Mustafa
Meryem bint-i Abdullah	Murtaa Beşe bin Mehmed	el-Hâc Receb bin Abdullah
Abdülbaki Çelebi ibn-i Ali Beşe	Esmâ (kızı)	İbrahim Çelebi ibn-i Halil

Tablo 3.9. Defterde Bulunan Vasi Kayıtları

Tekrar eden iki vasi kaydı olduğundan 17 vasi hükmüne rağmen tablo 16 kısımdan oluşmaktadır.

Vasi tayini ile ilgili kayıtlarda farklılık gösteren iki belge vardır. Bunlardan ilki babaları bir cinayet sonucu ölen çocuklara, babalarını öldürüp kaçan ve henüz yakalanamayan Kurd Beşe isimli kişinin kefilinden çocukların haklarını alabilmeleri ve onları temsil edebilmesi için Hasan Beşe isimli bir vasi tayini hükmüdür.¹³⁴ Son hüküm ise nadir rastlanan bir kayıttır. Meryem bint-i Abdullah, ölümünden sonra Murtaza Beşe bin Mehmed'i kendi teçhiz ve tekfin yani cenaze işlemleri için yetkili vasi olarak atamıştır.¹³⁵

3.1.2. Tereke (Miras), Mal Paylaşımı

Tereke terimi Arapça kökenli bir kelime olup Osmanlı Devleti'nde hayatını kaybeden bir şahsın taşınır veya taşınmaz mallarının tümüne verilen addır. Miras ile ilgili konular şer'i İslam kurallarına göre düzenlenmiştir. Ölen kişinin mirasının kayda geçirilmesi kadının görevleri arasında iken daha sonra bu görev kassamlara verilmiştir. Kaydedilen mallar; tereke defteri, metrukât defteri, kassam defteri olarak kayda geçmiştir. Ölen kişinin borçları ve defin masrafları karşılandıktan sonra kalan kısmı

¹³⁴ T.Ş.S., 1835/21, 17-b/1, 17-a/4

¹³⁵ T.Ş.S., 1835/21, 30-a/5

vârislere verilir.¹³⁶ Bu kısımda aşağıda ele alınan hükümlerin içerisinde hibe, vasi, satış, borç ve adli vakalar içerse bile esas konu miras olduğundan dolayı direkt olarak bu başlık altında değerlendirilmiştir. Yaşanan anlaşmazlık kalan mirastan dolayı yaşandığından olayı başlatan miras konusu göze alınarak içerisinde adli durum ve ya başka meseleler barındıran davalar da miras içerisinde değerlendirilmiştir.

Defterde mirasçılar arasında yaşanan ihtilaflar ve ölen kişiden geriye kalan mallardaki hisselerin talepleri veya terekeden alacaklı olanların alacak talebiyle ilgili kayıtlar bulunmaktadır. Defterin en yoğun kaydı tutulan meselelerinden biri tereke ve mal paylaşımı davalarıdır. Defterde miras meselelerinden 121 adet kayıt bulunmaktadır.¹³⁷

Evlilik kayıtlarından sonra en detaylı ve karmaşık durum terekelerde bulunmaktadır. Çünkü miras davaları bazı durumlarda sorunsuz ve anlaşmalı olarak yakın akrabalara kalırken bazı durumlarda ise ihtilaflar yaşanmıştır.

3.1.2.1. İhtilaflı tereke kayıtları

Bu kayıtlardan defterde 18 adet bulunmaktadır.¹³⁸ Yaşanan ihtilafların çeşitliliği aşağıda örneklendirilmiştir.

İlk ihtilaf konusu miras kalan malların haksız şekilde tasarrufu ile ilgilidir. Bu davada Hacı Bayram ve kardeşi Beşir miras olarak kendilerine intikal eden mülklere Mustafa ve eşi Bakiye tarafından haksız yere tasarruf edildiğini iddia etmişlerdir. Mustafa bu mülkü mirasçılardan 110 kuruşa satın aldığını ve altı senedir kullandığını kanıtlamıştır. Mirasçılar bu arazinin 110 kuruştan daha değerli olduğunu iddia ederek bu değer artışını ödeyerek mülkleri geri almak istemişler, mahkeme satışın usule uygun olduğunu ama mirasçıların geri alma hakkı olduğuna hükmederek arazinin değer tespiti yapılmasına hükmetmiştir.¹³⁹ Haksız tasarruf ile ilgili ve içerik olarak kayıtlarda

¹³⁶ Aktan, H. (2020), "Miras", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.30, s.143-145.

¹³⁷T.Ş.S.,1835/21,56-a/4,26-b/4,18-a/2,5-b/1,25-b/2,27-a/5,39-b/1,24-a/7,14-a/4,12-a/3,2-a/3,4-a/2,5-b/5,6-a/1,11-b/1,11-b/3,12-b/2,12-b/3,13-b/5,14-a/7,23-a/1,26-b/6,27-b/3,34-b/1,45-b/2,47-a/3,48-a/2,19-b/7,2-b/3,4-b/4,6-b/1,7-a/2,7-a/3,18-b/5,20-b/8,21-a/1,23-b/2,26-b/1,26-b/3,28-b/1,30-b/2,31-a/2,33-a/1,33-a/2,34-b/7,35-b/1,36-b/4,42-a/1,42-a/7,43-b/2,45-a/2,45-a/4,49-b/3,50-b/7,54-a/3,55-a/1,41-a/1,34-a/1,34-a/7,43-a/1,37-b/9,38-b/2,53-a/2,58-a/2,45-a/1,33-b/2,31-b/9,56-b/1,30-b/3,38-a/10,48-a/6,26-a/3,51-b/5,3-a/4,3-a/5,24-b/1,25-a/2,31-a/7,57-b/7,57-a/6,49-a/5,47-b/1,8-a/10,18-b/2,33-b/6,36-b/8,30-a/1,37-a/1,53-a/1,6-a/2,15-b/1,47-a/7,18-b/4,20-a/3,31-b/1,44-a/4,47-b/7,53-b/6,6-a/4,16-b/2,31-a/3,32-a/1,32-b/1,39-a/4,42-b/4,43-b/3,43-b/4,40-b/5,48-b/5,49-b/6,51-a/9,55-a/6,40-a/3,51-a/6,53-b/1,10-a/7,38-b/1, 6-a/3, 44-a/1,27-b/2

¹³⁸T.Ş.S.,1835/21,2-a/3,4-a/2,6-a/1,11-b/1,11-b/3,12-b/2,12-b/3,14-a/7,23-a/1,27-b/3,34-b/1,45-b/2,47-a/3,48-a/2,19-b/7,12-a/3,53-a/2

¹³⁹T.Ş.S., 1835/21, 6-a/1

geriye dönük en eski hüküm 60 sene evvel yaşanmış bir satışın sorun teşkil ettiği davadır. Haruşava, halasından kendisine kalan Debbağhane Mahallesi'ndeki mülklere Teodora'nın haksız yere tasarrufta bulunduğunu iddia etmiştir. Teodora bu mülklerin babası tarafından 5.000 akçe bedel ile satın alındığını ve bu satışın 60 sene evvel yapıldığını belgelemiş mahkemede bu durumu onaylamıştır.¹⁴⁰ Diğer dava örneğinde Süleyman Beşe ibn-i Abdullah babasından miras kalan araziye Ahmet Beşe ve Süleyman bin Musa'nın haksız şekilde kullandığını iddia etmiştir. Şahit beyanı ile Süleyman Beşe haklı bulunmuştur.¹⁴¹ Örnek başka bir davada Murtaza bin Malkoç, Mehmed Ali bin Murad'tan 43 kuruşa satın aldığı mülk ve arazilerin bir kısmını Mehmed Ali'nin kullanmaya devam ettiğinden şikâyetçi olmuştur. Mahkeme Murtaza bin Malkoç'u haklı bulmuştur.¹⁴² Son toprak tasarrufu hükmü Zakola bint-i Nikola'nın babasından kalan arazinin Adam Keşiş tarafından kullanıldığına ve bu durumun sonlandırılmasına dairdir. Zakola, Adam Keşiş'in 25 senedir araziye kullandığını belgelemiştir. Arazinin her ne kadar Zakola bint-i Nikola'nın babasına ait olduğu bilinse de bu uzun süreli kullanımdan dolayı Adam Keşiş haklı bulunmuştur.¹⁴³

Başka bir örnekte davacılar vefat eden Mahmud bin Murad'ın mirasından südüs (altıda bir)¹⁴⁴ pay alan Emine bint-i Mehmed'in bu payının da mirasa dâhil edilmesini istemişlerdir. Emine'nin dayısı Mahmud bin Murad, müteveffa İstanbul'da öldüğünde Emine'nin henüz doğmadığı ve dolayısı ile mirastan aldığı payı hak etmediğini iddia etmiş ve bu sebeple davalık olmuşlardır.¹⁴⁵ Erzincan'da yaşayan Agop veled-i Arder ise, tam 30 sene evvel vefat eden annesinin kendisine miras kalan mallarının Trabzon'da ikamet eden üvey annesinde olduğunu iddia etmiştir. Hürremsima, 12 sene evvel Agop'a 12 miskal altından yapılmış bir bilezik verdiğini, Agop'un da tüm hak iddialarından vazgeçerek kendisini ibra ettiğini söylemiştir. Agop'un da kabulü ile anlaşmazlık sonlanmıştır.¹⁴⁶

Malın 2. hatta 3. kişilere intikali de terekelerde yer bulmuştur¹⁴⁷. Örneğin Praşkeva isimli kadın, kız kardeşi Susanna'ya ölen babalarının malı için miras davası açmış,

¹⁴⁰ T.Ş.S., 1835/21, 34-b/1

¹⁴¹ T.Ş.S., 1835/21, 12-b/3

¹⁴² T.Ş.S., 1835/21, 19-b/7

¹⁴³ T.Ş.S., 1835/21, 45-b/2

¹⁴⁴ T.Ş.S., 1835/21, 11-b/3, 12-b/2, 37-b/9, 47-b/3

¹⁴⁵ T.Ş.S., 1835/21, 11-b/3

¹⁴⁶ T.Ş.S., 1835/21, 27-b/3

¹⁴⁷ T.Ş.S., 1835/21, 19-b/7

Susanna ise bu malı 20 kuruşa bir başkasına sattığını ve o kişinin arazinin üzerine bazı binalar inşa ederek daha yüksek bir bedelle 90 kuruşa sattığını söylemiştir. Mülk iki defa el değiştirmiştir. Tüm bu satışlar mahkeme önünde kanıtlanarak Susanna haklı bulunmuştur.¹⁴⁸ Başka bir örnekte; Ziyade bint-i Rıdvan babası Rıdvan'a dedesinden kendisine miras kalan mülkler ile ilgili dava açmış Rıdvan savunmasında bu araziye annesinin Kürkçüoğlu diye birine sattığını kendisinin o kişiden tekrar geri aldığını dolayısıyla burada bir miras hakkı aranmayacağını iddia etse de iddialarına kanıt bulamayınca davayı kaybetmiştir.¹⁴⁹ Çalışılan defterden anlaşıldığı üzere miras yolu ile elde edilen mülkün üçüncü kişilere satılması ile miras hakkı ortadan kalkmaktadır.

Önceden hibe ettiği mülkü geri almak isteyen birinin davasında Ümmi Hatun, Zekeriya Efendi'den kalan Sümün (sekizde bir) miras payı ve vefat eden oğlu Fethullah'tan kalan Sūdüs (altıda bir) miras payı için dava açmıştır. Ümmi hatun aldığı mirası kızına hibe etmiş fakat sonradan kızı da vefat etmiştir. Ümmi hatun hibe ettiği malların kendisine verilmesini istemiştir. Fakat mahkeme hibe edilmiş malların bu şekilde el değiştirmeyeceğine hükmetmiş ve malları diğer mirasçılara bırakmıştır.¹⁵⁰ Hasan Efendi'nin kayınvalidesi Ümmi Hatun, Oksi köyünde ki mülkün kendisine ait olduğunu dolayısı ile bu mülkün Hasan Efendi'nin mirasına dahil edilmemesi gerektiğini iddia etmiştir. Bu hakkından dolayı da mülkü Çolak Hasan Ağa'ya 50 kuruşa satmıştır. Hasan Efendi'nin mirasçıları ise bu mülkün Ümmi Hatunun kızı Safiye'ye yani Hasan Efendi'nin karısına hibe ettiğini Ümmi Hatunun bu mülkü kimseye satamayacağını iddia etmiştir. Fakat daha evvel yapılan hibe işlemi tereke kaydına geçirilmediğinden Mehmed Çelebi haksız bulunmuştur.¹⁵¹

Başka bir ihtilaf konusu dava ise vefat sonrası miras hakkını almış kişilerin vefat edenlerin bazı değerli eşyalarını almadıkları ve bu eşyaları başkalarının usulsüzce tasarruf ettikleri iddiasıyla açılan davadır.¹⁵²

Karara bağlanan tereke davalarına itirazlar da olmuştur. Hacı İbrahim'in terekesi, mirasçılar arasında adil bir şekilde paylaştırılmış olmasına rağmen Mehmed Çelebi bu

¹⁴⁸ T.Ş.S., 1835/21, 11-b/1

¹⁴⁹ T.Ş.S., 1835/21, 23-a/1

¹⁵⁰ T.Ş.S., 1835/21, 12-b/2

¹⁵¹ T.Ş.S., 1835/21, 47-a/3

¹⁵² T.Ş.S., 1835/21, 14-a/7

karara itiraz ederek kızlara verilen arazinin “boz toprak” olduğunu iddia ederek geri istemiş fakat sonrasında bu iddiasından vazgeçerek hakkından feragat etmiştir.¹⁵³

İhtilaflar içerisinde varisi olmadan vefat eden Anna Hatun’un vefatından sonra mirasının bir kısmının devlet hazinesine kalmıştır. Ancak, Osman ibn-i Mehmed, Anna Hatun’un annesi Kalozina’nın kız kardeşi olduğunu, bu nedenle mirasın yarısının kendisine intikal etmesi gerektiğini savunmuştur. Gösterdiği şahit ve fetvalar sayesinde mirasın yarısının Osman’a ait olduğuna hükmedilmiş, diğer yarısının ise merhume Anna Hatun’un eşi Hacı İbrahim’e ait olduğu tespit edilmiştir.¹⁵⁴

Mirasın adil dağıtılmadığı iddiasıyla açılmış bir dava da sicilde bulunmaktadır. Ahmed bin Ömer babasından kalan mirasın haksız pay edildiğini ve yeniden dağıtılmasını istemiştir. Hasan bin Ömer ise aldığı payın üzerine ev yaptığını dolayısıyla değerinin arttığını söylemiş ayrıca miras paylaşımından sonra böyle bir talebin haksız olduğunu fetvalar ile kanıtlamıştır. Ahmed’in haksız bir dağıtım olduğunu kanıtlayamaması üzerine Hasan bin Ömer haklı bulunmuştur.¹⁵⁵

Tablodan görüldüğü üzere ihtilaflı davalar şehir ve karyelere eşit şekilde dağılmıştır. Ayrıca gayrimüslim vatandaşların taraf oldukları davalar da neredeyse Müslümanlar ile aynı sayıdadır. Evlilik akitlerinde bu iki grup arasında ciddi bir fark olmasına rağmen bu davalarda oranın çok daha yakın olması şehrin karmaşık yapısına daha uygundur. Buna göre gayrimüslim vatandaşların evlilik akitlerinde sayıca azınlıkta olmalarının evliliklerini şer’i mahkemelerden ziyade kendi cemaat defterlerine kaydettirmelerinden kaynaklandığı tekrar ifade edilebilir.

Taraflar	Yer	Konu	Tarih
Davacı: Fatıma ve Adile; Davalı: Mehmed Çelebi	Trabzon kazası	Miras taksimi sonrası mülk anlaşmazlığı	Hicri 1066 yılının Şaban ayının ortaları
Davacı: Çolak Hasan Ağa ibn-i Ali Bey; Davalı: Mehmed Çelebi ibn-i Hüseyin (Hasan Efendi’nin vârisi)	Mahmiyye-i Trabzon ve Oksi karyesi	Miras paylaşıldıktan sonra mülk uyuşmazlık	H. 1066 başları (Cumadelula evâili)
Davacı: Zakola bint-i Nikola; Davalı: Adam Keşiş	Hoskirsya karyesi, Trabzon kazası	Babadan kalan toprak üzerinde fuzuli tasarruf iddiası	H. 1066 Receb ortaları
Davacı: Haruşava bint-i ...; Davalı: Teodora bint-i Tarandafil	Trabzon, Debbağhane mahallesi	Miras paylaşıldıktan sonra mülk uyuşmazlık	Hicri 1066 yılının Cemaziyel Evvel ayının ortaları

¹⁵³ T.Ş.S., 1835/21, 48-a/2

¹⁵⁴ T.Ş.S., 1835/21, 2-a/3

¹⁵⁵ T.Ş.S., 1835/21, 4-a/2

Davacı: Ziyade bint-i Rıdvan; Davalı: Babası Rıdvan	Hoha karyesi, Trabzon kazası	Dededen kalan toprak üzerinde tasarruf iddiası	Hicri 1066 yılının Receb ayının ortaları
Davacı: Murtaza bin Malkoç; Davalı: Mehmed Ali bin Murad	Foşa karyesi, Yomura nahiyesi, Trabzon	Marya bint-i Zanine'nin mirasının satışından doğan anlaşmazlığı	Hicri 1066 yılının Muharrem ayının 10. günü
Davacı: Mehmed Çelebi; Davalı: Mükrim Hatun	Trabzon	Mirasın taksim dışında tutulan nakit ve eşyaların saklanması iddiası	Hicri 1066 yılının Rebiülevvel ayının başları
Davacı: Süleyman Beşe ibn-i Abdullah; Davalı: Ahmed Beşe ve Süleyman bin Musa	Soğuksu karyesi, Trabzon	Babadan kalan toprak üzerinde tasarruf	Hicri 1065 yılının Zilkade ayının ortaları
Davacı: Ümmi Hatun; Davalı: Mehmed Çelebi ve Ali Çelebi	Orta Hisar, Şirin Hatun Mahallesi, Trabzon	Miras ve hibe anlaşmazlığı	Hicri 1065 yılının Zilkade ayının ortaları
Davacı: Emine bint-i Mehmed'in eşi Es-Seyyid Mustafa Çelebi; Davalı: Mahmud bin Murad	Trabzon	Emine'nin dayısı Mahmud'un mirasında Emine'ye düşen hissenin tespit anlaşmazlığı	Hicri 1065 yılının Zilkade ayının başları
Davacı: Praşkeva veled-i Karagöz; Davalı: Susanna bint-i Karagöz	Hos Kirasiyo karyesi, Trabzon	Babadan kalan mirasın haksız tasarrufu iddiası	H. 1065 Zilhicce ortaları
Davacı: Hacı Bayram ve Beşir; Davalı: Mustafa ve eşi Bakiye	Maçka kazasına tabi Tos karyesi	Miras kalan toprak üzerinde tasarruf iddiası	H. 1065 Şaban başları (evâ'il-i Şaban)
Davacı: Vali Yusuf Paşa tarafından görevlendirilen Mübaşir Mehmed Ağa (Beytülmal adına); Davalı: Osman ibn-i Mehmed	Trabzon	Devlete kalan malın üzerinde hak iddiası anlaşmazlığı	H. 1065 Receb başları (evâ'il-i Receb)
Davacı: Ahmed bin Ömer; Davalı: Hasan bin Ömer	Kisarna karyesi, Trabzon kazası	Terekenin daha önce adil taksimi yapılmadığı, iddiası ilgili	H. 1065 Receb ortaları (evâsıt-ı Receb)
Davacı: Agop veled-i Arder; Davalı: Hürremsima bint-i ...	Erzincan kasabası ve Trabzon	Annesinden kaldığı iddia edilen altın/gümüş eşyalar hakkında alacak davası	Hicri 1066 yılının Rebiülevvel ayının sonları
Davacı: el-Hâc Mehmed bin Receb (yetim Hasan'ın dayısı ve vasisi); Davalı: Mehmed Çelebi el-Hâc Ahmed	Trabzon, Ketenci Mahallesi	Debbağ Murad'ın vefatı sonrası küçük oğlu Hasan'ın nafakası için çayır mahsulü ve dükkân kirası üzerinde anlaşmazlık	Hicri 1065 yılının Zilkade ayının başları
Davacı: Benli Mehmed Beşe ibn-i Mustafa Davalı: Yusuf bin Abdullah	Kalyera Karyesi	Babası Yusuf bin Abdullah tarafından miras hakkının zabt edildiğini iddiası.	Hicri 1066 yılı Şevval ayının ortaları

Tablo 3.10. İhtilafı Davalar

3.1.2.2. Sulh ile neticelenen tereke davaları

Bu kayıtlarda bazı durumlarda maddi bir bedelle¹⁵⁶ bazı durumlarda rıza usulü ile anlaşma yoluna gidilmiş ve ilgili durum mahkemece tasdik edilmiştir. Sulh ile neticelenene davalardan sicilde 31 adet bulunmaktadır.¹⁵⁷ Kimi zaman vârisler belli olduğundan anlaşmazlık çıkmazken kimi zaman da alacak karşılığı miras hakkı olanlar haklarından feragat ederek ihtilaf çıkmasının önüne geçmişlerdir. Çalışılan defterde sık sık olmasa da mahkemenin uzlaştırması ile anlaşma yoluna gidenler de olmuştur. Genelde mirasçılar kendi aralarında maddi veya sözlü anlaşmalara vararak durumu mahkemeye bildirmelerine rağmen mahkeme içerisinde anlaşmaya varanlar da olmuştur.¹⁵⁸ Vefat edenlerin miraslarının sulh ile mirasçıları arasında paylaşıldığı ve kayda geçirildiği davalar tabloda verilmiştir.

Uzlaşma yolu ile ilgili davalardan ilki Paşe bint-i Aleks isimli kadının Sultana bint-i Arslan'a açtığı davadır. Mahkeme, alacakları konusunda tarafları uzlaştırılıp tarafların haklarından feragat ederek anlaşmalarını sağlanmıştır.¹⁵⁹ Sicilde ortaya çıkan kanıtlar üzerine anlaşma yoluna gitmek zorunda kalan kişiler de olmuştur. Elena bint-i Yuri isimli zımmi kadın vefat etmiş olan kız kardeşi Sofya'nın mirası için kızı Despina ve dul eşi Seferaki'ye dava açmıştır. Sofya'nın geride bıraktığı mallar üzerinde hak iddia eden Elena bint-i Yuri, Seferaki ise Elena bint-i Yuri'nin bu mallardaki haklarından daha önce 7.000 akçe alarak feragat ettiğini belgeleyen bir mahkeme kaydı göstererek davayı kazanmıştır.¹⁶⁰ Başka bir davada Aişe Hatun 20.000 akçe mehir, 60 kuruş değerinde bilezik ve mirastan hisse alacağı karşılığında arabulucuların araya girmesi ile 200 kuruş karşılığında sulh yoluyla haklarından vazgeçmiştir.¹⁶¹ Arabulucuların araya girmesiyle çözülen başka davalarda vardır. Mahmud bin Mustafa sulh ile alacaklarından 30 kuruş karşılığında vazgeçmiştir.¹⁶² Afendirye 45 kuruş karşılığı mirastan ve alacağı eşyalardan vazgeçmiştir.¹⁶³ Rukiye bint-i Mehmed, İlyas bin

¹⁵⁶T.Ş.S.,1835/21,2-b/3,4-b/4,7-a/2,18-b/5,26-b/3,33-a/1,33-a/2,34-b/7,35-b/1,36-a/4,42-a/7,45-a/2,50-b/7,34-a/1,34-a/7

¹⁵⁷T.Ş.S.,1835/21,2-b/3,4-b/4,6-b/1,7-a/2,7-a/3,18-b/5,20-b/8,21-a/1,23-b/2,26-b/1,26-b/3,28-b/1,31-a/2,33-a/1,33-a/2,34-b/7,35-b/1,36-b/4,42-a/1,42-a/7,43-b/2,45-a/2,49-b/3,50-b/7,54-a/3,55-a/1,41-a/1,34-a/1,34-a/7,43-a/1,58-a/2

¹⁵⁸ T.Ş.S., 1835/21, 49-b/3

¹⁵⁹ T.Ş.S., 1835/21, 42-a/1

¹⁶⁰ T.Ş.S., 1835/21, 43-a/1

¹⁶¹ T.Ş.S., 1835/21, 7-a/2

¹⁶² T.Ş.S., 1835/21, 18-b/5

¹⁶³ T.Ş.S., 1835/21, 26-b/3

Mehmed'e 10 kuruş ödeme yaparak yine sulh yoluna gitmiştir.¹⁶⁴ Atika bint-i Muslı, Abide ve kardeşi Ali'ye mirastan hak ettikleri pay karşılığında altı gurus ve bir kapama giysi vermiştir.¹⁶⁵ Kostanca bint-i Mavron, Gorgor'dan 70 riyâli gurus bedel almış ve haklarından vazgeçmiştir.¹⁶⁶ Mükrima bint-i Mahmud Ağa 70 kuruş alarak Mehmed Çelebi ve Ali Çelebi ile sulh yoluna gitmiştir.¹⁶⁷ Ziyade bint-i Rıdvan 7,5 kuruş karşılığında annesinden gelen miras haklarından vazgeçmiştir.¹⁶⁸ Es-Seyyid İbrahim bin Nuri 60 kuruş alarak Ahmed'in mirası üzerindeki haklarından vazgeçmiştir.¹⁶⁹ Murad ibn-i Rüstem, hakkına düşen miras payı karşılığında 6 kuruş, bir sini, iki sahan ve bir kaftan alarak haklarından vazgeçmiştir.¹⁷⁰ Fatıma bint-i Kenan, Lütfullah bin Mehmed'den on beş gurus almış ve tüm taleplerinden vazgeçmiştir.¹⁷¹

Taraflar arasındaki borcun sulh yolu ile sonuçlandığı davalarda bulunmaktadır. Nasuh'un dul eşi Nisa Hatun bint-i Muslı kendisine açılan davayı Kurd'un hissesini satın alarak sulh yolu ile sonuçlandırmıştır.¹⁷²

Burada ayrıntısı belirtilmemiş olanlar da dâhil tüm sulh davaları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Taraflar	Yer	Konu	Tarih
Davacı: Elena bint-i Yuri; Davalı: Satılmış Ağa ve Seferaki	Trabzon, Eksotha mah.	Babadan kalan ev ve köyü için Elena'nın hissesi. Davalılar, Elena'nın daha önce 7.000 akçe alıp davadan feragat ettiğini iddia ediyor.	Receb 1-10, 1066
Vârisler: Ayni bint-i Üveys Beşe'nin veraseti Haseki Mehmed Ağa, Şems bint-i Abdullah, Süleyman Çelebi, Rukiye bint-i Üveys Beşe'ye mahsus.	Trabzon	Miras taksiminden sonra herkes payını Haseki Mehmed Ağa'dan aldı. Davaya konu kalmadı.	Hicri 1066 yılının Cemaziyelahir ayının sonları
Fatıma bint-i Kenan (merhum Maçukalı Mehmed ibn-i Bali'nin eşi) ve Lütfullah bin Mehmed	Belirtilmemiş	Mihr-i müeccel ve hissenin ödenmesi konusunda anlaşmazlık ve sulh ile çözümü.	Hicri 1066 yılının Cemaziyel Evvel ayının ortaları
Aişe bint-i Mustafa (Hâc İbrahim'in zevcesi); Davalı: Mehmed Çelebi (Hâc İbrahim'in oğlu)	Trabzon, Eski Saray mah.	12.000 akçe mehir, şehirdeki mülk karşılığı 88 kuruş, menkulat ve hayvanlar değerinde hissenin alınması ve sulh.	Hicri 1066 yılının Cemaziyel Evvel ayının başları

¹⁶⁴ T.Ş.S., 1835/21, 34-b/7

¹⁶⁵ T.Ş.S., 1835/21, 35-b/1

¹⁶⁶ T.Ş.S., 1835/21, 42-a/7

¹⁶⁷ T.Ş.S., 1835/21, 43-b/2

¹⁶⁸ T.Ş.S., 1835/21, 45-a/2

¹⁶⁹ T.Ş.S., 1835/21, 50-b/7

¹⁷⁰ T.Ş.S., 1835/21, 54-a/3

¹⁷¹ T.Ş.S., 1835/21, 34-a/7

¹⁷² T.Ş.S., 1835/21, 2-b/3

Mehmed Çelebi ibn-i Davud (ammusu) ve Havva Hatun (Fatıma bint-i İsa'nın kız karındaşı)	İmaret mahallesi, Trabzon	Miras taksimi. Mehmed Çelebi hisse mukabilinde 50 kuruş ve bazı menkul alarak sulh.	H. 1066 Zilkade ortaları
Murad ibn-i Rüstem (Safiye bint-i İskender'in vârisi) ve damadı Musa ibn-i Mustafa	İmaret mahallesi, Trabzon	Mirastan Murad'a düşen pay karşılığı 6 kuruş, sini, sahan, kaftan alınarak sulh.	Hicri 1066 yılının Şevval ayının son günleri
Seyyid İbrahim bin Nuri, Nevbahar bint-i Abdullah ve Emine Hatun adına vekil Abdurrahman Ağa	İmaret mahallesi, Trabzon	Akrabalık bağından doğan verasetinden anlaşmazlık 60 kuruş karşılığı sulh.	H. 1066 Ramazan ortaları
Hoca Ali ve zevcesi Kâtibe Hatun-Bakkal Murad Beşe	Orta Hisar, Trabzon	Hadice adlı müteveffadan kalan miras payı. 50 sahtiyan kıymeti 25 kuruşluk satış ve sulh.	Hicri 1066 yılının Ramazan ayının başları
Ziyade bint-i Rıdvan- Babası Rıdvan	Hoha karyesi, Trabzon	Annesinden intikal eden ev ve bahçeden 7,5 riyâli gurus alıp sulh oldu.	H. 1066 Receb ortaları
Mükrime bint-i Mahmud Ağa (Hasan Efendi'nin eşi)- Mehmed Çelebi ibn-i Ali Çelebi ibn-i Hüseyin ve Ali	Trabzon	Miras payı (1/4 hisse) mukabilinde 70 riyâli kuruş alınarak davadan feragat	Hicri 1065 yılının Zilhicce ayının 4. günü
Korino ve Paşe bint-i Aleks - Sultana bint-i Arslan	Belirtilmemiş	Menkulat ve evâniden pay alma ve sulh	H. 1066 Cemaziyelahir sonları
Kostanca bint-i Mavron (Panol'un zevcesi) adına vekil Mir Çelebi-Gorgor veled-i Sava	Zülmera karyesi	Miras hissesini ve mihr-i müeccel karşılığında 70 kuruş alarak sulh	Hicri 1066 yılının Receb ayının 2. günü
Mükrime bint-i Mahmud Ağa adına vekil el-Hâc Kurd- Hasan Efendi vârisleri Mehmed Çelebi ve Ali Çelebi	Trabzon	Mihr-i mü'ccel (500 riyâli gurus) ve 77,5 gurusluk hisse alındı	H. 1066 Cumadelula sonları
Abide nam hatun asâleten ve Ali bin Muslı vekâleten- Hasan bin Ali (Atika bint-i Muslı'nın zevci)	Trabzon	Miras payı ve mihr-i müeccel karşılığı 6 gurus ve bir kapama alınarak sulh	Hicri 1066 yılının Cemaziyel Evvel ayının ortaları
İlyas bin Mehmed- Rukiye bint-i Mehmed adına vekil, Davalı: Abdi Beşe ibn-i Mehmed (Rukiye'nin zevci)	Trabzon	Babadan kalan mal konusunda Rukiye'ye düşen hakkı ve sulh.	Hicri 1066 yılının Cemaziyel Evvel ayının ortaları
Ali Beşe ibn-i Zünnun asâleten ve kardeşleri İbrahim, Osman vekâleten- Ahmed Beşe ibn-i Hüseyin	Trabzon, Kule Boynu mah.	Miras taksiminden alınan paylar tamamen alındı, davadan feragat edildi.	H. 1066 Rebiülahir evaili
Sofiya bint-i Manol ve Sultana bint-i Todori (Panol'un vârisleri)	Trabzon, Urgancı mah.	Miras hissesine mukabil Sofiya Mesona karyesindeki mülk 100 riyâli gurus karşılığı satı ile sulh.	H. 1066 Cumadelula evaili
Hasan Çelebi ibn-i Mahmud Bey'in mirası: Eşi Saliha, çocuklar Ahmed Dede, kızlar Mekkiye, Aişe, Fatıma ¹⁷³	Trabzon, Kindinar mah.	Miras tespiti kaydı ve sulh.	H. 1066 Rebiülahir evaili
Abdülbaki Çelebi ibn-i Ali Beşe'nin ölümü. Vârisler: İsmihan bint-i Abdülbaki (zevce), küçük oğlu Abdülbaki ve kızı Esmâ ¹⁷⁴	Trabzon, Kal'a-i Kulle	Miras tespiti kaydı ve sulh.	H. 1066 Rebiülevvel evaili
Afendirye (Panayota'nın zevcesi) adına vekil Todori veled Balaşo - Simiryan (Panayota'nın annesi vâzî'-ı yed)	Trabzon	Mihr-i müeccel ve miras payı karşılığı 45 riyâli gurus + çeşitli altın/gümüş eşya alarak sulh	H. 1066 Rebiülevvel sonları

¹⁷³ Hasan Çelebi'den Kalan malların listesi. T.Ş.S., 1835/21,31-a/2

¹⁷⁴ Abdülbaki Çelebi ibn-i Ali Beşe'den Kalan malların listesi. T.Ş.S., 1835/21,26-b/1

Hasan Efendi ibn-i Şeyhi ölümü. Vârisler: eşi Mükrima bint-i Mahmud Ağa, ebeveyn karındaşı oğulları Mehmed Çelebi ve Ali ¹⁷⁵	Orta Hisar, Trabzon	Miras tespiti kaydı ve sulh	H. 1065 Zilkade sonları
Abdülbaki bin Hasan Efendi ölümü. Vârisler: babası Hasan Efendi ve Ümmi Hatun ¹⁷⁶	Orta Hisar	Miras tespiti kaydı ve sulh	H. 1065 Zilkade ortaları
Mahmud bin Mustafa- Aişe bint-i Mehmed Bey adına	Trabzon	Miras ihtilafının sulh yolu ile çözümü	Hicri 1066 yılının Muharrem ayı
Aişe bint-i Mustafa Beşe adına vekil Ali Ağa ibn-i İbrahim Çelebi- Mustafa	Trabzon	20.000 akçe mehir, rubu' hisse ve altın bilezik talebini miras karşılamadığından 200 kuruş alarak sulh ile anlaşılmıştır.	H. 1065 Şaban ortaları
Osman bin Ali- Abide ve Fatıma (Hüseyin Efendi bin Veli'nin kızı ve zevcesi)	Orta Hisar, Eski Saray mah. Trabzon	Abideye mülk, içindekiler, 2 cariye 2 gulam ve 500 kuruş, Fatıma hatuna 1 cariye verilmiş kalan tüm miras diğer mirasçılara pay edilmiştir	H. 1065 Şaban ortaları
Salih (?) adlı merhumun vârisleri: eşi Fatıma, çocukları Mehmed, Ahmed, Hasan (küçük), bir küçük kız ¹⁷⁷	Trabzon	Sulh yolu ile mirasın taraflar arasında paylaşılması	H. 1065 Şaban başları
Rukiyye bint-i İbrahim- Murtaza Ağa, Abdurrahman Ağa ibn-i Ahmed Ağa	Trabzon, Debbağhane mah.	Miras taksimi ve Dul Rukiyye hanımın hakları korunmak şartı ile sulh	Hicri 1065 yılının Receb ayının sonları
İbrahim, Süleyman Beşe ibn-i Kurd asâleten, Mehmed ibn-i Kurd vekâleten- Nisa Hatun	Trabzon, Debbağhane mah.	Nasuh'un tereke hissesinde sulh. Nisa Hatun'dan 10 kuruş alındı toplam borcu ise 20 kuruş	Hicri 1065 yılının Receb ayının başları
Kara Hüseyin bin(?) adlı merhumun vârisleri: Eşi Münteha, kızı Nasibe, erkek kardeşi Mustafa, kız kardeşi Aişe ¹⁷⁸	Kindinar Mahallesi	Sulh yolu ile mirasın taraflar arasında paylaşılması	Hicri 1066 Rebiü'l-Ahir ayının başları
Davacılar: [?] ve Zoğrafa Davalı: Mehmed Beşe ibn-i Abdullah	Hoha Karyesi	7 sene evvel 57 kuruşa yapılan satışın alacağı üzerine yaşanan anlaşmazlık, 21 kuruş karşılığı sulh ile sonlandı.	1067 yılı Muharrem ayının başları
Davalı: Fatıma'nın amcası Mehmed Çelebi bin Davud Davacı: Fatıma'nın kız kardeşi Havva Hatun	İmaret Mahallesi	Fatıma bint-i İsa'nın mirasının pay edilmesi ile ilgili	Hicri 1066 yılının Zilkade ayının ortaları

Tablo 3.11. Sulh ile ilgili Davaların Taraflar, Yer, Konu ve Tarihine Göre Tasnifi

3.1.2.3. Mirasa dayalı borç ile ilgili tereke kayıtları

Tereke kayıtlarında görülen bir diğer konu satış, borç ve taşınır taşınmaz mal davalarıdır. Borç ve satış işlemleri başka bir başlıkta daha değerlendirilmiş olmakla beraber satış ve borç işlemlerinde miras içeriği olan kayıtlar bu başlık altında değerlendirilmiştir. Defterde bu kayıtlardan 11 adet bulunmaktadır.¹⁷⁹ Şer'i hukukta borç miras olarak kalmadığından dolayı mal mirasçılara devredilmeden önce cenaze

¹⁷⁵ Hasan Efendi ibn-i Şeyhi'den Kalan malların listesi. T.Ş.S., 1835/21,21-a/1

¹⁷⁶ Abdülbaki bin Hasan Efendi'den Kalan malların listesi. T.Ş.S., 1835/21,20-b/8

¹⁷⁷ Salih (?) kalan Kalan malların listesi. T.Ş.S., 1835/21,6-b/1

¹⁷⁸ Kara Hüseyin bin(?)Kalan malların listesi. T.Ş.S., 1835/21,28-b/1

¹⁷⁹ T.Ş.S., 1835/21, 37-b/9,38-b/2 ,45-a/1 ,31-b/9,56-b/1, 33-b/2,26-b/4, 44-a/1,17-a/2,26-b/6,27-b/2

masrafları ve vefat eden kişinin borçları mirastan düşölür sonra mirasçılara aktarılır ama bazen kayıt altında olmayan ve tespiti istenen borçlardan dolayı miraslara itiraz davaları açılmıştır.¹⁸⁰ Örneğin Rukiyye bint-i Mehmed, Abdölbaki Çelebi'nin kendisinden 30 miskal altın zincir satın aldığını, toplam bedelin 70 kuruş olduğunu, ancak 60 kuruşunun ödenmeden merhumun vefat ettiğini iddia etmiştir. Kalan miktarın terekeden tahsil edilmesini talep etmiştir.¹⁸¹

Ölen kişilerin borcu dışında alacaklarının olduğu davalarda bulunmaktadır. Ahmed Çelebi, vefat eden babasının Yordanis'ten 195 kuruş alacağı olduğunu iddia etmiş ama mahkeme huzurunda şahitler ile bu iddiayı kanıtlayamamıştır.¹⁸²

Borca konu olan diğör bir husus mehir borcudur. Hadice bint-i Muslı vefat eden eşi Ömer Beşe'nin kardeşinden, hakkı olan miras payı ile mehir hakkını talep etmiştir. Mahkeme de miras kalan arazinin Ömer Beşe'ye ait olan kısmından Hadice'ye hakkının ödenmesini hükmetmiştir.¹⁸³

Borç ile ilgili miras konularında köleler de kayıtlara girmiştir. Fatıma bint-i Seydi Ali, Hac yolunda vefat eden eşi Hacı Ali Beşe ibn-i Yusuf'un sağlığında kendisine ait cariyeyi 142 kuruşa satarak bu parayı kendi için harcadığını fakat ödemesini yapmadığını iddia ederek eşinin mirasını elinde bulunduran Beytü'l-mal yetkilisi Süleyman Çavuş ibn-i Murtaza Reis'den bu ücretin ödenmesini talep etmiştir.¹⁸⁴

Sicilde miras kalan hayvanlar sebebiyle oluşan bir alacak verecek meselesi vardır. Seydi ibn-i Sefer, dedesi Türkmen Ali'nin, kendisine ait mirastan otuz kuzulu koyun ve yirmi iki kısır koyun (toplam 52 koyun) ile kısırak bedeli olan 13 kuruşu zimmetinde tuttuğunu iddia ederek dava açmıştır. Ayrıca beş sene boyunca bu hayvanlardan elde edilen gelir de davalıdan talep edilmiştir. Türkmen Ali'nin toplamda 77 kuruş ödemesine hükmedilmiştir.¹⁸⁵

Tüm mirasa bağılı borç ile ilgili hükümler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

¹⁸⁰ T.Ş.S., 1835/21, 56-b/1, 44-a/1

¹⁸¹ T.Ş.S., 1835/21, 56-b/1

¹⁸² T.Ş.S., 1835/21, 33-b/2

¹⁸³ T.Ş.S., 1835/21, 45-a/1

¹⁸⁴ T.Ş.S., 1835/21, 38-b/2

¹⁸⁵ T.Ş.S., 1835/21, 37-b/9

Taraflar	Yer	Borca Konu Mal	Tahsil Edilen Miktar	Tarih
Davacı: Rukiyye bint-i Mehmed adına vekil Satılmış Ağa ibn-i el-Hâc Ömer; Davalı: Merhume Rukiyye'nin oğlu Abdülbaki Çelebi'nin zevcesi adına vekil Süleyman Çelebi ibn-i Mehmed Beşe	Trabzon, Kule mahallesi	Müteveffâ Abdülbaki Çelebi'nin validesi Rukiyye'den aldığı 30 miskal altın zincir	60 kuruş tahsil edildi	Hicri 1066 yılının Zilhicce ayının başları
Ahmed Çelebi ve diğerleri. Davalı Mustafa bin Rıdvan	Polita Karyesi	Mülk menzili, asmalı mülk	73 guruş	Hicri 1066 yılı Receb ayının başlangıcı
Davacı: Hadice bint-i Muslı; Davalı: Ömer Beşe'nin karındaşı Hasan Beşe (Galatalı)	Yeni Cuma mah., Trabzon	Müteveffâ eşinin mirasından mihr-i müeccel ve bahçe ile ilgili borç	Davalı Hasan Beşe bahçenin yarısının ölen kardeşe ait olduğunu itiraf etti. O yarıdan mihr-i müeccelin ödenmesine hükmedildi.	Hicri 1066 yılının Receb ayının ortaları
Davacı: Fatıma bint-i Seydi Ali adına vekil Mehmed Ali Çavuş; Davalı: Süleyman Çavuş ibn-i Murtaza Reis	Trabzon	Müteveffâ Hâc Ali Beşe'nin, zevcesinin cariyesini 142 kuruşa alıp borçlu kalması.	142 Kuruş tahsil edildi	Hicri 1066 yılının Cemaziyelahir ayının sonları
Davacı: Seydi ibn-i Sefer; Davalı: Ceddi Türkmen Ali	Kanlika karyesi, Türkmen bölgesi	Seydi'nin mirasından dedesinin 52 koyun ve 5 senelik mahsulden doğan alacağı ve ayrıca kısrak bedeli 13 guruş talebi.	Koyun mahsullerinden 25 kuruş, kısrak pay ile beraber toplam 77 kuruş alacağa hükmedildi.	Hicri 1066 yılının Receb ayının başları
Davacı: Ahmed Çelebi (Ali Çelebi'nin oğlu) ve kız kardeşleri Fatıma, Aişe adına vekâleten; Davalı: Yordanis veled-i Dimitri (zımmi)	Trabzon-Hayrabolu	Babaları Ali Çelebi'nin Yordanis'ten 195 guruş alacağı olduğu iddiası	Yordanis yemin etti. Alacak ispat edilemedi,	H. 1066 Cumadelula evaili
Davacı: Nisa bint-i Beşir adına vekil İbrahim Çelebi; Davalı: Vasi Mustafa Çelebi bin Hasan	Trabzon	Ali Ağa'nın eşinin altın takyesini borçlanması ve vefat etmeden yerine yenisini yapmadan ölmesi.	Şahitler Ali Ağa'nın altın takyeyi zimmetine aldığını gösterdi. Nisa Hatun rızasıyla takyeyi verdiğine dair ikrarda bulundu.	Hicri 1066 yılının Rebiyü'l-Ahir ayının sonları
Osman Ağa Mustafa Çelebi	Orta Hisar	Pembe bahası	50 Kuruş	Hicri 1066 yılı Rebiülevvel ayının sonu
Mahmud Ağa ibn-i Ali Çavuş, Hasan Efendi'nin kardeş oğulları Mehmed Çelebi ve Ali	İstanbul-Trabzon	Mahmud Ağa, damadı merhum Kadı Hasan Efendi'nin, İstanbul'da mülazemet görevi sırasında evin masrafları için kendisinden 35 kuruş	Mahmud Ağa'nın talebini haklı bularak, 35 kuruşun Hasan Efendi'nin mirasından ödenmesine karar vermiştir.	1065 Zilhicce ayının başları

		borç alması ile ilgili dava		
Davacı: Mülki Hatun Davalı: Mustafa Çelebi	Orta Hisar	Orta Hisar'da "Karaoda" Kindinar Mahallesi'nde bir bahçe	250 kuruş karşılığında Pilavizâde Ali Ağa'ya satıştan, hissenin henüz alınamaması	Hicri 1066 yılının Rebiülevvel ayının sonları
Davacı: Havva ve Fatıma Davalı: İbrahim Çelebi ibn-i Mehmed	Trabzon	24 kuruş değerinde bir kır atı	Borç Pilavizade Ağanın terekesinden karşılanmıştır	Hicri 1066 yılının Rebiülevvel ayı

Tablo 3.12. Mirasa Dayalı Borç ile İlgili

3.1.2.4. Miras ile elde edilen malların satışları ile ilgili tereke kayıtları

Defterde miras yolu ile ele geçen malların satışları ile ilgili 16 kayıt bulunmaktadır.¹⁸⁶ Satışlar mirasçılar tarafından kendilerine kalan malları ya da hisseleri¹⁸⁷ bazen anlaşma usulü bazen açık arttırma usulü ile satışa çıkarılmıştır.¹⁸⁸ Defterde yapılmış satışa itiraz davaları da bulunmaktadır. Defterden anlaşıldığı üzere miras yolu ile intikal eden malların satışları genellikle geride kalan varislerin, vefatın hemen ardından *merkur-merkume, enfa' ,olmağın* açıklaması ile kayda geçirildiği görülmektedir.¹⁸⁹

Kayıtlarda vakıf mülkünün kullanım hakkının satışı ile ilgili bir hüküm bulunmaktadır. Rabia Hatun Kule Boynu mevkiindeki ev, fırın ve araziye Kule Camii vakfına yıllık 60 akçe kira ödeme şartı ile satın almıştır.¹⁹⁰

Çekişmeli bir satış davasında, kayınbabasından Kindinar Mahallesi'ndeki ev ve arazileri 50 kuruşa satın alan Mehmed Bey bin Himmet, kayınbabasının vefatının ardından mirasçılarının para ile aldıkları mülklerin mirasa dâhil edilmesini istemelerinden dolayı dava açmıştır. Mehmed Bey, elindeki satış hüccetini göstererek haklılığını ispatlamıştır.¹⁹¹

Diğer tüm satışlar aşağıdaki tabloda verilmiştir. En yüksek satış 910 kuruşa Mahmud Ağa ibn-i el-Hâc Mehmed Ağa'ya yapılırken, en düşük satış Ahmed Çelebi'ye 15 kuruşa yapılmıştır.

¹⁸⁶ T.Ş.S., 1835/21, 30-b/3, 38-a/10, 48-a/6, 26-a/3, 51-b/5, 3-a/4, 3-a/5, 24-b/1, 25-a/2, 31-a/7, 57-b/7, 57-a/6, 49-a/5, 47-b/1, 49-b/645-a/4, 30-b/2

¹⁸⁷ T.Ş.S., 1835/21, 49-a/5

¹⁸⁸ T.Ş.S., 1835/21, 30-b/3, 24-b/1

¹⁸⁹ T.Ş.S., 1835/21, 30-b/3

¹⁹⁰ T.Ş.S., 1835/21, 3-a/4

¹⁹¹ T.Ş.S., 1835/21, 3-a/5

Satan	Satın Alan	Yer	Satışa Konu olan Mal,Arazi	Tarih	Bedel
Ümmi Hatun bint-i Abdülbaki Çelebi adına vekil Süleyman Çelebi ibn-i Mehmed Beşe	Mustafa Çavuş bin Mehmed	Trabzon, Kulle Mah.	Müteveffa Abdülbaki'den Ümmi Hatun'a intikal eden mülk değirmen	H. 1066 Zilhicce	60 kuruş
Müteveffa Abdülbaki Çelebi'nin zevcesi Ümmi bint-i Kunduz Abdülbaki Çelebi Abdülbaki'nin annesi Rukiyye bint-i Kara Mehmed adına	Alıcı: es-Seyyid İbrahim Çelebi bin Halil	Trabzon, Kulle Mah.	Kulle'deki ev, avlu satışı	H. 1066 Zilhicce sonları	200 kuruş
Ayni Hatun bint-i Üveys Beşe'nin veraseti: Zevci Haseki Mehmed Ağa, validesi Şems bint-i Abdullah, karındaşı Süleyman Çelebi, kız karındaşı Rukiye	Alan kişi net şekilde yazılmamış.	Orta Hisar, Trabzon	Orta Hisar'daki menzil, kiler, anbar dâhil tüm mülk satışı	H. 1066 Zilhicce	262,5 riyâli guruş
Safiye bint-i İskender	Süleyman Beşe ibn-i Kurd	Hoha karyesi	Safiye, müteveffa kardeşi İbrahim Beşe'den kalan menzil, bahçe ve ağaçlardaki hisse satışı	H. 1066 Ramazan evâili	Hisse Payı
Müteveffa Beşli Mustafa'nın li-ebb karındaşları Süleyman ve Handan ve kız karındaşları Ayni ve Hatice	Aişe Hatun (zevce-i metrûkesi)	Kisarna karyesi	İki bab tahtâni menzil, anbar, fırın ve bahçe satışı	H. 1066 Ramazan	78 kuruş
Müteveffa Hristafori'nin eşi Vargola bint-i Karafol	Nikola veled-i Teodori	Kireçhane karyesi	Tamir ve bina edilmiş bir menzil ve bahçe satışı	H. 1066 Şaban başları	35 kuruş
Fatıma bint-i Abdullah adına vekil Sadrioğlu Mehmed Efendi	Kabasakaloğlu Ahmed Çelebi	Trabzon, Kule Hamamı civarı	Müteveffa Meryem bint-i Abdullah'tan kalan menzil satışı	H. 1066 Şaban	15 kuruş
Müteveffa Ali Çelebi'nin oğlu Ahmed asâleten ve kız kardeşi Fatıma	Hac Mustafa (Yaylazâde)	Trabzon, Aşağı Hisar (Mahalle)	Menzil ve iki bâb tolos satışı	H. 1066 Şaban	260 kuruş
Müteveffa Biladerzâde Ali Ağa ibn-i İbrahim Beşe'nin vasisi Mustafa Çelebi ibn-i Hasan, Nisa bint-i Beşir	Mahmud Ağa ibn-i el-Hâc Mehmed Ağa	(...) karyesi	İki katlı taş duvarlarla çevrili mülk satışı	H. 1066 Rebiülevvel	910 kuruş
Hasan Efendi bin Şeyhi'nin zevcesi Mükrim bint-i Mahmud Ağa ve li-ebeveyn karındaş oğulları Mehmed Çelebi ve Ali	Hasan Ağa (Tokatzâde)	Orta Hisar, Trabzon	Orta Hisar'da bir menzil satışı	H. 1066 Rebiülevvel ortaları (evâsıt-ı Rebiülevvel)	500 kuruş
Yetim Mehmed ve Süleyman'ın velisi/vasisi Ali Çelebi	Bayezid bin Murad	Orta Hisar, Trabzon	Orta Hisar'da bir menzil satışı	H. 1066 Rebiülevvel evâili	68 kuruş

Müteveffa İbrahim Çelebi'nin vârisleri	Rabia Hatun	Çömlekçi Mah., Trabzon	Mülkler Kule camii vakfına 60 akçe kira ödeme şartıyla satılmıştır	H. 1066 Safer sonları (evâhir-i Safer)	60 kuruş
Hüseyin Beşe	Mehmed Bey bin Himmet	Yavabolu kazâsında Gülâb karyesi, Mah.	Hüseyin Beşe vefatından önce ev, mülk,hayvan ve eşyalar	H. 1065 Receb ortaları	50 kuruş
Lütfullah Çelebi bin Zekeriya Efendi	Hasan Ağa	[?] Karye	Mülk Çardak, bir kuyu, bahçe ve bahçe		50 Kuruş
Fatıma bint-i Mustafa Çavuş Atika ve Rukiye bint-i İshak Bey	Esmâ bint-i Muslı	Yeni Cuma	Mülk		50 Kuruş
Abdurrahman Ağa bin Bostan Çavuş	Mehmed Ağa bin Bostan Çavuş	Trabzon	Mülk,bahçe ve selamlık odası		500 Kuruş
Rabia	Ramazan Çavuş ibn-i Abdünnebi	Kule	Vefat eden Ali Beşe'nin mirasının satışı.	H. 1066	60 Kuruş + 11 Kuruş

Tablo 3.13. Satışlar ile İlgili

3.1.2.5. Mirasçısı olmayan malların devlete veya kişilere intikali ile ilgili tereke kayıtları

Ölen kişi çocuksuz ölürse mirasından eş veya eşlerine bir miktar verilir, kalan mal “*beyt’ül-mâl*”¹⁹² aktarılırdı. Mirasçıların bulunamaması veya ulaşılammaması durumunda¹⁹³ ise miras emanet olarak önce yakın akrabalar olmak üzere miras sahibine en yakın kişiye bırakılırdı. Bazı durumlarda ise mirasın kalan borcu karşılayamaması halinde mirasçının mirastan feragat ederek malı devlet hazinesine bıraktığı da gözlemlenmiştir.¹⁹⁴ Çalışılan defterde bu şekilde 15 adet kayıt bulunmaktadır.¹⁹⁵

İlk kayıt devlete intikal etmiş malların daha sonra varisinin çıkması ile yaşanan ihtilafa dairdir. Ali Ağa, vefat eden Nisa binti Kassab Muslı adlı kadının devlete kalan mirasına *zevi’l-erhâm* (uzak akraba) sıfatı ile müdahale eden İbrahim Beşe’yi dava etmiştir. İbrahim Beşe haklılığını ispatlayana kadar mal devlet elinde kalmış sonradan İbrahim

¹⁹² Kelime anlamı “mal evi” olan beytülmal bir terim olarak devlete ait malların muhafaza edildiği fizikî mekânı ifade ettiği gibi devlete ait taşınır taşınmaz malların bütünü ve bunların idaresiyle ilgili hukukî kurumu da ifade etmektedir. Erkal, M. (1992), “Beytülmal”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.6, s.90-94, T.Ş.S.,1835/21,14-a/4

¹⁹³ T.Ş.S.,1835/21,6-a/2

¹⁹⁴ T.Ş.S.,1835/21,30-a/1

¹⁹⁵ T.Ş.S.,1835/21,8-a/10,18-b/2,33-b/6,36-b/8,30-a/1,37-a/1,53-a/1,6-a/2,47-a/7,14-a/4,15-b/1,37-a/1,6-a/3,44-a/4,39-b/1

Beşe'nin eline geçmiştir.¹⁹⁶ Benzer bir olayda vefat eden yeniçeri Ferruh Beşe'nin bilinen bir varisi bulunmadığı için mirasının devlete intikal etmesi gerekirken Ömer Reis'in mirasa müdahale ettiğinden bahsedilmiştir. Ömer Reis'in söz konusu mirası, Ferruh Beşe'nin yeğenine verdiğini kanıtlaması ile ihtilaf son bulmuştur.¹⁹⁷

Miras kalan malın devlete intikal dışında kişilere intikali de kayıtlarda bulunmaktadır. Hac yolunda vefat eden Hacı Ali Beşe'nin eşyaları yol arkadaşı Hacı Mehmed bin Hüseyin tarafından Fatıma binti Seydi Ali Bey'in vekiline teslim edilmiştir. Yolculuk harcamalarından doğan 22 gurus karşılığında gümüş bir kılıç Hacı Mehmed bin Hüseyin'e rehin verilmiştir.¹⁹⁸ Aynı dava başka bir hükümde devam etmiş Fatıma binti Seydi Ali Bey dışında başka bir mirasçı bulunamadığından Hacı Ali Beşe'nin mirasının dörtte üçü devlete kalmıştır.¹⁹⁹ Başka bir hükümde vefat eden Emine binti Ali'nin oğlu Mehmed'e ulaşamadığından miras Emine binti Ali'nin kız kardeşi Havva'ya verilmiştir.²⁰⁰

Son olarak devletin mirasa müdahalesine itiraz edilmesi ile alakalı bir hüküm bulunmaktadır. Hacı Ali Beşe bin Yusuf'un mirasına beytü'l-mâl adına hareket eden Süleyman Çavuş bin Murtaza Beşe müdahalede bulunmuştur. Eşi Fatıma binti Piri Hatun, merhumun mirasındaki mülkün tamir ve inşasını kendisinden aldığı para ile yaptığını dolayısıyla devletin bu mirasa karışamayacağını kanıtlayarak davayı kazanmıştır.²⁰¹

Taraflar	Yer	Malın İntikali	Tarih
Muhallefât-ı Haçador Ermeni'nin muhallefâtı; Zülfikar Ağa (Mir-mirân Hasan Paşa kethüdası)	Belirtilmemiş karye	Miras tespiti, muhallefâtın beytûlmâl adına zaptı ²⁰²	H. 1066, 16 Şevval
Davacı: Zevce Belkıs bint-i ... ve Yeniçeri zabiti Yusuf Çavuş; Davalı: Ömer Çelebi ibn-i Süleyman Beşe	Trabzon, Debbağhane mahallesi	Vârissiz ölen Mustafa Beşe'nin mirası bey'-i men-yezid ile satılıp ödenmesi	Hicri 1066 yılının Cemaziyel Evvel ayı
Hâc Ali Beşe bin Yusuf (tarik-i hacda vefat), Zevcesi Fatıma bint-i Seydi Ali Bey, beytûlmâl emin Süleyman Çavuş	Trabzon, Kindinar mahallesi	Miras tespiti, beytûlmâl adına kayıt ²⁰³	H. 1066 Cumadelula 20

¹⁹⁶ T.Ş.S., 1835/21,8-a/10

¹⁹⁷ T.Ş.S., 1835/21,15-b/1

¹⁹⁸ T.Ş.S., 1835/21,33-b/6

¹⁹⁹ T.Ş.S., 1835/21,37-a/1

²⁰⁰ T.Ş.S., 1835/21,6-a/2

²⁰¹ T.Ş.S., 1835/21,36-b/8

²⁰² T.Ş.S., 1835/21,53-a/1 Kalan malların listesi.

²⁰³ T.Ş.S., 1835/21, 37-a/1 Kalan malların listesi.

Davacı: Fatıma bint-i Piri (Hâc Ali Beşe'nin zevcesi) adına vekil Mehmed Ali Çavuş; Davalı: Beytûlmâl adına Süleyman Çavuş	Trabzon, Kindinar mahallesi	Zevcin, kadının malı ile yapılan mülkün beytûlmâl kalması.	Hicri 1066 yılının Cemaziyel Evvel ayının sonları
Davacı: Fatıma bint-i Seydi Ali Bey (Hâc Ali Beşe zevcesi) vekili Mehmed Ali Çavuş; Davalı: Beytûlmâl vekili Ömer Beşe ibn-i Abdullah, Hâc Mehmed bin Hüseyin	Trabzon, Kindinar mahallesi	El-Hâc Ali Beşe'nin refikinin getirdiği emtia Hâc Ali'nin muhallefâtından sayılması.	Hicri 1066 yılının Cemaziyel Evvel ayının 20. günü
Bayram Beşe ibn-i Osman (vâris?), Beytûlmâl kabz memuru Ramazan Çavuş	Mayır karyesi, Trabzon kazası	Vârisin mirası reddettiği Ali Beşe ibn-i İlyas'ın mirası beytûlmâl'e intikal ediyor. ²⁰⁴	H. 1066 Rebiülahir ortaları
Hüseyin ibn-i Abdullah'ın muhallefâtı, vârisiz kalmış	Trabzon	Beytûlmâl adına Murtaza Ağa tesbit yapıyor. ²⁰⁵	Hicri 1065 yılının Zilhicce ayının sonları
Davacı: Receb Beşe (Nasuh Çavuş odabaşısı); Davalı: Ömer Reis	Trabzon	Ferruh Beşe adlı yeniçerinin mirasının beytûlmâl hakkı	Zilhicce ayının evâsıtı (ortaları), 1065 yılı
Davacı: Musa Paşa mütesellimi Ali Ağa adına vekil Mustafa Çelebi; Davalı: İbrahim Beşe ibn-i Alaaddin	Trabzon, Debbâğhane mah.	Vârisi belirsiz Nisa bint-i Kassab Muslı'nın mirası beytûlmâl'e mi yoksa İbrahim Beşe'ye mi kalacağının tespiti	H. 1065 Şaban
Emine bint-i Ali vefatı, oğlu Mehmed mefkûd; Havva bint-i Ali vekil tayin	Trabzon, Ketancı mahallesi	Mefkûd oğulun hissesi için vekil Havva'ya altın kuşak ve muhallefât teslimi	H. 1065 Şaban ortaları
Aynı hadisenin devamı: Emine'nin muhallefâtından Mehmed'in hissesinin vekile teslimi	Trabzon	Tespit defteri eşyaları belirtir ²⁰⁶	H. 1065 Şaban ortaları
Müneccim Ebû Bekir Beşe (merhum, vârisiz), Beytûlmâl Emîni, Sefer Beşe (Ebû Bekir Çavuş'un vekili)	Trabzon	Vârisiz ölen Münecim Ebû Bekir Beşe'nin terekesinin beytûlmâl'e geçmesi ve terekesinin beytûlmâl emîni elinde tutulması ²⁰⁷	H. 1065 Zilhicce evâili
Fatıma bint-i Seydi Ali Bey Süleyman Çavuş ibn-i Mustafa Beşe	Kinidar Mahallesi	el-Hâc Ali Beşe bin Yusuf'un mirasının 4/3 ünün devlete 4/1inin eşine intikali	Hicri 1066 yılı Cemaziyel Evvel ayının 20. Günü
Merhum Pilavizâde'nin yetimleri	Trabzon	Merhum Pilavizâde Ali Ağa'nın mirası, borçlar çıktıktan sonra kalan kısmın intikali ²⁰⁸	Hicri 1066 yılı Receb ayının başları
Fatıma bint-i Abdullah ve vekaleten Erzurum imamı Mehmed Efendi	Orta Hisar	Meryem bint-i Abdullah'ın mirasının vekil olarak tayin edilen Erzurum imamı Mehmed Efendi'ye teslimi ²⁰⁹	1066 yılının Cemaziyelahir ayının ortaları

Tablo 3.14. Devlet veya Kişilere Miras Yolu ile Emanet/İntikali

²⁰⁴ T.Ş.S., 1835/21,30-a/1 Kalan malların listesi.

²⁰⁵ T.Ş.S., 1835/21,18-b/2 Kalan malların listesi.

²⁰⁶ T.Ş.S., 1835/21,6-a/3 Kalan malların listesi.

²⁰⁷ T.Ş.S., 1835/21, 14-a/4 Kalan malların listesi.

²⁰⁸ T.Ş.S., 1835/21, 44-a/4 Kalan malların listesi.

²⁰⁹ T.Ş.S., 1835/21,39-b/1 Kalan malların listesi.

3.1.2.6. Miras tespiti ile ilgili tereke kayıtları

Diğer bir mesele ise terekelerin miktarlarının ve sahiplerinin tespiti ve belirlenmesi hakkında açılmış davalardır. Bu kayıtlardan defterde 27 adet bulunmaktadır.²¹⁰ Bunlar genelde miras miktarının tespiti²¹¹, borç tespiti²¹², miras hakkının kime ait olduğunun tespiti²¹³, mirasın hibe edilip edilmediğinin tespiti²¹⁴ ve yapılan satışların tespiti ile alakalı kayıtlardır.

İlk kayıtta, Mehmed bin Mustafa boşandığı eşi Havva bint-i İbrahim'in ölümü üzerine eşinin mirasından hak talep etmiş, mirasçılar ise boşanmanın iddet müddeti dolduktan sonra ölümün gerçekleştiğini ve dolayısıyla boşanan eşin hak alamayacağını iddia etmişlerdir ve bu durumun tespiti yapılmaya çalışılmıştır.²¹⁵

Başka bir davada Trabzon' da çömlekçilik ile uğraşan ve vefat eden Davud bin Murad'ın mirasının *zevi'l-erhâm* yani akraba yoluyla Süleyman bin Hüsrev'e intikal etmesi gerekmekte iken bu mirasa şehir subaşı Mustafa Beşe tarafından el konulmuştur. Taraflar miras hakkının kimde olduğu ile ilgili tespit için davalık olmuşlardır.²¹⁶ Akrabalık bağının kanıtlanarak miras üzerinde hak talep etmek için açılan tespit davalarının tek örneği bu dava değildir.²¹⁷ Uzak akraba iddiası ile tespit davalarının en ilginç Hüseyin bin İbrahim bin Mehmed Bey bin İlyas'ın mirasına Mahmud bin Mustafa'nın akrabalık nedeniyle hak sahibi olduğunu iddia etmesidir. Mahmud bin Mustafa dedesi Ahmed'in Hristiyan'ken adının Şunyo olduğunu, Hüseyin'inde dedesi İlyas'ın Hristiyan'ken adının Yani olduğunu ve bunların kardeş olduklarını bu nedenle uzak da olsa Hüseyin bin İbrahim bin Mehmed Bey bin İlyas'ın mirasında hakkı olduğunu iddia etmiştir. Mirasçı Dünya binti Cafer ile davalık olan Mahmud bin Mustafa şahitler sayesinde iddialarını kanıtlamıştır.²¹⁸

Yapılan satış üzerinden miras tespit davasına örnek vermek gerekirse Mehmed bin Mustafa babasından zamanında 100 kuruş karşılığı satın almasına rağmen malların

²¹⁰ T.Ş.S., 1835/21, 18-b/4,20-a/3,31-b/1,47-b/7,53-b/6,6-a/4,16-b/2,31-a/3,32-a/1,32-b/1,39-a/4,42-b/4,43-b/3,43-b/4,40-b/5,48-b/5,51-a/9,55-a/6,40-a/3,51-a/6,53-b/1,10-a/7,24-a/7,38-b/1,56-a/4,18-a/2,13-b/5

²¹¹ T.Ş.S., 1835/21, 38-b/1

²¹² T.Ş.S., 1835/21, 42-b/4

²¹³ T.Ş.S., 1835/21, 24-a/7

²¹⁴ T.Ş.S., 1835/21, 40-b/5,51-a/9

²¹⁵ T.Ş.S., 1835/21, 18-b/4

²¹⁶ T.Ş.S., 1835/21, 20-a/3

²¹⁷ T.Ş.S., 1835/21, 31-a/3,32-b/1,39-a/4

²¹⁸ T.Ş.S., 1835/21, 16-b/2

babası tarafından diğer çocuklara miras olarak dağıtıldığını elindeki satış belgesiyle tespit ettirmek için mahkemeye başvurmuştur.²¹⁹ Aile içi yaşanan anlaşmazlıklara başka bir örnekte anlatıldığına göre Sadi Bey, sağlığında Eşi Aişe ve Kızı Hadice'ye mülkünü hibe etmiş fakat diğer kızları Havva ve Ümmühan bu duruma itiraz ederek mal üzerindeki haklarının korunmasını istemişlerdir.²²⁰ Benzer bir davada Rota binti Yorgi babasından kalan malları amcası Hacı Kiryakos, bir başkasına satmıştır. Hacı Kiryakos söz konusu mülkü babası Adam'ın 4.000 akçeye sattığını bu satıştan Rota binti Yorgi'nin babasının da haberdar olduğunu ve yıllardır ses çıkarmadıkları için şer'an hak talepleri olmadığını iddia etmiş, mahkeme Hacı Kiryakos'u haklı bulmuştur.²²¹

Mirasın sahiplerinin belirlenmesi dışında miktarının tespiti ile alakalı hükümler de mevcuttur. Emine bint-i Ali vefat eden eşi Yunus'un 90 kuruşluk mirasından 74 kuruş alacağını alarak kalan haklarından feragat ettiğinin mahkemece tasdikini yapmıştır.²²²

Miras kalan malların tam olarak tespit edilip alınması ile ilgili bir davada Hindistana bint-i Dimitri ve oğlu Panayota bin Yuri'nin evinde kalan ve vefat eden Anola bint-i Yuri'nin mirasçısı Kurd Beşe bint-i Anastas kendisine kalan mirastan 20 altın, 130 guruş ve bazı eşyaların Hindistana bint-i Dimitri ve oğlu Panayota bin Yuri tarafından alındığını iddia etmiştir. Mahkeme bu durumun tespitini yapmaya çalışmıştır.²²³ Aynı kişiler bir sonraki hükümde mirastan kalan mülk konusunda anlaşmazlık yaşamış, Anola bint-i Yuri'nin ölmeden evvel Hindistana bint-i Dimitri'ye yaptığı hibe yüzünden davalık olmuşlardır.²²⁴

Başka bir davada ise miras kalan arazinin sahipliği tartışılmıştır. Mustafa Beşe'nin vefatından sonra 15 sene boyunca kullandığı arazinin miras yolu ile kızına geçmesine rağmen Saliha ve Safiye isimli kişilerce araziye el konulmuştur. Mirasçı Aişe bint-i Mustafa da bu durumu mahkemeye taşımıştır.²²⁵

Tespitle ilgili son davada ise davacı karar açıklanmadan firar etmiştir. Celali Ali Beşe, Samaruksa adlı köyde babasından miras kalan mallara Ali Paşa'nın haksız tasarrufta

²¹⁹ T.Ş.S., 1835/21, 31-b/1

²²⁰ T.Ş.S., 1835/21, 51-a/6

²²¹ T.Ş.S., 1835/21, 18-a/2

²²² T.Ş.S., 1835/21, 6-a/4

²²³ T.Ş.S., 1835/21, 43-b/3

²²⁴ T.Ş.S., 1835/21, 43-b/4

²²⁵ T.Ş.S., 1835/21, 55-a/6

bulunduğunu iddia etmiştir. Ali Paşa buraların Hatuniye Vakfı'nın mütevellisi Hüseyin Ağa tarafından kendisine verildiğini kanıtlamıştır. Celali Ali Beşe bu kanıtları kabul etmemiş, mahkeme sonuçlanmadan firar etmiştir.²²⁶

Taraflar	Yer	Konu	Tarih
Davacı: Aişe bint-i Mustafa adına vekil, Kayınatası: Derviş bin Mehmed; Davalı: Saliha ve Safiye bint-i Bozacı	Şana-i Kebir karyesi	15 yıldır babası Mustafa Beşe'nin tasarrufunda olan ceviz, incir ve dışbudak ağaçları üzerine	Hicri 1066 yılının Zilkade ayının sonları
Davacı: Celali Ali Beşe, Davalı: Emirü'l-ümerâ Ali Paşa	Samaruksa nam karye, Trabzon	Boz yerler ve ormanlık üzerinde mülkiyet davası	H. 1066 Şevval sonları
Davacı: Serrac Süleyman ibn-i Ali; (Narin bint-i Köse Hüseyin'in vârisi olduğunu)	Trabzon, H. Kasım mahallesi	Narin'in sağlığında Süleyman'ın karındaşı Ali'nin oğlu olduğunu, verasetin ona münhasır olduğunu ikrar ettiği	H. 1066 Şevval sonları
Ümmühan ve Havva vs. Aişe ve Hadice	İmaret mah., Trabzon	Sadi Bey'in sağlığında Aişe'nin mihr-i müecceli haricindeki menzil ve içindekileri Aişe ve Hadice'ye hibe etmesi	H. 1066 Şevval
Ümmühan ve Havva adına vekiller; Davalı: Aişe ve Hadice adına vekil	Soğuksu karyesi, Trabzon	Sadi Bey'in Soğuksu'daki mülk menzil ve bahçeyi Ümmühan ve Havva'ya hibe ettiği iddiası	Hicri 1066 yılının Ramazan ayının sonları
Gülbeyi bint-i Murad adına vekil Mustafa bin İsmail; Davalı: Ahmed Beşe ibn-i Abdullah	Trabzon	Safiye bint-i Mehmed'in halisi kızı Gülbeyi'nin veraset iddiası	Hicri 1066 yılının Şaban ayının sonları
Havva bint-i Ali'nin mirası: Zevci Hüseyin Beşe, annesi Rabia ve kardeşi Osman vâris	Trabzon	Miras tespiti kaydı	Hicri 1066 yılının Şaban ayının ortaları
Kurd Beşe bint-i Anastas; Davalı: Hindistana bint-i Dimitri ve oğlu Panayota	Trabzon	Anola bint-i Yuri'nin altın ve akçesini aldıklarını iddiası	H. 1066 Receb evaili
Kurd Beşe bint-i Anastas - Hindistana bint-i Dimitri	Süfla karyesi	Anola bint-i Yuri'nin asmalı mülk ve bahçesi üzerinde hibe iddiası	Hicri 1066 yılının Receb ayı
Konstantin veled-i Bakar- Pizo veled-i Karanfil	Trabzon	Konstantin kız karındaşı Anastasya'nın malından 36 gurusluk çuka, kuşak ve bıçak talebi	Hicri 1066 yılının Receb ayının 1. günü
Ayni Hatun ibn-i Üveys Beşe'nin vârisleri: Süleyman Çelebi, Rukiye bint-i Üveys Beşe adına vekiller- Zevci Haseki Mehmed Ağa	Eksotha mahallesi, Trabzon	Ayni Hatun'un hayatta iken hibe ettiği fırın, ev, bahçe	Hicri 1066 yılının Cemaziyelahir ayının sonları
Mustafa bin Mehmed- Havva ve Fatıma	Kohla karyesi, Trabzon	İnsaf'ın menzil ve bahçesini Havva ve Fatıma'ya hibe ettiği iddiası	Hicri 1066 yılının Cemaziyelahir ayının ortaları
Mustafa ibn-i Mehmed'in li-ümm kardeşleri Süleyman, Handan ve kız kardeşleri Hazım, Ayni vs.	Of kazası, Muzğar karyesi, Trabzon	Miras tespiti, veraset vekâleti	Hicri 1066 yılının Cemaziyelahir ayının başları
Mustafa bin Mehmed bin Hamza - Havva bint-i Ali vekili Ali bin Ömer	Uzmesohor karyesi	Mustafa bin Yunus'un asâbetine dair veraset ihtilafı	Hicri 1066 yılının Rebiyü'l-Ahir ayının 27. günü

²²⁶ T.Ş.S., 1835/21, 53-b/1

Hüseyin bin Derviş, Ali bin Zünnun - Ahmed Beşe ibn-i Hüseyin	Yavabolu kazası, Esenli karyesi	Aişe bint-i Kızıl Ali Bey'in veraseti: cedleri Memi ve Zahide'den asâbet	Hicri 1076 yılının Rebiyü'l-Ahir ayının sonları
[?] Mehmed bin Mustafa - Babası Mustafa bin Davud	Sayvan karyesi	Bir sene önce ev ve hurma bahçesinin 100 guruşa satışı, 25 guruş kabz, bakiye ödenmesi ve tespiti.	Hicri 1076 yılının Rebiyü'l-Ahir ayının sonları
Süleyman bin Hüsrev - Subaşı Mustafa	Trabzon	Erzurumlu Davud bin Murad'ın zevi'l-erhâm veraseti	H. 1066 Muharrem evaili
Arabacıoğlu Mehmed bin Mustafa - Havva bint-i İbrahim'in kardeşi Lütfullah	Trabzon	Ric'i talak sonrası iddet bitmeden ölen Havva'nın mirasında koca payı talebi	Hicri 1066 yılının Muharrem ayının 4. günü
Mahmud bin Mustafa - Dünya bint-i Cafer vekili Bostan bin Ali	Trabzon	Eski küfr isimleriyle, asâbet veraseti iddiası (Hüseyin bin İbrahim'in mirası)	1065 yılı Zilhicce ayının ortası
Mehmed Bey ibn-i Himmet-Hasan Beşe ibn-i Abdullah	Görel kazası / Trabzon Kindinar mahalle	Miras veya satış anlaşmazlığı: Menzil ve bağçe üzerindeki hisseler	Hicri 1065 yılının Şevval ayının 3. günü
Emine bint-i Ali- Mecnûn Yunus'un vasisi Demircioğlu Mehmed Çelebi	Trabzon	Yunus'un malından 90 guruşun harcaması sonrası bakiyesi	H. 1066 Safer
Davacı: Meryem bint-ii Yurtbeyi bin Ahmed Çavuş Davalı: Hacı Ramazan bin Ferhan bin Ali bin Ahmed Çavuş	Gümüşhane kasabası / Trabzon Tekfur Çayırı Mahallesi	Üsküdar'da vefat eden Mehmed Ali bin Ahmed Beşe bin Yurdbeyi bin Ahmed Çavuş'un mirası konusunda veraset ihtilafı	H. 1066 Safer sonları
Davacı: Süleyman Çavuş bin Murtaza Beşe Davalı: Fatıma Hanım	Trabzon	Ali Beşe'nin bıraktığı nakit ve diğer eşyaların Fatıma hatun tarafından gizlenip gizlenmediği tespiti	Hicri 1066 yılı Cemadelahire ayının son günleri
Davacı: Abdülbaki'nin eşi Ümmi Hatun Davalı: Fatıma bint-i Ali Beşe	Kule Mahallesi	Ali Beşe, oğlunun sünnet düğününde hibe ettiği malların tespiti	Hicri 1066 yılı Zilhicce ayının başları
Davacı: Rota binti Yorgi Davacı: Hacı Kırakos	Hanud Karyesi	Hanud karyesindeki mülklerin sahiblerinin tespiti	Hicri 1065
Davacı: Dünya bint-i Hızır Davalı: Yusuf Bey	Oksu Karyesi	Ziyade bint-i ()'nin mirasının sahiplerinin tespiti	Hicri 1065 yılı Zilkade ayının sonları

Tablo 3.15. Tespit Davaları

3.1.2.7. Miras vekâletleri ile ilgili tereke kayıtları

Sicilde tereke davalarından hariç bu davalarda kendilerinin temsil edilmesi için üçüncü kişilere verilen vekâletnameler bulunmaktadır. Bu kayıtlar ileride oluşacak miras davalarında hak sahibinin kendi adına davalara katılmasını sağlamak için günümüz noterlerinde verilen vekâlet yetkileri işlevini görmektedir. Defterde üç adet kayıt vekâlet ile ilgilidir.²²⁷ Bir kayıta Mükrim Hatun isimli kadın ölen eşinin çocuklarına miras davası açmak üzere vekâleten el-Hâc Kurd Bey'i görevlendirmiştir. ²²⁸ Pilavizâde Ali Ağa'nın vefatından sonra, geride bıraktığı eşi Nisa bint-i Beşir, mirasına el koyan kişilerden haklarını almak ve gerekirse mahkemede bu konularda dava

²²⁷ T.Ş.S., 1835/21, 5-b/1,25-b/2,27-a/5

²²⁸ T.Ş.S., 1835/21, 25-b/2

açabilmek için kardeşi İbrahim Çelebi bin Halil Bey'i vekil ve temsilci olarak atamıştır.²²⁹ Son kayıta Praškeva Reis kocası Yuri oğlu Gorgor'u vekil tayin etmiştir.²³⁰

Sonuç olarak satışlarda ve genel olarak her konuda olduğu gibi yemin faktörü her zaman davaların sonuçlanmasında belirleyici rol üstlenmiş, mahkemeler şer'i hukuka uygun olarak davaları tarafsızca değerlendirilmiştir. Evlilik hükümlerinden sonra defterin en yoğun kısmını tereke ve terekeye bağlı satış, tespit, devir, mülk anlaşmazlıkları oluşturmuştur.

3.1.3. Köleler

İnsanlık tarihinin başlarından günümüze kadar süregelen kölelik müessesesi Osmanlı İmparatorluğu ve incelenen defterde görüldüğü gibi Trabzon'da da bulunmaktadır. Erkek kölelere "köle" abd deniyorken kadın kölelere "cariye" eme denmektedir. Köle kaynağını savaş esirliği ve ticari olarak alım-satım oluştururken köleden doğmak da köle olmak için bir nedendir. Müslümanlar köle yapılamaz lakin sonradan Müslüman olmak köle statüsünü de değiştirmemektedir.²³¹

Defterde köle alım-satımı, kölenin kimin mülkiyetinde olduğuyla ilgili ihtilaflar, köle azadı, ceza hukuku bağlamında kölenin davacı veya zanlı olması ve kölenin mirasçılara bırakılması ilgili kayıtlar mevcuttur. Toplamda köleler ile ilgili 22 kayda rastlanmaktadır.²³²

İlk göze çarpan kayıtlar, sahiplerinin kölelerini Allah rızası için mallarından bir kısım vererek mahkeme huzurunda serbest bıraktıklarını beyan ettikleri kayıtlardır. Fakat bir kayıta köle sahibinin azat için 32 kuruş para aldığını mahkemede beyan etmiştir.²³³ Bu kayıtların bazıları erkek "abd" bazıları ise kadın "cariye" olarak kaydedilmiş varsa kölelerin çocukları da köle statüsünde olduklarından onlar da annesi veya babası ile beraber özgürlüklerine kavuşmuşlardır.²³⁴ Tüm kayıtların 17 tanesi köle azadı ile ilgili olup genelde "Gürcü" asıllı köleler azat edilmiştir.²³⁵ Coğrafi olarak Trabzon'a yakın

²²⁹ T.Ş.S., 1835/21, 27-a/5

²³⁰ T.Ş.S., 1835/21, 5-b/1

²³¹ Aydın, M. A., Hamdilullah M. (2002), "Köle", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.26, s.246-248.

²³² T.Ş.S., 1835/21, 30-b/6, 42-a/3, 25-a/3, 54-b/5, 21-b/2, 46-a/9, 31-b/6, 21-b/1, 25-a/4, 25-a/5, 30-a/3, 36-b/5, 54-b/4, 31-a/6, 33-b/1, 11-a/3, 52-a/3, 39-a/3, 13-a/4, 36-a/1, 12-a/6, 16-b/6

²³³ T.Ş.S., 1835/21, 54-b/4

²³⁴ T.Ş.S., 1835/21, 54-b/5, 21-b/2

²³⁵ T.Ş.S., 1835/21, 42-a/3

olmasından kaynaklı istisnalar dışında tüm kayıtlarda kölelerin Gürcü olduğu gözlenmektedir. Ayrıca köleler ile ilgili davalarda genelde fiziki özelliklerden bahsedilmiştir ki bu yönüyle bu durum yalnızca hayvanlar ve köleler için geçerlidir. Kim olduğu bilinmeyen ve kimliği araştırılan biri dışında hiçbir davada insanların fiziki özellikleri anlatılmazken köleler için bu durum uygulanmamıştır.

Köle sahibinin vefatından sonra yaşanan bir olayda, Bakiyye bint-i Abdullah isimli 10 yaşındaki Gürcü asıllı köle sahibinin ölmeden evvel tüm malını bağışladığını kendisini azat ettiğini fakat Murtaza Ağa'nın bu azat kararına uymadığını ve hürriyetine engel olduğunu ifade ederek mahkemeye başvurmuştur.²³⁶ Vefat sonrası yaşanan diğer anlaşmazlık şu şekilde gerçekleşmiştir: Davacı Payidar, daha önce vefat eden eski sahibi El-Hâc Ali bin Abdullah'ın kendisini azat ettiğini ve ayrıca bir kimseyle evlendirdiğini ifade etmiştir. Payidar, El-Hâc Ali'nin vefatından sonra oğulları Mehmed ve Mahmud'un, bu azat kararını tanımayarak hürriyetine engel olduklarını iddia etmiştir. Ayrıca, evliliğinden olan kızını da köle statüsünde saydıklarını iddia etmiştir. El-Hâc Ali'nin çocukları bu durumun kendilerine bildirilmediğini ifade etmişler, Payidar da azat olduğunu ispatlayacak bir delil ve şahit sunamadığından bu dava neticesiz kalmıştır.²³⁷ Veraset ile ilgili son kayıtta, Âmâ Veli Beşe isimli kişi, vefat eden Dilaver bin Abdullah isimli kölesinin Ali bin Hamza'nın gözetiminde bulunan 4 yaşındaki çocuğu Hüseyin'in, babasından dolayı kendi kölesi olduğunu ve maiyetine verilmesini talep etmiştir. Ali bin Hamza, Hüseyin'i Âmâ Veli Beşe'nin izni ve rızasıyla yanına aldığını ve dört yıldır ona baktığını ayrıca annesinin azat edilmiş bir köle olduğunu ve bu durumun çocuğu köle statüsünden çıkaracağını beyan etmiştir. Mahkeme de Ali bin Hamza lehine karar vermiştir.²³⁸

Miras yolu ile özgürlüğüne kavuşan köleler ile ilgili kayıtlarda bulunmaktadır. Örneğin vefat eden Kadı Hasan Efendi'nin eşi ve çocukları miras yolu ile kendilerine intikal eden kölelerini azat etmişlerdir.²³⁹

Köle satışı ile ilgili olarak işlenen diğer hüküm ise, Vefat eden Mehmed Beşe ibn-i Abdullah'ın oğulları, babalarından kalan Gürcü asıllı Rıdvan bin Abdullah adlı köleyi

²³⁶ T.Ş.S., 1835/21, 31-a/6

²³⁷ T.Ş.S., 1835/21, 33-b/1

²³⁸ T.Ş.S., 1835/21, 39-a/3

²³⁹ T.Ş.S., 1835/21, 11-a/3

ve bir çift öküzü Nasuh Çavuş ibn-i Ali adlı kişiye satmaları ile ilgili hükümdür.²⁴⁰ Satış ile alakalı bir diğer hükümde davacı Mehmed Ali, babası Hüseyin Beşe'nin vefatından yaklaşık yirmi yıl önce Gürcü asıllı kölesi Rıdvan'ı Safoğlu Mehmed Beşe'ye emanet olarak verdiğini iddia etmiştir. Hüseyin Beşe'nin vefatından sonra, kölenin hala Mehmed Beşe'nin zimmetinde kaldığını ve mülkiyet hakkının kendisine geçtiğini belirterek kölenin iadesini talep etmiştir. Hasan ise, babası Mehmed Beşe'nin köleyi zamanında 5.500 akçeye satın aldığını şahitler ile kanıtlamıştır.²⁴¹

Çalışılan defterde kölelerin işlediği suçlardan sahiplerinin de sorumlu tutulduğunu gösteren bir dava bulunmaktadır. Davacılar, Mahmud Ağa'nın kölesi olan Şahbaz'ın, Zilkade ayının 18. gecesi mahalle sakini yaşlı kadın Raziye'nin evinde uygunsuz bir şekilde bulunması sebebiyle mahkemeye başvurmuşlardır. Şahbaz, iddiayı kabul etmiş şer'i hukuktan dolayı kölenin suçu sahibinin sorumluluğunda olduğu için Mahmud Ağa'ya gerekli tedbiri alması ve kölesinin bu tür davranışlarının tekrar etmemesi için tedbir alması istenmiştir.²⁴²

Adli olaylarda geçen kölelerin bulunduğu iki dava bulunmaktadır. Bunlardan ilki hırsızlık ile alakalıdır. Süleyman Beşe, Yusuf Çavuş'un kölesi olan Dilaver bin Abdullah'ın kendi evine girerek hırsızlık yaptığını, köle Dilaver'in peşine düşerek kölenin elinden çaldığı malları aldığını iddia etmiş ve şahitlerin beyanı ile dava lehine sonuçlanmıştır.²⁴³ Son kayıt ise kölenin de karıştığı darp vakasına dair olaydır. Varvara köyündeki gayrimüslim kişiler mahkemeye gelerek kölesi ile beraber kendilerini darp eden Derviş Reis'in oğlu Hasan Çelebi ile kölesi Dilaver b. Abdullah'tan şikâyetçi olmuşlardır. Derviş Reis, oğlu ve kölesi adına kefil olarak olayın tekrarlanmayacağını garantisini vererek sulh ile davayı sonlandırmışlardır.²⁴⁴ Bu davada mahkeme kefilliği kabul etmiş fakat tekrar yaşanacak bir olayda Derviş Reis'in sorumlu tutulacağı da söylenmiştir.

²⁴⁰ T.Ş.S., 1835/21, 52-a/3

²⁴¹ T.Ş.S., 1835/21, 36-a/1

²⁴² T.Ş.S., 1835/21, 13-a/4

²⁴³ T.Ş.S., 1835/21, 12-a/6

²⁴⁴ T.Ş.S., 1835/21, 16-b/6

Yer	Özgürlüğü Veren	Özgürlüğü Verilen (Köle/Cariye)
İmaret Mahallesi	Fatıma bint Mustafa Beşe	(?) bint Abdullah (*ismi metinde açık geçmiyor)
Trabzon	(Merhume) ... (Abdülbaki Çelebi'nin annesi)	Perişan bint Abdullah
Kindinar Mahallesi	Cafer Bey bin Ahmed Ağa	Lalezar binti Abdullah
Ayasofya Mahallesi	Hacer bint Davud	Gülşade bint Abdullah ve kızı İnsaf
Trabzon	Şahbaz Ağa ibn Abdullah	Revane bint Abdullah ve kızı Esmâ
Trabzon	Esmâ Hanım ibnet Ömer Paşa	Zülfikar bin Abdullah
Meydan Mahallesi	Aişe bint Yakub Beşe	Yusuf bin Abdullah
Trabzon	Şahbaz Ağa ibn Abdullah	Sefer bin Abdullah
Kindinar Mahallesi	Cafer Bey bin Ahmed Ağa	Dilaver bin Abdullah
Kindinar Mahallesi	Cafer Bey bin Ahmed Ağa	Muslı bin Abdullah
Aşağı Hisar	Belkis bint Abdurrahman Efendi	Kenan bin Abdullah
Trabzon	Kadı Hasan Efendi	Siyavuş bin Abdullah
Trabzon	Meryem bint-i Abdullah	Bakiyye bint-i Abdullah
Kindinar Mahallesi	Cafer Bey bin Ahmed Ağa	Muslı bin Abdullah
Zanisa Köyü	Firdevs bint-i Ali	Rıdvan bin Abdullah
Trabzon	el-Hâc Ali bin Abdullah	Payidar bint-i Abdullah
Trabzon	Mükrim bint-i Mahmud Ağa	Nevbahar bint-i Abdullah
Ayasofya Mahallesi	Murtaza Beşe ibn-i Derviş Beşe	Dilaver bin Abdullah ve oğlu Murad

Tablo 3.16. Kayıtlara Giren Köle Azat'ı

Tablodan gördüğümüz üzere köle azatları, köle sahiplerinin aşağı yukarı nerelerde yaşadığı hakkında da bilgi vermektedir. Azatların biri dışında tamamı taşra, karye gibi merkezden uzak bölgelerde değil şehir merkezinde gerçekleştirilmiştir. Cafer Bey bin Ahmed Ağa'nın adı ise dört kayıta geçmektedir.²⁴⁵ Bu veri, Cafer Bey bin Ahmed Ağa'nın varlıklı biri olduğu ve idaresinde çokça köle barındırdığını göstermektedir. Taşrada gerçekleşen tek köle azadı ise Zanisa Köyü'nde geçmektedir.

3.1.4. Vakıf

Vakıf, bir kişinin sahip olduğu bir malını/mülkünü dini/hayri bir gayeye tahsis etmesidir. Vakıflar, İslâm dünyasında modern çağa kadar toplumların sosyal, kültürel ve ekonomik hayatında büyük rol oynamış dini-hukuki kurumlardır. İslam hukukuna göre bir malın bir hayır kurumu ya da bir ihtiyaç sahibine bağışlanması ya da tahsis edilmesidir.²⁴⁶ Kişi sadece kendi sahibi olduğu malı vakfedebilir. Vakfedenin koymuş olduğu şartlara göre hayır işleri için harcanması, vakıf mütevellisi tarafından sağlanır.²⁴⁷

²⁴⁵ T.Ş.S., 1835/21, 25-a/3, 25-a/4, 25-a/5

²⁴⁶ Alkan, M. (2024), "Osmanlı Ekonomik Düzeninde Vakıflar", *Akademik Bakış*, c.18/35, s.6.

²⁴⁷ Ertem, A. (2011), "Osmanlıdan Günümüze Vakıflar", *Vakıflar Dergisi*, S.36, s.25-65.

Defterimizde vakıf ile ilgili 10 adet kayıt bulunmaktadır ve toplamda sekiz adet vakfa rastlanmaktadır. Bunlar Aişe Hatun Vakfı, Molla Piri Vakfı, Hatuniye Vakfı, Orta Hisar Cami-i Şerifi Vakfı, Halvetiye Vakfı, Kule Cami-i Şerifi Vakfı, Fatih Sultan Mehmed Vakfı ve Tavaşi Mahmud Ağa Vakfı'dır. Çalışılan sicilde vakıf idaresi, satış²⁴⁸, şikâyet ve imar gibi konular ile ilgili kayıtlara rastlanmıştır. İlk kayıt Molla Piri Vakfı'na ait kitapların el-Hâc Yusuf Efendi'ye teslimi²⁴⁹ ile ilgili kayıttır ve çeviri kısmında ilk sayfa ilk hükümde kitapların isimleri tablo olarak eklenmiştir.

Defterde kurulmuş bir vakfin idari düzeni ile ilgili bir kayıt bulunmaktadır. Trabzon'un Orta Hisar bölgesinde Merhum Aişe Hatun tarafından kurulan vakıf, onun kızı Fatıma Hatun'un tevliyeti altında devam etmektedir. Vakfa ait mülkler şunlardır: Trabzon'un Abacılar Çarşısı'nda dört dükkân, bir mahzen Zağanos Kapısı'nda bir bakkal dükkânı, Orta Hisar Mahallesinde iki katlı bir ev ile kebir kazganı, bir batman saman, sofralık sanlar ve cibinlik. Vakfiyenin kullanım şartları: Çarşıdaki mülklerin gelirleriyle mübarek günlerde yemek pişirilip hayır amaçlı dağıtılacak ve Orta Hisar'daki evin vakıf kurucusunun evlatları ve onların nesilleri tarafından nesilden nesile kullanılacaktır. Bu neslin tükenmesi durumunda ev, mahalle imamına tahsis edilerek kurucunun ruhuna Fatiha okunması şartıyla kullanılacaktır. Vakfin başkanlığı ise önce kurucu Aişe Hatun'un sağlığında vakfı oğlu Murtaza Bey'e o vefat edince oğlu Derviş Mehmed'e o da vefat edince Aişe Hatun'un kızı Fatıma Hatun'a geçmiştir. Mahkemede şahitler huzurunda Fatıma Hatun'un vakıf üzerindeki tevliyeti onaylanmıştır. Karar hicri 1065 yılı Şevval ayının ortalarında kayda geçirilmiştir.²⁵⁰

Vakıf malları üzerinde hak sahibi olan bir kişinin, vakıf arazisi üzerindeki usulsüz kullanıma yaptığı itiraz ile ilgili kayıta Todori isminde bir kişi, mukataaya dayalı tasarrufunda bulunan zeytinlik bağında, izni olmadan pazar kurulması üzerine Hatuniye vakfının mütevellisi Mehmed Ağa ve cabi Ali Çelebi'ye dava açmıştır. Todori, vakfa ait zeytinlik bağının mukataa ile tasarrufunda olduğunu ve bu alanda pazar kurulmasının bağa zarar verdiğini iddia etmiştir. Müteveli ve câbi, pazar yerinin aslında derenin kenarında olduğunu, ayrıca 20 yıldan fazla bir süredir Todori'nin bağında pazar kurulduğunu ve izin almadıklarını itiraf etmişlerdir. Mahkemede bu itiraflar ve Şeyhülislamdan alınan fetva ve şer'i emir doğrultusunda dava Todori lehine

²⁴⁸ T.Ş.S., 1835/21, 1-b/1, 10-b/2, 21-b/3, 21-b/7, 42-b/1, 17-b/6, 56-b/3, 40-a/1,20-a/5,38-b/4

²⁴⁹ T.Ş.S., 1835/21, 1-b/1

²⁵⁰ T.Ş.S., 1835/21, 10-b/2

sonuçlanmıştır.²⁵¹ Yalnız bu olay adı geçen Hatuniye Vakfı'nın yöneticileri ile ilgili tek dava değildir. Trabzon İskelesi emini Mehmed Ağa yukarıda sözü geçen pazar alanında keten ticaretinin düzenlenmesine dair emirler bulunduğu, keten ticareti yapılmasının zarara neden olduğu belirtilmiştir. Mütevellî ve câbi, Pılatina pazarında keten ticaretinin uzun süredir yapıldığını ve tüccarların vergilerini ödediklerini ifade etmişlerdir. Halk tarafından yapılan keten ticaretinde gümrükten mal kaçırma işlemi ile ilgili önlem alınması ve hileli keten ticareti yapanların denetlenmesi konusunda uzlaşarak pazarda keten satışına izin verilmiştir.²⁵²

Hatuniye vakfı ile alakalı bir diğer belgede ise vakfa ait suyollarının tamir ve bakım masraflarının karşılanması ve kaynakların belirlenmesi kayda geçirilmiştir. Kayıta suyollarının harap durumda olduğu, tamir ve bakım için keşif yapılarak toplamda 30.000 akçe harcanması gerektiği tespit edilmiş, masrafin karşılanması için vakıf görevlilerinin iki aylık maaşları toplanarak masraflar karşılanmıştır. Daha sonra görülen başka bir davada bu suyollarının tespiti ve nasıl tamir edileceği kayıt altına alınmıştır.²⁵³ Tamir ve tadilat ile alakalı başka bir kayıta Tavaşi Mahmud Ağa vakfına ait bazı mülklerin harap hale geldiği tespit edilmiş, 300 akçe karşılığı tamir edilebileceğine karar verilmiştir.²⁵⁴

Defterde Tavaşi Mahmud Ağa Vakfı ile ilgili diğer kayıtlar şöyledir: Hicri 1065 yılı Zilhicce ayının sonlarında vakfın mütevellisi Hüsamzade el-Hâc Mustafa vakfın önceki vasisi İbrahim Dede ve satışı yapan Ramazan Beşe'yi dava etmiştir. Hüsamzade el-Hâc Mustafa vakıf kurallarına göre, vakıf mülkü olarak kiralanan bir arazi veya üzerindeki ağaçlar, satılamaz ve mülkiyet devri yapılmazken vakfa ait bir arazi ve yedi zeytin ağacının izinsiz şekilde Ramazan Beşe tarafından Hâc Mehmed'e satıldığını iddia etmiştir. Ramazan Beşe, araziyi vakfın eski mütevellisi Seyyid Mehmed'den h.1014 yılında 90 yıllık uzun vadeli kira sözleşmesi ile kiraladığını ve her yıl 35 akçe kira ödediğini arazi üzerindeki tasarruf hakkını kullanarak, araziyi ve zeytin ağaçlarını 50 kuruşa Hâc Mehmed'e sattığını ifade etmiştir. Vakıf arazisinin bir kişi tarafından kiralananmasının, o araziyi mülk olarak satma hakkı vermeyeceği fetvasına dayanarak yapılan satışın geçersiz olduğuna karar verilmiştir.²⁵⁵ Satış konusunda işlenen fakat

²⁵¹ T.Ş.S., 1835/21, 21-b/3

²⁵² T.Ş.S., 1835/21, 21-b/7

²⁵³ T.Ş.S., 1835/21, 42-b/1,40-a/1

²⁵⁴ T.Ş.S., 1835/21, 56-b/3

²⁵⁵ T.Ş.S., 1835/21, 17-b/6

vakıf arazisini içeren bir dava kaydı da da Tavaşı Mahmud Ağa Vakfının satılan arazisi ile alakalıdır.²⁵⁶ Vakıf mülklerinin satışı ile ilgili diğer bir kayıt ise Tavukçu İsmail Beşe bin Haydar'ın, Orta Hisar Camii vakfına ait bir araziye alışının tescil kaydıdır.²⁵⁷

Aişe Hatun Vakfı	Molla Piri Vakfı
Hatuniye Vakfı ²⁵⁸	Tavaşı Mahmud Ağa Vakfı
Orta Hisar Cami-i Şerifi Vakfı ²⁵⁹	Halvetiye Vakfı ²⁶⁰
Kule Cami-i Şerifi Vakfı ²⁶¹	Fatih Sultan Mehmed Vakfı ²⁶²

Tablo 3.17. Kayıtlarda Adı Geçen Vakıflar

3.2. Maddi Konular

3.2.1. Alacak-Verecek (Borç)

En geniş kapsamıyla borç, iki veya daha fazla kişi arasında birini diğerine veya her ikisini birbirine karşı bir edimde bulunmakla yükümlü kılan hukuki bağıdır. Defterde “deyn, karz” olarak geçen borç bir kişinin diğerine vermekle yükümlü olduğu bedeldir. Defterde borcun yerine getirilmesi “ifa” kelimesi ile belirtilirken, bir kişinin başka birinden alacaklarından vazgeçmesi “ibra” olarak anlatılmıştır.²⁶³ Sicilde borç ile ilgili 28 adet kayda rastlanmıştır.²⁶⁴ Kayıtlar borç iddiası, borcun tespiti, haciz, kefalet, doğrudan borç meselesi ve ödeme tasdiki gibi konular ile alakalıdır. Bu başlık altında zikredilen borç örneklerinden bahsedilecektir.

İlk olarak borç iddiası ve tespiti ile ilgili kayıtlara bakılacaktır. Mahkemece borcun tahsili için açılan bu teyit davalarından bazıları şunlardır: Ahmed Çelebi daha evvel bir mülkünü 12.000 akçeye sattığı ama bunun 2.000 akçesini henüz alamadığı iddiasında bulunmuş fakat yeterli kanıtları gösterememiştir.²⁶⁵ Başka bir kayıta Alime bint-i Mustafa'nın birkaç yıl önce verdiği 50 riyal kuruşu alamadığını ve alacağı olduğu iddiasıyla yaptığı ikinci bir başvuru bulunmaktadır. Fakat mahkemede ifadelerini değiştirdiğinden çelişkili sözleri davayı kaybetmesine neden olmuştur.²⁶⁶

²⁵⁶ T.Ş.S., 1835/21, 20-a/5

²⁵⁷ T.Ş.S., 1835/21, 38-b/4

²⁵⁸ T.Ş.S., 1835/21, 40-a/1

²⁵⁹ T.Ş.S., 1835/21, 38-b/4

²⁶⁰ T.Ş.S., 1835/21, 53-b/1

²⁶¹ T.Ş.S., 1835/21, 3-a/1

²⁶² T.Ş.S., 1835/21, 38-b/4

²⁶³ Aydın, M. A. (1992), "Borç", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.6, s.285-291.

²⁶⁴ T.Ş.S., 1835/21, 3-b/3, 5-a/4, 13-a/2, 35-b/2, 42-b/5, 49-a/1, 54-a/7, 7-b/2, 7-b/4, 34-a/6, 38-a/6, 40-b/2, 44-a/5, 44-a/2, 4-b/1, 15-a/1, 43-a/5, 16-a/1, 57-a/4, 20-b/1, 35-a/1, 29-b/10, 2-a/2, 9-a/5, 10-b/3, 53-b/2, 35-a/5, 42-b/3, 43-a/6

²⁶⁵ T.Ş.S., 1835/21, 3-b/3

²⁶⁶ T.Ş.S., 1835/21, 5-a/4

Çalışılan sicilde gemi teslimi ve sonrasında oluşan borç ile alakalı bir hüküm bulunmaktadır. Ömer Çavuş ibn-i Mehmed, Mustafa Reis ibn-i Abdullah aleyhine Trabzon kadısına başvurarak dava açmıştır. Davanın konusu, Galata Kalafat yerinde bağlı olan, 22 zirâ uzunluğunda şayka tipi bir gemi ve bu gemiye ait çeşitli donanım ve malzemelerin teslim edilmemesiyle ilgilidir. İki yıl önce, Ömer Çavuş, bahsedilen gemiyi ve içerisindeki donanımı (iki tunç top, çeşitli demir malzemeler, yiyecekler ve diğer gerekli ekipmanlar) 30.000 akçe karşılığında Mustafa Reis'e teslim etmiştir. Gemi Trabzon'a götürülmüş, ancak gemi ve donanımların mülkiyetine ilişkin herhangi bir ödeme yapılmadığı iddia edilmiştir. Mustafa Reis ise gemi ve malzemelerin mülkiyetinin kendisine geçtiğini inkar etmektedir. Şahit onayı ile Mustafa Reis haksız bulunmuş gemi ve malzemelerin şimdiye kadar elde edilen gelirlerinden kaynaklanan kârın, davacı Ömer Çavuş'a ait olduğu ve bunun tahsil edilmesi gerektiğine karar verilmiştir.²⁶⁷ Tespit iddiası ile en eski tarihe dayanan dava ise Manol veled-i Praşkeva 25 sene evvel kendisine ait olduğunu iddia ettiği mülke tasarruf eden kişiden 50 kuruş alacaklı olduğu iddiasına dairdir. Dava “*Mürur-ı Zaman*” yani zaman aşımından dolayı reddedilmiştir.²⁶⁸ Geçmişe dönük son davada ise Kazer bin İmircan, 12 yıl önce Mosi'ye dört adet Acem kılıcını 22 kuruşa sattığı, ancak bu miktarın kendisine ödenmediği gerekçesiyle dava açmış, yine şahitlerin desteği ile Kazer davayı kazanmıştır.²⁶⁹

Sicilde bir topluluğun taraf olduğu bir dava hükmü bulunmaktadır. Bölge halkı Trabzon bölgesinde yaşanan zulümleri İstanbul'a şikâyet etmek için Yuri adlı zımmiyi tüm masraflarını karşılayarak İstanbul'a yollamış fakat Ermeni taifesi 260 kuruş masrafın kendi paylarına düşen kısmını ödemeyi reddetmişlerdir. Bu paranın borç olup olmadığı dava dosyasında tartışılmış, mahkeme Ermeni taifesinin kendi paylarına düşen 87 kuruşu ödemelerine hükmetmiştir.²⁷⁰ Son tespit davasında ise tımar sahibi Yusuf Ağa bin Abdullah'ın Derzi Ali Köyü'nün kethüdasından alacağı olduğunu ve bunun tespitini istemiş, dava 40 kuruşluk bir uzlaşmaya varmaları ile sonuçlanmıştır.²⁷¹ Kayıtlara yansıyan en yüksek bedelli borç davası ise kapı kethüdalarından Mustafa Ağa'nın, Trabzon metropoliti Lavrandi'nin bazı patriklere

²⁶⁷ T.Ş.S., 1835/21, 35-b/2

²⁶⁸ T.Ş.S., 1835/21, 42-b/5

²⁶⁹ T.Ş.S., 1835/21, 15-a/1

²⁷⁰ T.Ş.S., 1835/21, 49-a/1

²⁷¹ T.Ş.S., 1835/21, 54-a/7

40.000 akçe borcu olduğunu iddia etmesidir. Fakat bu yüksek bedelli borç iddiası kanıtlanamamış, Lavrandi üzerinde bir alacağın kalmadığını iddia etmiştir.²⁷²

Borç davaları içerisinde en çok rastlanılan kayıtlar, tespiti yapılmış borç kayıtlarıdır.²⁷³ Bu konudaki ilk hüküm Hacı Ali Bey'den alınan 500 kuruşun, masrafları ile 700 kuruş olduğu ve bir kısmının ödendiğinin, kalan borcun ise kabulüne dairdir.²⁷⁴ Ayrıca defterde o dönemde borca karşılık rehin verme²⁷⁵ usulünün de kullanıldığını gösteren bir dava da mevcuttur. Ali Beşe ibn-i Rüstem alacaklarına karşılık gümüş şamdan, bir altın zincir ve bir çift altın küpeyi rehin almıştır.²⁷⁶ Bazı durumlarda borç konusunda oluşan ihtilaflar geçmişe dayansa dahi diğer konularda görüldüğü gibi şahitlik ile tesciller yapılmış, borç defterlere kaydedilmiştir.²⁷⁷

Kayda alınan borçların sahipleri vefat etmiş ise, geride bıraktıkları miraslarından alacaklılara ödenmesine hükmedilmiştir.²⁷⁸ Örneğin Hüseyin Beşe'nin sağlığında aldığı borç vefatından sonra alacaklı tarafından vefat eden Hüseyin Beşe'nin terekesinden tahsil edilmiştir.²⁷⁹

Sicilde mevcut borcun arabulucuların uzlaştırması ile miktarının azaltıldığı davalarda gözlemlenmiştir. Bali Beşe bin Abdullah ile Üveys bin Musa arasındaki alacak meselesinde 190 kuruş olan borç, uzlaşma ile 100 kuruşa indirilmiştir.²⁸⁰ Borcun şartlı ödenme durumları da kayıtlara yansımıştır. Vefat eden eşinin mehir ücreti nedeniyle borçlu olan Mustafa bin Davud, oğulları Mehmed, Ali, Davud ve Veli'ye tüm malını annelerinden kalan mehir borcu karşılığında, kendisine ölene kadar bakmaları karşılığında verdiğini mahkeme önünde kabul etmiştir.²⁸¹

Sicilde rastlanan bir diğer mesele kefalet meselesidir. Borçlunun ödeyeceği mala kefil olanlar o ödemeyi yapmakla yükümlü hale gelmiş ve bu durum dava kayıtlarına yansımıştır. Örneğin Abdullah oğlu Yusuf Ağa, Mehmed Beşe ibn-i Mahmud'dan borç olarak 250 kuruş almış Bektaş Beşe ise bu borca kefil olarak Mahmud oğlu Mehmed

²⁷² T.Ş.S., 1835/21, 34-a/6

²⁷³ T.Ş.S., 1835/21, 38-a/6,40-b/2,44-a/5,44-a/2,16-a/1,29-b/10

²⁷⁴ T.Ş.S., 1835/21, 7-b/2

²⁷⁵ T.Ş.S., 1835/21, 4-b/1,35-a/1

²⁷⁶ T.Ş.S., 1835/21, 4-b/1

²⁷⁷ T.Ş.S., 1835/21, 15-a/1

²⁷⁸ T.Ş.S., 1835/21, 43-a/5,56-b/1,17-a/2

²⁷⁹ T.Ş.S., 1835/21, 43-a/5

²⁸⁰ T.Ş.S., 1835/21, 57-a/4

²⁸¹ T.Ş.S., 1835/21, 20-b/1

Beşe'ye ödemeyi yapacağına kefil olmuştur.²⁸² Başka bir kayıta el-Hâc Mehmed Ağa ibn-i Yahya Beşe, Hasan'dan 250 kuruş alacağını olduğunu fakat Hasan'ın öldüğünü beyan etmiş, ona kefil olan kardeşi Ahmed bin Mustafa Beşe'nin bu parayı ödemesi gerektiğinden Ahmet Beşe'den borcun tahsilatını gerçekleştirmiştir.²⁸³ Mehmed Ağa bin Abdullah, mahkemede Abdurrahman Ağa ibn-i Bostan Çavuş aleyhine dava açmıştır. Dava, İskele mukataasında ortak olan Ömer Ağa'nın zimmetinde bulunan buğday bedelinden kalan 100 kuruşun Mehmed Ağa'ya ödenmemesiyle ilgilidir. Borcun 35 kuruşluk kısmını ödeyen Abdurrahman Ağa ise borcun kendi hissesine kefil olduğunu şeriki Ömer'in yükümlülüğüne kefil olmadığını iddia etse de şahitler tam tersini söylemiş mahkeme Abdurrahman Ağa'nın kalan 65 kuruşu kefilliğinden dolayı ödemesine hükmetmiştir.²⁸⁴

Borç ile ilgili sicilde bulunan son iki adet kayıt ise “vefaen satış” yani günümüz tabiri ile ipotek usulü şeklinde oluşan borç durumuyla ilgilidir. Konuya ilişkin ilk örnekte Murtaza bin Mehmed, Ali Beşe bin Abdullah'dan 55 kuruş borç aldığını ve buna karşılık tüm mal varlığını üzerine verdiğini eğer 180 gün içinde 55 kuruşu ödeyemezse bu malın Ali Beşe bin Abdullah'ın üzerine geçebileceğini mahkeme kayıtlarına aldırılmıştır.²⁸⁵ Diğer örnekte ise Molla Receb bin Kemal, Mustafa Çelebi'den 420 kuruş almış karşılığında mal varlığını ipotek etmiş ve 180 gün içinde ödemezse satışın kesinleşeceğini kabul etmiştir.²⁸⁶

Son dava kaydında Ali ibn-i Mehmed, Dilaver ibn-i Abdullah'a 23 guruş borç verdiğini ve karşılığında bir altın bilezik aldığını fakat bu bileziğin sarı bakır olduğunu öğrenince zararının tazmin edilmesini ve borcunun geri verilmesini isteyen Ali ibn Mehmed'in davasına yer verilmiştir.²⁸⁷ Bu dava bir yönüyle dolandırıcılık davası sınıfına da girebilmektedir. Fakat sonucunda uzlaşmaya varılmış borç bir Horasani kara kılıç nakit para ve kalan 5 kuruşluk kısım ödenene kadar rehin verilen bir alaca kaftan olarak ödenmiştir.

²⁸² T.Ş.S., 1835/21, 2-a/2

²⁸³ T.Ş.S., 1835/21, 9-a/5

²⁸⁴ T.Ş.S., 1835/21, 10-b/3

²⁸⁵ T.Ş.S., 1835/21, 53-b/2

²⁸⁶ T.Ş.S., 1835/21, 35-a/5

²⁸⁷ T.Ş.S., 1835/21, 42-b/3

Alacaklı	Borçlu	Borç (Deyn,Karz)
Saliha bint-i Mehmed Beşe	Mehmed Beşe	2000 akçe
Alime bint-i Mustafa	Safiyye bint-i Mehmed Beşe	50 kuruş
Osman Ağa	El-Hâc Yusuf Efendi	Aldığı maaşın iadesi
Ömer Çavuş	Mustafa Reis	30.000 Akçe
Manol veled-i Praškeva	Anosa bint-i Manol	50 kuruş
Yuri	Ermeni Topluluğu	87 kuruş
Yusuf Ağa	Topal Piri	40 kuruş
Hacı Ali Bey	Mevlâna Hacı Ali Efendi	700 kuruş
Ömer bin Abdullah	Baron veled Hamaros	100 kuruş
Patrikler	Lavrandi	40.000
Celasin Ağa	İkbal Ağa	200 Kuruş
Osman Beşe	Ali Çelebi	22 kuruş
Bostan Çelebi	Dimitri veled-i Sava	14 kuruş
Sayas veled-i Praškeva	Konstanta ve Yordan	280 kuruş
Ali Beşe bin Rüstem	Murtaza bin Hızır	40 kuruş
Kazer bin İmircan	Mosi bin Evranos	22 kuruş
Havva ve İsmihan	Kara Hasan	35 kuruş
Rabia bint-i Mustafa Beşe	Sabire bint-i Arslan	11 kuruş, bir çift altın küpe ve bir çift gümüş bıçak
Üveys bin Musa	Bali Beşe bin Abdullah	90 kuruş
Davud, Mehmed, Ali ve Veli	Mustafa bin Davud	Ölene kadar bakılması karşılığında tüm mal varlığı
Mehmed Çelebi ve Osman Çelebi	Papuççu Tatar	10 kuruş
Aleksandr veled-i [?],	[?] bint-i Altun	Bir adet şal
Mehmed Beşe bin Mahmud	Bektaş Beşe bin Ali(Kefil)	250 Kuruş
Hacı Mehmed Ağa bin Yahya Beşe	Ahmed bin Mustafa Beşe	170 kuruş
Haseki Mehmed Ağa bin Abdullah	Abdurrahman Ağa bin Bostan Çavuş	65 kuruş
Ali Beşe	Murtaza bin Mehmed	55 kuruş
Mustafa Çelebi	Mustafa Bey	420 kuruş
Ali bin Mehmed	Dilaver bin Abdullah	23 kuruş

Seydi ibn-i Sefer	Ali ibn-i Musa	90 kuruş
-------------------	----------------	----------

Tablo 3.18. Alacaklı, Borçlu ve Borç Miktarlarının Listesi

3.2.2. Satış İşlemleri

Şer‘i mahkemeler, sadece davaların görüldüğü yerler değil aynı zamanda alım-satım işlemlerinin yapıldığı, günümüzden örnek vermek gerekirse “noter” hizmeti de veren kurumlardır. Kadı huzurunda gerçekleştirilen bu davaların sonunda taraflara “hüccet” adında bir belge verilirdi ve bu belge takip eden yıllarda mal ile ilgili bir sorun olursa mahkemelerde delil olarak kullanılabilirdi.

Defter içerisindeki satış işlemlerine dair bir örnek, “icare” denilen kiralama usulüyle ilgilidir. Defterde bazı kayıtlarda geçen bu tabir malın ücreti karşılığında ikinci bir kişiye emanet edilmesidir.²⁸⁸ Diğer bir terim ise “karz” olarak adlandırılan ödünç işlemleridir. Ödünç verilen mallar gayrimenkul, eşya, hayvan olabilir. Ödünç alan kişi aldığı malı bedeli veya misliyle ödemek zorundaydı. Misliyle ödeyemediği takdirde karşılıklı anlaşma yoluyla uzlaşma sağlanabiliyordu. Bu kısım defterde evlilikten sonra en çok sayıda hüküm barındıran kısımdır. Sicilde satış işlemleri ile ilgili 87 adet kayıt bulunmaktadır.²⁸⁹ Bu kayıtlar yer tespiti, satış ihtilafı, satış akitleri, kiralama, önce alım hakkı ve satış iptali konularıyla ilgili olup aşağıda incelenmiştir.

Sicilde satış kısmı kayıt sayısı bakımından büyük bir yer tutmasına rağmen satış ihtilafı ile ilgili sadece 6 adet kayıt bulunmaktadır.²⁹⁰ İlk göze çarpan ihtilaf davasında İrina, babası Praşkeva Reis’in vefatından sonra babasından kendisine ve kardeşi Hristodolo’ya miras olarak kalan malların Manol Reis’in elinde olduğunu iddia ederek iadesini talep etmiştir. Manol Reis, söz konusu iki top ve üç eyneği, İrina’nın kardeşi Hristodolo’dan, İstanbul’da 14 yıl önce 80 kuruşa satın aldığını, bedelini ödediğini ve bu malların mülkiyetinin kendisine geçtiğini belirterek iddiayı reddetmiştir. Mahkeme yemin yöntemine başvurmuş, İrina’ya 26,5 kuruş 14 akçe

²⁸⁸ Bardakoğlu, A. (2000), “İcare”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Cilt: 21, s.379-388.

²⁸⁹ T.Ş.S., 1835/21, 45-a/5, 29-b/1, 20-a/5, 23-a/2, 39-b/7, 52-b/1, 44-b/4, 3-b/1,2-b/2,48-a/5,4-b/3,5-a/5,6-b/3,9-a/1,22-a/4,34-a/4,37-b/4,38-a/2,11-a/7,11-b/2,12-a/2,14-a/2,16-b/4,19-a/4,27-a/7,29-a/1,30-b/5,31-a/4,32-b/2,32-b/3,32-b/4,33-a/5,33-b/4,35-a/3,35-b/7,37-a/4,37-a/5,37-a/6,37-b/5,37-b/7,38-a/3,38-a/4,40-a/4,40-b/1,41-a/5,43-a/2,43-a/3,44-a/2,44-b/5,45-b/1,46-b/4,46-b/5,47-a/5,47-a/6,48-a/1,48-b/4,48-b/6,49-b/7,50-b/1,52-a/7,52-b/2,52-b/4,53-a/3,53-a/4,53-b/5,56-b/2,56-b/4,57-a/2,57-a/8,58-a/3,58-a/5, 58-a/6, 58-a/7, 41-a/6,19-b/8,45-b/4, 20-a/2,45-b/5,46-a/1, 50-a/7,41-b/2, 5-a/3,20-b/6,51-a/3,39-b/2,5-b/5

²⁹⁰ T.Ş.S., 1835/21, 29-b/1, 20-a/5, 23-a/2, 39-b/7, 52-b/1, 44-b/4

verilmesini kararlaştırarak tarafları anlaştırmıştır.²⁹¹ Başka bir örnekte Ali Beşe, Mahmud Çelebi'nin daha önce Şana adlı köydeki bahçesini ve mülkünü Ali Paşa'ya sattığını, ancak bu satış sırasında kendi tapusuna dâhil olan yerlerin de bu mülk içinde olduğunu iddia etmiştir. Mahmud Çelebi ise ihtilafı Ali Beşe'nin iddialarını kabul ederek sonlandırmış, mülklerin Ali Beşe'ye ait olduğu tasdik edilmiştir.²⁹² Yine benzer bir hükümde Ömer Beşe, 16 yıl önce kardeşi Kirako'dan El-Hacı Kasım mahallesindeki mülk ve arazisini 80 riyali kuruşa satın aldığını iddia etmektedir. Fakat aynı mülk, Kirako'dan 8 yıl evvel alındığı alan kişinin de vefat ettiği ve miras yolu ile bu mülk İrine, Tasola ve Tomaniye adında zımmi kadınlara geçmiştir. İlk yapılan satışa delil olarak mahkeme hücceti gösterilmesi ve satışın daha eski bir tarihe ait olmasından dolayı mülk Ömer Beşe'ye verilmiştir.²⁹³

Yapılan satışı iptal ettirmek için açılan bir davada Beytullah bin Muslı, 5 sene önce 5 kuruşa sattığı mülkün ikinci satış işlemini geçersiz kılmak ve mülkiyet hakkını geri kazanmak için dava açmıştır.²⁹⁴ Başka bir ihtilaf ise sulh yolu ile çözülmüştür. El-Hâc Mehmed'in 50 kuruşa Tavaşi Mahmud Ağa vakfından aldığı arazi ve mülk kendisi vefat edince satış görmezden gelinerek mallar tekrar vakıf tarafından geri alınmıştır. Ödeme ise merhumun ailesine yapılmayınca merhumun eşi Safiye bint-i Murad bu durumu mahkemeye taşımıştır. 50 kuruşluk alacak karşılığında 33 kuruş ödeme alınarak sulh ile mesele halledilmiştir.²⁹⁵ Sicilde satış kısmında incelenen davada bir firar olayı da yaşanmıştır. Satış yapılan mahzen ve dükkânlar karşılığında 96 kuruş alınmış fakat satan kişiler satış işlemlerini sonlandırmaya gelmeyerek kaçmışlardır.²⁹⁶

Satış akitlerinin sayıca çok olduğu kararlar ise herhangi bir ihtilafa yer bırakmadan mahkemece tasdik edilerek yapılan satış kayıtlarıdır. Evlilik akitlerinden sonra en çok kaydı bu kısım oluşturmaktadır. Sicil içerisinde 73 adet satış akdi bulunmaktadır.²⁹⁷ Tablo ile yapılan satış davaları aşağıda ayrıntıları ile gösterilmiştir. Verilen tabloda

²⁹¹ T.Ş.S., 1835/21, 5-b/5

²⁹² T.Ş.S., 1835/21, 52-b/1

²⁹³ T.Ş.S., 1835/21, 29-b/1

²⁹⁴ T.Ş.S., 1835/21, 44-b/4

²⁹⁵ T.Ş.S., 1835/21, 20-a/5

²⁹⁶ T.Ş.S., 1835/21, 39-b/7

²⁹⁷ T.Ş.S., 1835/21, 3-b/1, 2-b/2, 48-a/5, 4-b/3, 5-a/5, 6-b/3, 9-a/1, 22-a/4, 34-a/4, 37-b/4, 38-a/2, 11-a/7, 11-b/2, 12-a/2, 14-a/2, 16-b/4, 19-a/4, 27-a/7, 29-a/1, 30-b/5, 31-a/4, 32-b/2, 32-b/3, 32-b/4, 33-a/5, 33-b/4, 35-a/3, 35-b/7, 37-a/4, 37-a/5, 37-a/6, 37-b/5, 37-b/7, 38-a/3, 38-a/4, 40-a/4, 40-b/1, 41-a/5, 43-a/2, 43-a/3, 44-a/2, 44-b/5, 45-b/1, 46-b/4, 46-b/5, 47-a/5, 47-a/6, 48-a/1, 48-b/4, 48-b/6, 49-b/7, 50-b/1, 52-a/7, 52-b/2, 52-b/4, 53-a/3, 53-a/4, 53-b/5, 56-b/2, 56-b/4, 57-a/2, 57-a/8, 58-a/3, 58-a/5, 58-a/6, 58-a/7, 41-a/6, 19-b/8, 45-b/4, 6-b/4, 41-b/3, 39-b/2

sicilde yapılan satış akitlerinin çoğu satış yapıldığı an kayda geçirilirken bazı kayıtlar da daha eski tarihlerde yapılmış olmasına rağmen tasdik amaçlı kayda geçirilmiştir.²⁹⁸ Satışın yapıldığını belgelemek amacı ile alınan hüccetlere dayanan kayıtlarda adı geçen mallar, satışın yapıldığı yıl ile birlikte tabloda gösterilmiştir. Satılan bu mallar arsa, mülk, arazi, dükkân, hisse, değirmen, gemi hissesi gibi türlerden oluşmaktadır. Satış şekilleri genel olarak miras yolu ile ele geçen malın satışı, yine miras ile ele geçen harap olmuş malların veya satılması sonucu fayda sağlanacağı düşünülen malların açık arttırma usulü ile satılması²⁹⁹, aile üyeleri arasında gerçekleştirilen satın alım³⁰⁰, rehin bırakılan malın satışı³⁰¹, elde bulunan malın haklarının devren satılması³⁰², kan parası karşılığı ele geçen malın geride kalan aile üyelerinin faydası için satılması³⁰³ ve son olarak ortaklı malın satış tescili ile ilgili satışlardan³⁰⁴ oluşmaktadır.

Satan	Satın Alan	Satın Alınan Mal	Fiyatı	Tarihi	Yer
Aişe bint-i Satılmış Beşe	Ömer Bey	Evi, bu eve ait arsayı, bir su kuyusunu, etrafında bulunan taş duvarları ile meyveli ve meyvesiz tüm ağaçları	250 Kuruş	1065 yılı Receb-i mürecceb ayı	Aşağı Hisar, Hâce Halil Mahallesi
Ahmed bin Hüseyin	Kiryako oğlu Edyani	Mülk evin arsasını, bir harabe evi, ambardan ve bahçeden oluşan; meyveli-meyvesiz ağaçları	45 Kuruş	1065 yılı Receb-i ferd ayı	Trabzon, Urgancı Mahallesi
Gorgor oğlu Sava	Yani oğlu Nikola	Harabe mülk evi, çardağı, fırını ve bahçesiyle birlikte meyveli-meyvesiz tüm ağaçları	130 Kuruş	1066 yılı Şaban-ı mu'azzam ayı	Hristoz Mahallesi
Rukiyye bint-i İbrahim Bey	Murtaza Ağa ve Abdurrahman Ağa	Selamlık odası, ahır, hela ve bahçesi meyveli-meyvesiz ağaçları	325 Kuruş	1065 yılı Receb-i ferd ayı	el-Hâc Kasım Mahallesi
Havva bint-i el-Hâc Yakub	Yusuf Beşe	Alt odası dahilinde meyveli-meyvesiz ağaçları ve tüm mirasını	165 Kuruş	4 sene evvel-- 1065 yılı Şaban-ı mu'azzam ayının 2. günü	Trabzon, Aşağı Hisar
Bendazi oğlu Manol	Luiza	mülk ev, (...) fırın ve bahçeyi, içindeki meyveli ağaçlarıyla birlikte	70 Kuruş	1065 yılı Şaban-ı mu'azzam ayı	Huçkumra(?) köyü

²⁹⁸ T.Ş.S., 1835/21, 45-b/4

²⁹⁹ T.Ş.S., 1835/21, 40-b/1

³⁰⁰ T.Ş.S., 1835/21, 49-b/7

³⁰¹ T.Ş.S., 1835/21, 53-a/4

³⁰² T.Ş.S., 1835/21, 58-a/6, 58-a/7

³⁰³ T.Ş.S., 1835/21, 41-a/6

³⁰⁴ T.Ş.S., 1835/21, 19-b/8

Musa bin Abdullah	Simon	Kiremit örtülü bir mülk evi ve bahçeyi, meyveli-meyvesiz ağaçları	220 Kuruş	1065 yılı Şaban-ı mu'azzam ayı	Trabzon, el-Hâc Kasım Mahallesi
el-Hâc İsmail bin Mehmed	Halil Beşe	Attar dükkânı	46 Kuruş	1065 yılı Ramazan-ı mübârek ayı	Trabzon çarşısı
Kahveci Mahmud bin Ali	Mehmed Beşe	Mülk evimi ve bahçesini, içindeki meyveli-meyvesiz ağaçlar	90 Kuruş	1066 yılı Muharremü'l-harâm ayı	Trabzon, el-Hâc Kasım Mahallesi
Mahmud Ağa, Hasan Bey ve Hüseyin Bey	Derviş bin Mehmed	Harabe mülk evin arsasını, taş duvarla birlikte	75 Kuruş	Hicri 1066 yılının Cemaziyel Evvel ayı	Trabzon, Aşağı Hisar, Azeb Mahallesi
Mehmed Bey ibn-i Himmet	Ömer Bey	Boş araziye, içindeki meyveli-meyvesiz ağaçları	25 Kuruş	Hicri 1066 yılının Cemaziyelahir ayı	Kindinar Mahallesi, Keçecik mevkii (İspir Sancağı civarı)
Aişe bint-i Abdullah	İbrahim bin Bayram	Harabe ev yeri, damlalığı ve avlusuyla birlikte	37,5 Kuruş	Hicri 1066 yılının Cemaziyelahir ayı	Trabzon, Faroz Mahallesi
Ümmi bint-i Haydar	Ahmed Çelebi	'İmâm İbrahim Çelebi evleri' diye bilinen, üstlü altlı birçok tamamlanmamış oda, bir su kuyusu ve bahçesiyle, meyveli-meyvesiz tüm ağaçları	300 Kuruş	1065 yılı Zilkade ayı	Trabzon, Debbaghane Mahallesi
Alaaddin oğlu İbrahim Beşe	Ahmed Çelebi	Mülk ev, avlu ve kenifi (hela) tüm eklentileriyle birlikte	110 Kuruş	1065 yılı Zilkade ayı	Trabzon, Debbaghane Mahallesi
Resul Beşe ibn-i Mehmed	Arslan Beşe ibn-i Allahverdi	Asmalı mülkü (bağlı bahçeli yer) ile içindeki kendirlik yeri	8,5 Kuruş	Hicri 1065 yılının Zilkade ayı	Oksu köyü
Aişe bint-i Küçük Ali Beşe	Bekir bin Hüseyin	Asmalı ağaçları bulunan meyveli-meyvesiz ağaçları	20 Kuruş	1065 yılı Zilhicce ayı	Şana-i sagir köyü
Mustafa Çelebi ve Hasan Çelebi	Fazlullah bin Hamza	Harabe ev, bahçe, içindeki meyveli-meyvesiz ağaçlar ile yaklaşık yarım keyl tohum kapasiteli boz toprağı	2000 Akçe	1065 yılı Zilhicce ayı	Karlık köyü
Sultana bint-i Bogdan	Mirza oğlu Praškeva	Mülk evini, bahçesini, içinde bulunan 4 adet zeytin ağacı ve diğer meyveli-meyvesiz ağaçları	70 Kuruş	1066 yılı Muharrem ayı	Trabzon
Hasan bin Debbâğ Hüseyin	Ali Ağa	Mülk evi, asmalı ağaçları, zeytinliği, çayırılığı ve ekime uygun boz toprakları	145 Kuruş	1066 yılı Rebiülevvel ayı	Belirtilmemiş
Saliha bint-i Osman Beşe	Ali bin Bünyad Beşe	Mülk evimi ve bahçemi, içindeki meyveli-	50 Kuruş	1066 yılı Rebiülahir ayı	Belirtilmemiş

		meyvesiz ağaçlarla birlikte			
Ahmed bin Murad	Receb Beşe bin Bektaş	Mülk ev ve bahçeyi, içindeki üç zeytin ağacıyla beraber, tüm eklentileriyle	35 Kuruş	1066 yılı Rebiülahir ayı	Meydan-ı Şarki Mahallesi
Dimitri oğlu Panol	Polatina	Mülk evden ve içindeki iki zeytin ağacından ve diğer meyveli-meyvesiz ağaçlardan oluşan yarı (nisf) hissesi	35 Kuruş	Hicri 1076 yılının Rebiyü'l-Ahir ayı	Trabzon, Urgancı Mahallesi
Aişe bint-i Abdullah	Bostan Beşe ibn-i Abdünnebi	Bölmeli mülk evi, içinde yedi zeytin ağacıyla birlikte	53 Kuruş	1066 yılı Rebiülahir ayı	Trabzon, el-Hâc Kasım Mahallesi
Behram bin Abdullah	Abdülbaki Beşe ibn-i Mehmed	Mülk evi, ambarı, fırını, şirahane ve iki samanlığı	40 Kuruş	Hicri 1066 yılının Rebiyü'l-Ahir ayı	Samaruksa Karyesi
Mehmed ve Mustafa, Ali Çavuş'un oğulları ve kız kardeşleri	Kahveci Şaban bin (...)	Altı üstlü mülk ev ve avluyu, tüm eklentileriyle	80 Kuruş	Hicri 1066 yılının Rebiyü'l-Ahir ayı	İmaret mahallesi
Teodora bint-i Karanfil	Mustafa bin Kadri	Mülk ev, ambar, fırın, asmalı mülk, fundalık, çayırılık gibi bütün eklentilerinin yarı (nisf) hissesini	19 Kuruş	Hicri 1066 yılının Cemaziyel Evvel ayı	Samaruksa-i kebir
Mahmud Çelebi bin el-Hâc Ali ve kardeşi Mustafa Çelebi	Ömer Beşe ibn-i Ahmed	Mülk evi	100 Kuruş	Hicri 1066 yılının Cemaziyel Evvel ayı	Kulle (Trabzon civarı)
İbrahim Bey ibn-i Ali Bey	Kalanbolis oğlu Kirkos	Değirmeni, tüm eklentileriyle	60 Kuruş	1066 yılı Cumadelula ayı	Tirebolu kazası, Gelibolu mevkii
Panayot oğlu Yanaki	Mustafa Çelebi ibn-i Ali Beşe	Mülk evi, ambarı ve bahçeyi, içindeki meyveli-meyvesiz ağaçlarıyla birlikte	60 Kuruş	Hicri yılın Cemaziyel Evvel ayı	Trabzon, Hristoz Mahallesi
Ahmed Ağa ibn-i Ferruh	Kara Veli ibn-i Kutlu	2 'sumar' tohum alacak kadar boz toprağı	50 Kuruş	Hicri 1066 yılının Cemaziyelahir ayı	Bayburt kasabası
Apostol oğlu Karagöz	Hüseyin Beşe ibn-i (...)	Mülk ev, bir ayaklı ambardan ve avludan oluşan mülkü	80 Kuruş	1066 yılı Cemadelahire ayı	Trabzon, el-Hâc Kasım Mahallesi
Maşa bint-i Bahadır	Beşir Beşe ibn-i Mustafa	Erik, ceviz, asma ağaçlarıyla dolu yeri	10 Kuruş	20 sene evvel	Maçuka kazâsı, Mavrili köyü
Fatıma bint-i Ali	Murtaza Beşe ibn-i Musa	Fevkâni bir odayı, yarım çardağı, ambarı ve bahçesiyle birlikte tüm eklentileriyle	120 Kuruş	Hicri 1066 yılının Cemaziyelahir ayı	Trabzon, Kisarna Mahallesi

Hasan Çelebi ve eşi Saliha bint-i el-Hâc Hasan	Hasan Ağa ibn-i Yusuf	Mülk evi, bir su kuyusu ve huduttan hariç bir kenif (hela) yerini, tüm eklentileriyle birlikte	212 Kuruş	Hicri 1066 yılının Cemaziyelahir ayı	Trabzon, Aşağı Hisar, Zağanos Kapısı civarı
Seydi bin Sefer	Mahmud Beşe ibn-i Abdullah	Asmalı, cevizli, ekime elverişli boz toprakları, tüm eklentileriyle birlikte	20 Kuruş	Hicri 1066 yılının Cemaziyelahir ayı	Maçuka kazâsı, Anpelia köyü
Ali Çelebi bin Mehmed	Yani oğlu Aftapol	Şayka denilen geminin dörtte bir hissesini	200 Kuruş	Hicri 1066 yılının Cemaziyelahir ayının ortaları	Belirtilmemiş
Süleyman Çelebi bin Abbas	Ali Çelebi bin Murtaza Reis	Bahçe, meyveli-meyvesiz ağaçlarıyla tüm eklentileriyle beraber	35 Kuruş	Hicri 1066 yılının Cemaziyelahir ayı	Trabzon, Eksotha Mahallesi
Ali Çelebi bin el-Hâc Mustafa	Osman Ağa ibn-i Murad	Altı üstlü iki mahzen ve iki dükkân	96 Kuruş	Hicri 1066 yılının Cemaziyelahir ayı	Trabzon, Balıkçılar Çarşısı
Teodora bint-i Hristafor	Lefter oğlu Todor	İki odalı mülk evimi, avlusu ve tüm eklentileriyle birlikte	60 Kuruş	Hicri 1066 yılının Cemaziyelahir ayı	Trabzon
Rabia bint-i Terekeci Mustafa Beşe	Selim Beşe ibn-i Abdullah	Altı üstlü mülk evi ve avlusunu, bütün eklentileriyle birlikte	200 Kuruş	1066 yılı Cemadelahire ayı	Trabzon, Aşağı Hisar
Leonid veled-i Nikola	Ahmed bin Ali	Mülk ev, ambar ve asmalı mülkümü, meyveli-meyvesiz ağaçlarıyla ve ziraate elverişli boz topraklarıyla birlikte	50 Kuruş	Hicri 1066 yılının Receb ayı	Kavala köyü (Trabzon kazâsı)
Hatona bint-i İsfender	Fazlı Beşe ibn-i Mustafa	Altı üstlü mülk ev, ambar, avlu ve içindeki zeytin ağaçlarını, bütün eklentileriyle birlikte	125 Kuruş	1066 yılı Receb-i ferd ayı	Frenk Hisarı Mahallesi
Sayas oğlu Praşkeva	Konstanta ve Yordan oğlu Kırko	Mülk ev, çardak ve avlunun yarısını	280 Kuruş	Hicri 1066 yılının Receb ayı	Ayo Vasil Mahallesi
Simyona bint-i Lazari	Zorika oğlu Dimitri	Üstü kiremitli altı-üstlü mülk ev ve bahçeyi, içindeki meyveli-meyvesiz ağaçlarla	195 Kuruş	Hicri 1066 yılının Receb ayı	Çömlekçi Mahallesi
Lefter oğlu Leo	Murad bin Rüstem	İki harabe ev yerini, taşlarıyla, asmalı ağaçları, meyveli-meyvesiz tüm ağaçları ve bir parça orman ile kendirlik yerini	40 Kuruş	Hicri 1066 yılının Receb ayı	Uz köyü
Hasan Ali Çelebi ibn-i Mustafa Beşe	Ali Beşe ibn-i Cafer	Asmalı meyve ağaçları, cevizliği, bir mülk evi, şirahane, meyveli-meyvesiz ağaçlar, boz topraklar	30 Kuruş	Hicri 1066 yılının Şaban ayının başları	Yoros nahiyesi
[...] Paskal oğlu	Manol oğlu Aleks	Altı üstlü kiremitli ev, ambar, ekmekçi fırınının yarısını	400 Kuruş	Hicri 1066 yılının Şaban ayının başları	Trabzon, Urgancı Mahallesi

Yani oğlu Tohar	Panayot oğlu Frankol	Mülk evimizi, odasıyla ve bahçesiyle, tüm eklentileriyle birlikte	80 Kuruş	Hicri 1066 yılıının Cemaziyel Evvel ayının başları	Trabzon, Urgancı Mahallesi
Praşkeva oğlu Konstantin	Gınayizâde Ali Efendi	Mülk ev, ambar, bahçe ve boz toprakların yarısını	47,5 Kuruş	Hicri 1066 yılıının Cemaziyel Evvel ayının başları	Yomra nahiyesi, Varvara köyü
Sofiya bint-i Todori	Kirkos oğlu Yani	Mülk evi, avlusu ve içinde bir turunc ağacıyla birlikte	132 Kuruş	1066 yılı Şaban ayı	Ayo Gorgi Mahallesi
Hüseyin Beşe ibn-i Mustafa	Mustafa Beşe ibn-i Muslı	Trabzon kilesi tohum alacak boz tarlaman tasarruf hakkını	50 Kuruş	1066 yılı Şaban ayı	Kokona Köyü
Gorgor oğlu Todori	Yani oğlu Panayot	Evi, ambarı, bahçesi, içindeki meyveli- meyvesiz ağaçları	150 Kuruş	Hicri 1065 yılıının Receb ayının sonları	Ayo Marina Mahallesi
Hindistan oğlu Aleks	Rüstem Çelebi ibn-i Ahmed	Fındık bahçesi	10 Kuruş	1066 yılı Ramazan ayı	Yomra nahiyesi, Foca köyü
Havva bint-i Ahmed	Berberzâde Mustafa Çavuş	Arsayı, ceviz ağaçlarıyla birlikte	30 Kuruş	Hicri 1066 yılıının Ramazan ayının ortaları	Yomra nahiyesi
Rukiye bint- i Abdullah	Hasan Çelebi ibn-i Osman Beşe	Bahçeyi, içindeki meyveli-meyvesiz ağaçlarla ayrıca bahçe sınırları dışındaki altı ağaç ile birlikte	20 Kuruş	Hicri 1066 yılıının Şevval ayının başları	Hoha köyü
Ali Beşe ibn-i Abdullah	Mehmed Ağa ibn-i Abdi	mülk,cevizliğim,dört parça boz toprağı,ayrıca Hoşoğlan deresinde iki faal bir harabe değirmeni ve bir kendirlik yerini de dâhil ederek, bütün eklentileriyle birlikte	160 Kuruş	Hicri 1066 yılıının Şevval ayının ortaları	Kalyera köyü
Celasin bin Abdullah	Ali Beşe ibn-i Muslı	Bahçe yeri ile erik, ceviz, zeytin ağaçlarını	23 Kuruş	Hicri 1066 yılıının Şevval ayının ortaları	Yeni Cuma mahallesi
Ali Beşe ibn-i Sefer	Yusuf bin Abdullah	Üstlü altlı üç bölmeli mülk ev ve bahçeden, ferâize göre bana düşen şer'i hissemi	35 Kuruş	Hicri 1066 yılıının Şevval ayının ortaları	Kalyera Karyesi
Kadı Eyyüb Efendi oğlu Mustafa Çelebi	Murtaza Beşe ibn-i Ahmed Çavuş	Rehin verilen mülk ev ve bahçenin kesin satışı	125 Kuruş	Hicri 1066 yılıının Şevval ayının ortaları	Kabak Meydanı
Saliha bint-i Abdullah	Küçük Mehmed Bey ibn-i Gazanfer	Evini, fırını, ambarını ve bahçesini, içinde bulunan meyveli ve meyvesiz ağaçları	40 Kuruş	Hicri 1066 yılıının Şevval ayının sonları	Tekfurçayırı Mahallesi
Mahmud Çelebi ibn-i Hamza Beşe	Hamza Bey'in oğlu Mirza Bey	Enine üç zira (arşın) mülkü	170 Kuruş	Hicri 1066 yılıının Zilhicce ayının başları	Divranos köyü

Mehmed Çelebi ibn-i Ahmed	Osman ibn-i Piri ve Afaksand veled-i Lazari	Ziraate elverişli boz toprakları, on guruşa da söz konusu arazide ekili olan ürünün (galle) satışı	190 Kuruş arazi 10 kuruş üzerindeki mal	1066 yılı Zilhicce ayı	Torul kazası, Kurum köyü
Muharrem Beşe ibn-i Mehmed	Ahmed Ağa bin Abdullah	Evimi, bahçemi, meyveli ve meyvesiz ağaçları	33 Kuruş	Hicri 1066 yılının Zilhicce ayının sonları	Akçaabad nahiyes
Aişe ve Havva	Ahmed Beşe	Asmalı mülk ağaçları ve koru ormanı	13,5 Kuruş	Hicri 1066 yılının Zilhicce ayının sonları	Yomra nahiyesi, Zefanoz köyü
Mehmed Çelebi	Ömer Ağa	Mülk evimi, avlusu ve bütün ekleri ve eklentileriyle birlikte	190 Kuruş	1067 yılı Muharrem ayı	Orta Hisar
Fatıma bint-i Ali Beşe	Tekeli Mehmed Beşe	Mülk ev, oda, ahır ve bahçeyi, içinde bulunan meyveli-meyvesiz ağaçlar ve tüm ekleri, eklentileri	210 Kuruş	1067 yılı Muharrem ayı	Meydan-ı şarki Mahallesi
Rukiyye bint-i Kara Mehmed	Süleyman Çelebi ibn-i Mehmed Beşe	Bir adet çıkırıkçı dükkânını, vakfa ayda 5 akçe muayyen icare vermek üzere	13 Kuruş	1067 yılı Muharrem ayı	Trabzon meydan
Süleyman Çelebi ibn-i Mehmed Beşe	Halil Beşe ibn-i Mehmed	(...) vakfına ayda 5 akçe icare ile tasarruf ettiğim bir çıkırıkçı dükkânını	25 kuruş	Hicri 1067 yılının Muharrem ayının 2. günü	Trabzon meydan
Ali Beşe ibn-i Arslan	Abdülbaki, Salih, Abdülfettah ve Sadık	Evi, ambarı, bahçeyi, iki parça ziraate elverişli boz toprağı, Şaban'ın evi altındaki toprak hariç olmak üzere	6000 Akçe	Hicri 1066 yılının Cemaziyelahir ayının sonları	Muhyiddin Mahallesi
Aleks	Yusuf bin Abdullah	Ortak (meşâ') tasarruf ettiğim çatma evi, kara meşe, kavak ağaçlarını ve ceviz, erik, armut, kiraz ağaçlarını ve boz toprakları	10 sene evvel gerçekleşen satış	10 sene evvel	Surmine kazası
Mehmed Ali Bey	Hamza Beşe	Meyveli-meyvesiz ağaçları içeren yer	Bilinmiyor	Hicri 1066 yılının Receb ayının sonları	Mavrili nam karye
İmira veled-i Leo	Sultana bint-i Aslan	Mülk evi, ambarı, fırını ve bahçesiyle, içinde zeytin ve diğer ağaçları bulunan mülk	18.200 Akçe	Hicri: Cemaziyelahir ayının ortaları, 1066 yılı	Ayo Marina mahallesi

Tablo 3.19. Deftere Yansıyan Satış Akitleri:

Tablodan anladığımız üzere karyelerin satış miktarları daha düşük iken şehir merkezi olan bölgeler daha değerlidir. Kırsal arazide gerçekleşen En pahalı satış 2000 akçe ile Mustafa Çelebi ile Ahmed Çelebi arasında gerçekleşmiştir.³⁰⁵ Özellikle hem şehir hem limana yakın olan Ayo Marina, Muhiyyiddin ve Faroz bölgesi çok daha değerlidir. En

³⁰⁵ T.Ş.S., 1835/21, 16-b/4

yüksek satış gayrimüslüm İmira veled-i Leo'nun Sultana bint-i Aslan'a yaptığı 18.200 akçelik satışır.³⁰⁶ Özellikle merkez olarak kabul edilen kale içi (Aşağı, Orta, Yukarı Hisar) mahalleleri satışlara en çok konu olan mahallelerdir.

Satışla ilgili son konu ise kiralama, satış iptali ve şuf'a³⁰⁷ hakkı ile ilgili kararlardır. Bu kayıtlardan defterde 8 adet bulunmaktadır.³⁰⁸ Bu üç başlık yine bir tablo ile açıklanmaya çalışılmıştır. Tabloda ilk başlık; Malın satışı yapılmadan kullanım hakkının verilmesi, ikinci başlık şuf'a yani satın alım hakkı olan satılan malda kullanımdan doğan alım önceliği olduğunun ispatı ile yapılan satışlar, son başlık ise satış iptalleridir. Tabloda görüldüğü üzere genelde malın içinde kiracı olarak bulunan kişiler şuf'a/ön alım hakkını kullanmışlardır. Kiralama haklarında ise bir kayıt dışında diğer iki kaydın kiralama miktarı sicile geçirilmemiş, sadece kiralama hakkının tasdiki yapılmıştır.

KİRALAMA				
Kiralayan	Kiracı	Kiralanan mal,mülk	Bedel	Tarih
Seyyid İbrahim Çelebi	Yahya Beşezâde Hasan Çelebi	Ormanlık arazi	Yıllık yarım kuruş	Hicri 1066 yılının Muharrem ayının 10. günü
Mehmed Ali Bey	Beşir Çelebi ibn-i Mustafa	Bir keyl tohum kapasiteli araziye	Bilinmiyor	1050 senesi
Mehmed Ali Bey	Ahmed Beşe ibn-i Musa	Yarım keyl tohum kapasiteli yeri kendi baltasıyla açıp ev yapmak üzere	Bilinmiyor	Hicri 1066 yılının Receb ayının sonları
SATIN ALMA HAKKI				
Satan	Satın alan	Satılan mal, mülk	Bedel	Şuf'a hakkı olan kişi
Laz Hamza bin (...)	İşhak Beşe	Bir mülk ev	30 Kuruş+Mala sonradan yapılan 26 Kuruş harcama	Bakiye Hatun
SATIŞ İPTALİ				
Satan	Alıcı	Satışı iptal edilen mal,mülk	Bedel	İtiraz Eden
Ali Çelebi	Hasan bin Ali Beşe	Ceviz ağaçları	5 Kuruş	Havva bint-i Ahmed

³⁰⁶ T.Ş.S., 1835/21, 39-b/2

³⁰⁷ Kanun veya akitten doğan ve hak sahibinin tek taraflı irade beyanıyla hükümlerini husule getiren subjektif, aynı mahiyette öyle bir inşai haktır ki, borçlu, hakkın mevzuu olan şeyi tamamen kendi ihtiyarıyla hissedarlardan başka şahıslara bir satım akdi neticesinde sattığı takdirde şefie kararlaştırılan bedeli ödeyerek meşfuun mülkiyetinin tercihan kendisine geçirilmesini veya şerhedilmemiş akdi şufada vaki zararının tazminini muayyen müddet içinde talep selahiyetini bahşeder. Demirbaş, F. (2016), "Sözleşmeden doğan önalm Hakkı". Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S.65/2, s.251

³⁰⁸ T.Ş.S., 1835/21, 20-a/2,45-b/5,46-a/1, 50-a/7,41-b/2, 5-a/3,20-b/6,51-a/3

Müyessere	Hasan Ağa	İki keyl tohum ekilecek bostan ve ev yeri	5,5 Kuruş	Mustafa bin Haydar
Yusuf oğlu (...)	Bilinmiyor	İstanbul'da mülk evi	Bilinmiyor	Üstâd Ali

Tablo 3.20. Deftere Yansıyan Kiralama, Şüf'a Hakkı ve Satış İptali

Satış iptaline neden olan davalar ise Havva bint-i Ahmed'in, kocasının ondan habersiz değerinden çok daha az bir fiyata sahip olduğu ceviz ağaçlarını sattığı ve bu satışın durdurulması talebi ile, ³⁰⁹ evvelden yapılan satış sırasında satan kişinin ergenlik çağına girmemiş olduğunu bu nedenle satışın geçersiz sayılması gerektiğine ilişkin davalar. ³¹⁰

Satışla ilgili son kayıt yalnızca mülk talebi ile alakalı bir not olarak kaydedildiğinden bu kısımda sınıflandırılmıştır. ³¹¹

3.2.3. Hibe

Satış akitlerinin dışında maddi menfaat gütmekten yapılan devirlere ise hibe denilmektedir. Defterde 24 adet hibe kaydı bulunmaktadır. ³¹² Hibeler genelde gönül rızası ve en çok da akrabalık bağından dolayı yapılırken genelde birinci derece akrabalara verilmekle beraber istisnaları da vardır.

Hibe konuları arasında çeyiz, ³¹³ yapılan hizmet karşılığı hibe ³¹⁴, hibe karşılığında takas yönteminin kullanılması, ³¹⁵ daha önce hibe olarak alınan malın tekrar hibe edilmesi ³¹⁶ ihtilafli hibeler ³¹⁷ ve hibe tescili ile ilgili hükümler bulunmaktadır.

İhtilafli olan hibeler içinde üç adet hüküm bulunmaktadır. Abdülbaki Beşe babasından sağlığında hibe olarak aldığı mülklerin, babasının vefatından sonra diğer mirasçılar tarafından bu hibe edilmiş mallar üzerinde hak iddia etmek istemeleri üzerine görülen davadır. ³¹⁸ Benzer bir diğer davada ise Ali Beşe, sağlığında Trabzon Kule Mahallesi'nde bulunan ve sınırları komşularca bilinen bir taşınmaz mülkü kızı Fatıma Hatun'a çeyiz karşılığı hibe etmiş fakat Ali Beşe vefat edince Ümmi Hatun ve

³⁰⁹ T.Ş.S., 1835/21, 50-a/7

³¹⁰ T.Ş.S., 1835/21, 41-b/2

³¹¹ T.Ş.S., 1835/21, 51-a/3

³¹² T.Ş.S., 1835/21, 15-b/5, 16-a/2, 16-a/3, 16-a/4, 16-b/5, 26-a/2, 30-a/6, 30-b/1, 39-b/3, 41-a/3, 42-a/4, 48-b/2, 53-b/3, 54-a/2, 55-b/3, 56-a/1, 41-b/4, 48-b/3, 51-a/4, 7-b/1, 36-a/2, 15-a/2, 45-a/5

³¹³ T.Ş.S., 1835/21, 16-a/4

³¹⁴ T.Ş.S., 1835/21, 53-b/3

³¹⁵ Bu işlemin ardından Mustafa, hibe karşılığında Hasan'a bir Londra çukası, bir tül bent ve elli dirhem gümüş çengel kuşak vermiştir. T.Ş.S., 1835/21, 26-a/2

³¹⁶ T.Ş.S., 1835/21, 54-a/2

³¹⁷ T.Ş.S., 1835/21, 45-a/5

³¹⁸ T.Ş.S., 1835/21, 39-b/3

Süleyman bin Hasan'ın bu mülke müdahale ettiğinden bahsedilmektedir.³¹⁹ Son dava ise vefat eden Laçın bint-i Panol adlı kadının kocası Yani veled-i Tohor, eşinin vefat etmeden önce kendisine hibe ettiği mülkün Yani isimli biri tarafından kullanıldığını ve iadesini istediği ihtilafli hibe davasıdır.³²⁰

Yapılan hibenin ihtilafsız ve sorunsuz bir şekilde tescili³²¹ ve mahkemece tasdiki ile ilgili hükümler de çalışılan defterde yer almaktadır. Bazı tesciller geçmiş tarihte yapılmış hibelerin sonrasında mahkemeye kayıt ettirilme ihtiyacından kaynaklanmaktadır.³²² Tüm kayıtlar genel bir tablo ile aşağıda açıklanmıştır.

Hibe Eden	Hibe Edilen	Hibe edilen mal,mülk	Hibe edilen kişinin yakınlık
Zakona kızı Kurd Beşe	İbrahim bin Ahmed	Kendirlik yeri ve soğanlığı, dokuz adet zeytin ağacıyla birlikte, bir inek, iki dana, ev eşyaları olarak bir tencere, bir sahan ve diğer tüm malları	Kocası
Abide bint-i Yakub Beşe	Abdülbaki bin Mehmed	Alt kattaki (tahtâni) odasını, dış kapısıyla birlikte	Damadı
Neslihan bint-i Nasuh	Ahmed Beşe	Mülk ev ve bahçeyi, meyveli-meyvesiz ağaçlarıyla birlikte	Kocası
Abide bint-i Yakub	Sabiha	Mülk ev ve bahçeyi ve zeytinliği, içindeki meyveli-meyvesiz ağaçlarla birlikte	Kızı
Kamile bint-i Süleyman	Fatıma bint-i İbrahim	Mülk ev ve bahçenin yarısını	Torunu
Hasan bin Veli	Mustafa bin İlyas Beşe	Mülk ev ve ambardan, küplerden, asmalı mülkten oluşan malın yarısını takas ile; 1 Londra çuka, bir tülbent, elli dirhem gümüş çengel kuşak karşılığı	Bilinmiyor
Fatıma Hatun bint-i [?]	Abdurrahman Ağa ibn-i Bostan Çavuş	İki katlı mülk ev, ambar ve bahçeyi meyveli-meyvesiz ağaçlarıyla birlikte	Kız kardeşinin oğlu
Hüseyin Ağa ibn-i Ali Çavuş	Abdurrahman Ağa ibn-i Bostan Çavuş	Arazi	Bilinmiyor
Abdülbaki Beşe ibn-i Mehmed	Mehmed Beşe	Mülk ev, ambar ve bahçeyi, ormanıyla birlikte	Oğlu
Aişe bint-i Mustafa Bey	Şahbaz Ali ibn-i Abdullah	Mülk evini, içindeki ev eşyası, bakır kaplar, giysi ve nakit akçesini, Şana köyündeki bahçeyi, Mahmudoğulları ile müşterek bahçedeki hissesini, Osman ile müşterek mülk hissesini, Hasan Ağa ile müşterek bahçedeki hissesini	Bilinmiyor
Mehmed Çelebi	Havva	Mülk ev, ayaklı ambar, kenif ve avluyu	Kızı

³¹⁹ T.Ş.S., 1835/21, 55-b/3

³²⁰ T.Ş.S., 1835/21, 45-a/5

³²¹ T.Ş.S., 1835/21, 48-b/3,15-a/2,36-a/2,51-a/4,41-b/4,56-a/1,48-b/2,41-a/3,30-b/1,30-a/6,16-b/5,16-a/2,16-a/3,15-b/5

³²² T.Ş.S., 1835/21, 42-a/4,48-b/3

Ali Bey ibn-i İbrahim Efendi	Bağcınan bint-i Abdullah	Zeytinlik bahçemi, meyveli-meyvesiz ağaçlarıyla	Karısı
Mazlum Hasan Çelebi ibn-i Muslı el-Kâtib	Hadice bint-i Ali	Bahçemden üç hane ev yapılacak boş araziye	Hizmetçisi
Abide Hatun bint-i Yakub	Fatıma Hatun	İç evlerini, dış selamlık odasını, mutfığı, bütün eşyaları ve bakır kaplarıyla birlikte	Annesi
Mehmed bin Ramazan	Hasan Çelebi	50 dip zeytin ağacını	Yeğeni
Ali Beşe	Fatıma Hatun	Kule mevkiinde bir oda	Kızı
Emine bint-i Hızır	Mehmed Beşe ibn-i Yusuf	Mülk evi ve bahçesinin yarısını	Büyük Oğlu
Sümeyye bint-i Osman	Rabia bint-i Mustafa Beşe	Mirasdan intikal eden menzilden bana düşen hisse bedelini	Büyük Kızı
Ali Bey ibn-i İbrahim Efendi	Bağcınan bint-i Abdullah	Ferruh Bahçesi adlı bahçe ve harap evin 30 sene evvel hibesi edildi	Karısı
Havva bint-i Murad	Safiye bint-i İbrahim	Evden altı hissedenden bir hissesi olan arsayı, altı hissenin birini	Kızı
Ali Çelebi ve Annesi	Derviş Mustafa	‘Şehid Ali Türbesi’ diye meşhur olan mülk ev arsasından bana ve annem Yaşar’a düşen hissemi	Kardeş
Ali Bey bin Enes Çavuş	Havva ve Ali	Mülk ev ve bahçe. Ali Bey adına iki pay ve Havva adına bir pay olmak üzere	Torunları
Mehmed bin Ramazan	Hasan Çelebi bin Mehmed	Elli dip zeytin ağacı	Yeğen
Laçın bint-i Panol	Yani veled-i Tohor	Mülk	Kocası

Tablo 3.21. Deftere Yansıyan Hibe Kayıtları

3.2.4. Toprak ve Arazi Anlaşmazlıkları

Günümüzde olduğu gibi defterde incelenen dönem içerisinde de sıklıkla karşılaşılan sorunlardan bir diğeri toprak ve arazi anlaşmazlıklarıdır. Bu anlaşmazlıkların bir kısmı mirasa dayalı anlaşmazlıklar olduğundan dolayı tereke başlığı altında değerlendirilmiştir. Arazi tespiti, toprak alım-satımı, ortaklık ve izinsiz kullanım ile ilgili hükümler ise burada değerlendirilmiştir. Bu kısımda 17 adet hüküm incelenmiştir.³²³

İlk değinilen kısım arazi tespiti ve arazi üzerinde tasarrufa sahip olan kişilerin öğrenilmesi ile ilgili davalardır. Örneğin, Rüstem Bey bin Hasan Çavuş, Suruniye köyünün Eski Gürhan’dan büyük yola kadar uzanan kısmının kendi zeametine ait olduğunu, ancak Küçük Ali Ağa’nın, burayı kendi tımarına ait olduğunu iddia ederek bu topraklara müdahale ettiğini ve tasarrufuna engel olduğunu beyan etmiştir.

³²³ T.Ş.S., 1835/21, 14-a/6,4-a/1,18-b/1,53-a/6,55-a/4,5-b/3,8-a/1,15-b/2,4-a/4,15-a/6,19-a/3,22-b/3,35-a/2,38-b/5,39-a/6,13-a/1

Mahkemede Ali Ağa, Rüstem Bey'in zeametiyle ilgisi olmadığını, ancak Eski Gürhan'dan büyük yola kadar olan toprağın Suruniye'ye bağlı olup olmadığını bilmediğini söylemiştir. Bunun üzerine Rüstem Bey, iddiasını desteklemek için şahit getirmiştir ve davayı kazanmıştır.³²⁴ Tespit örneklerinden diğerinde ise İnkirman vilayetinde sınırları açıkça belirtilen bir bölgeye Havva bint-i Yusuf'un haksız yere tasarrufta bulunduğu iddiası ile dava açılmış yapılan tespit ve Havva bint-i Yusuf'un itirafı ile mülkün kullanımı gerçek sahiplerine verilmiştir.³²⁵ Benzer başka bir dava ise Müslüman ve gayrimüslim bir kişi arasında gerçekleşmiş, Ömer Beşe bin Ahmed, Afendol isimli kişinin kullandığı araziye bizzat kendi baltası ile açarak kullanılabilir hale getirdiğini ve kullanım hakkının kendisine ait olduğunu söylemiştir. Dava, taraflar arası bir uzlaşma ile sonuçlanmış, Afendol'dan 2 kuruş alarak kullanım hakkını Afendol'a bırakmıştır.³²⁶ Defterde rastlanılan en eski toprak anlaşmazlığında ise Hasan Beşe bin Safer, Kuhla köyündeki armut ağaçlarının 40 yıldır sahibi olduğunu ama Mehmed Beşe'nin bu ağaçları hasat ederek kendisine zarar verdiğini iddia etmiştir. Bu arazinin kendisine ait olduğunun tespit edilerek Mehmed Beşe'nin kullanımının engellenmesini istemiştir.³²⁷ Bir davada ise mülk içinde ortak alanlar ile ilgili bir sorun yaşanmıştır. Yıllar evvel aldıkları arazi içerisinde bulunan kuyunun ortak olmadığı ve izinsiz olarak kuyu ve çevresini kullandığı iddiası ile Hüseyin bin (...), Mahmud Beşe bin İbrahim'i dava etmiş, kuyunun kime ait olduğunun tespitini istemiştir.³²⁸ Arazi tespiti içerisindeki arazi üzerinden elde edilen gelire dayalı tek tespit davasında ise Ali Bey, Torul kazasına bağlı Karol köyünde bulunan 1.400 akçelik tıardan 1.000 akçelik kısmın kendisine, 400 akçelik kısmın ise Süleyman'a ait olduğunu ancak Süleyman'ın, yıllık gelirinden fazla bir pay alarak kendisine ait olan miktarı aşan gelir elde ettiğini ve bu fazlalığın kendisine iade edilmesini talep etmiştir. Süleyman, köydeki tıardan 12 yıl boyunca her yıl 9 kuruş aldığını itiraf etmiş ve gelir dağılımındaki dengesizliği kabul etmiştir. Yapılan hesaplama sonucunda, Süleyman'ın, Ali Bey'in payından yıllık 140 akçe fazladan aldığı, toplamda 12 yılda 1.680 akçe fazla gelir elde ettiği tespit edilmiştir. Mahkeme Süleyman'a fazladan aldığı gelirlerin Ali Bey'e iadesine hükmetmiştir.³²⁹ Soğuksu köyünden Süleyman Beşe bin Abdullah, mahkemeye

³²⁴ T.Ş.S., 1835/21, 4-a/1

³²⁵ T.Ş.S., 1835/21, 14-a/6

³²⁶ T.Ş.S., 1835/21, 39-a/6

³²⁷ T.Ş.S., 1835/21, 53-a/6

³²⁸ T.Ş.S., 1835/21, 55-a/4

³²⁹ T.Ş.S., 1835/21, 5-b/3

başvurarak, köydeki bir arazi üzerinde hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Söz konusu arazinin dört sınırla belirlenmiş olup, babasına ait olduğunu ve dedelerinden itibaren kendi tasarrufunda bulunduğunu belirtmiştir. Ahmed Beşe ve Süleyman bin Musa'nın bu araziye izinsiz şekilde kullandıklarını ifade ederek hak talebinde bulunmuştur. Arazi sahibinin tespiti için şahitlere başvurulmuş şahitler, bahsi geçen arazinin Süleyman Beşe'nin babası tarafından uzun süredir tasarruf edildiğini ve bu durumun doğru olduğunu ifade etmişlerdir.³³⁰ Son arazi anlaşmazlığı Holaysa köyü sakinlerinin dedelerinden beri tasarruf ettikleri bir araziye Ahmed Çelebi'ye müzaraa yoluyla kullandırdıklarını ancak Ahmed Çelebi'nin, izinsiz şekilde bu arazinin bir kısmında hendek kazdığını ve ev inşa ettiğini iddia etmişlerdir. Mahkeme sonunda fetvalar ve şahitlerin beyanları ile Ahmed Çelebi'nin araziden haksız yere faydalandığına hükmedilmiştir.³³¹

Buraya kadar bahsedilen meseleler tasarrufu kime ait olduğu tam belli olmayan topraklar üzerine görülen dava hükümleri iken bazı durumlarda sahibinin belli olduğu arazilerde yapılan izinsiz tasarruflar da mevcuttur. Örneğin Gorgorina Köyü'nde sınırları belli olan araziye izinsiz bir şekilde kendir ekip hayvan otlatan Mehmed Ağa yargılanmış ve şahit beyanı ile kullanımdan men edilmiştir.³³²

Bir hükümdeki konu ise arazide yol verme kavgasıdır. Kırsal ve dağlık alanlarda en büyük problemlerden biri olan yol verme sorununa dair hükümde Vasyon köyü sakinleri, söz konusu araziye daha önce Mahmud adlı bir kişiden iki kuruş karşılığında satın aldıklarını ve bu işlemin şer'i kurallara uygun olarak gerçekleştiğini belirtmişlerdir. Ancak Malkoç'un, izinsiz olarak bu araziye ekip biçtiğini ve köy halkının kullanmakta olduğu bir yolun üzerini kapattığını iddia etmişlerdir. Şahit beyanı ile Malkoç davayı kaybetmiştir.³³³

Toprak üzerindeki diğer anlaşmazlık konusu özellikle tereke başlığında da sık sık rastlanan satışlar üzerinde yaşanan anlaşmazlıklardır. Hacı Ali bin Bünya Beşe, Anifa köyündeki bir ev ve bahçeyi meyve ağaçlarıyla birlikte 48 kuruşa kendisine sattığını fakat bir sene sonra yapılan ikale antlaşması ile geri aldığını ama geri alırken alması

³³⁰T.Ş.S., 1835/21, 12-b/3

³³¹ T.Ş.S., 1835/21, 25-a/1

³³²T.Ş.S., 1835/21, 8-a/1

³³³T.Ş.S., 1835/21, 15-b/2

gereken 48 kuruşu iade almadığı iddiası ile itirazda bulunmuştur.³³⁴ Toprak ve arazi anlaşmazlığı içerisinde rastlanan diğer bir konu itiraz davalarıdır. Örneğin İbrahim bin Ahmed ve kardeşi Laz Mehmed, anneleri Atike Hatun tarafından iki sene önce Kurd Beşe 'ye 86 kuruşa satılan ev, bağ ve bahçelerin kendilerine babalarından miras kaldığını hakları olan bu arazinin satışın iptalini istemişlerdir. Atike Hatun arazi ve mülkün kendisine ait olduğunu ispatlasa da arazi üzerine yapılan ev davacıların babalarının cebinden karşılandığından dolayı arazide hak iddia etmişlerse de üzerine mülk yapılması arazinin kullanım hakkında herhangi bir değişikliğe yol açmayacağına hükmedilmiştir.³³⁵ Belkıs bint-i (...), oğlunun tasarrufunda olan iki dip zeytin ağacına oğlunun haksız şekilde müdahale ettiğini iddia etmiştir. Dava, köy sınırları içindeki bir ormanlık alanda yer alan iki dip zeytin ağacı üzerinde tasarruf hakkıyla ilgilidir. Belkıs Hatun söz konusu iki dip zeytin ağacını, daha önce vefat eden Ahmed Beşe'nin mirasçısı olan Abdi Beşe'den üç guruşa satın aldığını ve bu ağaçların tasarruf hakkının kendisine geçtiğini iddia etmiştir. Ancak, Belkıs Hatun'un oğlu Ahmed, bu ağaçlara müdahale ederek zeytinlerini toplamıştır. Ahmed bin Mustafa Beşe, ise annesi Belkıs Hatundan dolayı araziye tasarruf ettiğini savunmuştur. Mahkeme, zeytin ağaçlarının mülkiyetine dair herhangi bir tasarruf hakkı doğmadan önce, Beytü'l-mâl süreçlerinin tamamlanması gerektiğine ve bu süreçte yapılmış olan satışların geçersiz olduğuna hükmetmiştir.³³⁶ Dikkat çeken bir başka kayıta ise özellikle çeşme kullanımından dolayı köylü için önem taşıyan ev, çardak, fırın, bağ, çayır ve çeşme içeren ve Rabia bint-i Hasan tarafından Osman Beşe'ye 150 kuruşa satılan malların, köyün çıkarları için geri satın alımı talep edilmiş fakat mahkeme, sahibi belli olan malları köyün çıkarı için dahi olsa zorla satın alamayacaklarını beyan etmiştir.³³⁷

Arazi anlaşmazlıkları başlığı altındaki son konu ortaklık meselesidir. Yukarıda verilen örneklerde kuyu, mal, eşya olarak geçen ortaklık konularından bağımsız bu iki kayıta daha büyük bir mal varlığın ortaklığı ve ihtilafı söz konusudur. Söz konusu mallar un ambarı, şaraphane, asmalı mülk ve bahçe diğerinde sınırları belli olan bir asmalı mülk, boz topraklar ve ağaçlı alanlardır. İlk dava 14 kuruşluk bir antlaşma ile sulh yolu ile çözülürken öteki davada bu geniş arazilere ek olarak Çatıkkaşı Mevkiinde ortaklık

³³⁴ T.Ş.S., 1835/21, 4-a/4

³³⁵ T.Ş.S., 1835/21, 15-a/6

³³⁶ T.Ş.S., 1835/21, 19-a/3

³³⁷ T.Ş.S., 1835/21, 22-b/3

dışında başka bir kullanım olduğu ve bunun da ortak maldan sayılması talep edilmişse de bu talep reddedilmiştir. Ortak kullanılan mal ve mülk meseleleri içinde bu iki kayıt en geniş ve pahada değerli ortaklık davalarıdır.³³⁸

Defterde ayrıca 1066 yılı Muharrem ayının başında kayda alınan bir tapu tasdik belgesi bulunmaktadır. Mustafa bin Resul köyde sınırları belli olan ve 46 yıldır boş kalan bir araziye tapu ile tasarruf hakkını elde etmek istemiş, köyün sipahileri , araziden alınacak öşür vergisinin arazi sahiplerine verilmesi şartıyla, Mustafa'ya mahkemece onaylı bir vesika vermişlerdir.³³⁹

İncelenen defter bir şer'iyye sicili olduğundan tımar kayıtlarına çok rastlanmamakla beraber az sayıda bulunan tımar ile ilgili bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Kişi	Kayıt Numarası
Yusuf Ağa-Tımar Sahibi	54-a/7
Küçük Ali Ağa-Tımar Sahibi	4-a/1
Ali Bey ibn Enes Çavuş ve Süleyman bin Süleyman- Ortak Tımar Sahipleri	5-b/3
Berber Ali	17-b/4
Mehmed ve Ali ebnâ-i Ahmed Ağa- Tımar Sahipleri	28-a/8

Tablo 3.22. Kayıtlarda Adı Geçen Tımar Sahibi Kişiler

3.2.5. Hayvanlar ile İlgili Hükümler

Osmanlı sosyal hayatında hayvanların kullanım alanlarına bağlı olarak yeri ve önemi günümüze kıyasla çok daha büyük olmasına rağmen defterde yalnızca 5 hükümde hayvanlardan bahsedilmektedir.³⁴⁰ Hayvanlarla ilgili ilk dava Sefer bin Hasan, Adam veled-i Kirako'ya kiraladığı katırın haddinden fazla mal yüklenmesi ve tavuk kümesine yakın bağlanması sonucu hayvanın tavuk pisliği yiyerek ölümüne yol açılmasından dolayı yaşanan anlaşmazlıktır.³⁴¹ Diğer davada İbrahim Beşe, yaklaşık altı ay önce kendisine ait bir doru bargirin kaybolduğunu ve şu anda Sadık Beşe'de olduğunu iddia etmiştir. Sadık Beşe, bahsi geçen bargiri Veli Paşa'nın adamlarından yaklaşık beş ay önce başka bir bargirle birlikte iki kuruş karşılığında satın aldığını belirtmiştir. İbrahim Beşe hayvanın kendisine ait olduğunu kanıtlayınca Sadık hayvanı para ile almış olmasına rağmen hayvanın sahipliği İbrahim Beşe'ye verilmiştir.³⁴²

³³⁸ T.Ş.S., 1835/21, 35-a/2,38-b/5

³³⁹ T.Ş.S., 1835/21, 18-b/1

³⁴⁰ T.Ş.S., 1835/21, 1-b/7,17-a/3,27-a/1,60-a/4,55-b/4

³⁴¹ T.Ş.S., 1835/21, 27-a/1

³⁴² T.Ş.S., 1835/21, 55-b/4

Son kayıt ise canlı değil cansız hayvanlarla ilgili bir davadır. Trabzon içerisinde kesilen hayvanların buradaki debbağlar tarafından alındığı fakat son zamanlarda Osman Beşe isimli bir şahsın hayvan derilerini alıp dışarı götürdüğü, bu yüzden debbağların mal bulamayıp sıkıntıya girdikleri ve bunun önlenmesi için açılan davayı konu alan kayıttır.³⁴³ Ayrıca bir belge ise devlet görevlisi 2 kişi için 2 re's bargir tahsiline ilişkindir.³⁴⁴

3.2.6. Vergiler

Devlet ve halk arasındaki vergi konuları, defterde küçük bir bölümü kaplamaktadır. Sicilde toplam 9 adet kayıta usulsüz vergi tahsilatı ya da ödemede yaşanan sorunlardan bahsedilmektedir.³⁴⁵ Ayrıca o dönem Trabzon içerisinde alınan vergiler de dolaylı yolla siciller üzerinden öğrenilmektedir.

İlk örnekler vergilerin usulsüz toplanması ile ilgili olan kayıtlara dairdir. İlk dava kaydı yerli halkın avarız³⁴⁶ ve nüzul³⁴⁷ gibi vergileri bölgedeki tasarruf sahiplerinin usulsüzce topladıkları daha öncede bunu yapan tasarruf sahiplerinin mahkeme kararlarına rağmen zulme devam ettiklerini bu nedenle halkın fakir düşüp İstanbul'a göç etmeyi düşündükleri ile ilgili açtıkları davadır.³⁴⁸ İdarecilerin aldığı usulsüz vergilere bir diğer örnek "kaftan-bahâ" isimli bir verginin idare tarafından toplanmaması ile ilgili fetvası olmasına rağmen halktan alınması üzerine görülen davadır.³⁴⁹ Sadece vergi toplamakla görevli kişilere değil tam tersi şekilde vatandaşlara açılan davalar da mevcuttur. Böyle bir örnekte çift bozan vergisini ödemeyip kendisine tahsis edilen araziye boşaltan Todori Bey'e dava açılmış, Todori ise mahkemede artık o köyde yaşamadığını belirtmiş, araziye de babasının bir başkasına hibe ettiğini kanıtlamıştır. Dava sonunda kayıtlarda geçen başka bir vergi türü olan "baş harcı"³⁵⁰

³⁴³ T.Ş.S., 1835/21, 17-a/3

³⁴⁴ T.Ş.S., 1835/21, 60-a/4

³⁴⁵ T.Ş.S., 1835/21, 54-b/1, 57-b/6, 17-b/4, 44-b/6, 1-b/2, 1-b/4, 28-a/8, 40-b/3, 43-b/1

³⁴⁶ Avarız vergisi hane başına alınan ve zamanla paranın değerinin düşmesine paralel olarak miktarı artırılan maktu ve nakdi bir vergidir. Bkz. Yurtseven, Y. (2012) " I. Türk Hukuk Tarihi Kongresi Bildirileri ", İstanbul, c.1, s.156

³⁴⁷ Nüzul vergisi, avarız olarak bilinen ve özellikle savaş dönemlerinde ordunun ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ihdas edilmiş olan verginin, nakdî bir vergiye dönüşmesi sonucu, yürürlüğe konmuş bir yükümlülüktür. Daha geniş bir bilgi için Bkz. Polat, S. (2018). "Osmanlı Devleti'nde Nüzul Vergisinin Teşkilî ve Gelişimi: XVI-XVII. Yüzyıllarda Osmanlı Ekonomisini Nüzul Vergisi Üzerinden Değerlendirmek", *BELLETER*, 82/295, s.830

³⁴⁸ T.Ş.S., 1835/21, 54-b/1

³⁴⁹ T.Ş.S., 1835/21, 57-b/6

³⁵⁰ T.Ş.S., 1835/21, 17-b/4

dışında başka vergi ödemesine gerek olmadığına karar verilmiştir. Bir diğer davada zeamet sahibi Ömer Bey Leo veled-i Sava'ya dava açarak vergisini vermediğini iddia etmiş ve kazanmıştır. Ayrıca aynı kişiler başka bir davada daha karşı karşıya gelmişlerdir.³⁵¹ Son kayıt ise Trabzon'daki gayrimüslim tebaadan sıkça alınan cizye ve haraç vergileri ile alakalıdır. Asa köyünün sakinleri, uzun süredir birlikte vergi verdikleri Ermeni kökenli Avanis ve Tatos'u, 6 senedir vergi vermedikleri gerekçesiyle mahkemeye şikâyet etmişlerdir. Fakat bunların Hemşin defterine kayıtlı olduğu anlaşılarak dava düşürülmüştür.³⁵²

Bir ihtilaf davası, Sürmene ve Rize bölgelerinden toplanan cizye miktarlarını göstermektedir. Buna göre Beşlüler, Sürmene cizyesinden 92.000, Rize cizyesinden 40.000 akçe maaş hakları olduğunu söyledi fakat bunu alamadıklarını iddia etmişlerdir. Mehmet Ağa ve Abdurrahman Ağa ise Sürmene cizyesinden yalnızca 60.000 akçe tahsil edilebildiğini, Rize cizyesinden ise 26.000 akçenin toplandığını, bu nedenle eksik ödeme yaptıklarını söyleyerek konuya açıklama getirseler de mahkeme tüm maaşların eksiksiz ödenmesine hükmetmiştir.³⁵³

İskeleye gelen mallara uygulanan vergi yöntemine dair bilgi içeren bir hükümde iskelede, eski geleneğe dayalı olarak gelen mallardan 96'şar akçe, satılmayıp geri götürülen maldan ise 1,5 kuruş ücret alındığını fakat son zamanlarda malını satamayanların satış yapamadıkları için bu ödemeyi yapmadıkları belirtilmiştir. Şahitlerin kararı ve bu uygulama ile ilgili verilen fetvaların varlığı göz önüne alınarak tüccarların mallarını satamaları dahi iskeleye ödemelerini yapmalarına hükmedilmiştir.³⁵⁴

Öşür vergisi ile alakalı bir davada Hüseyin Çelebi bin Mustafa Beşe, Mehmed ve Ali adındaki yetimlerin vasisi olarak Yavabolu kazasına bağlı Aralık köyü sakinlerinden Hasan bin Durdu ve Ali bin Bünyad aleyhine dava açmıştır. Mehmed ve Ali'nin, Aralık köyünde 500 akçelik hisseleri olduğunu ve bunun karşılığı ödemeleri gereken yıllık aşâr-ı şer'iyyesi karşılığında, Hasan bin Durdu ve Ali bin Bünyad tarafından senede 10 guruş ödeme yapılması gerektiği belirtilmiştir. Ancak, davacı Hüseyin

³⁵¹ T.Ş.S., 1835/21, 40-b/3

³⁵² T.Ş.S., 1835/21, 44-b/6

³⁵³ T.Ş.S., 1835/21, 43-b/1

³⁵⁴ T.Ş.S., 1835/21, 24-b/6

Çelebi, bu ödeme yükümlülüğünün son iki yıldır yerine getirilmediğini iddia ederek toplam borcun tahsil edilmesini talep etmiştir.³⁵⁵

Diğer hükümlerde ise *Resm-i Kıymet*, *Haraç-ı Mahkeme*, *Mizan-ı harir*,³⁵⁶ *Dellaliye*³⁵⁷, isimli vergi tiplerinden bahsedilmiştir.³⁵⁸ Murtaza Ağanın topladığı vergilerin listesi³⁵⁹ ve narh fiyatları ile ilgili bir tablo vardır.³⁶⁰ Çalışılan defter sicil olduğundan vergi miktarlarından ziyade çıkan anlaşmazlıklar üzerine hükümler vardır ve dolayısıyla burada toplanan vergi miktarları ile ilgili net bir dağılım yapılamamaktadır.

3.3. Adli Olaylar

Osmanlı Devleti'nde taşrada işlenen suçlara dair kayıtlar, şer'iyye sicillerinde, mühimme, ruus, kalebend defterlerinde görülmektedir. Genellikle şeri'yye sicillerinde bu suçlara verilen cezalar net bir şekilde kaydedilmemiş olsa da³⁶¹ defterde bulunan ve belli bir yüzde oluşturan adli olaylar incelenmiştir.

3.3.1. Cinayet

Sözlükte “günah işlemek; işlenen günah ve suç” anlamlarına gelen cinayet, fıkıh terimi olarak mala ve cana yönelik hukuka aykırı fiilleri ifade eder.³⁶² Defterde “katl” olarak geçmektedir. Defter hacmine göre sayıca beklenenden daha az vakaya rastlanmaktadır. Bu başlık altında cinayet, cinayet veya ölüm tespiti, kaza nedeni ile ölüm ve ölüme bağlı kan parası gibi konuları içeren 17 adet dava kaydına rastlanılmaktadır.³⁶³

İlk olarak cinayet tespiti ile alakalı davalar incelenmiştir. Cinayet tespit davaları, işlenmiş cinayetler sonucu maktulü incelemek, cinayetin kasıtlı mı yoksa doğal veya hataya bağlı ölümler mi olup olmadığını anlayabilmek için açılmıştır. İlk kayıta Holamana köyü sakini Apostol adlı zimmi, köy halkının vefat etmiş kızının ölümü

³⁵⁵ T.Ş.S., 1835/21, 28-a/8

³⁵⁶ İpekten alınan gümrük vergisi. Bkz. Pamuk, B. (2013). "Erzurum Gümrüğü'nün Teşekkülü ve Tekamülü (XVI -XVII. Yüzyıllar)". BELLETEN, S.77/279, s.526

³⁵⁷ Mukataa işlemlerinden hazineye müzayede masrafları için ödenen miktar.Bkz. Tabakoğlu, A., (2007), "Resim", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.34, s.582-584.

³⁵⁸ T.Ş.S., 1835/21, 6-a/4

³⁵⁹ T.Ş.S., 1835/21, 1-b/2

³⁶⁰ T.Ş.S., 1835/21, 1-b/4

³⁶¹ Polat, S. (2012), “Mühimme Defterlerine Yansımış Suçlar Çerçevesinde XVII. Yüzyılda Kütahya ve Çevresinde Yöneten-Yönetilen İlişkisi”, *Bilig*, S.62, s.251

³⁶² Eş-Şazeli, H. A. (1993), "Cinayet", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.8, s.14-15.

³⁶³ T.Ş.S., 1835/21, 11-a/5, 14-b/6, 16-a/5, 36-a/8, 33-a/3, 50-a/4, 54-b/3, 5-b/4, 51-a/7, 17-a/5, 19-b/5, 55-b/7, 13-a/7, 20-a/1, 41-a/4, 23-b/3, 23-b/5, 24-a/5

üzerindeki şüphelerinden dolayı mahkemede kızı Semeryan'ın ateşe düşüp helak olduğu söylentilerini yalanlayarak bunu mahkemece tasdik ettirmiştir.³⁶⁴ Bir boğulma vakası ise Argaliya köyünde yaşanmış, köprüden geçen Aişe düşüp boğularak vefat etmiştir.³⁶⁵ Nasuh Beşe, kızı Havva'nın Eksotha kayalıklarında oturması sonucu denize düştüğünü ve boğularak hayatını kaybettiğini ifade etmiş, bunun tespiti için mahkemeden keşif talebinde bulunmuştur. Keşif heyeti olayın cinayete bağlı değil kaza sonucu bir boğulma olduğuna karar vermiş ve bu karar deftere işlenmiştir.³⁶⁶ Başka bir tespit davasında ise denize açılan teknenin batması sonucu vefat eden 5 vatandaşın sadece ikisinin cesedine ulaşılmış, Trabzon Beylerbeyi Musa Paşa'nın müsellemelerinden Kadri Ağa bu olayın peşine düşüp köylüleri, öteki kişileri bulmaya zorlamış ve olay mahkemeye yansımıştır. Köylüler ise şahitlik yaparak bulunamayan kişilerin de batan gemide olduğunu söylemişlerdir. Mahkeme Kadri Ağa'nın köylüden uzak durmasına hükmetmiş, bu kişilerin de cesedi bulunan diğer kişilerle beraber boğulduklarını tasdik etmiştir.³⁶⁷ Boğulma vakaları defterde sadece bu olayla sınırlı değildir. Mustafa ibn-i Ahmed, eniştesi Beşlü Mustafa'nın da boğularak öldüğünü söylemiş ve mahkeme tarafından maktulde cinayet izine rastlanmamış boğulduğu anlaşılmıştır.³⁶⁸

Boğulma haricindeki kaza nedeniyle ölümlere bir örnek ise Hadice bint-i Muslı'nın Oğlu Ahmed'in ateşe düşerek vefat etmesi ve yapılan incelemeyle bunun doğrulandığı mahkeme kayıdır.³⁶⁹ Başka bir hükümde de kendi isteği ile dut ağacına çıkarak düşüp ölen bir çocuğun ölüm keşfine dair bilgiler mevcuttur.³⁷⁰ Defterde tek örneği olan bir olayda yıldırım düşmesi sonucu yaşanan bir ölüm bulunmaktadır.³⁷¹ Tespit davaları içinde kasıtlı cinayet olarak tek vakada İpsaloz Köyü'nden Belkıs bint-i Havva adlı kadın, eşi İbrahim Beşe'nin akşam namazından sonra evinde uyurken Bostan adlı bir kişi tarafından bıçakla boğazının altından yaralanarak öldürüldüğünü belirtmiş, olayın araştırılması ve keşif yapılması mahkemeden talep etmiştir.³⁷²

³⁶⁴ T.Ş.S., 1835/21, 11-a/5

³⁶⁵ T.Ş.S., 1835/21, 5-b/4

³⁶⁶ T.Ş.S., 1835/21, 14-b/6

³⁶⁷ T.Ş.S., 1835/21, 16-a/5

³⁶⁸ T.Ş.S., 1835/21, 36-a/8

³⁶⁹ T.Ş.S., 1835/21, 33-a/3

³⁷⁰ T.Ş.S., 1835/21, 50-a/4

³⁷¹ T.Ş.S., 1835/21, 54-b/3

³⁷² T.Ş.S., 1835/21, 55-b/7

Cinayet durumlarında ise önce katleden kişi belirlenir, olayın doğruluğu araştırılır ölenlerin geride bıraktığı evlatları varsa bunlara vasi atanarak öldüren kişinin malından (aşağıdaki örneklerde de görüleceği üzere) kan parasının tahsili sağlanırdı. Şaban bin Hızır Beşe, Hüseyin Beşe ibn-i Memi tarafından beş yerinden bıçakla yaralanmış ve bu yaralanma sonucu hayatını kaybetmiştir. Bunun üzerine Şaban bin Hızır Beşe'nin yetimlerine vasi olarak Hasan Beşe isimli bir şahıs atanmıştır. Cinayete sebebiyet veren Hüseyin'nin ise firar ettiği mahkemede şahitlerin huzurunda kayda alınarak diyetin tahsili için işlemler başlatılmıştır. Takip eden süreçte katilin yakalanması için kefil olan Kurd Beşe bin Osman tarafından katil yakalanarak Trabzon divanına getirilmiş ve yargılanmasına devam edilmiştir.³⁷³ Katilin tüm mal varlığına el konularak Şaban bin Hızır Beşe'nin yetimlerine ve karısı Asiye bint-i Ali Beşe'ye verilmiştir.³⁷⁴ Diğer cinayet vakasında olay gemide gerçekleşmiş, Lisaf bint-i Yuri isimli bir zımmi oğlu Kirako'nun Tuna'dan Trabzon'a gemi ile dönerken Debbağ Mustafa Beşe tarafından Tuna üzerinde bir sefinde tabancayla vurularak öldürüldüğünü ve sorumlusunun gemi reisi Savarniş veled-i Praşkeva olduğunu söylemiştir. Savarniş, cinayetin Mustafa Beşe tarafından işlendiğini, Mustafa'nın da Giresun yeniçeri serdari tarafından tutuklandığını ifade etmiştir.³⁷⁵

Cinayet davalarının ardından yaşanan süreç ise “diyet” yani kan parası sürecidir. İlk diyet davası yukarıda Şaban bin Hızır Beşe'nin davasında geçmektedir. Defterde yer alan ikinci diyet davası Günan bint-i Kurd'un oğlunun iki sene evvel yaralandığını, bir vakit sonra ise yaralarına bağlı vefat ettiğini belirterek buna bedel diyet talep ettiği davadır. Taraflar bu davada 2.000 akçe bedel karşılığı anlaşarak³⁷⁶ sulh yolu ile davayı sonuçlandırmışlardır. Bu tip dava kayıtları, ileride aynı konuda yeni bir dava açılmayacağı ibaresi ile sonuçlandırılmışlardır. Diyeti bazı durumlarda doğrudan ölen kişinin yakınları talep ederken bazı durumlarda aracılardan araya girmesi ile diyet ödettirmek sureti ile sulh ile davalar bitirilmiştir.³⁷⁷ Ayrıca kan parasının tahsil ve işlemlerinin sürdürülebilmesi için vekil tayini ile ilgili bir dava kaydı bulunmaktadır.³⁷⁸

³⁷³ T.Ş.S., 1835/21, 23-b/3

³⁷⁴ T.Ş.S., 1835/21, 17-a/5,41-a/4,23-b/5

³⁷⁵ T.Ş.S., 1835/21, 19-b/5

³⁷⁶ T.Ş.S., 1835/21, 13-a/7

³⁷⁷ T.Ş.S., 1835/21, 20-a/1

³⁷⁸ T.Ş.S., 1835/21, 24-a/5

Son cinayet davası ise Trabzon Beylerbeyi Yusuf'un, eyalet halkından bazı eşkıyanın kendisine saldırdıklarını, şeriata aykırı şekilde birkaç kişiyi öldürerek fesat ve kargaşa çıkardıklarını ifade etmiş ve bu durumun araştırılmasını emretmiştir. Bu hususta Murtaza Ağa'nın görevlendirildiği söz konusu davada, Kadı'nın müftü ile birlikte çalışarak, olayın doğruluğunu ve hangi tarafın haklı olduğunu belirlemesi, fesat ve şiddetin sorumlularını tespit etmesi ve sonuçları merkeze bildirmesine hükmedilmiştir.

379

Defterde geçen tüm cinayet, ölüm ve bu durumlara bağlı kayıtlar burada belirtilmiştir. Dönemin şartları incelendiğinden tespiti günümüzde dahi zor yapılan cinayet davaları mümkün mertebe düzenli biçimde ele alınmıştır. Ayrıca bölgenin nüfusu ve defterin boyutları düşünüldüğünde cinayet davaları oldukça sınırlıdır.

3.3.2. Yaralama, Darp ve Diğer Adli Olaylar

Defterde diğer adli olaylarda olduğu gibi oldukça az olan darp ve yaralama vakaları toplamda 14 adet kayıttan ibarettir.³⁸⁰

Deftere yansıyan ilk yaralama hadisesinde Mehmed Ağa bin Hüseyin Çavuş hizmetkarı Fazlı'nın Mustafa bin Haydar tarafından hançerle darp edilerek yaralandığını iddia etmiş ama bu iddiasını kanıtlayamamıştır. Ancak şahitlerin Mustafa bin Haydar'ın kötü biri olduğunu beyan etmeleri üzerine Mustafa suçlu bulunmasa da bir vakanın yaşanmaması için Mustafa, Müsellim Hüseyin Ağa(kefil)'ya teslim edilmiştir.³⁸¹ Fakat Mustafa bu olayla kalmamış Cemşid, Fatıma bint-i Yusuf'u bıçakla yaralamakla suçlanmıştır. Olayın ardından Mustafa'nın elinde hançer ve siyah saplı bir silahla başka kişilere saldırdığı ve suçüstü yakalandığı belirtilmiştir. Bu tekrar eden olaylar sonucu şahitlerin başka huzursuzluklara da yol açtığını iddia ettikleri Mustafa, kadı ve ayanların kararı ile Trabzon'dan sürgün edilmiştir.³⁸² Diğer bir yaralama tespiti için açılan davada Nasuh ibn-i Ayas çocuğunun katıldıkları bir düğünde Ramazan isimli kişinin yardımıyla ağaca çıktığını dolayısıyla ağaçtan düşerek yaşanan

³⁷⁹ T.Ş.S., 1835/21, 60-a/2

³⁸⁰ T.Ş.S., 1835/21, 13-b/3, 15-b/3, 32-a/3, 18-b/3, 50-b/8, 24-b/2, 52-b/6, 14-b/5, 17-b/1, 47-b/2, 54-a/1, 40-a/5, 56-a/9, 52-a/8

³⁸¹ T.Ş.S., 1835/21, 13-b/3

³⁸² T.Ş.S., 1835/21, 32-a/3

yaralanmadan Nasuh ibn-i Ayaş'ında ihmali olduğunu iddia etse de sonrasında iddiasını kanıtlayamamıştır.³⁸³

Aşağıdaki yaralama vakasında olduğu gibi bu tezin cinayetle ilgili kısmında da adı geçen Şaban bin Hızır Beşe, ölmeden evvel yaralama şikâyeti ile mahkemeye gelmiştir. Şaban bin Hızır Beşe, Hüseyin Beşe bin Memi'yi, kendisini bıçakla yaralamakla suçlamıştır. Şaban, Hüseyin'in sol elini, kolunu, başını, sağ kulağını ve sağ elinin salavat parmağını bıçakla yaraladığını ifade etmiştir. Hüseyin Beşe suçlamaları reddetmiş ve Şaban'dan delil göstermesini istemiştir. Bu yaralama vakası 1065 yılı Zilhicce ayının 3. günü yani başlarında kayda alınmış³⁸⁴, Zilhicce ayının ortalarında Şaban, yaralarından dolayı vefat etmiştir.

Başka bir davada Menteşe bin Dursun, kardeşi Aydın tarafından 10 gün önce tüfekte sağ uyluğundan yaralandığı iddiası ile dava açmıştır ve şahitlerin onayı ile davayı kazanmıştır.³⁸⁵ Benzer bir hükümde Seydi bin Hasan, sol kolunda bir bıçak yarasıyla mahkemeye gelerek Ahmed bin Mehmed'in kendisini yaraladığını iddia etmiş, her iki olay da şahitlerce onaylanıp kayda geçirilmiştir.³⁸⁶

Son iki vaka ise münakaşa sonucu oluşan yaralama olaylarıdır. İlk kayıta anlatıldığına göre Murtaza bin Ahmed ve Mehmed bin Memi hançerle yaralanmış halde mahkemeye getirilmiştir. Mağdurlar, Kanberoğlu Mustafa'nın sarhoş halde kendilerini hançerle yaraladığını söylemiş Mustafa da onları yaraladığını kabul etmiştir.³⁸⁷ İkinci kayıta ise Ali Beşe, Fazlı Beşe'nin zımmilerle birlikte bahçesinin önünde alkol alırken kendisine bıçakla saldırdığını ve iki yerinden yaraladığını beyan etmiştir. Fazlı Beşe, davacı Ali Beşe'nin, zımmilerle bir tartışma yaşadığını ve kendisinin bu tartışmayı sonlandırmak için araya girdiğini ancak bahçede alkol içtiği iddiasının doğru olduğunu söylemiştir. Mahkeme alkol iddialarını kabul etse de yaralama ile ilgili bir kanıt ulaşamamıştır.³⁸⁸

Diğer adli olaylara dair örnekler ise şöyledir: Aişe Hatun Arab Şahin hakkında hakaret ve tehdit suçlamasıyla mahkemeye başvurmuştur. Arab Şahin ayrıca el-Hâc Mustafa

³⁸³ T.Ş.S., 1835/21, 52-a/8

³⁸⁴ T.Ş.S., 1835/21, 15-b/3

³⁸⁵ T.Ş.S., 1835/21, 18-b/3

³⁸⁶ T.Ş.S., 1835/21, 50-b/8

³⁸⁷ T.Ş.S., 1835/21, 24-b/2

³⁸⁸ T.Ş.S., 1835/21, 52-b/6

isimli bir kişiye de hakaret etmiş, aynı zamanda şahitlerin beyanı ile halkın da huzurunu bozduğu, hatta Keyvan isimli bir köleyi yaraladığı gibi ciddi suçlamalara maruz kalmıştır. Sonuç olarak geniş bir kitleden gelen şikâyetler sonunda Trabzon'dan sürgün edilmiştir.³⁸⁹ Yine bir kişi, kendisine “kahpeoğlu” dediği için Osman bin Ali Beşe 'ye dava açmıştır.³⁹⁰

Hükümlerden biri borç yüzünden davalık olduğu kişi tarafından yaralanan Hasan Çelebi ile ilgilidir. Hasan Çelebi, Kara Naibzâde olarak bilinen Abdurrahman Çelebi adlı yeniçerinin kendisine borçlu olduğunu hakaretlerde bulunarak darp ettiğini iddia etmiş, Abdurrahman Çelebi de bu iddiaları kabul etmiştir.³⁹¹

Defterde sadece bir adet bulunan cinsel saldırı ile ilgili kayıt ise şöyledir: Aişe bint-i Osman, Süleyman bin İsmail'in gece yarısı evine girerek kendisine fiil-i şeni amacı ile saldırmaya çalıştığını iddia etmiş ve şikâyetle bulunmuştur. Aişe evine giren Süleyman'ı görünce feryat ederek mahalle halkını çağırdığını, bu sırada Süleyman'ın kaçtığını beyan etmiştir. Süleyman bin İsmail iddiaları reddetse de şahitler aksini söylemiş, Süleyman'ın zaten sorunlu biriyken Aişe'nin ise temiz bir kadın olduğunu beyan etmişlerdir. Neticede Süleyman suçlu bulunmuştur.³⁹²

Bir diğer konu ise zina konusudur. Defterde oldukça az geçmekle beraber çoğunlukla iddia seviyesinde kalmıştır. Dedikodu üzerine mahkemeye getirilen nikâhsız olarak gebe kaldığı iddia edilen kadın, gebe olduğunu fakat evli olduğunu söylemiş kocası ise Sürmene de evlendiklerini kanıtlayınca olay zina davası olmaktan çıkmıştır.³⁹³ Diğer kayıt ise gayrimüslim Preşkava'nın karısının zina sonucu hamile kaldığı tespit edilmiş, kadın kendisini kaçırarak evlilik vaadi ile beş ay alıkoyan Tanaş isimli bir başka gayrimüslimi suçlayarak çocuğun ondan olduğunu ve bu durumun zorla gerçekleştirildiğini iddia etmiştir.³⁹⁴

Son olarak çalışılan defterde tek örneği olan hatalı bir suç isnadı bulunmaktadır. Bolu Sancağından İbrahim bin Süleyman isimli kişi Bali Paşa'nın adamları tarafından haydut zannedilerek eşyalarına el konulmuş ve haksız bir şekilde alıkonulmuştur.

³⁸⁹ T.Ş.S., 1835/21, 14-b/5

³⁹⁰ T.Ş.S., 1835/21, 40-a/5

³⁹¹ T.Ş.S., 1835/21,54-a/1

³⁹² T.Ş.S., 1835/21, 47-b/2

³⁹³ T.Ş.S., 1835/21,47-b/8

³⁹⁴ T.Ş.S., 1835/21,56-a/9

Ancak soruşturma sonucunda suçsuzluğu anlaşılmış ve malları iade edilerek serbest bırakılmıştır.³⁹⁵

3.3.3. Hırsızlık

Defterde yine sayıca az rastlanılan başka bir adli konu hırsızlıktır. Sicilde 9 adet bulunan kayıtlar³⁹⁶ özellikle birkaç istisna hariç aynı kişiler arasında geçmektedir.

İlk davada Kamer bint-i Abdullah mahkemeye başvurarak Rabia, Bodur Fatıma ve Safiyye adındaki üç kadının, kızının çeyiz eşyalarının bulunduğu bir sandığı ve içindeki değerli eşyaları gece evine girilerek çaldıklarını iddia etmiştir. Kadınlar ise gece Kamer'in evine girdiklerini, sandığı içindeki eşyalarla birlikte aldıklarını ve Aşağı Hisar'daki bir mağarada sakladıklarını itiraf etmişlerdir. Ayrıca, daha sonra mağaraya gelerek sandığı parçaladıklarını ve içindeki eşyaları yaktıklarını da kabul etmişlerdir. Trabzon valisi Yusuf Paşa'nın talimatıyla, görevliler mağaraya giderek sandık ve eşyaları bulup mahkemeye getirmişlerdir ve mallar Kamer'in kızı Aişe'ye teslim edilmiştir.³⁹⁷ Fakat olaylar burada son bulmamış, bu olay sırasında kaybolan bazı eşyalar muhtemelen satılmış ve alıcılardan biri olan Kamile'ye Kamer bint-i Abdullah tarafından dava açılmıştır. Kamer bint-i Abdullah mavi kemha zıbının Kamile'nin elinde bulunduğunu ve kendisine teslim edildiğini, ancak Kamile'nin zimmetinde başka eşyalar da bulunduğunu iddia etmiştir. Kamile, sandık içindeki eşyaların bir kısmını aldığını ve sattığını itiraf etmiştir. Kamile ve Rabia, sandıktan yedi batman mintan, sekiz batman boğası, iki çember, beş altın kırma, bin İstefan parası, iki gömlek, iki dimi, kıymetli taş, altı batman keten, bir esedi kuruş, ayrıca yarım ve çeyrek kuruşlardan oluşan toplam beş kuruş miktarında para aldıkları ve bunları sattığını açıkça kabul etmiştir.³⁹⁸ Bu olay ile ilgili son kayıttaki ise Rabia ile Kamer bint-i Abdullah sulh anlaşması yapmıştır. Rabia'nın vekili, sulh bedeli olarak bin sekiz yüz on akçe, bir kırmızı atlas zıbın ve bir tafta kenar gömleği ödemeyi kabul etmiştir.³⁹⁹ Bu kısımda incelediğimiz dört hükmün tek bir hırsızlık davası ile alakalı olduğu görülmektedir.⁴⁰⁰

³⁹⁵ T.Ş.S., 1835/21,22-b/2

³⁹⁶ T.Ş.S., 1835/21, 4-b/2, 6-b/2,7-a/1, 8-b/3, 8-a/8,8-b/1, 9-b/3, 13-b/1,49-b/2

³⁹⁷ T.Ş.S., 1835/21, 4-b/2

³⁹⁸ T.Ş.S., 1835/21, 6-b/2,7-a/1

³⁹⁹ T.Ş.S., 1835/21, 8-b/3

⁴⁰⁰ T.Ş.S., 1835/21, 4-b/2,6-b/2,7-a/1,8-b/3

Çalışılan defterdeki diğer hırsızlık olayı Ermeni Keber bin Marad'ın Acem taifesinden Mehmed bin Abdullah'ın kendisine yaptığı hırsızlık itirafını mahkemeye taşımasıyla ilgilidir. Mehmed bin Abdullah'ın Trabzon'un Yeni Cuma Mahallesi'nde Mühürdar Ali, Satılmış ve Mustafa adlı kişilerin evlerine gece girerek emtia ve mallarını çaldığını belirtmiştir. Bu malları, suç ortakları olan Misafir Mehmed ve Malkon adlı kişilerle birlikte paylaştıklarını ifade etmiştir. Mehmed bin Abdullah kendisini savunurken Marad'ın da bu suça ortak olduğunu beyan etmiştir.⁴⁰¹ Bu olaylarla adı anılan Ermeni cemaatinden Keber bin Marad'ın ise kendisinin hırsızlık ile bir alakası olmadığını söyleyerek şahitlerin ve Mehmed bin Abdullah'ın da ifadesini değiştirmesi ile adını bu hırsızlık vakasından aklamıştır.⁴⁰² Bir diğer kişi Malkon ise 25 gün hapis yatmış fakat çalıntı mallar elinde olmadığı ve öncesinde suça bulaşmamış güvenilir biri olduğundan dolayı affedilmiştir.⁴⁰³

Suç ortaklığının bozulduğu bir davada Zeyni Beşe, ahırından bir ineğinin geceleyin çalınmaya çalışıldığı sırada ineğini Satılmış ve Fazlı Beşe'nin elinden almış ve bu hırsızları dava etmiştir. Satılmış ise suçunu itiraf ederek kendisini Fazlı Beşe'nin suça teşvik ettiğini beyan etmiştir. Mahkeme Satılmış'ı itirafından dolayı, Fazlı'yı şahit beyanı ile suçlu bulmuştur.⁴⁰⁴

Son kayıtta ise İplikçi Mahmud, Hüseyin ve Beşir bin Satılmış, Acem taifesinden Muhammed Heybet'e karşı mahkemede dava açmışlardır. Evlerinin soyulduğunu ve bu eşyaların Muhammed Heybet'in elinde bulunduğunu beyan etmişlerdir. Davacılar, kaybolan eşyalarının listesinin defterde kayıtlı olduğunu ve çalınan mallarının kendilerine iade edilmesini talep etmişlerdir. Suçunu kabul eden Muhammed Heybet itirafında, davacıların evlerine gece girdiğini, belirtilen eşyaları çaldığını, ayrıca Sivaslı bir Ermeni'nin katırını da alarak eşyaları yüklediğini ve Hoş Oğlan civarında yakalandığını söylemiştir. Bu davada çarpıcı olan kısım, hırsızlık suçundan dolayı sağ eli kesilmiş olan Muhammed Heybet'in, İslam hukukuna göre ikinci suçunun cezası olarak sol ayağının kesilmesine karar verilmiş olmasıdır.⁴⁰⁵

⁴⁰¹ T.Ş.S., 1835/21, 8-a/8

⁴⁰² T.Ş.S., 1835/21, 8-b/1

⁴⁰³ T.Ş.S., 1835/21, 9-b/3

⁴⁰⁴ T.Ş.S., 1835/21, 13-b/1

⁴⁰⁵ T.Ş.S., 1835/21, 49-b/2

3.4. Sicildeki Kayıtlarda İdari Yapı

Sicildeki kayıtlarda eyalet⁴⁰⁶, sancak⁴⁰⁷, kazâ⁴⁰⁸, nâhiye⁴⁰⁹, kasaba⁴¹⁰, karye⁴¹¹ ve mahalle gibi idari birimler yer almakla beraber idari birimi belirtilmeyen yerleşim yerlerine de rastlamıştır. Yalnızca Trabzon'a bağlı idari birimler değil Trabzon'a bağlı olmayan fakat kayıtlarda yer alan farklı bölgelere bağlı idari birimler de vardır. Bu kısımda ismi geçen idari birimler, önemli kişiler ve bazı devlet görevlilerine yer verilecektir.

Sancakların birleşiminden beylerbeylik veya eyalet, kazaların birleşmesinden sancaklar, kendisine bağlı köylerle birlikte nahiyelelerin birleşmesiyle de kazalar meydana gelmiştir. Tıpkı incelenen defterde de olduğu gibi bazı durumlarda eyalet(vilayet), livâ (sancak), kaza ve nahiye tabirlerinin birbirinin yerine kullanıldıkları görülmektedir.

3.4.1. Sicilde Adı Geçen İdari Birimler

Sicilde eyalet ve sancak isimleri çok fazla yer almamakla beraber en çok rastlanan idari birim mahalledir. Toplamda 4 farklı eyalet 13 defa sicilde geçmiştir. 6 farklı sancak ise 8 kayıta geçmektedir. Trabzon sancağı ise genelde “Mahmiyye-i Trabzon” olarak olarak nitelendirilmiştir. Mahmiyye-i Trabzon olarak defterde toplam 323 kere

⁴⁰⁶ Eyalet, Osmanlı İmparatorluğu'nda merkezi otorite tarafından belirlenen ve vali tarafından yönetilen büyük idari bölgelerdir. Metinlerde genelde Beylerbeyliği olarak geçer. Eyalet olarak kullanımı 1591'den sonra benimsenmiştir. İnalçık, H. (1995), "Kaza", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.11, s.548-550.

⁴⁰⁷ Sancak, Osmanlı taşra yönetim sisteminde eyaleti oluşturan temel idarî birimdir. Sancakların kaza, nahiye ve köyler gibi belli coğrafi sınırları vardır ve eyaletleri oluştururlar. Şahin, İ. (2009), "Sancak", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.36, s.97-99.

⁴⁰⁸ Bugünkü idarî teşkilâtta ilçenin karşılığı olan kazâ, Osmanlılar'da hem kadının idare bölgesini hem de bu bölgeyi tanımlayan coğrafi bir terimdir. Baykara, T. (2022), "Kaza", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.25, s.119-120.

⁴⁰⁹ Kadının yetki sahasına inhisar eden kazalar idarî ve coğrafi açıdan içinde muhtelif sayıda köy, mezraa ve aşiret gruplarının bulunduğu bölgelere taksim edilmekte ve bu bölgeler genelde nahiye olarak adlandırılmaktadır. Şahin, İ. (2006), "Nahiye", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.32, s.306-308.

⁴¹⁰ Osmanlı devrinde kasaba sosyal ve hukukî bakımdan belirli özellikler taşıyan bir iskân yeridir. Farklı yerlerde, bazan farklı tanımlar yapılsa da Osmanlı dönemindeki kasabanın başlıca özellikleri birkaç mahalleden oluşması, mutlaka her hafta pazar kurulması ve cuma namazı kılınabilir bir veya birden fazla mescidinin bulunmasıdır. Ayrıca bu özellikleri sebebiyle vergilendirmede köyden ayrılmakta, şehir gibi kabul edilmektedir. Baykara, T. (2001), "Kasaba", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.24, s.525-526.

⁴¹¹ Osmanlı resmî kayıtlarında köy yerine karye kelimesi kullanılmıştır. Bir iskân terimi olarak köy ekonomik faaliyetleri çoğunlukla tarıma, hayvancılık ve el sanatlarına dayanan; mekanik iş bölümü, cemaat ruhu ve gelenekçi bir hayat anlayışının, aile içinde geleneksel ilişkilerin yaygın olduğu; nüfusu en fazla binlerle ifade edilebilen, coğrafi bir sınırı, kendine ait bir adı ve kendine özgü bir toplumsal örgütlenmesi bulunan; toplumsal değişim sürecinin nispeten yavaş işlediği; kırsal bir mekânda varlığını sürdüren sosyal ve fiziksel çevrelerin oluşturduğu, bütün bu yönleriyle de şehirlerden farklılık gösteren bir yerleşmedir. Gümüşçü, O., Küçükaşçı, M. S. (2019), "Köy", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. EK-2, s.85-87.

tekrar edilirken 3 kayıta “Liva-i Trabzon”⁴¹² olarak yazılmıştır.⁴¹³ Adı kayıtlarda en fazla geçen bir diğer idari birim ise karyeler olup toplam 81 farklı karye ismi 128 defa kayıtlarda yer almaktadır. Sicilde en çok geçen karyeler ise Şana, Samaruksu, Hoha ve Vayton karyeleridir. 5 farklı kasaba 8 kayıta, 3 farklı nahiye ise toplamda 13 farklı yerde ve son olarak kazâ 8 farklı kayıta toplam 29 defa geçmektedir. Sicilde adı en çok geçen kazâlar Trabzon ve Of’tur. Nâhiye ve kasaba adlarına kayıtlarda çok az rastlanılmış olmasına rağmen Yomra/Yomura nahiyesi kayıtlarda en çok tekrar edilen yerdir.

İdari Birim	Adı Geçen İdari Birim	Kayıt Numarası
Payitaht	İstanbul-Konstantiniyye	2-a/2,5-b/5,7-b/2,11-b/3,15-b/1,17-a/2,20-b/6,22-b/4,35-b/2,43-a/5,46-b/2,56-b/3,35-b/2,57-a/4,60-a/1, 60-a/2, 60-a/3,60-b/1, 60-b/2, 60-b/4,61-a/1, 61-a/3, 61-a/4, 61-a/5
Eyalet (Beylerbeyliği)	Trabzon	39-a/4,60-a/3,31-a/6,36-a/8,47-b/8,53-b/1,56-a/9,60-b/2
	Erzurum	20-a/3,38-a/10,38-b/1,
	Kars	53-b/1
	Rum	2-a/2
Sancak	Samsun	61-a/5
	Trabzon	19-b/5
	Kastamonu	60-a/3
	Sis	35-a/5
	İspir	4-a/1,37-b/4,40-b/3
	Bolu	22-b/1
Kaza	Trabzon	34-b/7,35-a/4,37-a/1,39-a/2,41-a/4,44-b/6,52-a/8,53-a/2,54-a/4,54-a/5,57-a/2,60-b/3,61-a/2
	Of	39-a/4,53-b/2,54-b/1
	Yavabolu	31-a/3,38-b/5
	Tirebolu	35-a/3
	Maçuka	37-a/6,51-b/4,57-b/6
	Sürmene	40-b/1,40-b/3,44-b/6
	Görece	54-a/7
	Torul	56-b/4,58-a/4
Kasaba	Gümüşhane	2-a/2,24-a/7
	Bayburt	7-b/1,37-a/4
	Tirebolu	19-b/5,20-a/1
	Erzincan	27-b/3
	Hayrabolu	33-b/2
Nahiye	Yomra/Yomura	35-a/2,43-a/4,43-a/5,47-a/6,47-b/8,49-b/7,50-b/1,52-a/8,57-b/8
	Akçaabad	44-b/6,57-a/2
	Yoros	46-b/4,55-b/7
	Anifa	4-a/4
	Argaliya	5-b/4
	Ağlanos	17-b/4
	Aşa	19-b/8,44-b/6

412 17. yüzyıla değin kullanılan vilayet, livâ, nahiye gibi kelimeler sancakları ifade edebildiği gibi zaman zaman beylerbeylik makamını da işaret etmektedir. Gökbilgin, M. T. (1952), “XV-XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa Livâsı “Üçler Basımevi, İstanbul, s. 8.

413 T.Ş.S., 1835/21, 1-b/2,18-b/2,20-a/1

Karye	Akça Mesçid	22-b/2
	Aralıkoç	28-a/8
	Aroz	36-a/2
	Anpelia	38-a/3
	Alayuntlu	38-b/5
	Çukur	18-b/3
	Çit	58-a/4
	Durana	35-a/2
	Derz-i Ali	54-a/7
	Divranoz	37-b/3,56-b/2
	Esenli	31-a/3
	Foça	19-b/7,49-b/7
	Fokalitsa	45-a/1
	Gülab	3-a/5
	Gorgorina	8-a/1
	Galata	52-a/8
	Gelibolu	35-a/3
	Gar	35-a/4
	Suruniye	4-a/1
	Suga	12-a/6
	Soğuksu	12-b/3,51-a/9
	Şana	14-a/2,41-a/3,52-b/1,54-b/6
	Salari	18-b/1
	Samaruksu	20-a/2,32-b/3,33-a/5,39-b/3,53-b/1
	Şur	25-a/1
	Sayvan	31-b/1
	Süfla	43-b/4
	Tos	6-a/1
	Kisarna	4-a/2,19-a/1,24-b/2,47-b/6
	Karol	5-b/3
	Kurum	56-b/4
	Kirasiyo	11-b/1
	Karlık	16-b/4
	Koloşa	19-b/8
	Kokona	22-b/4,48-b/4
	Kalyera	53-a/2,53-a/3
	Kuhla	53-a/6
	Kızılağaç	54-b/3
	Kohla	39-a/6,40-a/3
	Kavala	43-a/2
	Kireçhane	47-b/1
	Kara Çukur	18-b/3
	Huçkumra	6-b/4
	Holamana	11-a/5,15-b/5,19-a/3
	Hanud	18-a/2
	Helvacı	20-b/1
	Holaysa	25-a/1,53-b/2
	Hatuniye	36-a/2
	Haraka	46-a/11
	Hoskirasya	45-b/2
	Hoha	23-a/1,28-a/2,29-a/8,30-a/6,30-b/1,42-b/5,45-a/2,48-b/5,52-a/7,52-b/6,58-a/2
	Praşkeva	11-b/1
	Pilatina	21-b/3
	Polita	44-a/1
	Oksu	12-a/2,13-b/5,47-a/3
	Kanlika	37-b/9

Mavrili	37-a/6,45-b/5,46-a/1
Muzğar	39-a/4
Marya	19-b/7
Mayir	30-a/1
Mesariya	52-b/2
Mesona	16-a/5,33-a/2
Limni	39-a/3
Uz	45-b/1
Latom	23-a/2,47-b/8
İle	30-b/2
İpsaldoz	55-b/7
Uzmesohor	32-b/1
Fotinos	25-a/1
Varvara	16-b/6,47-a/6
Vayton	15-b/2,15-b/3,17-a/4,17-a/5,17-b/1,23-b/3,22-b/3,23-b/5,41-a/4,41-a/6
Zafenoz	57-a/8
Zanisa	52-a/3
Zangariya	13-b/1
Zülmera	40-a/1,42-a/7
Zigana	41-b/2
Zanaki	40-b/3

Tablo 3.23. Defterde Geçen İdari Yerler:

Elde edilen yer isimlerinin büyük çoğunluğu satış akitlerinden sağlanmıştır. Defterin büyük kısmını oluşturan evlilik meselesi ile ilgili hükümlerde yer isimleri belirtilmemiştir.

3.4.2. Kayıtlarda Adı Geçen Mahalleler

Kayıtlarda toplamda 43 tane mahalle adı tespit edilmiş, bunlar 124 farklı kayıta tekrar etmiştir. Debbaghane, El-hac Kasım, Kindinar/Kinidar, Kule-Kule Boynu ve İmaret mahalleleri en fazla bahsedilen mahallelerdir. Trabzon merkez mahallelerinin tespitinde özellikle satış ile ilgili davalarda, satışa konu olan mülkün bulunduğu mahalleler ve mahallelerin bağlı bulunduğu idari birimin isminin açıkça verilmesi nedeniyle bu kısımdaki bilgiler çoğunlukla satış konulu kayıtlardan elde edilmiştir. Trabzon'un Orta, Aşağı ve Yukarı Hisar olarak adlandırılan kısmı kale içinde kalan yekpare bir alanı temsil etmektedir. Bu mahalleler sur içinde ve Trabzon İskelesine yakın bir konumda merkezi oluşturmaktadır.

Mahalle İsimleri	Kayıt Numarası
Urgancı	2-b/2,31-a/4,33-a/2,45-a/,46-a/5,47-a/5
Debbaghane	2-b/3,8-a/10,11-a/7,11-b/2,34-b/1,47-a/7
Kindinar/Kinidar	3-a/5,10-a/7,13-a/4,25-a/3,26-b/6,28-b/1,28-b/3,36-b/8,37-a/1,37-b/4,45-a/4,57-a/4
Orta Hisar	3-a/3,10-b/2,12-b/2,58-a/3
Aşağı Hisar	4-b/2,13-b/3,30-b/3,34-a/4
Halil	4-a/1

El-Hac Kasım	4-b/3,5-a/3,6-b/3,21-b/1,22-a/4,29-b/1,32-b/2,37-a/5,50-a/4,53-b/6,55-a/4,56-a/1
Muhyiddin	5-a/1,16-b/5
Ketenci	6-a/2,12-a/3
Eski Saray	7-a/3
Kebir	7-b/1
Yeni Cuma	8-a/8,8-b/1,9-b/3,10-b/4,45-a/1,49-b/6,52-b/4
İskenderpaşa	10-a/5,16-a/2,16-a/3,16-a/4
Amasyalı	10-b/2
Şirin hatun	12-b/2
Faroz	13-a/7,14-b/6,15-a/,15-a/5,38-a/2,53-b/3
Aksotha-Eksotha	15-a/6,23-b/1,40-a/4,40-b/5,43-a/1
Tekfurçayırı	24-a/7,26-a/1,40-a/2,47-b/2,51-b/6,53-b/5
Çömlekçi	24-b/1,44-b/5
Kule-Kule Boynu	27-a/2,31-a/3,32-a/1,33-a/,56-a/4,56-b/1,57-b/7
Meydan-i Şarki	30-b/5
Meydan	31-b/6,58-a/5
İmaret	51-a/9,30-b/6,32-b/4,50-b/7,51-a/6,54-a/3,57-b/7
Manastır	56-a/9
Cami-i Cedid	33-a/3
Eski Saray	34-a/1
Azeb	34-a/4
Yarhisar	35-b/2
Emin Nureddin	35-b/2
Hristoz	35-b/7,48-a/5
Kisarna	37-b/5
İmaret-i Hatuniye	48-b/3
Cuma	49-b/2
Ayasofya	54-b/4,54-b/5
Ketani	56-a/9
Ayo Marina	39-b/2,48-b/6
Ayo Vasil	40-b/3,44-a/2
Ayo Gorgi	48-a/1,50-a/3
Frenk Hisarı	43-a/3
Zağanos Kapısı	51-a/3,10-b/2,37-b/7
Yeni Hammam	4-b/2
Kafir Meydanı	38-b/4
Kabak Meydanı	41-b/5,53-a/4

Tablo 3.24. Defterde Geçen Mahalle İsimleri

Defterden elde edilen diğer bir bulgu ise şehir içerisinde bulunan mimari yapılarıdır. Defterimizde elde ettiğimiz mimari bulgular tıpkı yer, mahalle ve bölgeler ile ilgili olan bilgiler gibi çoğunlukla satış akitlerinden elde edilmiştir. Çalışılan sicilde mimari eser olarak, çoğunlukla cami olmak üzere hamam, iskele, kale, mescid gibi yerler bulunmaktadır. Trabzon dışında bulunan tek yer ise Samsun İskeleyi'dir. Bu eserlerin defterde geçtiği yerler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Eserler	İsimleri	Kayıt Numaraları
Camii	Kule Camii	3-a/4
	Orta Hisar Camii	38-b/4
	Esediye Camii	38-b/4
	Hatuniye Camii	40-a/1, 57-a/4

	Ayasofya Camii	20-a/5
	Bâb-ı Pazar Camii	4-a/5
	Aşağı Hisar Camii	55-b/6
Hamam	Kule Hamamı	3-b/3,38-a/10,45-a/4
İskele	Trabzon	21-b/7,23-a/3,24-b/6,54-a/8,55-b/5,60-b/2,61-a/3,61-a/4
	Samsun	61-a/5
Kale	Trabzon	17-b/4,43-b/1,59-a/1,60-a/1,61-a/1,61-a/3
Mescid	Kindinar	3-b/2
Aşıkpaşa Zaviyesi	İstanbul	56-b/3

Tablo 3.25. Kayıtlarda Adı Geçen Mimari Eserler

3.4.3. Sicilde Adı Geçen Devlet Adamları ve Önemli Şahıslar

Deftere yansıyan isimler idari ve dini görevliler olarak iki grupta incelenebilir. İdari görevliler ilk olarak beylerbeyleridir⁴¹⁴. Sicilde tüm beylerbeyleri Trabzon bölgesinde görevliyken yalnızca Ali Paşa Kars beylerbeyidir. Beylerbeyi olarak isimleri geçen paşalar sırayla Bali Paşa, Yusuf Paşa, Hasan Paşa, Veli Paşa, Mahmud Paşa, Ömer Paşa'dır. Halil ve Mehmed paşalar yalnızca şuhûd'ül-hâl kısmında yer alırken Musa Paşa *Sabıkan* (eski beylerbeyi) olarak geçmektedir. Ömer Paşa merhum durumundayken aynı kaydın şuhûd'ül-hâl kısmında Mehmed Paşa ibn-i İslam Paşa ismi geçmektedir ki Mehmed Paşa'nın babasının da paşa olduğu buradan anlaşılmaktadır.

Mahkeme görevlisi olan kâtiplerin yanı sıra Mehmed Çelebi imaret kâtibi, Mustafa Çelebi ise beşlüyan⁴¹⁵ kâtibi olarak görev yapmıştır. Diğer bir görevli olan kethüdalar çoğunluk mahkeme görevlisi olarak hizmet ederken Allahverdi isimli görevli ise Beşlü kethüdasıdır.

Defterimizde eminlerden⁴¹⁶ mahkeme, iskele, debbağ ve tuz emini olmak üzere dört farklı şekilde bahsedilmişken yeniçeriler ise serdar, çavuş ve zabıt olarak kayda geçmiştir.

414 Beylerbeyi Osmanlılar 'da önceleri "geniş askerî yetkilere sahip kumandan" anlamında kullanılırken yeni fetihlerden hemen sonra kurulan eyaletlerin askerî ve idarî âmirine beylerbeyi denildi. İpşirli, M. (2002), "Beylerbeyi", TDV İslâm Ansiklopedisi, C.6, s.69-74.

415 Osmanlı Devleti'nde sınır boylarında ve kalelerde hizmet gören askerî zümrelerin genel adı. Özcan, A. (2009), "Serhad Kulu", TDV İslâm Ansiklopedisi, C.6, s.560-561.

416 Mütevellî kelimesi terim olarak vakfiye şartları, şer'î hükümler ve mer'î mevzuat çerçevesinde vakfın işlerini idare etmek üzere görevlendirilen kimseye verilen isimdir. Öztürk, N. (2006), "Mütevellî", TDV İslâm Ansiklopedisi, C.32, s.217-220.

Mütevelliler cami evkafı ve vakıf mütevellileri olarak karşımıza çıkmaktadır. Vakıf mütevellileri⁴¹⁷ Tavaşi Mahmud Ağa vakfı mütevellisi El-Hâc Mustafa, Hatuniye mütevellisi olan Hüseyin Ağa ve Mehmed ağalar olarak geçerken; Cami-i şerif evkafına mütevelli olarak Abdurrahman Ağa ve Mustafa Çelebi ibn Yusuf geçmektedir.

Muhzırlar mahkeme görevlileri arasında en çok kayıt altına alınan gruptur. 12 farklı kişi 169 farklı yerde defterimizde kayda geçmiştir. Sicilde “Er-racil” kaydı ile 24 farklı isim 97 kere kaydedilmiş, er-racil olarak kayda alınan tüm isimlerin ise tamamı “BEŞE” lakaplı kişilerdir. Er-racil olarak kayda geçen isimlerin tamamı asker kökenlidir. Belgelerde adı geçen dizdarlar daha çok nikâh âkitlerinde şuhûdu’l hal bölümünde yer almaktadır. Dava kayıtlarının şuhûdü’l-hâl kısmında yer alan ve 167 defa zikredilen “Çavuş” unvanlı görevlilerin yanı sıra yine askeri sınıfa dâhil olan ve kayıtlarda bu bölümde yer alan “Polat ve Çolak” unvanlı Hasan Bey ve Mustafa Çelebi isimli iki farklı kişi 22 farklı yerde kayıtlara geçmiştir.

Görevi	Görevli İsmi	Kayıt Numarası
Beylerbeyi	Musa Paşa	16-a/5,32-a/3,8-a/10,16-a/3,26-a/3,32-a/3,38-a/7
	Bali Paşa	45-a/5,1-b/2,22-b/2,22-b/3,23-b/3,24-b/2,29-a/3,29-b/1,31-a/6,33-a/3,36-a/8,40-b/3,43-b/3,45-b/6,45-a/5,31-a/6,40-b/3,44-b/6,59-b
	Yusuf Paşa	60-a/2,2-a/34-b/2
	Halil Paşa	30-a/6
	Hasan Paşa	47-b/8,53-a/1,53-b/1,54-b/1,54-b/3,56-a/9,53-b/1,54-b/1,54-b/3
	Ali Paşa (Kars)	53-b/1,52-b/1,53-b/1,53-b/2
	Mehmed Paşa	50-a/4
	Ömer Paşa (Merhum)	46-a/9
	Mahmud Paşa	60-a/2
	Veli Paşa	55-b/4
	Kenan Paşa	34-a/6
Vezir	Kenan Paşa	34-a/6
Mütesellim	Murteza Ağa	1-b/2,18-b/2
	Ali Ağa	8-a/10,8-b/1, 7-a/4
	Mehmed Ağa	47-b/8
Kethüda	Bostan Ağa ibn Hasan	3-b/1,43-a/4,54-b/1
	El-Hâc Mustafa	5-a/2
	Ahmed Ağa ibn Ferruh	5-a/3,36-b/4,37-a/4,53-b/1
	Mehmed	16-b/4
	el-Hâc Mustafa	18-b/5

417 Kendisine bir şey emanet edilen, güvenilir kimse, mutemet” anlamına gelen emin (emîn) kelimesi, Osmanlılar ‘da belli bir görevi yerine getirmesi istenen ve bunun karşılığında ücret alan, ancak üstlendiği vazifeden dolayı herhangi bir risk altına girmeyen görevli için kullanılmıştır. Sahillioğlu, H. (1995), "Emin", TDV İslâm Ansiklopedisi, C.11, s.111-112.

	Mustafa Ağa	22-b/2,25-a/1,33-b/2
	Hasan Çelebi	39-a/3
	Abdulfettah Ağa	46-a/9,46-b/1
	Zülfikar Ağa	53-a/1
	Topal Piri kethüda ibn Mustafa	54-a/7
	Eyyüb Ağa	57-b/7
	Allahverdi	54-a/7,59-a/1,60-a/1
Katip	Mustafa Çelebi	32-a/1,54-a/7,2-b/1
	Mehmed Çelebi	42-b/1
	Nasuh Çavuş	54-a/8
	Mehmed Çelebi	51-a/9,55-a/1,10-b/3
	Şaban Efendi	3-b/1,4-a/2,32-b/1,36-b/4,39-b/4,42-b/2,44-b/1,44-b/7
Çuhadar	Mustafa Beşe	39-b/7
Subaşı	Mustafa Beşe	20-a/3
	İshak Beşe ibn ()	56-a/9
Yeniçeri Taifesi	Ahmed Ağa (Serdar)	3-a/5
	Mehmed Çelebi ibn Ahmed (Serdar)	3-a/5
	Ömer Çelebi (Serdar)	9-a/2
	Miri Çelebi (Serdar)	24-a/6
	Ömer Beşe ibn Abdullah (Serdar)	33-b/6,34-b/9,34-b/5,46-a/1,46-b/4,55-b/7
	İlyas Beşe (Serdar)	60-b/1
	Mehmed (Serdar)	61-a/2
	Yusuf Çavuş (Zabit)	47-a/7
	Nasuh Çavuş (Zabit)	8-b/3,15-b/1,53-b/1
	Serdar Ömer (Zabit)	54-b/3
	Ferruh Beşe (Zabit)	15-b/1
	Sadi Çavuş (Zabit)	19-a/3
	Bayrâm Beşe ibn-i Osmân (Çavuş)	30-a/1
	Ömer Çavuş (Çavuş)	35-b/2
	Süleyman Çavuş (Çavuş)	38-b/2
	Ahmed Çavuş (Çavuş)	60-a/4
Miralay	Yusuf Ağa	1-b/3,3-b/1,4-a/1,4-b/3,40-b/3,50-a/3,53-b/1,54-b/1
	Hüseyin Ağa	37-a/4
Dizdar ⁴¹⁸	İbrahim Ağa	3-a/4,5-b/3,18-b/1,18-b/3,19-b/5,19-b/7,22-a/4,22-b/4,26-b/1,31-b/5,34-a/7,38-a/8,40-a/2,41-b/10,57-a/6,57-b/6,57-b/7,58-a/3
	Hüseyin Ağa	7-a/3,54-a/2,57-a/6,57-b/1
	İbrahim Beşe	4-b/2
	Hüseyin Çelebi	34-a/1
Muhtesib	Musa bin Abdullah	6-b/3
	Süleyman Beşe	19-a/1,19-b/6,21-a/10,23-a/6,24-a/7,29-a/8,55-b/5
	Ali Beşe	23-b/3
Naib	Muslihiddin Halife Kara	14-b/3,17-a/2,37-b/6,38-a/3,44-a/1
	Mustafa Kara	37-b/8

⁴¹⁸ Kale muhafızlarının kumandanı olan dizdarlar askeri görevinin yanı sıra şehrin asayışı, kalede saklanan değerli eşyaların korunması, hapishaneden sorumlu olma gibi çok çeşitli vazifeler de yapmışlardır. Bkz. Oğuzoğlu, Y. (1994), "Dizdar", TDV İslâm Ansiklopedisi, C.9, s.480-481.

	Mustafa Efendi Kara	44-b/7
	Said Efendi	33-a/3
Emin	Mustafa Çelebi (Debbağ)	12-b/3
	Mehmed Ağa (İskele)	28-a/8,29-a/2,33-b/6,53-b/1
	Ali Bey (İskele)	54-a/8
	Mustafa Çelebi (İskele)	55-b/5
	Mehmed (İskele)	61-a/3
	Osman Çavuş (Tuz)	42-a/1
	Mehmed (Mahkeme)	38-b/1
	Mustafa Bey (Mahkeme)	56-a/3,56-a/658-a/1
	Mustafa Beşe (Mahkeme)	56-a/5,57-b/1,57-b/3
Mütevelli	Mehmed Ağa	2-b/1,3-b/2,3-b/3,12-b/7,17-a/4,17-a/5,17-b/1,17-b/6,18-a/2,19-a/1,20-a/5,20-b/2,23-a/3,24-b/5,25-b/1,25-b/4,29-a/8,30-a/2,30-b/3,31-a/6,31-b/7,32-a/1,34-b/9,36-a/1,36-b/8,37-b/2,37-b/4,37-b/8,39-b/2,42-b/1
	Mustafa Çelebi	3-a/1,5-a/1,4-a/2,5-a/3,6-a/4,6-b/2,7-a/3,7-a/4,7-b/1,7-b/4,11-a/3,11-b/1,12-a/3,19-a/3,20-b/1,21-b/3,22-b/2,23-a/6,23-b/125-b/2,27-a/9,31-b/2,31-b/5,33-a/6,33-a/7,33-a/8,33-b/5,43-a/1,51-a/2,55-b/8
	Mustafa bin Ali	3-b/5,20-a/7
	Abdurrahman Çelebi	33-a/8,35-b/5,38-a/6,40-a/4,42-b/1,43-a/1,43-b/2,44-b/1,44-b/8,51-a/6,51-b/5,54-a/3,54-b/3,54-b/4
	Mehmed Bey	15-b/8,35-a/4,50-b/7
	El-Hâc Ahmed	36-a/7,54-a/3,57-b/7
	Mir Mehmed Çelebi	21-b/3
	Miri Çelebi	40-a/5
	Mustafa Efendi	55-b/2,56-b/4
	el-Hâc Mustafa	56-b/3,20-a/5
	Hüseyin Ağa	53-b/1
	Abdurrahman Ağa	40-a/1
	Mustafa çelbi ibn Yusuf	38-b/4
	Mehmed Ağa	12-b/2,21-b/7,21-b/3
Odabaşı	Şakloz Mustafa	2-b/5
	Mustafa Beşe	2-a/2,47-b/8,48-a/2
	Recep Beşe	15-b/1,17-a/4,17-b/1,18-1/3,18-b/3,19-b/5,19-b/7,20-a/1,28-a/6,31-a/6,31-a/3,41-a/2,49-b/7
	Cafer Beşe	37-b/3
	Ahmed Beşe	38-b/5
	Karga Hüseyin Beşe	22-b/4,42-b/3
	El-Hâc Sefer	13-a/1,13-a/6,13-b/5,14-b/5,15-b/3
	El-Hâc İbrahim	14-b/5
Kassab	Ali Beşe	4-b/3
	Davud Çelebi	23-a/5,24-b/5
	Davud Beşe	28-b/3
	Şaban Efendi	32-b/1,36-b/4

	Kürd Ali	52-b/1
	Murad ibn Hasan	56-a/2
	Kassâb Ali	59-b
Kadı	İbrahim Efendi	1-b/6
	Mevlana Abdülkerim Efendi	2-a/1,53-b/1
	Mevlana Mahmud Efendi (Yavbolu)	3-a/5,15-a/6,43-a/1,45-b/2
	Hızır Efendi	3-b/1
	Mevlana Osman Efendi bin Yusuf	10-b/2
	Hasan Efendi	12-b/2,17-a/2,25-b/2,36-b/4,43-b/2,47-a/3,11-a/3,14-a/7
	Abdülbaki Efendi	11-b/1
	Abdülkerim	60-b/4
	Mustafa Efendi (Sürmene)	47-b/8

Tablo 3.26. Deftere Yansıyan İdari Görevliler⁴¹⁹

Diğer grup ise defterde bahsedilen dini görevlilerdir. İmam, müezzin, müderris, hatip, müftü ve vaiz olarak nitelendirilen dini görevlilerin isimleri şöyledir.

Görev	İsim	Kayıt Numarası
İmam	El-Hac Yusuf	30-b/3,12-b/3,22-a/1
	Ahmed Efendi	12-b/3
	Ömer Halife	40-a/2
	Şaban Efendi	42-b/1,9-a/2,32-b/4,33a/7,35-a/4,42-b/1,49-a/6,57-a/4,
	Hasan Çelebi	53-a/3,13-a/2,13-a/4,13-a/6,53-a/2,54-a/2
	Hüseyin Efendi	56-b/3,11-a/7,17-b/6,23-a/4,29-b/6
	Zağanus	1-b/6
	Hasan bin Melik	3-b/2,6-a/2,6-a/4,6-b/3
	el-Hâc Hasan	4-a/5,7-a/2,8-b/4,24-b/1,29-a/3,55-b/6
	Allahverdi	56-b/2
	Mustafa Çelebi	6-a/1,6-b/5,7-a/2,7-b/2,11-a/3,12-a/3,39-b/6,50-b/8,52-b/4,54-a/1,54-a/6,54-a/8,55-a/3
	el-Hâc İshak Efendi	8-b/2
	Süleyman Efendi	40-a/1
	Receb Halife	13-b/3,36-a/8
	Veli Halife	13-b/3
	İbrahim	14-b/5,14-b/6,15-a/2,41-a/5,53-b/3, 57-a/2
	Monla Receb	14-b/6,18-b/5,37-b/4
	Hasan Efendi	15-a/5,15-b/4,21-b/7,22-a/1,22-a/10,24-b/2,27-a/4,26-a/7,28-b/3,29-b/10,30-b/5,31-b/6,32-b/1,38-b/4,39-b/6,39-b/7,41-a/3,43-b/5,44-a/3,52-a/8,52-b/1,54-a/1
	Derviş Hasan	24-b/5
	Osman Efendi	17-a/3
	el-Hâc Mehmed [?]	20-a/5

⁴¹⁹ Vali-i Trabzon olarak kayda alınan isimleri de beylerbeyi kısmında değerlendirilmiştir.

	Ali Efendi	20-b/6,42-a/4
	Şaban Çelebi	21-b/6, 54-a/3
	el-Hâc Mehmed Halife	28-a/1,29-a/3
	İshak Efendi oğlu	44-a/4
	Mehmed	29-a/3, 39-b/1,40-a/1
	Hüseyin Çelebi	29-a/3
	Yusuf Çavuş	29-a/7
	Receb Efendi	31-b/9
	Monla Veli	35-b/3
	Ömer Efendi	32-b/4
	Mustafa Efendi	33-a/3,38-b/5,46-a/5,46-a/9,49-b/6,54-a/2,57-b/1
	Mustafa Beşe bin	33-a/6
	Ali Beşe	38-a/10
	Eyyüb Halife	42-a/5
	Monla Hasan	52-b/5
Hatip	Ahmed Efendi	42-b/1
Müftü	Hüseyin Efendi	7-a/3,54-a/2
	Ali Efendi	26-b/2,42-b/1,57-b/6
Müezzin	Ahmed Çelebi	4-B/3,22-a/4,26-b/1,53-b/6
	Maruf Çelebi bin	32-b/4,33-a/6,35-a/4,54-a/2
	İbrahim Çelebi	33-a/3, 48-a/3,49-b/7
	el-Hâc Mustafa	15-B/4
Müderres	Enbiya Hasan Efendi	2-b/5
	Ali Efendi	7-a/3,22-a/1,23-a/3,26-a/3,40-a/1,42-a/4
	Esad Efendi	52-a/1
	Ahmed Efendi ibn Seydi	53-b/6
Vaiz	Hasan Efendi	7-a/3
	Mevlâna el-Hâc Ali Efendi	7-b/2,40-a/1,42-b/1
	Hüseyin Efendi	7-b/2,13-a/7
	Mevlâna Ahmed Efendi	29-a/3

Tablo 3.27. Deftere Yansıyan Dini Görevliler

Bunların dışında “Es-seyyid” yani peygamber soyundan gelen kişilerin 134 yerde kaydına rastlanmışken resmi görevli olmayıp deftere unvan olarak yazılan “Derviş” ismi ise 151 defa tekrar edilmiştir. Resmi görevli olmamaları ve çok fazla kayıta zikredildiklerinden dolayı derviş ve seyyit olarak sicile yansıyan isimler tabloya dâhil edilmemişlerdir.

3.4.4. Ta'yin ve Atamalar

Devlet eliyle yapılan ta'yin, görevden alma ve atamalar ile ilgili deftere yansıyan “Buyuruldu” ve “Ferman” içeren hükümler bu başlık altında incelenmiştir. Bu kayıtlardan sicilde 15 adet bulunmaktadır.⁴²⁰ Rastlanan atamalar kadı⁴²¹,

⁴²⁰ T.Ş.S., 1835/21, 2-a/1,19-b/6,52-a/1,60-a/3, 60-b/4, 61-a/1, 61-a/3, 61-a/4, 60-b/1, 60-b/3, 61-a/2,60-b/2,60-a/1,54-a/5,54-a/4

⁴²¹T.Ş.S., 1835/21, 2-a/1

zaviyedarlık⁴²², idari temsilcilik ve naiplik⁴²³, eyalet yöneticiliği,⁴²⁴ muhızırbaşılık,⁴²⁵ kale kethüdalığı,⁴²⁶ iskele emînliği⁴²⁷, iskele En'âm-hân⁴²⁸, yeniçeri serdarlığı⁴²⁹ gibi görevlerle ilgili yapılan atamalardır. Bu atamaların sebepleri ise eski çalışanın ölümü⁴³⁰, ataması yapılan kişinin mevcut hizmetinde başarılı biri olması nedeniyle terfisi ve görevini usulünce yerine getiremeyen görevlilerin azledilerek yerlerine yenilerinin atanmasıdır.⁴³¹ Atama kararlarından başka ataması yapılan kişiye yeni görevinde yapması gereken öncelikli görevler de verilmiştir. Örneğin yeniçeri çavuşu olarak görevini tam olarak yerine getirmeyen eski çavuş görevinden alınıp yerine Mehmed Çavuş atanarak etrafta tüfekli bir şekilde asker gibi gezerek halka zulmedenlerin cezalandırılmaları için çalışmaya başlaması istenmiştir.⁴³²

Görev Tanımı	Atanan Kişi	Alacağı Maaş	Atama Tarihi
Kadı	Mevlânâ Abdülkerim Efendi	Günlük 300 akçe	Rebiülevvel ayının birinci günü
Akçakala Zaviyedarlığı	Mustafa bin Ali Beşe	Belirsiz	Belirsiz
Kadılık	Esad Efendi	Belirsiz	1066 yılı Şevval ayının birinci günü
Kaza İdaresi	Mevlâna İbrahim Efendi	Belirsiz	1066 yılı Zilkade ayının başı
Trabzon Eyalet Yönetimi	Kastamonu Sancak Beyi Ahmed	Belirsiz	1065 Cumadelahire ayının sonları
Muhızırbaşı	Süleyman	Günlük 1 akçe	1065 Receb-i mürecceb ayının ortaları
Beşli Kethüdası	Hasan	Günlük 15 akçe	1065 yılı Cemaziyelevvel ayının 22. günü
Ser-Bölük	Hamza bin Rıdvan	Günlük 12 akçe	1066 Ramazan ayının 5. günü
Yeniçeri Çavuş ve Zabiti	Mehmed Çavuş	Belirsiz	Şevval ayının 10. günü
Yeniçeri Serdarı	İlyas Beşe	Belirsiz	1066 yılı Şaban ayının 25. günü

⁴²² T.Ş.S., 1835/21, 19-b/6

⁴²³ T.Ş.S., 1835/21, 52-a/1

⁴²⁴ T.Ş.S., 1835/21, 60-a/3

⁴²⁵ T.Ş.S., 1835/21, 60-b/4

⁴²⁶ T.Ş.S., 1835/21, 61-a/1

⁴²⁷ T.Ş.S., 1835/21, 61-a/3

⁴²⁸ T.Ş.S., 1835/21, 61-a/4

⁴²⁹ T.Ş.S., 1835/21, 60-b/1, 61-a/2

⁴³⁰ T.Ş.S., 1835/21, 61-a/3, 60-b/4, 61-a/4

⁴³¹ T.Ş.S., 1835/21, 60-b/1

⁴³² T.Ş.S., 1835/21, 60-b/3

Yeniçeri Serdari	Mehmed	Belirsiz	1066 Zilkade ayının 10. Günü
İskele Eminliği	Ali Mehmed	Günlük 14 akçe	1066 Şevval ayının ilk günü
Kadı	Mevlâna İbrahim Efendi	Günlük 300 akçe	Hicri 1066 yılı Rebiyülahir ayının başlangıcı
En'âm-hân	Mehmed	Bilinmiyor	1066 yılı Ramazan ayının 23. günü

Tablo 3.28. Sicile Yansıyan Tayin ve Atamalar

3.4.5. Trabzon kalesindeki Beşli Neferatı ve Mevacipleri

Trabzon Kalesi, Yukarı Hisar/İç Kale, Orta Hisar ve Aşağı Hisar adı verilen üç bölümden oluşur. Sur/Kale içi aynı zamanda Trabzon'un kent merkezidir. Fakat, Yukarı Hisar ya da Kule Hisar olarak da anılan İç Kale konumu ve yapısal özellikleri nedeniyle bütün dönemlerde idare merkezi durumundadır.⁴³³ Şehir muhafazasında önemli bir yeri olan Trabzon Kalesinin söz konusu muhafaza görevinin icrasında “Beşli” adıyla anılan askeri topluluğun varlığı dikkat çeker. Burada sunulan belgelerde, kale beşlilerinin görev ve sorumlulukları, ulufe düzenleri, cizye gelirleriyle ilişkileri ve üst düzey emir sahiplerinin onlara yönelik tasarruflarından bahsedeceğiz.

Çalışılan defterden anlaşıldığı üzere şehrin en önemli gelir kaynağı iskele gelirleridir. Trabzon kalesi ve Beşli neferatının giderleri büyük oranda iskele gelirlerinden elde edilen gelir ile cizye gelirlerinden⁴³⁴ karşılanmaktadır.⁴³⁵ İskele eminliğine talip olan Ali Mehmed'in bulunduğu talepten anlaşıldığı kadarı ile iskelenin yıllık geliri 608.400 akçedir. Beşli ve diğer görevlilere ödenen 520.000 akçe mevacibi çıkıldıktan sonra geriye kalan irsaliye kaydedilmiştir.⁴³⁶ Gelirin büyük oranda kale neferatı için harcandığı açıkça görülmektedir. Diğer kaynak ise cizye gelirleridir. Sürmene ve Rize kazalarından toplanan cizyelerin belirli bir kısmının kale beşlilerine tahsis edilmesi, hatta “Ocaklık”⁴³⁷ olarak tayin olunduğu görülmektedir.⁴³⁸

⁴³³ Yavuz, M. (2024). "Trabzon İç Kale'de (Yukarı Hisar) Kanuni Sultan Süleyman Devri'nde Yapılan Sur Duvarı Onarımları Hakkında Bazı Tespitler". *Sanat Tarihi Dergisi*, S.33/1, s.141

⁴³⁴ T.Ş.S., 1835/21,43-b/1

⁴³⁵ T.Ş.S., 1835/21,29-a/3

⁴³⁶ T.Ş.S., 1835/21, 60-b/2

⁴³⁷ Yurtluk-ocaklık, bir yerin gelirinin birine tevcih edilmesi anlamında kullanılan bir kavramdır. Bkz. Kazdal, M. (2022). "XVIII. Yüzyılın İlk Yarısında Yurtluk-Ocaklık Sistemi: Çıldır Beylerbeyliği Örneği". *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.22, s.309

⁴³⁸ T.Ş.S., 1835/21,43-b/1

Trabzon şehrinin en büyük gelir kaynağı olan ve yapılan doğu seferlerinde adete bir ikmal üssü olan Trabzon limanının⁴³⁹ idaresini yapan eminlerin aynı zamanda beşli ağalığı vazifesine atanmıştır.⁴⁴⁰ Kale beşlilerinin yevmi ulufeleri, padişah beratlarında açıkça belirtilmiştir. Sicilde 15 akçe yevmi ile kethüda olarak atanan görevlilerden söz edilmektedir.⁴⁴¹ Benzer şekilde, bir beşli neferinin 12 akçe yevmi alarak ser-bölük vazifesine getirildiği görülmektedir.⁴⁴² Bu görevlendirmeler, her bir neferin mali hakkının beratlar vasıtasıyla güvence altına alındığını kanıtlamaktadır. Ayrıca ser-bölük vazifesine yapılacak atamada iskele emini ve beşlü ağalı görevini yürüten Mehmed'in tavsiye verdiği ve atamada etkili olduğu görülmektedir.⁴⁴³ Bu hükümler beşli taifesinin şehir ve iskele idaresi açısından ne kadar önemli olduklarını göstermektedir.

Kalede görev yapan yeniçeriler ile ilgili üç hükümde atama kayıtları bilgisine ulaşılmaktadır. Bu hükümlerde eski görevlilerin görevden alınma nedenleri ile günlük yevmiyeleri hükümlerde bahsedilmeyorken atanan görevlilerin hangi bölüklerden atandıkları ve atama tarihleri açıklanmıştır. Mahkemelerde de görev yaptıkları anlaşılan yeniçerilere atama kayıtları dışında kalan hükümlerde de rastlamak mümkündür. Çalışılan defterde ilk rastlanan görevli 1065 zilhicce tarihinde görevli yeniçeri zabiti Sadi Çavuştur.⁴⁴⁴ İlk yeniçeri serdarı ise 1066 yılının Cemâziyelâhir ayının sonlarında hükümlerde yer bulan Ömer Beşe bin Abdullah'tır.⁴⁴⁵ Serdarlık vazifesine sırasıyla İlyas Beşe, Mehmed Çavuş ve Mehmed isimli kişiler atanmıştır.⁴⁴⁶

Genelde sicil defterlerinde bulunmayan kale beşlilerinin detaylı maaş bilgileri ile ilgili kayıtlar bu defteri muadili olan diğer sicil defterlerinden ayırmaktadır.⁴⁴⁷ Eksik bir sayfa hariç beşli taifesinin günlük yevmiyeleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Bölük adı	Nefer Adı	Yevmiyesi/Akçe
Bölük 1	Beşli Ağası	20
Bölük 1	Beşli Kethüdası	15
Bölük 1	Beşli Kâtibi	15
Bölük 1	İsmail Bayrakdar	12

⁴³⁹ Çelik, Ş. (2002), "15-17. Yüzyıllar Arasında Trabzon Kalesi", Trabzon ve Çevresi Uluslararası Tarih-Dil-Edebiyat Sempozyumu, c.1, s.140

⁴⁴⁰ T.Ş.S., 1835/21, 61-a/3

⁴⁴¹ T.Ş.S., 1835/21, 60-a/1, 61-a/1

⁴⁴² T.Ş.S., 1835/21, 61-a/3

⁴⁴³ T.Ş.S., 1835/21, 61-a/3

⁴⁴⁴ T.Ş.S., 1835/21, 19-a/3

⁴⁴⁵ T.Ş.S., 1835/21, 33-b/6

⁴⁴⁶ T.Ş.S., 1835/21, 60-b/1, 60-b/3, 61-a/2

⁴⁴⁷ T.Ş.S., 1835/21, 59-a/1

Bölük 1	Mustafa Çavuş	10
Bölük 1	Hasan Çavuş	10
Bölük 1	Hüseyin Çavuş	10
Bölük 1	Gazi Ramazan	5
Bölük 1	Mehmed bin Mustafa	5
Bölük 1	Turhan bin İbrahim	5
Bölük 1	Bayram bin Abdullah	5
Bölük 1	Satılmış bin Rıdvan	5
Bölük 1	Derviş bin Rüstem	5
Bölük 1	Mehmed bin Ali	5
Bölük 1	Ömer bin Mehmed	5
Bölük 1	Hüseyin bin Mehmed	5
Bölük 1	Murtaza bin Ali	5
Bölük 1	Mustafa bin Bekir	5
Bölük 1	Ali bin Murad	5
Bölük 1	Şahin bin Abdullah	5
Bölük 1	Mehmed bin Ömer	5
Bölük 1	Mehmed bin Abdullah	5
Bölük 1	Mustafa bin Mehmed	5
Bölük 1	Abdülbaki bin Abdullah	5
Bölük 1	Mehmed bin Abdullah	5
Bölük 1	Ali bin Mehmed	5
Bölük 1	Kenan bin Abdullah	5
Bölük 1	[?] bin Abdullah	5
Bölük 2	Mehmed bin Davud (bölükbaşı)	15
Bölük 2	Mehmed bin Receb	5
Bölük 2	Mehmed bin Bayram	5
Bölük 2	Yusuf bin Davud	5
Bölük 2	Mahmud bin Murad	5
Bölük 2	Muşlı bin Piri	5
Bölük 2	Mahmud bin Mehmed	5
Bölük 2	Osman bin Sinan	5
Bölük 2	Şaban bin Hasan	5
Bölük 2	Hüseyin bin Hasan	5
Bölük 2	Mehmed bin Mustafa	5
Bölük 2	İbrahim bin Halil	5
Bölük 2	Ahmed bin Yusuf	5
Bölük 2	Hasan bin Mehmed (ser-bölük)	5
Bölük 2	Zülfikar bin Piyale	5
Bölük 2	Mustafa bin Süleyman	5
Bölük 2	Abdi bin Osman	5
Bölük 2	Piri bin Hasan	5
Bölük 2	Abdüllatif bin Mustafa	5
Bölük 2	Abdüllatif bin Mahmud	5
Bölük 3	Mustafa Bölükbaşı	5
Bölük 3	İbrahim bin Mehmed	5
Bölük 3	İbrahim bin Mustafa	5
Bölük 3	Derviş bin Hasan	5
Bölük 3	Ali bin Hasan	5
Bölük 3	Hasan bin Serhan	5
Bölük 3	Süleyman bin Karagöz	5
Bölük 3	Mehmed bin Ahmed	5
Bölük 3	Mehmed Bağdadi	5
Bölük 3	Abdi bin Kasım	5
Bölük 3	Abdi bin Abdullah	5
Bölük 3	Kadri ser-bölük	5
Bölük 3	Derviş bin Ali	5

Bölük 3	Durmuş bin Mush	5
Bölük 3	Bostan bin Ali	5
Bölük 3	Mustafa bin Mehmed	5
Bölük 3	Abdülatif bin Süleyman	5
Bölük 3	Süleyman bin Mehmed	5
Bölük 3	Fazlı bin Ömer	5
Bölük 3	Kenan bin Abdullah	5
Bölük 4	Hasan Bölükbaşı	12
Bölük 4	Hasan bin Ramazan	5
Bölük 4	Mehmed bin Abdullah	5
Bölük 4	Hasan bin Abdullah	5
Bölük 4	Ali bin Kurd	5
Bölük 4	Sefer ser-bölük	5
Bölük 4	Ali bin Rüstem	5
Bölük 4	Ali bin [?]	5
Bölük 4	Veli bin Hasan	5
Bölük 4	Ali bin Fazlı	5
Bölük 4	Ramazan bin İskender	5
Bölük 4	Turhan bin Süleyman	5
Bölük 4	Abdülatif bin Ali	5
Bölük 4	Hasan bin Ahmed	5
Bölük 4	Derviş bin Ali	5
Bölük 4	Kurd bin Süleyman	5
Bölük 4	Kantas bin Abdullah	5
Bölük 4	Mehmed bin Mahmud	5
Bölük 5	Mahmud Bölükbaşı	12
Bölük 5	Mehmed bin Sinan	5
Bölük 5	Hasan bin Ali	5
Bölük 5	Ahmed bin Mehmed	5
Bölük 5	Ali bin Hamza	5
Bölük 5	Rıdvan bin Hasan	5
Bölük 5	Mehmed ser-bölük	5
Bölük 5	Ali bin Fazlı	5
Bölük 5	Mehmed bin Hüseyin	5
Bölük 5	Derviş bin Ali	5
Bölük 5	Şahbaz bin Abdullah	5
Bölük 5	Kara Mehmed	5
Bölük 5	Derviş bin Mustafa	5
Bölük 5	Ali bin Mustafa	5
Bölük 5	Hamza bin Mehmed	5
Bölük 5	Mustafa bin Hasan	5
Bölük 5	Süleyman bin Rıdvan (sû-i hâli zuhur eyledi)	5
Bölük 5	[?]	5
Bölük 6	Kara Ali Bölükbaşı	12
Bölük 6	Musa bin Ahmed	5
Bölük 6	Mustafa bin Ferhad	5
Bölük 6	Murad bin Abdullah	5
Bölük 6	Türkmen Hasan	5
Bölük 6	Mustafa bin Hasan	5
Bölük 6	Bekir ser-bölük	5
Bölük 6	Mustafa bin Ali	5
Bölük 6	Ali bin Abdullah	5
Bölük 6	Timurtaş	5
Bölük 6	Kassâb Ali	5
Bölük 6	Kapıcı Veli	5
Bölük 6	Yusuf bin Abdullah	5

Bölük 6	Mustafa bin Derviş	5
Bölük 6	Mehmed bin Hasan	5
Bölük 6	Mustafa bin Mehmed	5
Bölük 6	Bünyad bin Arslan	5
Bölük 7	Himmet Bölükbaşı	12
Bölük 7	Mehmed bin Memi	5
Bölük 7	Ali bin Abdullah	5
Bölük 7	Hamza bin Abdullah	5
Bölük 7	Veysi bin Haydar	5
Bölük 7	Resul bin Mehmed	5
Bölük 7	İbrahim bin Mehmed	5
Bölük 7	Mehmed bin Mahmud ser-bölük	5
Bölük 7	Ahmed bin Abdullah	5
Bölük 7	Hamza bin Abdullah	5
Bölük 7	Kara Murad bin Ömer	5
Bölük 7	Allahverdi kethüda	5
Bölük 7	Ali bin Mehmed	5
Bölük 7	Hamza bin Mehmed	5
Bölük 7	Ali bin Kara Murad	5
Bölük 7	Abdi bin Abdullah	5
Bölük 7	Ahmed bin Murad	5
Bölük 7	Ali bin İbrahim	5
Bölük 7	Hüseyin bin İslam	5
Bölük 7	Şahin bin Abdullah	5
Bölük 8	Murad Bölükbaşı	12
Bölük 8	Hasan bin Hüseyin	5
Bölük 8	Fazlı bin Kabil	5
Bölük 8	Mustafa bin Hamza	5
Bölük 8	Durmuş ser-bölük	5
Bölük 8	El-Hâc Hasan	5
Bölük 8	Ali bin Murad	5
Bölük 8	Süleyman bin Mustafa	5
Bölük 8	Bostan bin Süleyman	5
Bölük 8	Mehmed bin Fazlı	5
Bölük 8	Hasan bin İlyas	5
Bölük 8	Ali bin Mustafa	5
Bölük 8	Mustafa bin İbrahim	5
Bölük 8	Satılmış bin Osman	5
Bölük 8	Hasan bin Murad	5
Bölük 8	Mustafa bin Hasan	5
Bölük 8	Veli bin İbrahim	5
Bölük 9	Ali Bölükbaşı	12
Bölük 9	Mustafa bin Ali	5
Bölük 9	Hasan bin Sinan	5
Bölük 9	Mustafa bin Perviz	5
Bölük 9	Abdurrahman bin Süleyman	5
Bölük 9	Veli bin Derviş	5
Bölük 9	Mustafa Çavuş	5
Bölük 9	Veli ser-bölük	5
Bölük 9	Ramazan bin İbrahim	5
Bölük 9	Mustafa bin Murad	5
Bölük 9	Hüseyin bin Mustafa	5
Bölük 9	Sinan ser-bölük	5
Bölük 9	Süleyman bin Musa	5
Bölük 9	Ahmed bin İsmail	5

Bölük 9	Mehmed bin İbrahim	5
Bölük 9	Ahmed bin Abdullah	5
Bölük 9	Mahmud bin Mustafa	5
Bölük 9	Ali bin Mustafa	5
Bölük 9	Nasuh bin Ali	5
Bölük 9	Durmuş bin Kurd	5
Bölük 10	Rıdvan Bölükbaşı	12
Bölük 10	Yusuf bin Abdullah	5
Bölük 10	Ali bin Ahmed	5
Bölük 10	Veli bin Receb	5
Bölük 10	Hasan bin Ali	5
Bölük 10	Mahmud bin Siyavuş	5
Bölük 10	Kenan bin Abdullah	5
Bölük 10	Hasan ser-bölük	5
Bölük 10	Mustafa bin İsmail	5
Bölük 10	Ali bin İbrahim	5
Bölük 10	Ali bin Bali	5
Bölük 10	Beşir bin Hasan	5
Bölük 10	Mustafa bin Mehmed	5
Bölük 10	Ahmed bin Veli	5
Bölük 10	Bekir bin Bayram	5
Bölük 10	Veli bin Mehmed	5
Bölük 10	İsmail bin Kurd	5
Bölük 10	Siyami bin Mehmed	5
Bölük 10	Mustafa bin Mehmed	5
Bölük 10	Dilaver bin Abdullah	5
Toplam	200 Kişi	1116

Tablo 3.29. Trabzon Kalesindeki Beşli Taifesi

Elde edilen bilgiler takip eden zamanda 1819 tarihinde Trabzon kalesini ziyaret ederek kale hakkında bilgi veren Bışşkyan'ın beşliler ile ilgili verdiği bilgiler ile uyuşmaktadır. Bazı bölüklerin mevacipleri kayıp olan iki varaktan birinde yer aldığından tabloya işlenememiştir.

3.4.6. Trabzon Gümrüğü

Trabzon, İran vasıtası ile Orta Asya ve Hindistan'dan gelen malların Karadeniz limanlarına, İstanbul'a ve Avrupa'ya ulaştığı önemli bir transit ticaret merkezidir. Trabzon'dan çeşitli iplik ve dokumalar, deri ve sahtiyan ile şap, gümüş ve bakır satın alarak Batıya aktarmaktaydılar. Tebriz'den ham ipek, ipekli elbiseler ve baharatlar kervanlarla Trabzon limanına gelmekte burada batılı tüccarların kullanımına sunulmaktaydı. Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u 1453 yılında fethetmesi ve onu takip eden yıllarda Karadeniz ve çevresinin Osmanlıların eline geçmesi sonucu Karadeniz'de ticari faaliyetler Osmanlı devletinin tekeline girmiş, İtalyan Cumhuriyetleri Karadeniz'den ayrılmak zorunda kalmıştır. Karadeniz ve çevresi Osmanlı devletinin Hazar ve Güney Rus steplerine yayılma siyasetinin temel taşı olmuştur. Fakat çalışılan dönemi içeren 17.yüzyılın başlarından itibaren Kazak ve

Abaza korsanlarının saldırıları ve bu saldırıların Osmanlı donanması tarafından durdurulamaması nedeni ile iskele gelirlerinde ciddi bir düşüş yaşanmıştır.⁴⁴⁸

Şehrin en büyük geçim kapısı olan iskelenin gümrük gelirleri kale görevlileri,⁴⁴⁹ iskeleye gelip giden tüccarlar ve gümrük gelirlerinden maaş alan kişiler tarafından paylaşılmaktaydı. *Ehl-i mürtezika* olarak bilinen imam, hatip, alim, en‘âm-hân⁴⁵⁰ ve salih kişiler⁴⁵¹ maaşlarını buradan sağlanan gelirler üzerinden almaktaydılar. Trabzon gümrüğü; Trabzon merkezindeki irili-ufaklı birçok iskele ile bu günkü idari yapıda, Giresun'un ilçeleri olan Espiye, Tirebolu ve Görele, Trabzon'un ilçeleri olan Vakfıkebir ve Sürmene iskelelerini içine almakta olup bu iskelelere karadan ve denizden gelen her türlü emtia ve eşya Trabzon gümrüğü tarafından vergilendirilmekteydi.⁴⁵²

İncelenen sicil kayıtlarında, iskele gelirleri ile ilgili ticari faaliyetlere, gelirlerin miktarına ve uğranılan zararlara ilişkin çeşitli hükümlere rastlanmaktadır. İlk kayıt halkın gümrük ödemediği Pilatina pazarında yaptığı keten ticareti ile ilgilidir. İskele emini Mehmed Ağa, bazı kişilerin gümrük yükümlülüklerini yerine getirmeden Pilatina’da keten satarak iltizama zarar verdiklerini iddia etmiştir. Müteveli Mehmed Ağa ve tahsildar Ali Çelebi ise, Pilatina pazarında reaya tarafından keten satışının eskiden beri yapıldığını, ancak keten yükü bağlanmadığını ve tüccarların keteni Trabzon'a getirip gümrük vergisini ödediklerini belirtmişlerdir.⁴⁵³ Diğer bir kayıta Trabzon İskelesi'ne gelen tüccarların getirdikleri ipek (harır) üzerinden alınan vergilerle ilgilidir. İpeği Trabzon'da satan tüccarlardan her bir batman (yaklaşık 7,5 kg) ipek için 96 akçe resm-i mizan (tartı vergisi) alınmaktadır. İpeği satmayıp başka bir yere götürmek isteyen tüccarlardan ise her bir batman ipek için bir rubu gurus (bir çeyrek gurus) alınmaktadır. Bazı tüccarlar, ipeği satmayıp başka yere götürdüklerinde, eski uygulamaya aykırı olarak bir rubu gurus vermekten kaçınmaktadır. Bu durum, eminlerin gelirlerini olumsuz etkileyerek durumu kadı huzuruna taşımalarına neden olmuştur.⁴⁵⁴

⁴⁴⁸ Faroqhi, S. (1994), "Osmanlıda Kentler Ve Kentliler", *Tarih Vakfı Yurt Yayınları*, s.149

⁴⁴⁹ T.Ş.S., 1835/21, 60-b/2

⁴⁵⁰ T.Ş.S., 1835/21, 61-a/4

⁴⁵¹ Tosun, M.- Tütüncü, B. (2024), "Trabzon Gümrük Mukataasında Kadıların Fonksiyonları: Teftiş, Takip ve Tasdik (1600-1650)", *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S.10/22, s.371

⁴⁵² Akgün, N. (2000). "Trabzon Gümrüğünde İktisadi Faaliyetler (1750-1800)" I. *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S.11/11, s.9-10

⁴⁵³ T.Ş.S., 1835/21, 21-b/7

⁴⁵⁴ T.Ş.S., 1835/21, 24-b/6

İskele gelirleri ile ilgili bir diğer mesele, bu gelirlerden maaş alan kişilerle yaşanan ihtilaflardır. İlk ihtilafta Trabzon İskelesi'nden sağlanan gelirle Orta Hisar Medresesi'nde müderrislik yapan ve vefat eden Ali Efendi'nin yerine geçici olarak atanan Hacı Yusuf Efendi, Ali Efendi'nin vefatına kadar geçen 70 günlük süre için kendisine ödenmesi gereken 3.500 akçelik ücreti için Trabzon İskelesi eminleri Mehmed Ağa ve Abdurrahman Ağa arasında yaşanan ücret anlaşmazlığı konu edilmektedir.⁴⁵⁵ Başka bir kayıta iskeleden gelir sağlayan Mevlana Ahmed Efendi, Hacı Yusuf Efendi, Hacı Hasan, Mehmed Halife, diğer Mehmed ve İbrahim gibi din adamları isimli din adamlarının ücretlerini bir nakit bir mal şeklinde aldıkları bu durumdan dolayı fakir düştükleri ve bu durumun tamamıyla nakit ödemeye döndürülmesini talep ettikleri dava kayıdır.⁴⁵⁶ Maaş ile ilgili son kayıta ise kale bölümünde de incelediğimiz maaşlarını alamayan beşlü neferatından bölükbaşları olan Mehmed, Mustafa ve Himmet ile diğer askerlerin iskele eminleri Mehmed Ağa ve Abdurrahman Ağa'ya açtıkları davadır.⁴⁵⁷ Yaşanan tüm maaşa bağlı ihtilaflarda kadı iskele eminleri aleyhine hüküm vermiştir. Bu kayıtlar bize iskele gelirlerinden müderris, kale görevlileri ve din adamlarının gelir sağladığını ve bu gelirlerin ödeme usulleri ile ilgili ayrıntılı bilgiler vermektedir.

Son hükümler ise Trabzon iskelesinin idari yönetimi ve bir yıl süre ile iltizam olarak verilmesi ile alakalı hükümlerdir. İskele eminliğinin devrinin konu edildiği Trabzon iskelesi ve bağlı mukataaların yönetiminin Ali Bey bin Mehmed'e geçmesi ile eski emin Nasuh Çavuş'un iskeleye ait gelirler ve eşyaların Ali Bey'e teslimi sicile kaydedilmiştir. Ali Bey, teslim edilen gelirleri ve eşyaları eksiksiz şekilde aldığını beyan etmiş ve bu teslimatın ardından Nasuh Çavuş'un zimmetini ibra ettiğini ifade etmiştir.⁴⁵⁸ İskele idaresi ile ilgili benzer bir kayıt ise Mustafa Çelebi ibn-i Aişe'nin İskele emini olarak atanması ve daha önce iskele eminliği yapmış olan Ali Ağa ile mali

⁴⁵⁵ T.Ş.S., 1835/21, 23-a/3

⁴⁵⁶ T.Ş.S., 1835/21, 29-a/3

⁴⁵⁷ T.Ş.S., 1835/21, 43-b/1

⁴⁵⁸ T.Ş.S., 1835/21, 54-a/8, "88,5 Kuruş, 1600 Akçe, 10 Meşin, Dokuz Sahtiyan, 10 Çadır, 32 Arşın Aba, Yarım Yukiyye Gömlek, 16 Kıyya, 2 Bandırma, 2 Acem Bezi, 1 Boğa Kumaş, Dokuz Sahtiyan, 10 Çadır, 32 Arşın Aba, Yarım Yukiyye Gömlek, 1 Donluk Beyaz Boğası, 1 Top Çember, 300 Dirhem Pembe İplik, 1 Boğası, 9,5 Çadır, 55 Merzifon Bezi, 5 Deste Örölmüş İplik" Nasuh Çavuş'un teslim aldığı envanterlerin tam listesidir.

hesapların kapatılarak devredilmesi ve Ali Ağa'nın maaş kaydını defterden silme (tahlis) işlemi ilgili resmi kaydı içermektedir.⁴⁵⁹

Trabzon İskelesi, şehrin ticari faaliyetlerin merkezinde yer alan önemli bir gümrük noktasıdır. İskele eminleri, gümrük gelirlerinin toplanması ve dağıtılmasından sorumlu olmakla birlikte, bu süreçte yaşanan sorunlar, gelirlerin adil bir şekilde tahsil edilmesini ve dağıtılmasını engellemiştir. Özellikle tüccarların vergi ödemekten kaçınması, iltizam sahipleri ile eminlerin görevlerini yerlerine getirememeleri, gümrük gelirlerinin etkin bir şekilde yönetilmesini zorlaştırmıştır. Bu sorunlar, mahkeme kayıtlarına yansiyarak Trabzon gümrüğü ile ilgili ticari faaliyetlerin işleyişi, gümrük vergilendirme uygulamaları ve iskele gelirlerinin dağıtımı konularında önemli veriler sunmuştur.

3.4.7. Diğer Hükümler

İncelenen sicilde yer alan fakat bahsi geçen başlıklar içerisinde değerlendirilemeyen hükümler bu başlık altında açıklanmıştır. Bu şekilde 4 hüküm bulunmaktadır.⁴⁶⁰

İlk hüküm Trabzon'a yeterince yağ, bal, peynir ve benzeri erzak gelmediğini, mevcut malların da tüccarlar aracılığı ile Rize, Of gibi bölgelere götürülerek satıldığını, bu durumun kıtlığa yol açtığını önlem alınarak bu durumun engellemesi istenirken "kimse bu işi yapanları akrabamdır diyerek korumayacaktır" ibaresi kullanılmıştır. Bu durum, defterde doğrudan yazmasa da yönetimde iltimas gibi olayların yaşandığını göstermektedir.⁴⁶¹

Sicilde emanet ile ilgili bir hükümde Yunus Beşe bin Mustafa'nın vefatından sonra, çocuklarına ait olan 50 riyali kuruş değerindeki emanetin İstanbul'dan Karga Hüseyin Beşe'nin emri ile Murad Beşe tarafından Trabzon'a getirilip teslim edilmesi ve yetimlere atanan vasinin emaneti teslim alması ile ilgili hükümdür.⁴⁶²

Sicilde kısa bir kayıta ise Hicri 1066 yılı Ramazan ayının 8. Günü Trabzon'da yapılan arpa hasadı ile ilgili bir kayıt yazılmıştır.⁴⁶³ Son olarak her ne kadar defter Trabzon sicili olsa dahi Trabzon'la doğrudan alakalı olmayan kayıtlar da mevcuttur. Mesela

⁴⁵⁹ T.Ş.S., 1835/21, 55-b/5

⁴⁶⁰ T.Ş.S., 1835/21, 7-a/4, 22-b/4, 1-b/3, 61-a/5

⁴⁶¹ T.Ş.S., 1835/21, 7-a/4

⁴⁶² T.Ş.S., 1835/21, 22-b/4

⁴⁶³ T.Ş.S., 1835/21, 1-b/3

Samsun iskelesinde yapılacak kadirgalar için ihtiyaç duyulan marangoz, burgucu, bıkıcı, baltacı ve demirci gibi çok sayıda ustanın, Samsun iskelesi için Trabzon bölgesinden temini emredilmiştir.⁴⁶⁴

⁴⁶⁴ T.ř.S., 1835/21, 61-a/5

4. SONUÇ

1835/21 numaralı Trabzon Şer'iyeye Sicili Defterine ilişkin değerlendirmede, söz konusu defterden elde edilen bilgiler ışığında bir analiz yapılmıştır. Defter, Hicri 1065-1067 (Miladi 1655-1657) yıllarını kapsamakta olup Osmanlı'nın çok uluslu yapısının küçük bir yansıması niteliğindeki Trabzon'da gerçekleşen dava kayıtlarını barındırmaktadır. Çalışılan sicil defterindeki belgeler büyük ölçüde evlenme, satış ve miras davalarını içermekle birlikte boşanma, nafaka, hibe, borç, satış işlemleri, kölelik, toprak ve arazi anlaşmazlıkları, vakıflar, vasi tayini, cinayet, hırsızlık ve diğer adli ve beşeri olaylarla ilgili kayıtlar da bulunmaktadır.

Sicil defteri; hukuk sisteminin etkinliği, toplumsal normların ve dini kuralların günlük yaşama nasıl entegre edildiği, ekonomik ilişkilerin hukuki çerçevede nasıl düzenlendiği gibi konulara dair önemli ipuçları vermektedir. Bu kayıtlar, yalnızca tarihsel bir belge olmanın ötesinde, Osmanlı idaresi altında Trabzon toplumunun işleyişine dair kapsamlı analizler yapılmasını ve dönemin sosyal hayatının karmaşıklığını anlamayı mümkün kılmaktadır. Defterin ait olduğu dönemde, Trabzon'da gayrimüslim nüfusun Müslüman nüfustan daha az olduğu görülse de kayıtlarda her iki topluluğun birçok hukuki ve ticari ilişki içinde olduğu göze çarpmaktadır. Ayrıca gayrimüslimlerin aile hukuku başta olmak üzere pek çok özel hukuk uyuşmazlığını da kadı huzuruna taşıdıkları anlaşılmaktadır. Mevcut uyuşmazlıklara rağmen iki topluluğun barış içinde yaşadığı; hatta gayrimüslimlerin, kendi aralarında çözebilecekleri davaları dahi şer'iyeye mahkemesine taşıdığı görülmektedir. Bu durum, hukuk önünde herkesin eşit olduğu ve gayrimüslim tebaanın da bu sisteme güven duyduğunu göstermektedir.

Defterdeki kayıtlar incelendiğinde, uyuşmazlıkların ve adli suçların sayısının oldukça az olduğu, suç oranının ise düşük seviyede seyrettiği tespit edilmiştir. İdare hukukuyla ilgili kayıtlar genellikle tayin, gemi yapımı, iskele ve kale düzenlemeleri ile merkezden gelen belgelerin sicile kaydedilmesine ilişkindir. Bunun yanı sıra sicilde, kadının çarşı ve pazarlardaki mal ve fiyat denetimi, vergi tahsilâtının kurallara uygunluğunun kontrolü ile vakıfların bakım ve tamir işlerinin yürütülmesi gibi görevleri de ifa ettiğine dair bilgilere rastlanmıştır.

Sicilde birçok davanın sulh ile sonuçlandığı ve arabuluculuk yönteminin yaygın şekilde kullanıldığı görülmektedir. Dava süreçlerinde en çok başvurulanan yöntemler

“şahitlik” ve “ıkrar” olurken gerektiğinde keşif yapıldığı ve bilirkişilerden yararlanıldığı anlaşılmaktadır. Yazılı belgelerin de sıkça mahkemeye sunulduğu ve bu belgelere dayanarak hüküm verildiği kayıt altına alınmıştır.

Vasi davaları dâhil olmak üzere pek çok davanın vekil aracılığıyla yürütüldüğü; bununla birlikte, yasal bir engel olmamasına rağmen davalarını genellikle kadınların vekil vasıtasıyla takip ettiği dikkat çekmektedir. Satış ve borç davalarında ise tarafların durumunu resmi makamlara tasdik ettirme amacıyla mahkemeye başvurduğu görülmektedir.

Aile hukuku alanında nikâh, nafaka, miras ve boşanma gibi konular öne çıkmakta; taraflar genellikle nişan için verilen hediyeler, nafaka ve mehir talebi gibi maddi konularla ilgili uyuşmazlıklarla mahkemeye gelmektedir. Defterin geniş bir kısmını kapsayan miras davalarında ise malın intikali, intikal sırasında yaşanan anlaşmazlıklar, terekenin sahiplerinin tespiti ve tasdiki ele alınmıştır. Kişiler hukukuyla ilgili kayıtlar arasında ise kölelik, vasi tayini ve atamalar ile alakalı kayıtlardır. Vakıflarla ilgili belgeler, çoğunlukla vakıf mallarının kiraya verilmesi, vakıf kuruluşu veya vakıf mallarının tamirine ilişkindir. Kölelik konusu nispeten az olsa da kayıtların çoğu köle azadı ve azat edilen köleye vasiyet yoluyla mal bırakılması hakkındaki davalardan oluşurken vasi tayinleri çoğunlukla vefat edenlerin geride kalan yetimlerine atanan vasiler ile alakalıdır.

Sonuç itibarıyla tüm bu veriler, Trabzon’un 17. yüzyıl Osmanlı taşra yapısını anlamada kayda değer bir pencere açmaktadır. Trabzon’un gerek merkez gerek taşra bölgelerinde yaşayan Müslim ve gayrimüslim toplulukların gündelik hayat pratiklerini, aile yapısını ve hukuki işlemlerini ayrıntılarıyla ortaya koyan mahkeme yansıyan davalar, hem İslâm hukuku ile örülü Osmanlı adalet sisteminin işleyişini hem de bölgedeki toplumsal, ekonomik ve kültürel hayatın çeşitliliğini ortaya koymaktadır. Elde edilen verilerin nicelik ve nitelik zenginliği, bu dönemin sosyal tarihini, aile hukukunu, mülkiyet ilişkilerini ve idari düzenlemelerini daha ayrıntılı incelemek isteyen araştırmacılara çok değerli bir arşiv malzemesi sunmaktadır.

KAYNAKLAR

- ACAR, İ. (2010), "Talak", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.39, s.496-500.
- AÇIK T. (2015), Beşe Unvanı Hakkında, *Tarih Dergisi*, S. 62, İstanbul, s. 37-64.
- AFYONCU E., Ahışalı R. (2022), "Kâtip", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.25, s.53-55
- AHISHALI, R. (2020), "Muhzır", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.31, s.85-86
- AKGÜNDÜZ, A. (2000), "Hüccet", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.22, s.72-73
- AKGÜNDÜZ, A. (2009), "İslam Hukukunun Osmanlı Devleti'nde Tatbiki: Şer'iyye Mahkemeleri ve Şer'iyye Sicilleri", S.14, s.43-44.
- AKGÜNDÜZ, A. (1988), "Şer'iyye Sicilleri Mahiyeti, Toplu Kataloğu ve Seçme Hükümler", c.1. T.D.A.V.Yay. İstanbul, s.76.
- AKGÜNDÜZ, A. (2002), "Kadılar", *Türkler, Yeni Türkiye Yayınları*, c.10, Ankara, s.95.
- AKGÜN, N. (2000). TRABZON GÜMRÜĞÜNDE İKTİSADİ FAALİYETLER (1750-1800) I. OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, S.11/11, s.9-10
- AKYOL, S. (2021), "Şer'iyye Sicilleri'nin Arşiv Belgeleri Arasında Osmanlı Sosyo-Ekonomi Tarihi Açısından Önemi", *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, S.6, s. 1128-1129.
- AKKAYA, M. (2018), "Osmanlıda 16. ve 17. Yüzyıllar Arasında Nafaka Uygulamaları ile Satın ALMA Gücü Arasındaki İlişki", *History Studies Dergisi*, c.10, s.298.
- AKTAN, H. (2020), "Miras", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.30, s.143-145.
- AKMAN, M. (2004), "Osmanlı Devleti'nde Ceza Yargılaması", *Eren Yayınları*, İstanbul, s.49
- ALKAN, M. (2024), "Osmanlı Ekonomik Düzeninde Vakıflar", *Akademik Bakış*, c.18/35, s.6.
- ASLAN, N. (2018), "İslam Yargılama Hukukunda "Şühûdü'l-Hâl" Jüri- Osmanlı Devri Uygulaması", *Karahan kitabevi*, Adana, s.395
- ATALAR, M. (1980), "Şer'iy Mahkemelerine Dair Kısa Bir Tarihçe", *İslam İlimleri Enstitüsü Dergisi*, S.4, s.311
- ATAR, F. (2003), "Mahkeme", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.27, s.338-341.
- ATAR, F. (2001), "Kadı", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.24, s.66-69
- ATAR, F. (2007) "Evlilik (Nikâh)", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, s.112-117.
- AYDIN, M. A., Hamdilullah M. (2002), "Köle", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.26, s.246-248.
- AYDIN, M. A. (1992), "Borç", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.6, s.285-291.
- AYDIN, M. A. (2003), "Mehir", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.28, s.389-391.
- AYDIN, M. A. (1989), "Aile", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.2, İstanbul, s.196
- AYDIN, M. A. (1996), "Türk Hukuk Tarihi", *Beta Basım Yayınları*, İstanbul, s. 73-78.
- AYGÜN, N. (2008), "XIX. Yüzyılın Ortalarında Trabzon'da Sosyal ve İktisadi Yapı", *Karadeniz Araştırmaları*, S.5/17, s.75.
- BARDAKOĞLU, A. (2013), "Vesâyet", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.43, İstanbul, s. 66-70.
- BARDAKOĞLU, A. (2000), "İcare", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.21, s.379-388.
- BAYKARA, T. (2001), "Kasaba", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.24, s.525-526.
- BAYKARA, T. (2022), "Kaza", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.25, s.119-120.

- BOZATAY Ş.A.-Demir, K.A. (2013), “Osmanlı Adli ve İdari Sisteminde Kadılık: Kurumsal Bir Değerlendirme”, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, c. 6/10, s.74.
- CIKAY, N. (2021), “Osmanlı’da Cerime Uygulaması ve İstismarı”, *MECMUA Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, S.12, s.272-288.
- ÇELİK, Ş. (2002), “15-17. Yüzyıllar Arasında Trabzon Kalesi”, *Trabzon ve Çevresi Uluslararası Tarih-Dil-Edebiyat Sempozyumu*, c.1, s.140
- DEMİRBAŞ, F. (2016), “Sözleşmeden doğan önalım Hakkı”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S.65/2, s.251
- Demirci,S.(2012). XVII. Yüzyılda Trabzon Eyaletinin İdari Taksimatı ve Vergilendirilebilir Nüfus: Giresun, Keşap, Kürtün ve Yavabolu Nam-ı Değer (GÖRELE) Kazaları Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.15, s.15
- DEVELİOĞLU, F. (2010). “Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lûgat”, 26. Baskı, *Aydın Kitabevi*, Ankara, s.1326
- DİNLER, V. (2022), “Osmanlı Devleti’nin Klasik Dönem İdari Yapısı ve İşleyişi”, *Telakki Sosyal Bilimler Dergisi*, c.1/1, s.15-16.
- DOĞAN, K. C. (2019). “Osmanlı Devleti Klasik Çağında Kadılık Kurumu ve Fonksiyonları”. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, S.6/4, s.37
- EKİNCİ, E.B. (2005), “Osmanlı Devletinde Mahkemeler ve Kadılık Müessesesi Literatürü”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, S.5, s.419.
- EKİNCİ, E.B. (2012), “Osmanlı Hukuku Adalet ve Mülk”, *Arı Sanat Yayınevi*, İstanbul, s. 377
- ERTEM, A. (2011), “Osmanlıdan Günümüze Vakıflar”, *Vakıflar Dergisi*, S.36, s.25-65.
- ERKAL, M. (1992),” Beytülmal”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.6, s.90-94
- EŞ-ŞAZELİ, H. A. (1993), "Cinayet", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.8, s.14-15.
- FALLMAYER, J. P. (2011), “Trabzon İmparatorluğu’nun Tarihi”, *T.T.K. Yayınları*, s.4-40
- FAROQHİ, S. (1994), "Osmanlıda Kentler ve Kentliler", *Tarih Vakfı Yurt Yayınları*, s.149
- FODOR, P. (2011), “Telhis”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.40, s.402-404.
- GEDİKLİ, F. (2005), “Osmanlı Hukuk Tarihi Kaynağı Olarak Şer’iyye Sicilleri”. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, c. 5, s.189
- GENÇ, A. (2022) “Bizans İmparatorluğu Döneminde Trabzon ve Çevresinin İdari Yapısı (VI-XI. Yüzyıl)”, *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.20/1, s.16-30.
- GÖKBİLGİN, M. T. (1952), “XV-XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa Livâsı “Üçler Basımevi, İstanbul, s. 8.
- GÜMRÜKÇÜOĞLU, S. O. (2013),” İslam Aile Hukukunda Kadının Mehir Hakkında Toplum Bakış Açısı Üzerinden Bir Değerlendirme”, *Gazi Üniv. Hukuk Fakültesi Dergisi*. c.17, S.4, s.227.
- GÜMÜŞÇÜ, O., Küçükaşçı, M. S. (2019), "Köy", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c. EK-2, s.85-87.
- HEALT W. L.- EMECEN F. (2012), “Trabzon”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, S.41, s.296-301.
- İNALCIK, H. (1997) “Mahkeme”, *MEB İslam Ansiklopedisi*, *Milli Eğitim Basımevi*, c. 7, s.149

- İNALCIK, H. (1995), "Kaza", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.11, s.548-550.
- İNAN, K. (2003). "Trabzon'un Osmanlılar Tarafından Fethi". *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.14/1, s.71-79.
- İNAN, K. (1998), "Trabzon'da İhtida Olayları (1648-1656)", *Trabzon Tarihi Sempozyumu*, Trabzon, s.245-252
- İNAN, K. (1999) "1831 Nolu Şeriye Siciline Göre 17. Yüzyıl ortalarında Trabzon'da Mülk Satışları", *Türk Dünyası Araştırmaları*, s.120, s. 103.
- İPŞİRLİ, M. (2002), "Beylerbeyi", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.6, s.69-74.
- İSLAMOĞLU, A. (2019), "Osmanlı Devleti'nde Kadılık Kurumunun Tarihsel Gelişim Süreci". *Adalet Dergisi*, c. 62/63, s.71.
- KAZDAL, M. (2022). "XVIII. Yüzyılın İlk Yarısında Yurtluk-Ocaklık Sistemi: Çıldır Beylerbeyiliği Örneği". *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.22, s.309
- KAZICI, Z. (2003), "Osmanlı Devleti'nde Din ve Hukuk", *İstem*, S.1/1, s.65-66.
- KILIÇ, S.-Demirel S.-Akgül,H. Ç. (2021) "Kadim Trabzon Üzerine Yeni Arkeolojik KISA, Y. (2020), "M. 1679-1683 (H.1089-1092) Tarihli Harput Şer'iyye Sicilinin Tanıtımı ve Fihristi", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, S.30/1, s.505.
- KILINÇ, A. ve Kayar, B. (2019), "Osmanlı Yargılama Hukukunda Şühûd'ül-Hâl'in fonksiyonunu yeniden Değerlendirme Gerekliği", *Adalet Dergisi*, S.1/2 s.45
- KONAN, B. (2015), "Gayrimüslim Osmanlı vatandaşlarının Hukuki Durumuna ilişkin Bir değerlendirme", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 64 sy. 1, s. 175-176.
- KOŞUM, A. (2004), "Osmanlı Örfi Hukukunun İslam Hukukundaki Temelleri", *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.17, s.159.
- KÖPRÜLÜ, F.O. (1993), "Çavuş", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.8, s.236-238
- KÖSE, B. A. (2017), "Orta çağda Trabzon Limanının Tarihsel Coğrafyasının Siyasal ve Ekonomik Sonuçları", *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, S.22, s.9-36.
- KÜTÜKOĞLU, M.S. (1995), "Ferman", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.12, s.400-406
- KÜTÜKOĞLU, M.S. (1992), "Berat", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.5, s.472-473.
- KÜTÜKOĞLU, M.S. (1992), "Buyruldu", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.6, s.478-480.
- KÜTÜKOĞLU, M.S. (2012), "Tezkire", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.41, s.73-74.
- OĞUZ M.-AKGÜNDÜZ, A. (1998), "Hüccet", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.18, s.446-450.
- OĞUZOĞLU, Y. (1994), "Dizdar", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.9, s.480-481.
- ORTAYLI, İ. (1974), "Osmanlı Kadısı: Tarihi Temeli ve Yargı Görevi", c.30/1, s.119
- ORTAYLI, İ. (1959), "Osmanlı Kadısının Taşra Yönetimindeki Rolü Üzerine", Ankara, s.100-101
- ÖZCAN, A. (2009), "Serhad Kulu", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.6, s.560-561.
- ÖZTÜRK, S. (2001), "Kassam", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.24, s.579-582
- ÖZTÜRK, N. (2006), "Mütevelli", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.32, s.217-220.
- PAMUK, B. (2013). "Erzurum Gümrüğü'nün Teşekkülü ve Tekamülü (XVI -XVII. Yüzyıllar)". *BELLETEN*, S.77/279, s.526
- PARMAKSIZOĞLU, İ. (1971), "Trabzon'un Fethi: 21 Muharrem 866- 26 Ekim 1461", *Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi*, c.10, S.112-113, s. 336
- POLAT, S. (2012), "Mühimme Defterlerine Yansımış Suçlar Çerçevesinde XVII. Yüzyılda Kütahya ve Çevresinde Yöneten-Yönetilen İlişkisi", *Bilgi*, S.62, s.251
- POLAT, S. (2018). "Osmanlı Devleti'nde Nüzul Vergisinin Teşkili ve Gelişimi: XVI-XVII. Yüzyıllarda Osmanlı Ekonomisini Nüzul Vergisi Üzerinden Değerlendirmek", *BELLETEN*, S.82/295, s.830

- SAHİLLİOĞLU, H. (1995), "Emin", TDV İslâm Ansiklopedisi, c.11, s.111-112.
- SAHİLLİOĞLU, H.(1991), "ARÛS RESMÎ" , *TDV İslâm Ansiklopedisi* c.3, s.422-423
- SAYDAM, A. (1999), "Osmanlı Medeniyet Tarihi", *Derya Kitabevi*, Trabzon, s.296. *T.T.K.Yayınları*. Ankara, s. 113.
- SEVİNÇLİ, Ç. (2023), "Osmanlı Aile Hukuku'nda Şer'i ve Örfî Hukukun Gelişim Süreci Üzerine Genel Bir Değerlendirme ", *Uluslararası Akademik Birikim Dergisi*, c.6/5, s.975-976.
- ŞAHİN, İ. (2006), "Nahiye", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.32, s.306-308.
- ŞAHİN, İ. (2009), "Sancak", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.36, s.97-99.
- Gözlemler: "Hadrian Limanı", *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, S. 30, s.388.
- ŞAHİN, T. E. (2020), "İpek Yolu: Tarihsel Geçmişi, Kültürü ve Türk Dünyası İçin Önemi", *TAD*, S.39/67, s.75.
- ŞEYHÜLİSLAM EBUSUUD EFENDİ (2013), "Maruzat", Klasik Yayınları, İstanbul, s. 75
- TABAKOĞLU, A., (2007), "Resim", TDV İslâm Ansiklopedisi, c.34, s.582-584.
- TEBER, Ö. F. (2000), "Osmanlı Devleti Adli Yapısından Bir Kesit: Şer'îye Siciller", *Erdem*, c.12-35, s.547.-548.
- Sahillioğlu, H. (1989), "Dirhem", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.2, s. 224-227.
- TOSUN, M.- TÛTÛNCÛ, B. (2024), "Trabzon Gümrük Mukataasında Kadıların Fonksiyonları: Teftiş, Takip ve Tasdik (1600-1650)", *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S.10/22, s.371
- UĞUR, Y. (2010) "Şer'îye Sicilleri", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.39, s.8-11.
- UZUNÇARŞILI. İ.H. (1022), "Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilatı", *Türk Tarih Kurumu Yayınları*, Ankara, s.113-118.
- ULUÇAY, H.-ALP, Ş. (2020), "Osmanlı Kent Yönetiminde Kadı". *Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.6/2, s. 336-337.
- YAMAN, A. (2011)," İslam Aile Hukuku", İstanbul, *MÜİF Vakfı Yayınları*, s. 31.
- YAVUZ, M. (2024). "Trabzon İç Kale'de (Yukarı Hisar) Kanuni Sultan Süleyman Devri'nde Yapılan Sur Duvarı Onarımları Hakkında Bazı Tespitler". *Sanat Tarihi Dergisi*, S.33/1, s.141
- YILDIZ, E. (2023), "Şer'îye Sicillerinin Serlevhaları", *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, S.12/3, s.1968.-1969.
- YURTSEVEN, Y. (2012) " I. Türk Hukuk Tarihi Kongresi Bildirileri ", İstanbul, c.I, s.156
- YÜRÜK, H. (2020), "Osmanlı Devleti'nde Adalet Sistemi ve Teşkilatı İçinde Bir Örnek Şahsiyet Adliye Naziri Abdurrahman Nureddin Paşa", *Adalet Dergisi*, c.65, s.638.

EKLER

EK-1

1. 1835/21 Numaralı Trabzon Şer'iyye Sicilinin Transkripsiyonundan

Örnekler

Nikah ile ilgili: 2-b/1

علي بن يحيى
الزواج الحاج محمد بن عبد الله وكيله كنان آغا ابن عبد المنان الزوجة البنت ياسمين بنت عبد الله
وكيله احمد جلي بن سيف الله شهاده محمد طه بن بلوك ومصطفى طه كاتب بشلويان المهر الموهل
خمسة و الف درهم فضي راجع في الوقت محرقه التاريخ الرابع المنور
محمد آغا محمود آغا علي آغا محمد آغا
محمود آغا نايب آغا علي آغا محمد آغا
محمود آغا نايب آغا علي آغا محمد آغا
محمود آغا نايب آغا علي آغا محمد آغا

Ez-zevcü el-Hâc Mehmed bin Abdullah vekilihi Kenan Ağa ibn-i Abdulmennan ez-zevcetü's- seyyib Yasemin bint-i Abdullah vekilihimâ Ahmed Çelebi İbn Seyfullah bi-şahâdeti Mehmed Çelebi ser-bölük ve Mustafa Çelebi kâtib-i Beşlüyân el-mihrü'l-mü'eccel hamse mi'e tin ve elf dirhem fiddi râyic fi'l-vakt tahriren fi't-târihi'l-mezbûr.

Şuhûdü'l-hâl

Mehmed Ağa el-mütevellî, Mahmud ağa Naibzâde, Ali Ağa ibn-i Yahya Beşezâde, İbrahim Ağa dizdâr, Ali Çelebi ibn-i Mehmed Çelebi, Sadi Bey ve gayrihim

Şühûdü'l-hâl

140

Mahmiyye-i Trabzon sükkânından Mehmed Ali Çavuş İbn Miri nâm kimesne meclis-i şer'-i hatir-i lâzimü't-tevkirde Mehmed Ağa ibn-i Abdülmennan nâm kimesne muvâcehesinde takrir-i da'vâ edip mezbûr Mehmed Ağa Gorgorina nâm karyede vâki' lede'l-ahâli ve'l-cirân ma'lûmetü'l-hudûd olup sâhibü'l-arzdan tapulayıp aldığım Astorlar Tarlası demekle ma'rûf olan yerim üzerine koyunların yatırıp benim iznim yokğiken fuzûlen bir mikdâr yerine kendir zira'ât edip ta'addi eyledi vâki'-i hâl su'âl olunup lâzımı icrâ olunmak matlûbumdur dedikde gıbbe's-su'âl mezbûr Mehmed Ağa cevâbında fi'l-hakika zikrolunan yer üzerinde koyunları yatırıp ba'de bir miktar kendir ektirip lakin merkûm Mehmed Ali Çavuş'un tapulanmış yeri idüğü ma'lûmum değildir deyücek mezkûr Mehmed Ali Çavuş takrir-i meşrûhuna mutâbık karye-i merkûme ağası Ali Ağa'dan ma'rifet-i tezkire ibrâz edip fi'l-hakika zikri sebk eden Astorlar tarlası mezbûrun tapulanmış yeri idüğü mütehakkık olmağın mucebiyle hükm olunup mâ hüve'l-vâki' bi't-taleb ketb olundu fi târihi'l-mezbûr li-seneti'l-mezbûre

Şuhûdü'l-hâl

El-Hâc Mehmed Ağa Yahya Beşezâde ,El-Hâc Ali Efendi,Hasan Bey Tufanzâde,Derviş İbrahim ,Osman Beşe şalgami

144

tarafından vakf-ı âti'l-beyânı iddi'âya ber-nehc-i şer'i vekâleti sâbite olan fahrü'l-akrân Abdurrahman Ağa ibn-i Bostan Çavuş nâm kimesne mahfel-i kazâda hasm-ı şer'-i câhid muvâcehesinde müşârun ileyh Abdurrahman Ağa bin yirmi yedi Ramazanü'l-mübareki evâsıtı târihiyle müverreh ve târih-i mezbûrda Trabzon kadısı olan Mevlana Osman Efendi bin Yusuf imzâsıyla mûmzâ ve mahtûm vakfiye-i ma'mûlun-bihâ ibrâz edip feth ü kırâ'at olundukta mazmun-ı meşhûnunda sâhibetü'l-hayrât ve'l-hesanât fahrü'l-muhsinât Aişe Hatun ibn-iet el-merhûm Ali Bey tarafından husûs-ı âti'l-beyâna vekil-i şer'isi olan Ebubekir Çelebi bin İshak mesclis-i şer'-i şerifde takrir-i kelâm edip müvekkilem mûmâ ileyhâ Aişe Hatun mahrûse-i Trabzon esvâkından Abacılar Çarşısı demekle ma'rûf sûkda hudûdu kemâl-i şöhetlerine binâ'en ta'yin ve ve tebeyyünden müstağni olan dört bâb iki dükkân yerini tahtında olan bir bâb mahzeni ve bundan mâ'adâ yine mahrûse-i mezbûrede vâki' Zağanos Kapısı demekle ma'ruf iki kapı dâhilinde vâki' bir bâb bakkâl dükkânı ve bir kebir kazğanı ve bir batman saman ve bir sofralık sahanları ve bir cibinliği vakfiye akârı tecviz eden İmâm-ı Azam ve hümâm-ı efham Hazret-i Ebu Hanife Numan bin Sabit el-Kûfi âmilehu'llâhu bi-lütfihi el-vâfi re'yince kâffe-i tasarrufât-ı şer'iyye ve âmme-i teberrü'ât-ı mer'iyyesinin cevâz ve nifâzı zamânında vakf-ı sahih-i şer'i ve habs-i sarih-i mer'i ile ve te'yid ve habs ve tahliye ettikten sonra zikr olunan dört bâb [?] dükkânlarını ve bir bâb mahzeni ve bir bâb bakkâl dükkânını yed-i mütevelliyile icâre-i şer'iyye ile isticâr olunup hâsıl olan icâretten pençşenbih ve düşenbih ve sair mübârek gecelerde ruhu için ta'âm-ı tabh edip it'âm eyleyeler ve zikr olunan dükkân ve mahzen ta'mire muhtâc oldukça icâresinden mütevellisi ta'mir ve termim eyleye ve evkâf-ı mezbûreye evlâdından işbu hâfizü'l-kitâb () mâ-dâme hayyen mütevellî olup ve ba'dehu evlâdı ve evlâd-ı evlâdı ilâ inkırâzihâ mütevellî olalar ve yine vâkife-i mezbûre Aişe Hatun mahrûse-i mezbûreden Orta Hisar'da Amasyalı mahallesinde vâki' İsmail Ağa ile muttasıl hudûdu ma'lûme mutasarrıfe olduğu fevkâni ve tahtâni mülk menziline ba'dehümâ utekâsına ve evlâd-ı utekâsına batnen ba'de'l-batn vakf ve habs edip şart eylediği mâdemki hayûtta olalar sâkin olup ba'de vefâtihim evlâdları ve evlâd-ı evlâdı neslen ba'de nesl ve fer'an ve ba'de asl sakin olalar ba'de inkırâzihim re'y-i hâkim ile mahalle-i mezbûrede her kim imâm olursa ol sâkin olup vâkife-i müşârun ileyhâ ruhu için her gün onar Fâtîha-i şerife tilâvet eyleye deyu tasrih edip şart-ı vâkıfa üzere vakf-ı mezbûru vâkıfa-i merkûmenin sadri oğlu Murtaza Bey bin Ali Efendi hâl-i huyûtunda mutasarrıf olup vefâtından sonra oğlu Derviş Mehmed

mutasarrıf olup mezbûr Derviş Mehmed dahi vefât etmekle hakk-ı tevliyet ve vâkıfa-
i mezbûrenin sadriye kızı merkûme Fatıma Hatun'a intikâl eylemiştir dedikte yine Orta
Hisar sâkinlerinden fahrü'l-emsâl el-Hâc Mustafa Ağa bin Yahya Beşe ve Yusuf Ağa
bin Abdülmenan ve Dilaver Ağa bin Abdullah nâm kimesneler li-ecli'ş-şehâde hâzırân
bi'l-meclis olup istişhâd olundukta fi'l-hakika mezbûre Fatıma Hatun vâkıfe-i
mersûme Aişe Hatun'un sadriye kızıdır biz bu husûsa şâhidleriz şehâdet dahi ederiz
deyu her biri edâ-yı şehâdet-i şer'ıyye eylediklerinde şehâdetleri ba'de't-ta'dil ve't-
tezkiye hayyiz-i kabûlde vâkı'a olduktan sonra merkûme Fatıma Hatun vâlidesi
mezbûre Aişe Hatun'un zikrolunan vakfını evlâdiyet üzere mutasarrıfe olmak üzere
mâ hüve'l-vâkı' bi't-taleb ketb olundu fi evâsıt-ı şehr-i Şevvâli'l-mükerrem li-sene
hamse ve sittin ve elf

Şuhûdü'l-hâl

El-Hâc Mustafa Ağa bin Yahya Beşe ,Yusuf Ağa bin Abdullah,Üstâd Ahmed bin
Hayreddin,Dilaver bin Abdullah ,Osman Beşe bin Kurd

Vasi Tayini ile İlgili: 30-a/5

علم صاحب دار
در بنابر
مصلحت الامر
محمد راد
سید
ابراهيم
حاج قلی
اولدیر که اورده حصار ده ساله در ممرت عبد نام خان در نغز سر محمد نام کشته و در بنو مرم خان
نجمت کفر اچو و می بخار اند و کینه الحاکم جیب بر عیبت و مصلاب سر طوطی خان شهادت اید ج
فیه سجل اولدیرت و او اسطشدر بیع اولدیرت و شتر و اکی
حسابی
عنا لله و الله
کشفان
و غیر
ارلان
کمال

Oldur ki Orta Hisar'da sâkine Meryem bint-i Abdullah nâm hatun Murtaa Beşe bin
Mehmed nam kimesneyi mezbure Meryem Hatun teşhiz tekfin için vasi-i muhtâr
eylediğine el-Hâc Receb bin Abdullah ve Muslı Beşe bin Turhan şehâdet edip kayd-ı
sicil olundu fi evâsıt-ı şehr-i Rebûlahir li-senetü sitte ve sittin ve elf

Şuhûdü'l-hâl

Hüseyin Beşe bin Musa,Osman Beşe, er-râcil,Kenan bin Abdullah ve gayrihim

147

ketb olunup yedine vaz' olunduğu lede'l-hâce müzekkir-i ma-cerâ ola tahriren fî'l-
yevmi'l-âşir min Muharremü'l-harâm li-sene sitte ve sittin ve elf.

Şuhûdü'l-hâl

El-Hâc Mehmed Ağa bin Yahya Beş,El-Hâc Mustafa Ağa birâder-i o,El-Hâc Kurd
Bey,İbrahim Ağa dizdar,Receb Beşe odabaşı,Mehmed Ali bin Bostan Çavuş

اولد که سابقا طریقی بیکله کیسه اولاد صاحبه و لا اقباله مو باثا لیدر تکا مایا حفری
 طریقی حفری ای آلبیاد ایچین و کید اولان عمر اقدس نام کجه حفری
 اشی حصارده ساکن اولوب قریل اوکوز دیکله معروف مصطفی نام شفی حفری اوزر
 باو کاله تقریر دعوی ایوبی باثا اشار الیه حفری کوشا طر لری مشید نام کجه
 اشبو ماه دینغ اخر که بکری النبی کون جها نسیه کون بعد العصر اشی حصارده اوج
 بریزه بر یوک بجا ایله ادر سوج ایوبی قبل تر عدو خکمه نائی مولانا السعدی
 ارسار اولدق قری باثا اشار الیه کیر الیه واروب و خروج فرموده سئ الیه کون
 بی وقت مرقوم قریل اوکوز خروج ایوبی دم دینم الدن طلب اولد یوس موم
 قریل اوکوز حصوص فرموده سئ الیه اولدق قریل بالکلیه انکار ایوبی و کید نور عمر ادر
 دینسیه طلب اولدق قریل عدو رجالدن شا طریقی و ادر یوس حصوص فرموده
 محروم شهادت اید کیر صکر و نه اشی حصارده ساکنه فاطمه بنت یوسف
 نام خروج دض مرقوم قریل اوکوز حفری بی خروج ایوبی دعوی ایوبی شاهن
 مدل شری و یوس و حال حافظ طریقی اولدق اتوان نصوص جاکر اولدق ایوبی
 اولان رجیسه لرحن و محدثه کرمصطفی و ادر شری محمد نام بولاشلر موم
 قریل اوکوز مصطفی حفری شهادت ایوبی فی الحقیقه وقت مرقوم فرموده حفری
 و مرقوم فاطمه خروج ایوبی فوارده ایکن نام مرقوم بر السن حفری
 برسیاه صابله یوک وارصق ایله بر قالی نسو اوزر سیه مجموع ایوبی
 اوله مللن ایشو خاصه بالجل اولان حفری سیاه صابله یوک وارصق ایله
 بی و بر یوس اشد در نور اس محمد بن و ادر شری ایملک صدق
 ایکن اخذ ایله دیو بالی اجه شهادت شرع اید کیر صکر اعیان و لا
 اشار الیه نصوص جاکر و الحاج حفری و ادر ابر حفری و صالشی اغا
 محرم و حفری لرحن و ادر و بستان حفری و ادر اعیان و لا بن حفری
 دینغ کیر شفی موم قریل اوکوز حفری علی طریقی الشهادت خبر و بری فی الحقیقه

شفعه مزبور قریل لوکوز مصطفی و جہار صند از الہی لایہ خدش بونک اشالی
 فساد کن نہایت اولیوب ہمہ سابقہ سند نہایت یوقدر شفعہ مزبورہ حکم
 معاونت ایدر یوز جہاد معاتب اولمہ سنہ ان شاء اللہ کما شفعہ بوجہ
 مدیکلرنہ ماوقع بالطلب کتب اولمہ در یوم السابغ والعشرین مشہد ربیع الآخر
 رستم و شبر والی حسن اعلیٰ اورد حسن اعلیٰ اورد حسن اعلیٰ اورد
 حسن اعلیٰ اورد حسن اعلیٰ اورد حسن اعلیٰ اورد حسن اعلیٰ اورد
 حسن اعلیٰ اورد حسن اعلیٰ اورد حسن اعلیٰ اورد حسن اعلیٰ اورد

Oldur ki sâbikan Trabzon beylerbeyisi olan sâhibü'd-devle ve'l-ikbâl Musa Paşa
 yesserellahu te'âlâ mâ-yeşâ' hazretleri tarafından husus-ı âti'l-beyân için vekil olan
 Ömer Efendi ibn-i () nam kimesne meclis-i şer' de Aşağı Hisar'da sakın olub Kızıl
 Öküz demekle ma'rûf Mustafa nam şaki mahzarında üzerine bi'l-vekâle takrir-i da'vâ
 edib paşa-yı müşârunileyh hazretlerinin şâtırlarından Çemşid () nam kimesneyi işbu
 Rebiülâhîr'in yigirmi altıncı günü çeharşenbih günü ba'de'l-asr yine Aşağı Hisar'da
 odayerinde bir büyük bıçak ile urub mecrûh edib kıbel-i şer'den mahkeme nâ'ibi
 mevlânâ Esad Efendi irsâl olundukda paşa-yı müşârunileyhin sarayına varub mecruh-
 ı mezbûr Cemşid'i sual eyledikde beni vakt-i merkumda Kızıl Öküz mecruh eyledi
 dem diyetim andan taleb oluna deyib mezbur Kızıl Öküz'e husus-ı mezbur sual
 olundukda bi'l-küllîye inkâr edib vekil-i mezbûr Ömer Efendi'den beyyine taleb
 olundukda udûl-i ricâlden Şatır Muslı ve Ahmed bin Yusuf husus-ı mezbura minvâl-i
 muharrer üzere şehâdet eyledikten sonra ve yine Aşağı Hisar'da sakine Fatıma bint-i
 Yusuf nam mecruhe dahi merkum Kızıl Öküz mahzarında beni mecruhe eyledi deyu
 da'vâ edib şahide mehil-i şer'i verilip ve hala muhâfız-ı Trabzon olan fahrü'l-akrân
 Nasuh Çavuş'un odabaşısı olan Receb Beşe ibn-i Hasan ve Mehmed Beşe ibn-i
 Mustafa ve Ahmed Beşe ibn-i Mahmud nam yoldaşlar mezbûr Kızıl Öküz Mustafa
 mahzarında şehadet edib fi'l-hakika vakt-i merkumda mezbur Cemşid'i ve merkume
 Fatıma'yı mecrûhe edib firâr eder iken () nâm mevzi'de bir elinde hançer ve bir elinde
 bir siyah saplı büyük varsak ile birkaç nisvân üzerine hücum edib ol mahalde işbu
 hâzırân bi'l-meclis olan hançer ve siyah saplı büyük varsak ile biz ve bizim
 yoldaşlarımız mezbûrân Mehmed Beşe ve Ahmed Beşe'yi katl eylemek sadedinde

iken ahz eyledik deyu bi'l-muvâcehe şehâdet-i şer'iyye eyledikden sonra a'yân-ı vilâyetten müşârunileyh Nasuh Çavuş ve el-Hâc Hasan bin Kasım ve Mehmed Ağa bin Hüseyin ve Satılmış Ağa bin Ömer ve Mahmud Çelebi ibn-i el-Hâc İshak ve Bostan Çelebi bin Osman ve sair a'yân-ı vilâyetten cemm-i gafır ce cem'-i kesir şaki-i mezbûr Kızıl Öküz mahzarında her biri alâ tariki'ş-şehâde haber verib fi'l-hakika Şaki-i mezbûr Kızıl Öküz Mustafa vech-i arzdan izâlesi lazımdır bunun emsâli fesâdının nihayeti olmayıb töhmet-i sabıkasına nihâyet yokdur şaki-i mezbûra her kim mu'âvenet ederse rûz-ı cezâda mu'âteb olmasında inşa'allahu te'âlâ şübhe yoktur dediklerinde mâ-vak'a bi't-taleb ketb olundu hurrîre fi'l-yevmi's-sâbi' ve'l-işrin min şehr-i Rebiülahir li-senetü sitte ve sittin ve elf

Şühûdü'l-hâl

Hüseyin Ağa ibn-i Yahya Beşe, Hasan Ağa birader-i o, Ömer Çelebi ibn-i Naibzâde, Ahmed Çelebi bin [?] , Hüseyin Ağa bin Ulubey, Ali Çelebi bin Süleyman

152

Beşe bin Abdullah ve Siyavuş bin Abdülmennan nâm kimesneler li-ecl'i-ş şehâde hâzırân olup fi'l-hakika mezbûr Şahin merkûme Aişe Hatun'un evi üzerine varıp şütûm-ı galiza ile şetm ettiğinden gayri elbette evini ihrâk ederim deyu külli te'addi ve itâle-i eyledi bu husûsa şâhidleriz şehâdet dahi ederiz deyu şehâdet-i şer'iyeye ettiklerinde gıbbe ri'âyet-i şerâ'iti'l-kabûl şâhidân-ı mezbûrânın şehâdetleri makbûle olduktan sonra yine mahmiyye-i mezbûreden Hüsâmzâde demekle ma'rûf el-Hâc Mustafa nâm kimesne dahi merkûm Arap-b Şahin bi-gayr-i vech-i şer'i ağzıma ve avratıma cimâ' lafzi ile şetm edip evini elbette ihrâk ederim deyu itâle eylediğın iddi'â edicek gıbbe'l-inkâr udûl-i ricâlden Musa Beşe ibn-i Cuma ve el-Hâc Mustafa bin el-Hâc İbrahim ve Ali Beşe bin Murad nâm kimesneler li-ecli'ş-şehâde hâzırân olup vech-i meşrûh üzere merkûm el-Hâc Mustafa'yı şetm vehetk-i ırz eylediğine şehâdet-i şer'iyeye ettiklerinden sonra Naibzâde demekle ma'rûf Ahmed Çelebi bin Mustafa Bey nâm kimesnenin dahi abd-i memlûkü Keyvan nâm kimesneyi mezbûr Şahin bıçak ile urup sağ uyluğunu mecrûh edip abd-i mezbûrun mevlâsı merkûm Ahmed Çelebi iddi'â ettikte merkûm Şahin ikrâr ve i'tirâf edip bunun emsâli nice töhmet-i sâbıkası zâhir olup ale'l- husûs sûk-ı sultânide alâ mele'i'n-nâs sell-i seyf edip kimin mecrûh ve kiminin katırın ve merkebin sinirleyip hilâf-ı şer'-i mutahhar nice ehl-i ırz Müslümanları darb ve şetm eylediğın sikâttan cem'-i gafır ve cem'-i kesir kimesneler haber vermeğın a'yân-ı vilâyet mezbûr Şahin'in nefy-i beled olunmasın ilhâh ettikleri ecilden mezbûr Şahin'in sû'-i hâli mütahakkık olmağın ba'de'l-yevm şehir-i Trabzon'dan çıkıp gitmekle tenbih olunup mâ hüve'l-vâki' bi't-taleb ketb olundufi evâ'il-i şehir-i Zilhiccetü'ş-şerife li-sene hamse ve sittin ve elf.

Şuhûdü'l-hâl

Ömer Çelebi bin Süleyman Beşe, El-Hâc Kurd Bey, El-Hâc Hasan bin Kasım Beşe, El-Hâc İbrahim Odabaşı, Mehmed Beşe bin Budak, Kösem İbrahim, Es-Seyyid İbarhim el-imâm, El-Hâc Sefer Odabaşı

154

kimesneler muvâcehelerinde takrir-i da'vâ edib zikr olunan Beşli neferâtının mevâcibleri için Sürmene keferesi cizyesinden senede doksan iki bin akçe ve Rize keferesi cizyesinden kırk bin akçe ber-vech-i Ocaklık tayin olunub yedimizde olan berât-ı şerifde musarrah iken ağamız olan mezbûrân Mehmed Ağa ve Abdurrahman Ağa mevâcibimizi noksan üzere vermek ister vâkı'-ı hâl su'âl olunub yedimizde olan berat-ı şerif ve fetvâ-yı münife mucibince tekmilen alıverilmek matlubumuzdur dediklerinde gibbe's-su'âl eminân-ı mezbûrân cevaba mutasaddi olub zikri sebk eden Sürmene cizyesinin girihtesi olub doksan iki bin akçeden ancak altmış bin akçe tahsil olunub ve Rize cizyesin dahi ber-vech-i maktû' cem' ve tahsili yirmi altı bin akçeye ahara fûruht eyledik makbuzumdan edâ ederiz dediklerinde zikr olunan Beşli taifesinden yedlerinde olan fetvalarına nazar olundukda mazmun-ı dürer-bârında memalik-i İslamiyeden bir kal'anın muhafazasına taraf-ı şehriyariden tayin buyurulan kimesnelere ol beldede iskele eminlerinde vazife-i mu'ayyene ta'yin buyurulmuşken hâlâ emin olanlar iskele malından ve ol beledede emin olanlar merkumlara kefare taifesinin cizyeleri malından ta'yin buyrulduğu vazife-i mu'ayyenelerini merkûmlara tamâmıyla vermemeye kadir olurlar mı deyu su'âl olundukda cevab-ı bâ-savâblarında olmazlar deyu buyrulmağın bi-hasebi'l-fetvâ zikr olunan Beşli taifesinin mevâcibleri berâtları mucibince tekmilen edâ olunmaya hükm-birle mâ-vak'a bi't-taleb ketb olundu fi evâhir-i Cumâdelâhire li-senetü sitte ve sittin ve elf

Şühûdü'l-hâl

Muşlı Efendi,Ahmed Efendi, el-va'iz,El-Hâc Yusuf Efendi, el-vâ'iz,Ömer Bey ibn-i İskenderMehmed Ağa, defterdar,Mustafa Çavuş, Berberzâde,Nasuh Çavuş,Ali Ağa, Tohluzâde,Ömer Çelebi ibn-i Süleyman

Şuhûdü'l-hâl

üzere çavuşluğu umurunda istihdâm edib âharı dahl ü ta'arruz ettirmeyesiz ve ol canibde olan yeniçeri ve Acemioğlanı ve topçu ve cebeciyi merkuma zabt u rabt ve tavaif-i mezbureden mukim ve misafir fevt olanların terekelerin ahz ü kabz ve sûk-ı sultânide fûruht ettirib hâsıl olan nukûdu farz ve mahtûm müfredât defteriyle teslim ve kabz-ı beytü'l-mâl olan yerleri dahi teftiş ve tefahhus ve zuhura gelen mevâddı taleb ve tahsil ve bu canibe irsal ettirmeye sa'y ve tevcih-i yakın eyleyeler ve levend taifesinden burma astar ve yakalı dolama ve yağmurluk giyib kürde ve varsak ve tüfenk taşıyıp askeri nâmında gezib fukaraya ta'addi eden eşkiyaları ma'rifet-i şer'le zabt ve haklarından geldirdesiz ki saire mûcib-i ibret ve sebep-i nasihat vâkı' ola ve lakin hilâf-ı şer'i şerif ve mugâyir-i kanûn-ı münif yerlerde rencide ve remide ettirilmemek babında sa'y ü hamiyet eyleyeler bâki hemişe eyyâm-ı izz ü fazilet dâim bâd tahriren fi'l-yevmi'l-âşir şehir-i Şevvalü'l-mükerrem li-senetü sitte ve sittin ve elf Mine'l-fakir Hüseyin Ağa

Ağa-yı yeniçeriyan-ı dergâh-ı âli hâlâ

162

kabz ve temellük edip bana hisse ta'vin olunan arz-ı hâliye üzerine hâne ta'mir edip kıymeti mütezâid olmağla taksim-i mezbûru nakza kâdir olmadığına yedimde fetvâ-yı şerif vardır deyu ibrâz ve nazar olundukta mazmun-ı dürer-bârında münderic olan Zeyd-i mütevaffânın veresei terekeden olan akârı beynlerinde bi't-terâzi kısmet-i âdile ile iktisâm edip her biri hissesine lazım geleni bir sene mutasarrıf olup nefsi için menzi bina edip ma'mûr ettiklerinden sonra hâlâ verese-i merkûmedan Amr mücerred sair verese hisselerini ta'mir edip kıymetleri mütezâid olmağla hin-i taksimde kendi hissesinde gabn-ı fâhiş olduğunu isbâta kâdir değil iken kısmet-i merkumeyi hâlen nakza ve tekrâr kısmet ettirmeğe kâdir olur mu deyu su'âl olundukta cevâb-ı bâ-savâbında olmaz deyu buyurulmağın bi-hasebi'l-fetvâ mezbûr Ahmed'den vech-i meşrûh üzere hissesinde noksân olup gabn-ı fâhiş olduğuna beyyine taleb olundukta ba'de'l-imhâl ityân-ı beyyineden izhâr-ı acz edip gıbbe'l-istihâlât mezbûr Hasan karındaşı merkûm Ahmed'e hin-i taksimde [?] ketm eylemediğine halfi billahi te'âlâ ettikten sonra mezbûr Ahmed mu'ârazadan men' olunup mâ hüve'l-vâkı' bi't-taleb ketb olundu tahriren fi evâsıt-ı şehri Receb'ül-ferd li-seneti hamse ve sittin ve elf.

Şuhûdü'l-hâl

Şaban Efendi el-kâtib, El-Hâc Ali Efendi, Hasan Ağa Ziganalı, Mustafa Çelebi el-mütevelli, Kenan el-muhzır

Hayvanlar ile İlgili: 27-a/1

ما جود قضاء سن سفر من حسن ناچنه طبعی شرع خطیر لازم التوفیر اشبور انع الکتاب دام دله کراخوم نام ذی
 مو بکند تفریز مور ایروب م نور ادم ذی به کراسید براس فاطری سکر بطمان فوک مجمل ابلک ادره
 و بر د ب زوزرمی تحکمن ذیاده فوک اوده و غنن غیری باون کومسنه یقین بغلبوب باوق غایبی
 بیکله فاطرم هلاک اولمدر و انع حال سوال اولوب لازمی اجر اولمق مظلومدر و بیکله غلب السوا مرقوم
 ادم جوا بنده ذکرا اولم فاطره ذیاده فوک مجمل ایلم و محض هکله اولان بره بغالیم م نور سفره صاع و سلم
 نسیم ایلم بر وجه نقی ایلم و دیو جک م نور سفره ذی ذکری سبق ایدن فاطری مرقوم ادا حد صاع و سلم
 و سلم البوب بدنده هلاک اولم و غنن مفر و معترف اولمقین موقوف بالطلب سنب اولمقین الدار الموقور
 صحن شکر غنمان شکر کشتن ولد صامل زکدر مور دانی

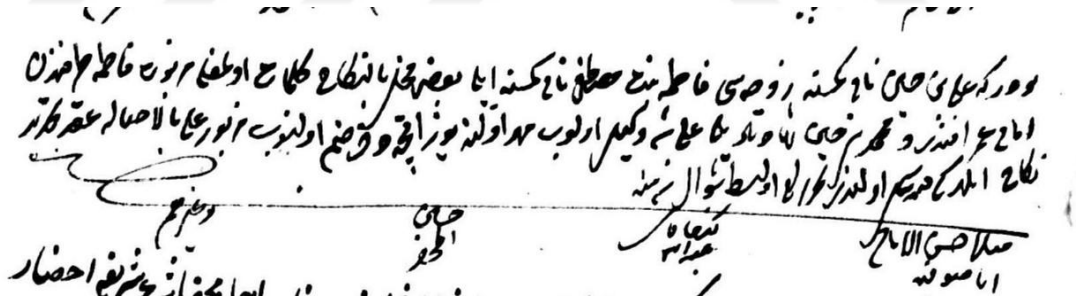
166

Hüseyin nam hatunu meclis-i şer‘-i şerife ihzâr ve bi’l-muvâcehe takrir-i kelim edib mezbure Saliha’nın zinadan cümle hamle eylediği mesmû‘a olmağın vâkı‘-ı hâl mezbureden su’âl olunub makâli tahrir olunmak matlubumdur dedikde gıbbe’s-su’âl merkûme Saliha cevabında işbu hâzır bi’l-meclis olan Murtaza nam kimesnenin karındaşı olub gâ’ib ani’l-meclis Bayram nam kimesneye mezbur Murtaza vekilim olub akd-i nikah edeli üç buçuk aydır hâlâ üç buçuk aylık hamlim mezbur Bayram’dandır deyicek vekil-i mezbûr istintâk olundukda fi’l-hakika mezbur Saliha’nın vekili olub karındaşım mezbur Bayram’a Sürmene kazâsında akd-i nikah eyledim deyu Sürmene kadısı Mustafa Efendi imzasıyla suret-i nikah ibrâz edib nazar olundukda Cumadelahire’nin evâsıtında nikah olub akd-i nikâh olalı iki buçuk ay olub hamli nikahtan [?] bulduğu mütehakkık olduğu mübaşir-i mezbur talebiyle ketb olundu fi evâsıt-ı Şaban sene 1066

Şühûdü’l-hâl

Şaban Efendi, Mehmed Beşe ibn-i [?], Mustafa Beşe, Odabaşı, Mustafa Beşe ibn-i Keçi İbrahim ve gayrihim

Evlilik Yenileme ile İlgili: 52-b/5

Handwritten Ottoman Turkish text, likely a marriage contract or legal document. The text is written in a cursive script (Rika) and includes several lines of text. At the bottom, there are several signatures and a date. The date is written as "1066" (1655 AD). The text mentions "Şaban Efendi", "Mehmed Beşe ibn-i [?]", "Mustafa Beşe", "Odabaşı", "Mustafa Beşe ibn-i Keçi", "İbrahim ve gayrihim".

Budur ki Ali bin Hüseyin nam kimesne zevcesi Fatıma bint-i Mustafa nam kimesne ile ba‘zı muhill bi’n-nikâh kelimât olmağla mezbure Fatıma tarafından İmam Ömer Efendi ve Mehmed bin Hüseyin şهادetleriyle Ali Beşe vekil olub mihr-i evveline yüz akçe dahi zam olunub mezbur Ali bi’l-asâle akd-i tecdid-i nikâh eylediği kayd-ı sicil olundu tahriren fi evasıt-ı Şevval li-senetü minh

Şühûdü’l-hâl

Monla Hasan, el-imâm-ı Ayasofya, Kenan bin Abdullah, Hüseyin, el-muhzır ve gayrihim

Satış İptali ile İlgili: 50-a/7

isbât edicek fesh-i bey' hükm olunub mâ-vak'a bi't-taleb ketb olundu fi't-târihi'l-
mezbûr li-seneti'l-mezbûre

Şühûdü'l-hâl

İshak Beşe ibn-i Ali Beşe,Hüseyin Beşe ibn-i Abdullah,Sadi bin Ali Çelebi,Mustafa
bin [?],Osman Beşe, er-râcil

EK-2

2.1835/21 Numaralı Trabzon Şer'iiye Sicil Defterindeki Belgelerin Özeti

1-b

1. **Vakıf Kütüphaneye Kaydı:** Merhum Monlâ Piri Vakfı'ndan Hâc Yusuf Efendi'ye teslim edilen kitapların listesi düzenlenmiştir.
2. **Mali Kayıt:** Mürteza Ağa'nın Trabzon liva mütesellimi olarak yaptığı bazı masrafların kaydı yapılmış, zimmetinde borç olmadığı belirtilmiştir.
3. **Hasat Kayıtları:** 1066 Ramazan ayında Trabzon'da arpa hasadı kayıtlara geçilmiş ve ilgili kişiler şahitlik etmiştir.
4. **Narh Verilmesi:** Vilayet ileri gelenlerinin görüşüyle ibrişim fiyatlarına narh belirlenmiştir.
5. **Akçe Teslimatı:** Şakloz Mustafa Odabaşı'na 3800 akçe teslim edildiği kayda geçmiştir.
6. **Borç ve Teslimat:** Şakloz Mustafa Beşe'nin, Trabzon Kadısı İbrahim Efendi'den İstanbul'da aldığı 3800 akçeyi teslim aldığı ve borcunun bir kısmını Zağanos İmamı Mehmed Çelebi'ye ödediği kaydedilmiştir.
7. **Öküz Alımı:** Satılmış Ağa'ya 5 kuruş karşılığında öküz satın alımı kaydedilmiştir.

2-a

1. **Kadılık Görevi:** Mevlana Abdülkerim Efendi, 1565 yılı Rebiülevvel ayından itibaren dört aylık süreyle günlük 300 akçe maaşla Trabzon kadılığına atanmıştır.
2. **Borç Davası:** Mehmed Beşe, Gümüşhane'den Yusuf Ağa'nın kendisine 250 guruş borçlu olduğunu ve Bektaş Beşe'nin bu borca kefil olduğunu kanıtlayarak borcun ödenmesine hükmedilmesini talep etmiştir.
3. **Miras Davası:** Osman ibn-i Mehmed, vefat eden Anna Hatun'un muhallefâtının yarısının kendisine ait olduğunu iddia etmiş, şahitlerin ve fetvanın doğrulaması üzerine mirasın paylaşılmasına karar verilmiştir.

2-b

1. **Evlilik Akdi:** Mehmed bin Abdullah ve Yasemin bint-i Abdullah arasında 1500 dirhem gümüş mehr-i müeccel ile nikâh akdi yapılmıştır.

2. **Gayrimenkul Satışı:** Ahmed bin Hüseyin, Trabzon Urgancı Mahallesi'nde bulunan bir arsa, ev, ambar ve bahçeyi Kiryako veled-i Edyani'ye 45 kıta riyâl karşılığında satmıştır.
3. **Miras Sulhu:** Müteveffa Nasuh'un mirası üzerinde İbrahim ve Süleyman Beşe'nin hak iddiaları, sulh ve ödeme yoluyla çözüme kavuşturulmuş, kalan alacakların ödendiği ve anlaşmazlığın son bulduğu kaydedilmiştir.

3-a

1. **Evlilik Akdi:** Yusuf bin Abdullah ile İsmihan bint-i Ömer arasında 1000 dirhem mehr-i müeccel ile nikâh akdi yapılmıştır.
2. **Evlilik Akdi:** Halil bin İbrahim ile Havva bint-i İsmail Beşe arasında 6000 dirhem mehr-i müeccel ile nikâh akdi gerçekleştirilmiştir.
3. **Vasi Ataması:** Vefat eden İbrahim Çelebi'nin küçük oğlu Mehmed'in mallarını korumak için kardeşi Ahmed Çelebi vasi olarak atanmıştır.
4. **Miras ve Satış:** Ahmed Çelebi, ailesi adına vasi ve vekil sıfatıyla Trabzon Kule Boynu mevkiindeki mülkleri Rabia Hatun'a 60 riyâl karşılığında satmıştır.
5. **Miras İhtilafı:** Vefat eden Hüseyin Beşe'nin damadı Mehmed Bey, miras ve mülk konusunda Hasan bin Abdullah ile yaşanan anlaşmazlıkta haklarını korumuş, davalı sadece annesinden kalan mirası talep etmiştir.

3-b

1. **Gayrimenkul Satışı:** Aişe bint-i Satılmış Beşe'nin mülkleri, vekili Mustafa Çelebi aracılığıyla Ömer Bey'e 250 riyâl karşılığında satılmıştır.
2. **Evlilik Akdi:** Anber bin Arab ile Zamane bint-i Abdullah arasında 500 dirhem mehr-i müeccel ile nikâh akdi yapılmıştır.
3. **Miras ve Satış İhtilafı:** Kabasakaloğlu Ahmed Çelebi, babasının Saliha bint-i Mehmed Beşe'ye ait borcunu ödediğini kanıtlamış ve şahitler huzurunda hak talebi reddedilmiştir.
4. **Evlilik Akdi:** Mehmed bin Musa ile Sabire bint-i Ali arasında 1500 dirhem mehr-i müeccel ile nikâh akdi yapılmıştır.
5. **Evlilik Akdi:** Hüseyin bin Mehmed ile Aişe bint-i Muslı arasında 3000 dirhem mehr-i müeccel ile nikâh akdi gerçekleştirilmiştir.

4-a

1. **Tımar ve Mülkiyet Davası:** Rüstem Bey, Suruniye köyündeki bir toprak parçası üzerinde hak iddia ederek, şahitler huzurunda tımarının kendisine ait olduğunu kanıtlamış ve haklı bulunmuştur.
2. **Miras ve Taksim İhtilafı:** Ahmed, babası Ömer'in mirasının yeniden paylaşılmasını talep etmiş ancak şahitler ve fetva doğrultusunda bu talep reddedilmiştir.
3. **Evlilik Akdi:** Dilaver bin Abdullah ile Hristodol'un kızı arasında 500 dirhem mehr-i müeccel ile nikâh akdi yapılmıştır.
4. **Satış ve İkale Davası:** Hacı Ali, Mehmed'in sattığı mülkün bir kısmının geri alınması konusunda şahitlerle haklı bulunarak, bedelin iadesiyle mülkü geri almıştır.
5. **Evlilik Akdi:** Mehmed Beşe bin Bayram ile Nisa bint-i Hasan arasında 6000 dirhem mehr-i müeccel ile nikâh akdi gerçekleştirilmiştir.

4-b

1. **Borç ve Rehin Davası:** Ali Beşe, Murtaza'dan alacaklarını ve karşılığında verilen rehinleri talep etmiş, Murtaza borcunu ve rehinleri ikrar ederek haklı bulunmuştur.
2. **Hırsızlık ve Eşya İadesi:** Kamer bint-i Abdullah, hırsızlıkla alınan çeyiz eşyalarının faillerini şahitlerle ispat etmiş ve eşyalar kendisine iade edilmiştir.
3. **Gayrimenkul Satışı:** Rukiyye bint-i İbrahim, selamlık odası ve diğer taşınmazlarını Murtaza ve Abdurrahman Ağa'ya 325 riyâl karşılığında satmıştır.
4. **Miras ve Mihr Davası:** Rukiyye bint-i İbrahim, eşi Ahmed Ağa'nın ölümünden sonra mihr ve miras payını talep etmiş; taraflar sulh ile anlaşarak ödeme gerçekleştirmiştir.

5-a

1. **Vasi Ataması:** Yetim Mustafa'nın malvarlığını korumak için İshak bin Monla Davud vasi olarak atanmıştır.
2. **Evlilik Akdi:** Bostan Çelebi ile Fatıma bint-i Çolakzâde İbrahim Bey arasında 20.000 dirhem mehr-i müeccel ile nikâh akdi gerçekleştirilmiştir.

3. **Gayrimenkul Satışı:** Bakiye bint-i Mustafa, El-Hâc Kasım Mahallesi'ndeki bir mülkü 56 kuruş karşılığında geri almış ve işlemi vekili aracılığıyla tamamlamıştır.
4. **Borç İhtilafı:** Alime bint-i Mustafa, vekili aracılığıyla Safiyye bint-i Mehmed Beşe'den alacağını talep etmiş ancak şahitler ve önceki kararlar nedeniyle davası reddedilmiştir.
5. **Mülk Satışı:** Havva bint-i el-Hâc Yakub, babasından miras kalan mülkü Yusuf Beşe'ye 165 riyâl karşılığında satmıştır.

5-b

1. **Miras ve Vekâlet:** İrina bint-i Praşkeva, babasından kalan haklarını talep etmek için zevci Yuri'yi vekil olarak atamıştır.
2. **Evlilik Akdi:** El-Hâc Hasan ve Emine bint-i Mehmed arasında 400 dirhem mehr-i müeccel ile nikâh akdi gerçekleştirilmiştir.
3. **Tımar İhtilafı:** Ali Bey, Torul kazasındaki Karol köyünden Süleyman'ın fazladan gelir elde ettiğini kanıtlamış ve eksik hissesi iade edilmiştir.
4. **Kayıp Bildirimi:** Abdurrahman bin Süleyman, kızının nehirde boğulması nedeniyle kimseye dava açmayacağını beyan etmiştir.
5. **Miras İhtilafı:** İrina, babasından kalan malvarlığını talep etmiş; şahitlerin ve yeminlerin ardından hakkı olan 26.5 kuruş kendisine ödenmiştir.

6-a

1. **Miras ve Taksim İhtilafı:** Hacı Bayram ve Beşir, miras kalan bağçenin Mustafa bin Arslan Beşe tarafından satın alındığını ancak değerinin düşük olduğunu iddia etmiş, bağçenin değeri tespit edilmek üzere bilirkişiye havale edilmiştir.
2. **Vekâlet ve Miras Teslimatı:** Emine bint-i Ali'nin mirasından bir altın kuşak ve diğer eşyalar kız kardeşi Havva bint-i Ali'ye teslim edilmiştir.
3. **Miras Eşyası:** Emine bint-i Ali'nin muhallefâtından Mehmed'in vekili Havva'ya eşyaların teslim edildiği kaydedilmiştir.
4. **Borç ve Nafaka Hesaplaşması:** Emine bint-i Ali, merhum Yunus'un borçları ve nafaka masraflarını karşılayarak, kalan alacağı konusunda vasi Mehmed Çelebi'yi ibra etmiştir.

6-b

1. **Miras ve Vekâlet:** Salih'in mirası çocukları Mehmed, Ahmed, Hasan ve Müsemma arasında paylaştırılmış, başka varis bulunmadığı belirtilmiştir.
2. **Hırsızlık ve Eşya İadesi:** Kamer bint-i Abdullah, çalınan eşyalarının Sucu avratı Kamile'nin yedinde bulunduğunu kanıtlamış ve eşyalar kendisine teslim edilmiştir.
3. **Mülk Satışı:** Musa bin Abdullah, Kasım Mahallesi'ndeki bir evi Simon adında bir Nasrani'ye 220 riyâl karşılığında satmıştır.
4. **Miras ve Satış:** Bendazi, kız kardeşi Atosa'dan kalan mülkü Hadice bint-i el-Hâc Bali'ye 70 guruş karşılığında sattığını beyan etmiştir.
5. **Evlilik Akdi:** Osman bin Ali ile Saliha bint-i İbrahim arasında 6000 dirhem mehr-i müeccel ile nikâh akdi gerçekleştirilmiştir.

7-a

1. **Eşya Hırsızlığı ve İtiraf:** Kamer bint-i Abdullah, Rabia'nın çalınan eşyalarından bir kısmını aldığını itiraf ettiğini kanıtlayarak, Rabia'nın aldığı eşyaları iade etmesini sağlamıştır.
2. **Miras ve Mihr İhtilafı:** Murtaza Çelebi'nin eşi Aişe bint-i Mustafa, miras ve mihr alacağı konusunda Mustafa Çelebi ile uzlaşarak sulh anlaşması yapmış ve alacaklarını almıştır.
3. **Hibe ve Miras Taksimi:** Hüseyin Efendi'nin mülkleri, kızı Abide ve eşi Fatıma'ya hibe edilmiş, kalan mal varlıkları adil şekilde paylaştırılmıştır.
4. **Ticaretin Düzenlenmesi:** Trabzon'da gıda maddelerinin yeterli miktarda sağlanamaması üzerine, yerel halk ticareti düzenleme kararı alarak şehre dışarıdan malzeme getirenlerin denetlenmesini talep etmiştir.
5. **Evlilik Akdi:** Muslı Beşe ile Safure bint-i İshak arasında 4,000 dirhem mehr-i müeccel ile evlilik akdi yapılmıştır.

7-b

1. **Hibe ve Mülk Teslimi:** Ali Çelebi, Bayburt'taki bir mülkten hissesini kardeşi Derviş Mustafa'ya hibe ederek teslim etmiştir.
2. **Borç ve Ödeme İhtilafı:** Hâc Ali Efendi, 700 esedi gurusluk borçtan 500'ünü ödediğini ve kalan kısmın ödenmesini talep etmiştir.

3. **Yetimlere Vasi Atanması:** Sevindik'in yetim kalan çocukları Bektaş ve Mustafa'nın mallarını korumak için Mehmed Çelebi vasi atanmıştır.
4. **Borç ve Emtia İhtilafı:** Börekçi Ömer, Baron'dan alacağı olduğunu iddia etmiş ancak yeminle desteklenemediği için Baron davadan beraat etmiştir.

8-a

1. **Dava:** Mehmed Ali Çavuş, kendisine ait tarlada izinsiz ekim yaptığı gerekçesiyle Mehmed Ağa'yı dava etmiş, tapu kaydı esas alınarak haklı bulunmuştur.
2. **Nikah:** Osman Beşe ile Aişe bint-i Hatun'un nikahı kıyılmış, mihir 12.000 dirhem olarak belirlenmiştir.
3. **Nikah:** Ali bin Mehmed ile Adile bint-i () arasında nikah kıyılmış, mihir 1.000 dirhem olarak kararlaştırılmıştır.
4. **Boşanma:** Havva bint-i Mustafa, kocası Mehmed bin Mustafa'nın nafakasız bırakması ve zina iddiaları sebebiyle boşanmıştır.
5. **Suç İtirafı:** Mehmed bin Abdullah, Yeni Cuma mahallesindeki hırsızlık olayında suç ortaklarını açıklamış, ifadesi mahkemede kayda geçirilmiştir.
6. **Nikah:** Bünyad bin Bali ile Nergiz bint-i Abdullah arasında nikah kıyılmış, mihir 1.000 dirhem olarak belirlenmiştir.
7. **Miras Davası:** Nisa bint-i Kassab Muslı'nın mirasıyla ilgili dava, İbrahim Beşe'nin varis olduğu beyan edilerek sonuçlandırılmıştır.

8-b

1. **Hırsızlık:** Keber veled-i Marad, haksız yere hırsızlık suçlamasıyla tutuklanmak istenmiş, Acem Mehmed tarafından masumiyeti ispat edilmiştir.
2. **Nikah:** Bilal bin Abdullah ile Aişe bint-i Ahmed'in nikahı kıyılmış, mihir 3.000 dirhem olarak belirlenmiştir.
3. **Sulh:** Kamer bint-i Abdullah, çalıntı mallarla ilgili Rabia bint-i Mustafa ile anlaşmaya varmış ve sulh sağlanmıştır.

4. **Nikah:** Mustafa bin Abdullah ile Havva bint-i Muzaffer'in nikahı kıyılmış, mihir 3.000 dirhem olarak belirlenmiştir.

9-a

1. **Satış:** El-Hâc İsmail bin Mehmed, Trabzon Sultani Çarşısı'ndaki attar dükkanını Halil Beşe'ye 46 riyali guruşa satmıştır.
2. **Nikah:** Mahmud bin Murad ile Mülki bint-i Mustafa arasında nikah kıyılmış, mihir 3.000 dirhem olarak belirlenmiştir.
3. **Nikah:** Mahmud Beşe bin () ile Fatıma Hatun arasında nikah kıyılmış, mihir 4.000 dirhem olarak kararlaştırılmıştır.
4. **Nikah:** Ahmed bin Abdullah ile Fatıma bint-i Kamil arasında nikah kıyılmış, mihir 500 dirhem olarak belirlenmiştir.
5. **Borç Davası:** El-Hâc Mehmed Ağa, vefat eden Hasan Çelebi'nin borçlarına kefil olan Ahmed bin Mustafa'dan 250 kuruş alacağını talep etmiş, Ahmed'in bir kısmını ödediği, kalan kısmın borç olarak kaldığı kaydedilmiştir.

9-b

1. **Nikah:** Osman Beşe bin Mahmud ile Sakine bint-i Piyale arasında nikah kıyılmış, mihir 3.000 dirhem olarak belirlenmiştir.
2. **Nikah:** Hüseyin bin Hasan ile Safiye bint-i Abdülbaki arasında nikah kıyılmış, mihir 3.000 dirhem olarak kararlaştırılmıştır.
3. **Hırsızlık:** Mehmed bin Abdullah, suç ortağı olarak gösterdiği Malkon'un suçsuz olduğu ve hırsızlık olayına karışmadığı karara bağlanmıştır.
4. **İddia:** Aişe bint-i Ahmed, Hasan bin Murad'ın kendisini nikahladığını ve ardından kendisinden hamile kaldığını iddia etmiş; ancak Hasan bunu reddetmiş ve delil sunulamaması nedeniyle davadan beraat etmiştir.
5. **Nikah:** Durmuş Beşe ile Aişe bint-i Bali Beşe arasında nikah kıyılmış, mihir 1.500 dirhem olarak kararlaştırılmıştır.
6. **Nikah:** Mustafa Beşe bin Abdullah ile Saime bint-i Mustafa arasında nikah kıyılmış, mihir 4.000 dirhem olarak belirlenmiştir.

7. **Nikah:** Ali Beşe bin İbrahim ile Saliha bint-i Ramazan arasında nikah kıyılmış, mihir 500 dirhem olarak kararlaştırılmıştır.

10-a

1. **Nikah:** Ali bin Ömer ile Sabire bint-i Tanrıverdi arasında nikah kıyılmış, mihir 6.500 dirhem olarak belirlenmiştir.
2. **Nikah:** Süleyman bin Ahmed ile Havva bint-i Sefer arasında nikah kıyılmış, mihir 1.000 dirhem olarak kararlaştırılmıştır.
3. **Nikah:** Yusuf bin Abdullah ile Hanife bint-i Muslı arasında nikah kıyılmış, mihir 1.500 dirhem olarak tespit edilmiştir.
4. **Nikah:** Osman Çelebi bin Bali ile Saliha bint-i İshak arasında nikah kıyılmış, mihir 1.000 dirhem olarak belirlenmiştir.
5. **Vasi Atanması:** Şems-i Piri bint-i Abdullah'ın küçük kızı Havva'nın mal varlığını korumak için Ahmed Beşe vasi olarak atanmıştır.
6. **Nikah:** Murtaza Beşe bin Ali ile Havva bint-i Hasan arasında nikah kıyılmış, mihir 6.000 dirhem olarak belirlenmiştir.
7. **Hisse İhtilafı:** Göreleli Mehmed Bey, Trabzonlu Hüseyin Beşe ile menzil ve bağçeye ilişkin hisseler üzerinde anlaşmazlığa düşmüş; Hüseyin Beşe'nin menzilin yarısını sattığı beyan edilmiştir.

10-b

1. **Nikah:** Şahin ibn-i Abdullah ile Saime bint-i Rüstem arasında nikah kıyılmış, mihir 1.000 dirhem olarak kararlaştırılmıştır.
2. **Vakıf İddiası:** Fatıma Hatun, annesi Aişe Hatun tarafından vakfedilen mallar üzerindeki hakkını kanıtlamış, vakıf şartlarına göre tasarruf yetkisi kendisine verilmiştir.
3. **Borç İhtilafı:** Haseki Mehmed Ağa, Abdurrahman Ağa'nın kefil olduğu 100 riyalı kuruşluk borcun 65 kuruşunu ödemediği iddiasıyla dava açmış, şahitler kefaletin geçerli olduğunu teyit etmiştir.

4. **Nafaka Talebi:** Kahveci Mustafa'nın kızı Havva, kocası Laz Ali'nin nafakasız bıraktığını beyan ederek nafaka talebinde bulunmuş, günlük 5 akçe nafaka kararı alınmıştır.

11-a

1. **Nikah:** Süleyman Beşe bin Osman ile Ümmi bint-i Hacı arasında nikah kıyılmış, mihir 500 dirhem olarak belirlenmiştir.
2. **Nikah:** Mehmed bin Hasan Beşe ile Ayşe bint-i Mehmed arasında nikah kıyılmış, mihir 8.000 dirhem olarak tespit edilmiştir.
3. **Azat:** Merhum Kadı Hasan Efendi'nin kölesi Siyavuş bin Abdullah azat edilmiş, hürriyetine kavuşmuştur.
4. **Nikah:** Bali bin Receb ile Raziye bint-i (isimsiz) arasında nikah kıyılmış, mihir 100 dirhem olarak belirlenmiştir.
5. **Ölüm ve Aklanma:** Apostol'un kızı Şemeryan'ın doğal nedenlerle vefat ettiği belirtilmiş ve bu durum köy ahalisi tarafından onaylanmıştır.
6. **Boşanma:** Mustafa bin Osman ile boşanmış eşi Ziyade bint-i İbrahim arasında mihirden arta kalan 100 dirhem talebi kaydedilmiştir.
7. **Mülk Satışı:** Ümmi bint-i Haydar ve Emine Hatun, müşterek malik oldukları Debbağhane Mahallesi'ndeki evi Ahmed Çelebi'ye 300 riyal karşılığında satmışlardır.

11-b

1. **Miras Anlaşmazlığı:** Praşkeva veled-i Karagöz, kız kardeşi Susanna'nın, babalarından kalan mülk üzerindeki hisselerini usulsüz şekilde tasarruf ettiğini iddia etmiş, ancak Susanna, bu hisseyi 20 yıl önce kocası Basityan'a 20 guruşa sattığını kanıtlayan belgeler ve şahitler sunarak davayı kazanmıştır.
2. **Mülk Satışı:** İbrahim Beşe, Debbağhane Mahallesi'ndeki mülkünü, Nisa Hatun'dan kalan miras yoluyla sahip olduğu hissesiyle birlikte, Ahmed Çelebi'ye 110 riyale satmış, bu işlem şahitler huzurunda onaylanmıştır.
3. **Miras Talebi:** Mustafa Çelebi ve Mehmed bin el-Hâc Ahmed, merhum Mahmud bin Murad'ın mirasından Emine bint-i Mehmed'e düşen hisseleri

talep etmişlerdir. Ancak şahitler, Mahmud'un ölümünün Emine'nin doğumundan önce gerçekleştiğini beyan etmiş, bu nedenle Emine'nin miras hakkı olmadığına hükmedilmiştir.

12-a

1. **Vasiyet ve Vesayet:** Vefat eden Debbağ Murad'ın küçük oğlu Hüseyin'in malvarlığını korumak için dayısı Hacı Mehmed bin Receb vesayet görevine atanmış ve bu durum kayıt altına alınmıştır.
2. **Mülk Satışı:** Resul Beşe, Oksu köyünde bulunan bir arsa ve kendirlik alanını Arslan Beşe'ye sekiz buçuk guruşa satmış, satış şahitler huzurunda tasdik edilmiştir.
3. **Nafaka ve Miras Anlaşmazlığı:** Hacı Mehmed bin Receb, vasisi olduğu küçük Hasan'ın nafakası için harcadığını iddia ettiği paraların Mehmed Çelebi tarafından tasarruf edildiğini öne sürmüştür. Şahitlerin ifadeleri, Mehmed Çelebi'nin nafaka bedelleri için çayır ve dükkân gelirini kullanma konusunda taahhütte bulunduğunu göstermiştir.
4. **Evlilik Akdi:** Siyavuş bin Abdullah, Emine bint-i Ramazan ile evlenmiş ve mihr olarak 300 dirhem belirlenmiştir. Akid şahitler huzurunda kaydedilmiştir.
5. **Evlilik Akdi:** Kenan bin Abdullah, Sofya bint-i [?] ile evlenmiş ve mihrü'l-müeccel olarak 500 dirhem tayin edilmiştir. İşlem şer'i kayıtlara geçmiştir.
6. **Hırsızlık Suçlaması:** Süleyman Beşe, Gürcü asıllı Dilaver'in kendisine ait eşyaları çaldığını iddia etmiş ve şahitlerin doğrulamasıyla suçlama mahkemede kabul edilmiştir.

12-b

1. **Evlilik Akdi:** Hasan bin Abdullah, Sofya bint-i Abdullah adlı gayrimüslim kadınla 500 dirhem mihr karşılığında evlenmiştir.
2. **Miras ve Anlaşmazlık:** Ümmi Hatun, eski kocası ve oğlundan kalan hisseler üzerinde hak iddia etmiştir. Ancak, daha önce bu hisseleri başka kişilere hibe ettiği şahitlerle kanıtlanmış ve talebi reddedilmiştir.

3. **Toprak Anlaşmazlığı:** Süleyman Beşe, Soğuksu köyündeki bir arsanın babasına ait olduğunu iddia ederek Ahmed ve Süleyman'ın bu arsayı fuzuli şekilde tasarruf ettiğini belirtmiştir. Şahitlerin ifadeleri beklenmektedir.

13-a

1. **Toprak Mülkiyeti Tanıklığı:** Şahitler, Süleyman Beşe'nin babasının tasarruf ettiği toprak üzerindeki hakkını tasdik etmişlerdir. Şahit ifadeleri doğrultusunda dava sonuçlandırılmıştır.
2. **Cizye Geliri Anlaşmazlığı:** Trabzon keferesi cizyesinin toplanması sırasında bir yıl için alınan görev ücretiyle ilgili anlaşmazlık yaşanmıştır. Fetvaya dayanılarak Hacı Yusuf Efendi'nin ödemeyi iade etmesi gerekmediğine hükmedilmiştir.
3. **Evlilik Akdi:** Zülfikar bin Abdullah, Hadice bint-i Hüseyin ile evlenmiş ve mihrü'l-müeccel olarak 1000 dirhem belirlenmiştir. Akid şer'i kayıtlara geçmiştir.
4. **Ev İhlali :** Şahbaz bin Abdullah, Raziye bint-i Mustafa Beşe'nin evine izinsiz girdiğini itiraf etmiş ve Mahmud Ağa tarafından te'dip edilmesi kararlaştırılmıştır.
5. **Evlilik Akdi:** İbrahim bin Murad, Yuri'nin kızı ile 300 dirhem mihr karşılığında evlenmiştir.
6. **Evlilik Akdi:** Bostan bin Bayram, Ümmühani bint-i Abdurrahman ile 1500 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlenmiştir.
7. **Kan Davası Sulhu:** Günan bint-i Kurd, oğlunun ölümü nedeniyle Osman Beşe ile aralarında 2000 akçe karşılığında sulh yapmış ve tüm haklarından feragat etmiştir.

13-b

1. **Hayvan Hırsızlığı:** Zeyni Beşe, Fazlı Beşe ve Satılmış'ın ineğini çaldığını iddia etmiş, Satılmış suçu kabul etmiş, Fazlı Beşe ise inkâr etmiştir. Fazlı Beşe'nin daha önceki suçları nedeniyle şüpheli bulunmuştur.
2. **Evlilik Akdi:** İbrahim bin Abdullah, Fatıma bint-i Ali ile 400 akçe mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
3. **Saldırı Suçlaması:** Mehmed Ağa, Mustafa bin Haydar'ın hizmetkârını hançerle yaraladığını iddia etmiş ancak Mustafa suçlamayı reddetmiştir. Şahitler Mustafa'nın kötü bir geçmişe sahip olduğunu belirtmiş ve kefil verilmesi kararlaştırılmıştır.
4. **Evlilik Akdi:** Ali bin Süleyman, Saime bint-i Abdullah ile 400 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
5. **Miras Anlaşmazlığı:** Ziyade bint-i ()'nin miras hakkı konusunda, fetva uyarınca veraset hakkının Dünya bint-i Hızır'a ait olduğu belirlenmiş ve Yusuf Bey'in müdahalesi engellenmiştir.

14-a

1. **Evlilik Akdi:** Zimmi Hanım veled Ağya, Hanım veled-i Toros ile 250 akçe mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir. Şahitler huzurunda şer'i kayda geçmiştir.
2. **Mülk Satışı:** Aişe bint-i Küçük Ali Beşe vekili aracılığıyla, Bekir bin Hüseyin'e asmalı mülkünü, içindeki meyveli ve meyvesiz ağaçlarla birlikte 20 riyali kuruş karşılığında satmıştır.
3. **Evlilik Akdi:** Mustafa Beşe, Aişe bint-i Mehmed ile 1000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
4. **Miras Durumu:** Müneccim Ebû Bekir Beşe'nin ölümünden sonra mirasçısı olmadığından, malları beytûlmalin kontrolüne geçmiş ve mütevellîye teslim edilmiştir.
5. **Nikâh Yenileme:** Ahmed Ağa, Emine bint-i Mehmed Beşe ile mihr-i evvele 1000 akçe eklenerek nikâhlarını yenilemiştir. Şer'i kayıtlara geçirilmiştir.

6. **Mülk Sahipliği:** Pir Ali ve İbrahim Çelebi, Aşağı Hisar'daki mülklerinin eski sahipleri olduğunu beyan ederek, Havva bint-i Yusuf'un mülk üzerindeki iddiasını reddetmiştir. Mülk Pir Ali ve İbrahim'in vekili tarafından tasarruf edilmek üzere şer'i kayda geçmiştir.
7. **Miras Anlaşmazlığı:** Kadı Hasan Efendi'nin mirasından Mükrim Hatun'un üç yüz yirmi kuruş, altı yüz akçe ve çeşitli eşyaları sakladığı iddia edilmiştir. Mükrim Hatun, iddiaları reddederek yemin etmiştir. Beyin yetersizliğinden dolayı dava Mükrim Hatun lehine sonuçlanmıştır.

14-b

1. **Evlilik Akdi:** Solak bin Abdullah vekili Mahmud bin Davud, Kezban bint-i Kurd ile 500 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
2. **Evlilik Akdi:** Zimmi Praškeva veled-i Vasil, Praškeva bint-i Mihail ile 1000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
3. **Evlilik Akdi:** Mehmed bin () vekili Sadi Bey, Aişe bint-i Ali ile 200 akçe mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
4. **Evlilik Akdi:** Dilaver bin Abdullah, Aişe bint-i () ile 500 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
5. **Şikayet:** Aişe Hatun vekili Berberzâde Mustafa Çavuş, Arab Şahin'in kendisine şiddet ve tehditte bulunduğunu iddia etmiş ve şahitler eşliğinde şikayetini iletmiştir. Şahin'in daha önceki suçları da dikkate alınarak Trabzon'dan sürgün edilmesine karar verilmiştir.
6. **Keşif:** Nasuh Beşe, denizde boğulan kızı Havva'nın ölümünü yetkililere bildirmiş, keşif yapılmış ve kaza şer'i olarak belgelenmiştir.
7. **Evlilik Akdi:** Mustafa bin Mehmed vekili Abdi Beşe, Ümmühan bint-i Mahmud ile 500 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
8. **Evlilik Akdi:** Ali Beşe ibn-i Abdullah vekili Ali Beşe ibn-i Ahmed, Adile bint-i Lütfullah ile 1000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.

15-a

1. **Borç İddiası:** Kazer veled-i İmircan, Mosi veled-i Evranos'un kendisine 22 guruş borcu olduğunu iddia etmiş ve şahitler huzurunda bu borç teyit edilmiştir. Mosi'nin borcu ödemesine hükmedilmiştir.
2. **Hibe:** Mehmed bin Ramazan, karındaşı oğlu Hasan Çelebi'ye 50 zeytin ağacını hibe ettiğini beyan etmiş ve şahitler huzurunda işlem kayda alınmıştır.
3. **Evlilik Akdi:** Mehmed bin Abdullah vekili Ahmed Beşe, Peyker bint-i İbrahim ile 600 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
4. **Evlilik Akdi:** Şahbaz bin Abdullah, Aişe bint-i Abdullah ile 400 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
5. **Evlilik Akdi:** Mustafa bin Abdullah vekili Mehmed, Safiye bint-i Ali ile 1100 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
6. **Mülk İhtilafı:** İbrahim bin Ahmed ve Laz Mehmed, baba mülklerinin Kurd Beşe'ye anneleri Atike tarafından satıldığını iddia etmiş; ancak mülkün Atike'ye ait olduğu ve binanın babaları tarafından inşa edildiği şahitlerle doğrulanmıştır. Kurd Beşe'nin mülk üzerindeki hakkı korunmuştur.
7. **Evlilik Akdi:** Murtaza ibn-i Mustafa vekili İbrahim Ağa, Emine bint-i Ali ile 1000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.

15-b

1. **Yeniçeri Mirası:** Nasuh Çavuş'un iddiasına göre Ferruh Beşe'nin mirası usulsüzce Ömer Reis tarafından alındığı iddia edilmiştir. Ancak şahitler, mirasın karındaşı oğlu Mustafa tarafından alındığını doğrulamıştır.
2. **Arsa İhtilafı:** İslam bin Zülfikar ve Hasan Ali bin Mehmed Beşe, Malkoç'un mülklerini izinsiz kullandığını iddia etmiş ve şahitlerin de teyidiyle bu iddiaları kabul edilmiştir.
3. **Yaralama:** Şaban bin Hızır Beşe, Hüseyin Beşe'nin kendisini bıçakla yaraladığını iddia etmiş; şahitlerin de onayıyla suçlu bulunmuştur.
4. **Evlilik Akdi:** Abdülbaki bin Mehmed vekili Ahmed Beşe, Saliha bint-i Süleyman ile 7000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.

5. **Hibe:** Kurd Beşe bint-i Zakona, zevci İbrahim bin Ahmed'e mülk, bağça ve çeşitli eşyalarını hibe etmiş; şahitler huzurunda işlem kayda alınmıştır.
6. **Evlilik Akdi:** Dimitri veled-i (silik) vekili Ayvaz, Sofya bint-i Manol ile 500 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.

16-a

1. **Borç Davası:** Rabia bint-i Mustafa Beşe'nin vekili Selim Beşe, Sabire bint-i Arslan'ın zimmetinde 11 gurus, bir çift altın küpe ve gümüşlü bıçak bulunduğunu iddia etmiş, şahitlerin doğrulamasıyla bu borç kabul edilmiştir.
2. **Hibe:** Abide bint-i Yakub Beşe vekili Mustafa bin Süleyman, Abdülbaki bin Mehmed'e bir oda ve dış kapıyı, tüm eklentileriyle birlikte bağışlamıştır. Hibe şahitler huzurunda onaylanmıştır.
3. **Hibe:** Neslihan bint-i Nasuh vekili Hasan Efendi, eşi Ahmed Beşe'ye bir mülk ve bağçeyi, içindeki meyve ağaçları dahil olmak üzere bağışlamıştır.
4. **Hibe:** Abide bint-i Yakub Beşe, kızı Sabiha bint-i Süleyman'a bir ev, bağça ve zeytinlik dahil olmak üzere mülklerini bağışlamıştır. İşlem vekaletle gerçekleştirilmiş ve şahitler huzurunda onaylanmıştır.
5. **Gemi Kazası:** Trabzon'dan gelen bir kayığın batması sonucu Selim Beşe, Ali bin Kasım, Dilaver bin Abdullah, Panol ve Vasil'in denizde kaybolduğu ve cesetlerden sadece iki kişinin bulunduğu belirtilmiştir. Şahitlerle doğrulanan olayda mütesellimden müdahalesi kaldırılmıştır.

16-b

1. **Evlilik Akdi:** Süleyman Çelebi ibn-i Abdullah vekili Süleyman Beşe, Fatıma bint-i Mehmed ile 3000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
2. **Veraset Davası:** Mahmud bin Mustafa, Hüseyin bin İbrahim'in asabi mirasçısı olduğunu ve mal varlığı üzerinde hak iddia ettiğini belirtmiş; şahitler, Mahmud'un miras hakkını teyit etmiştir.
3. **Evlilik Akdi:** Abdülbaki bin Hasan vekili Ahmed Beşe, Fatıma bint-i İbrahim ile 4000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.

4. **Mülk Satışı:** Mustafa Çelebi ve Hasan Çelebi, Fazlullah bin Hamza'ya bir ev, bağça ve ekili araziyi 2000 akçe karşılığında satmıştır. İşlem şahitler huzurunda gerçekleştirilmiştir.
5. **Hibe:** Kamile bint-i Süleyman vekili Ali Beşe, ev ve bağçasının yarısını kızı Fatıma bint-i İbrahim'e bağışlamıştır. Hibe vekil aracılığıyla onaylanmıştır.
6. **Kefalet ve Taahhüt:** Varvara karyesi zimmilerinden Yani ve diğerleri, Derviş Reis'in oğlunun ve kölesinin zararları için şikâyetle bulunmuş Derviş Reis, oğlu Hasan ve kölesi Dilaver'in Vayton köyü halkına zarar vermemesi için kefil olmuş ve herhangi bir zarardan sorumlu olacağını beyan etmiştir.

17-a

1. **Borç Davası:** Kadı Hasan Efendi'nin kayınpederi Mahmud Ağa, damadının kendisine 35 gurus borçlu olduğunu belirtmiş ve şahitlerle bu durum doğrulanmıştır. Borcun mirastan tahsil edilmesine hükmedilmiştir.
2. **Ticari Uyuşmazlık:** Debbağlar, Osman Beşe'nin mevâşi derilerini başka diyara götürme girişimini engellemiştir. Şer'i fetva doğrultusunda, derilerin yalnızca debbağlar tarafından alınmasına karar verilmiştir.
3. **Katil ve Vasi Tayini:** Şaban bin Hızır Beşe'nin, Hüseyin Beşe tarafından öldürüldüğü tespit edilmiş ve yetim kalan çocuklarının işlerini düzenlemek için Hasan Beşe vasi tayin edilmiştir.
4. **Kefalet ve Nafaka:** Hüseyin Beşe'nin cinayet sebebiyle firar etmesi sonrası kefil olan Kurd Beşe, yetimlerin nafakası ve diğer ihtiyaçları için mal varlıklarını yönetmek üzere vekil tayin edilmiştir.

17-b

1. **Kefalet ve Yetimlerin İhtiyaçları:** Hüseyin Beşe'nin firar etmesi üzerine kefil olan Kurd Beşe, yetimlerin nafakasını sağlamak ve gerekli harcamaları yapmak üzere vekil tayin edilmiştir.
2. **Evlilik Akdi:** Ramazan bin Abdullah vekili Mehmed bin el-Hâc Ali, Rukiyye bint-i el-Hâc Muslı ile 500 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.

3. **Evlilik Akdi:** Mehmed bin Bekir vekili Mustafa bin Mehmed, Aişe bint-i Mehmed Beşe ile 1000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
4. **Toprak İhtilafı:** Berber Ali, Lefter'in toprakları terk ettiğini iddia ederek çiftbozan vergisi talep etmiş, ancak Lefter'in bu topraklarla ilgisi olmadığı anlaşılmış ve yalnızca baş harcı ödemesi gerektiğine karar verilmiştir.
5. **Evlilik Akdi:** Mehmed bin Ahmed vekili İbrahim Beşe, Sabire bint-i Musa ile 1000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
6. **Vakfa Ait Malın Zaptı:** Vakıf mütevellisi, vakfa ait bir arazinin ve yedi zeytin ağacının Ramazan Beşe tarafından haksız yere satıldığını iddia etmiş, yapılan işlemin şer'î hükümlere aykırı olduğu tespit edilerek arazi vakıf adına tekrar zapt edilmiştir.

18-a

1. **Evlilik Akdi:** Abidin bin Abdullah vekili Nasuh Çelebi, Ruhziba bint-i Abdullah ile 1000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
2. **Miras ve Tasarruf Davası:** Rota bint-i Yorgi, babasından kalan miras üzerindeki hakkını talep etmiş, ancak babasının hissesinin 31 yıl önce satıldığı, bu sürede dava açılmadığı için talebi reddedilmiştir.
3. **Evlilik Akdi:** Selim bin Ömer vekili Mustafa Beşe, Mülki bint-i Osman ile 1000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
4. **Evlilik Akdi:** Mehmed bin Mehmed vekili İbrahim Beşe, Rukiye bint-i Arslan ile 1800 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.

18-b

1. **Tapu ve Tasarruf:** Akçaabat'ta Mustafa bin Resul, 46 yıldır boş olan araziye tapu tezkiresiyle zabt ederek tasarruf hakkı kazanmıştır.
2. **Miras İdaresi:** Hüseyin bin Abdullah'ın muhallefâtı varis bulunmadığı için beytü'l-mâl tarafından yönetilmiştir.
3. **Silahla Yaralama:** Aydın, kardeşi Menteşe'yi tüfekle yaralamış, şahitler huzurunda suç sabit görülerek kayıt altına alınmıştır.

4. **Miras ve İddet:** Mehmed bin Mustafa, boşadığı eşi Havva'nın vefatı üzerine miras hakkını talep etmiş, iddet süresinin bitimi ve vefat tarihi şahitlerle teyit edilmiştir.
5. **Sulh ve Miras:** Mahmud bin Mustafa, miras anlaşmazlığını 30 gurus bedelle sulh yoluyla çözmüş ve alacak hakkından feragat etmiştir.

19-a

1. **Evlilik Akdi:** Murtaza bin Mehmed vekili Mehmed, Zafire bint-i [Adile] ile 500 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
2. **Evlilik Akdi:** İbrahim Beşe bin Osman, Sabire bint-i Mustafa ile 6000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
3. **Orman ve Zeytinlik Davası:** Derviş bin Ömer, Belkıs bint-i [Meryem] adına vekil olarak orman ve zeytinlik üzerindeki tasarruf hakkını savunmuş, şer'i fetvalar doğrultusunda hak iddiası kabul edilmiştir.
4. **Gayrimenkul Satışı:** Sultana bint-i Bogdan vekili Mira, bir mülk ve zeytin ağaçlarını 70 riyâli gurus Mirza'ya satmış, satış hukuki olarak tescil edilmiştir.

19-b

1. **Evlilik Akdi:** Mustafa Beşe ibn-i İsmail, Mülki bint-i Ali ile 4000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
2. **Evlilik Akdi:** Ali bin Mehmed vekili Selim Beşe, Adile bint-i Muslı ile 400 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
3. **Evlilik Akdi:** Hamza bin Abdullah vekili Şatır Ali, Havva bint-i Derviş ile 1000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
4. **Evlilik Akdi:** Derviş Beşe ibn-i Mehmed vekili Dilaver, Emine bint-i İbrahim ile 8000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
5. **Katilin İfadesi:** Kirako'nun Boyabat'ta öldürülmesiyle ilgili olarak, katilin sefinden çıkarıldığı ve sorguya alındığı tespit edilmiştir.

6. **Zâviyedarlık Görevi:** Mustafa bin Ali, Akçakala Zâviyesini kabul ederek görevlendirilmiştir.
7. **Gayrimenkul Davası:** Murtaza bin Malkoç, Marya bint-i Zanine'nin mülkünü satın aldığını ve tasarruf hakkını savunmuş, şer'i belgeyle haklı bulunmuştur.
8. **Gayrimenkul Anlaşması:** Aleks, Yusuf'a ortak mülkünü sattığını ve anlaşmanın şer'i belgelerle sabit olduğunu beyan etmiştir.

20-a

1. **Kan Parası Sulhu:** Tirebolu'da Lüsaf, oğlunun öldürülmesiyle ilgili olarak Savabriş ile aralarındaki anlaşmazlığı 35 riyâli gurus karşılığında sulh ederek çözmüş, alacak ve dava haklarından feragat etmiştir.
2. **Arazi Kullanımı:** Samaruksa câbisi Seyyid İbrahim Çelebi, bir ormanı yıllık yarım gurus bedelle kiraya verip tapuya kaydettirmiştir.
3. **Miras Talebi:** Erzurum'dan Trabzon'a çalışmaya gelen ve vefat eden Davud'un mal varlığı, varis Süleyman bin Hüsrev'in lehine şahitlerle tespit edilmiştir.
4. **Evlilik Akdi:** Osman bin Abdullah vekili Musa bin Ahmed, Aişe bint-i Yusuf ile 800 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
5. **Zeytinlik Sulhu:** Hacı Mehmed'in eşi Safiye, zeytinlik üzerindeki anlaşmazlığı 33 gurus karşılığında Ramazan Beşe ile sulh yoluyla çözmüştür.
6. **Evlilik Akdi:** Veli bin Ali vekili Mehmed Beşe, Rabia bint-i Ali ile 3000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
7. **Evlilik Akdi:** Kamil bin Hızır vekili Hüseyin Çelebi, Nihaye bint-i İbrahim ile 3000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.

20-b

1. **Mülk Satışı ve Miras:** Mustafa bin Davud, vefat eden eşinin mihri karşılığında evini dört oğluna satmıştır.

2. **Evlilik Akdi:** Hacı Kasım bin Hamza vekili Mustafa Çelebi, Emine bint-i Abdullah ile 1000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
3. **Evlilik Akdi:** Mustafa Beşe bin Ali Beşe vekili Mustafa Ağa, Ayşe bint-i Ahmed Ağa ile 20.000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
4. **Evlilik Akdi:** Murtaza bin Osman vekili Osman Beşe, Ziyade bint-i Hasan ile 300 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
5. **Evlilik Akdi:** Bostan bin Mehmed vekili Mehmed bin Abdullah, Nasibe bint-i Turhan ile 1000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
6. **Şüfa Hakkı:** Üstâd Ali, İstanbul'da satılan bir mülk için şüfa hakkını kullanmak üzere sicile kayıt yaptırmıştır.
7. **Evlilik Akdi:** Musa bin Abdullah vekili Şahbaz bin Abdullah, Aişe bint-i Abdullah ile 1000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
8. **Miras:** Abdülbaki bin Hasan'ın Orta Hisar'da kalan terekenin varisleri Hasan Efendi ve Ümmi Hatun olarak belirlenmiştir.

21-a

1. **Miras Tespiti:** Hasan Efendi'nin Orta Hisar'da bıraktığı tereke, zevcesi Mükrime ve kardeşleri Mehmed Çelebi ile Ali arasında paylaştırılmıştır.

21-b

1. **Köle Azadı:** Şahbaz Ağa, kölesi Sefer bin Abdullah'ı azat ederek özgürlüğüne kavuşturmuş ve tüm haklarından feragat etmiştir.
2. **Cariye Azadı:** Şahbaz Ağa, cariyesi Revane bint-i Abdullah ve onun kızı Esma'yı azat ederek özgürlüğe kavuşturmuş ve üzerlerindeki haklarından feragat etmiştir.
3. **Zeytinlikte Pazar:** Todori'nin mülkü olan zeytinlikte kurulan pazarın kaldırılması kararı alınmış, pazar eski yerine, dere kenarına taşınmıştır.
4. **Evlilik Akdi:** Durmuş bin Fazlı vekili Süleyman Ağa, Belkıs bint-i Abdurrahman ile 1100 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
5. **Evlilik Akdi:** Ahmed bin Abdullah vekili Hasan bin Melik, Anusa bint-i Yuri ile 300 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.

6. **Evlilik Akdi:** Ali Beşe ibn-i Abdullah Kürkcü, Ümmühani bint-i Hasan ile 3000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
7. **Bezzazisten Keten Ticareti:** Trabzon bezzazistânında keten ticareti yapan tüccarlar, Pılatina'daki keten alım-satımı nedeniyle zarar gördüklerini iddia etmişlerdir. Ancak mütevellî ve câbî, reaya tarafından yapılan keten ticaretinin devamına izin verildiğini belirtmiş, kaçak ticaretin engellenmesi için taahhütte bulunmuşlardır.

22-a

1. **Vasi Tayini:** Merhum Müderris Ali Efendi'nin yetim oğlu Mehmed'in emlak ve durumunun korunması için amcası Mustafa Çelebi, mahkeme tarafından vasi olarak atanmıştır.
2. **Evlilik Akdi:** Mehmed Beşe, Rahime bint-i Yusuf ile 1000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
3. **Evlilik Akdi:** Abdullah bin Siyavuş, Bakiyye bint-i Kasım ile 1000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
4. **Mülk Satışı:** Kahveci Mahmud bin Ali, Trabzon'da sahip olduğu mülk ve bahçeyi 90 riyal karşılığında Mehmed Beşe'ye satmıştır.
5. **Evlilik Akdi:** Ali ibn-i Hüseyin, Saniye bint-i Mehmed ile 1000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
6. **Evlilik Akdi:** Süleyman bin Abdullah, Kemale bint-i Abdullah ile 1000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
7. **Evlilik Akdi:** Muslı bin Ali, Saime bint-i Osman ile 500 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
8. **Evlilik Akdi:** Mustafa Çelebi, Ümmi bint-i İbrahim Bey ile 20.000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
9. **Evlilik Akdi:** Bünyad bin Mahmud, Hadice bint-i Ramazan ile 1000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
10. **Boşanma:** Hüseyin Efendi, Fatıma bint-i Süleyman'dan 500 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında boşanmıştır.

22-b

1. **Evlilik Akdi:** Muharrem Beşe, Raziye bint-i Mustafa ile 1100 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
2. **Mal Teslimi:** Trabzon Valisi Bali Paşa tarafından şüpheli görülen İbrahim bin Süleyman'ın eşyaları incelendikten sonra iade edilmiş ve haksız bir talepte bulunulmadığı tescil edilmiştir.
3. **Arazi Davası:** Osman Beşe, Rabia bint-i Hasan'dan satın aldığı mülk üzerindeki haklarının korunması için mahkeme tarafından lehine karar almıştır.
4. **Vasi İşlemi:** Yunus Beşe'nin yetim çocuklarının vasisi Aişe bint-i Abdullah, yetimlerin İstanbul'da kalan 50 riyalinin teslim alındığını beyan etmiştir.
5. **Evlilik Akdi:** Dilaver bin Abdullah, Saime bint-i Abdurrahman ile 300 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
6. **Evlilik Akdi:** Hüseyin bin Hasan, Aişe bint-i Bozacı Cafer ile 1000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.

23-a

1. **Miras Davası:** Ziyade bint-i Rıdvan, dedesi Süleyman Beşe'den kalan mülkün babası Rıdvan tarafından haksız tasarruf edildiğini iddia ederek mülkü geri almıştır.
2. **Borç İadesi:** Mehmed bin Abdullah, Sofiya bint-i Yani'ye ait bir mülkü satın aldıktan sonra, Osman Beşe'nin hak sahibi çıkması üzerine ödenen 6 kuruşu Sofiya'dan geri almıştır.
3. **Tedris Hizmeti Ücreti:** Merhum Müderris Ali Efendi'nin vekili Hâc Yusuf Efendi, Trabzon iskelesi gelirlerinden 70 günlük görev süresi karşılığı olan 3500 akçe ücreti mahkeme kararıyla almıştır.
4. **Evlilik Akdi:** Hasan Beşe, Havva bint-i Yusuf ile 4000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
5. **Evlilik Akdi:** Ali bin Piri, Belkıs bint-i Mehmed ile 1500 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.

6. **Evlilik Akdi:** Handan bin Abdullah, Bağıcınan bint-i Abdullah ile 1000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
7. **Evlilik Akdi:** Nasuh bin Ali, Esmâ bint-i Mustafa ile 1500 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.

23-b

1. **Boşanma:** Emine bint-i Ali, eşi Ali Beşe'den 3000 akçe mihr-i müeccel ve diğer hakları karşılığında boşanmıştır.
2. **Miras:** Merhum Ali Efendi'nin mirası, sulbi küçük oğlu Mehmed'e kalmıştır.
3. **Cinayet ve Kefalet:** Hüseyin Beşe, Şaban bin Hızır Beşe'yi bıçaklayarak ölümüne neden olmuş; kefil Kurd Beşe, zanlıyı mahkemeye teslim ederek kefaletten kurtulmuştur.

24-a

1. **Evlilik Akdi:** Mahmud bin Osman, Aişe bint-i Ali ile 1500 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
2. **Evlilik Akdi:** İbrahim Ağa ibn-i Maksud, Safiye bint-i Mustafa ile 1000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
3. **Evlilik Akdi:** Abdullah bin Bayram, Saime bint-i Abdullah ile 1500 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
4. **Evlilik Akdi:** Ali bin Ahmed, İsmihan bint-i Ömer ile 3000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
5. **Vekalet:** Şaban bin Hızır Beşe'nin eşi Asiye bint-i Ali Beşe, kocasının kan parasını talep etmek için babası Ali Beşe'yi vekil tayin etmiştir.
6. **Evlilik Akdi:** Mustafa Beşe, Afendirye bint-i Fakula ile 2000 akçe mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
7. **Miras Davası:** Meryem bint-i Yurtbeyi, karındaşı oğlu Mehmed Ali'nin mirasından hakkını talep etmiş, ancak mirasın Hâc Ramazan'a ait olduğu hükmedilmiştir.

8. **Evlilik Akdi:** Halil bin Bekir, Esmâ bint-i Rıdvan ile 1800 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.

24-b

1. **Yetim Malları Satışı:** Fatıma bint-i el-Hâc Mehmed'in yetim oğulları Mehmed ve Süleyman'ın menfaatine uygun olduğu için mülklerinin Bayezid bin Murad'a 68 riyâli kuruş karşılığında satıldığı kayıt altına alınmıştır.
2. **Yaralama Davası:** Murtaza bin Ahmed ve Mehmed bin Memi, Mustafa Kanberoğlu tarafından hançerle yaralandıklarını iddia etmiş, Mustafa ise kendini savunmak için bunu yaptığını kabul etmiştir.
3. **Evlilik Akdi:** Mustafa bin Mehmed, Narin bint-i Osman ile 500 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
4. **Evlilik Akdi:** Ali bin Murad, Dursun bint-i Mustafa ile 1000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
5. **Evlilik Akdi:** Ali bin Mustafa, Hadice bint-i Mehmed ile 1500 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
6. **Vergi Uygulaması:** Trabzon iskelesindeki harir ticareti için eskiden alınan vergi oranlarının uygulanmaya devam edilmesi hükmü verilmiştir.
7. **Evlilik Akdi:** İlyas Ağa ibn-i Abdullah, Meleksima bint-i Abdullah ile 1000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
8. **Evlilik Akdi:** Mustafa bin Abdullah, Kerime bint-i Mustafa ile 1000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.

25-a

1. **Toprak Davası:** Of kazasına bağlı Holaysa köyü sakinleri, Fotinos köyünde Ahmed Çelebi'nin rızaları olmadan topraklarını işgal ettiğini ve davasını Trabzon Divanı'nda açmak istemediğini iddia etmiş, yapılan inceleme sonucu Holaysa halkının iddiaları doğrulanmıştır.
2. **Miras ve Mülk Satışı:** Hasan Efendi'nin vefatından sonra mirasçıları Mükrim bint-i Mahmud ve yeğenleri Mehmed ile Ali, Orta Hisar'daki bir mülkü Hasan Ağa'ya 500 riyal kuruş karşılığında satmıştır.

3. **Cariye Azadı:** Kindinar Mahallesi sakini Cafer Bey, Gürcü asıllı cariyesi Lalezar'ı Allah rızası için azat etmiştir.
4. **Köle Azadı:** Aynı kişi, Gürcü kökenli kölesi Dilaver'i özgür bırakmıştır.
5. **Köle Azadı:** Cafer Bey, başka bir kölesi Muslı'yı da serbest bırakmıştır.

25-b

1. **Evlilik Akdi:** Piri bin Süleyman, dört bin dirhem mihrü'l-müeccel ile bir evlilik gerçekleştirmiştir.
2. **Vekaletname:** Kadı Hasan Efendi'nin dul eşi Mükrim bint-i Mahmud, miras ve nafaka davalarını yönetmesi için el-Hâc Kurd Bey'i vekil tayin etmiştir.
3. **Evlilik Akdi:** Murtaza bin İsmail, Fatıma bint-i İbrahim ile 1500 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
4. **Evlilik Akdi:** Mustafa bin Abdullah, Sabire bint-i Hüseyin ile 1500 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
5. **Boşanma ve Nafaka:** Aişe bint-i Abdullah, eşi Mustafa bin Abdullah'tan iki bin beş yüz akçe mihr-i müeccel ve nafaka taleplerini alarak boşanmıştır.
6. **Evlilik Akdi:** Ali bin Abdullah, Mülki bint-i Ahmed ile 3000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
7. **Evlilik Akdi:** Muslı bin Receb, Meryem bint-i Hüseyin ile 1000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
8. **Evlilik Akdi:** Kurd bin Resul, Havva bint-i Mehmed ile 1500 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
9. **Evlilik Akdi:** Derviş Nazar, Saliha bint-i Abdullah ile 1500 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
10. **Evlilik Akdi:** Mehmed bin Ivaz, İsmihan bint-i Mehmed ile 1500 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
11. **Evlilik Akdi:** Murad bin Abdullah, İsmihan bint-i Abdullah ile 500 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.

26-a

1. **Vesayet:** Esmâ bint-i Mehmed Beşe'nin vefatı sonrası yetim kızı Miyase'nin vasisi dedesi Davud Beşe olmuştur.
2. **Hibe:** Hasan bin Veli, mülkünün yarısını Mustafa bin İlyas Beşe'ye hibe etmiştir.
3. **Mülk Satışı:** Ali Ağa'nın mirasçıları, borçlar nedeniyle Orta Hisar'daki mülkü Mahmud Ağa'ya 910 kuruşa satmıştır.
4. **Evlilik Akdi:** Mehmed bin Mustafa, Mükrimî bint-i Mustafa Beşe ile 4000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.

26-b

1. **Miras Kayıtları:** Abdülbaki Çelebi'nin mirasçıları eşi İsmihan ve küçük yaştaki çocuklarıdır.
2. **Evlilik Akdi:** Şaban Çorbacı, İsmihan bint-i el-Hâc Ömer ile 12.000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
3. **Miras ve Sulh:** Afendirye adlı dul kadın, eşi Panayota'nın bıraktığı malların bir kısmını sulh yoluyla almıştır.
4. **Borç Tahsili:** Osman Ağa, Pilavizâde Ali Ağa'nın yetimlerine olan borçlarından dolayı 50 kuruş tahsil etmiştir.
5. **Evlilik Akdi:** Osman bin Mehmed, Aişe bint-i İbrahim ile 4000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
6. **Miras Taksimi:** Mülki Hatun, annesinden kalan Karaoda isimli mülk ve bağların satışını istemiş, değer tespiti ve ödemeler yapılmıştır.

27-a

1. **Katır Helak Davası:** Maçuka kazasından Sefer bin Hasan, zimmi Adam'ın aşırı yükleme ve yanlış bağlama sonucu katırını telef ettiğini iddia etmiş; ancak katırın teslim alındıktan sonra helak olduğu tespit edilmiştir.
2. **Vasi Tayin:** Trabzon'un Kule Boynu Mahallesi'nde Aişe bint-i Ali, talak durumunda Hasan Ağa'yı vasi olarak tayin etmiştir.

3. **Evlilik Akdi:** Ahmed bin Mustafa, Aişe bint-i Osman ile 1500 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
4. **Evlilik Akdi:** Receb Beşe bin Bektaş, Saliha bint-i Mehmed ile 8000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
5. **Vekaletname:** Pilavizâde Ali Ağa'nın dul eşi Nisa bint-i Beşir, haklarını takip etmesi için kardeşi İbrahim Çelebi'yi vekil tayin etmiştir.
6. **Evlilik Akdi:** Bostan bin Murad, Bakiyye bint-i Cemal Ali ile 1000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
7. **Mülk Satışı:** Hasan bin Debbâğ Hüseyin ve vekili Ali bin Aydın, aileden kalan mülkü 145 kuruş karşılığında Tohluzâde Ali Ağa'ya satmıştır.

27-b

1. **Evlilik Akdi:** Mehmed bin Abdullah, Fatıma bint-i Hasan ile 1000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
2. **Borç Tahsili:** Pilavizâde Ali Ağa'nın eytamına vasi olan Mustafa Çelebi, yirmi dört kuruşluk borç tahsilini tamamlamıştır.
3. **Sulh ve Miras:** Erzincanlı Agop, üvey annesi Hürremsima'dan miras talebinde bulunmuş; daha önce sulh yoluyla altın bilezik aldığını kabul ederek dava sonlandırılmıştır.
4. **Evlilik Akdi:** el-Hâc Ahmed bin Mustafa Çelebi, Emine bint-i el-Hâc Ali ile 20.000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
5. **Mihr Talebi:** Pilavizâde Ali Ağa'nın eşi Nisa bint-i Beşir, 20.000 akçe mihr-i müeccelini talep etmiş; incelemeler sonucu ödeme onaylanmıştır.
6. **Evlilik Akdi:** Mustafa bin Ali, Rukiye bint-i Mehmed ile 1000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
7. **Evlilik Akdi:** Ali bin Derviş, Fatıma bint-i Cemşid ile 5000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.

28-a

1. **Evlilik Akdi:** Osman Çelebi Arabacıoğlu, Safiye bint-i İbrahim ile 1000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
2. **Vasi Tayin:** Hoha köyünden vefat eden Hasan bin Mustafa'nın yetim oğlu Mustafa'nın vasilığı, annesi Ziyade bint-i Mustafa Beşe'ye verilmiştir.
3. **Evlilik Akdi:** Hacı Kürd, Gül bint-i Musa ile 1000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
4. **Evlilik Akdi:** Sinan Beşe bin Receb, Rabia bint-i Hüseyin ile 4000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
5. **Evlilik Akdi:** Bostan bin Mustafa, Rukiye bint-i Hamza ile 1000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
6. **Evlilik Akdi:** Kanber bin Fazlullah, Zamane bint-i Zülfikar ile 1500 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
7. **Evlilik Akdi:** Ahmed Çelebi bin Hüseyin, Rabia bint-i Ali Beşe ile 7000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
8. **Hisse Talebi:** Hüseyin Çelebi bin Mustafa Beşe, yetimlerin tımardan gelen hisselerini Hasan bin Durdu ve Ali bin Bünyad'dan talep etmiş; 15 kuruşluk yıllık ödeme onaylanmıştır.
9. **Evlilik Akdi:** Mehmed bin Ahmed Beşe, Esmâ bint-i Ahmed ile 3000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
10. **Evlilik Akdi:** Yusuf bin Abdullah, Dursune bint-i İbrahim ile 500 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
11. **Evlilik Akdi:** Bayram bin Mustafa, Mülki bint-i Hasan ile 500 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.

28-b

1. **Miras Tespiti:** Kara Hüseyin bin ()'nin mirası, Münteha, Nasibe, Aişe ve Mustafa'ya intikal etmiştir.

2. **Boşanma ve Hal'**: Maryam bint-i Hataros, mihr-i müeccel ve nafakadan feragat ederek Ahmed bin Abdullah ile hal' yoluyla boşanmıştır.
3. **Tefrik Talebi**: Nasibe bint-i Kara Hüseyin, kocası Murtaza bin Mustafa'nın üç yıl süren evlilikte cinsel ilişki gerçekleşmemesi nedeniyle kadıya başvurarak tefrik talebinde bulunmuş ve talepleri kabul edilmiştir.
4. **Evlilik Akdi**: Fazlı bin Zülfikar, Aişe bint-i Ramazan ile 4000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
5. **Evlilik Akdi**: İbrahim Çelebi bin Halil Bey, İsmihan bint-i () ile 1000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
6. **Evlilik Akdi**: Mustafa bin Süleyman Çelebi, Nasibe bint-i Ali ile 7000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
7. **Evlilik Akdi**: Dilaver bin Hamdullah, Aişe bint-i Ahmed ile 1200 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
8. **Evlilik Akdi**: Mustafa bin Muslı, Aişe bint-i Mahmud ile 1000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.

29-a

1. **Mülk Satışı**: Saliha bint-i Osman Beşe, oğluna bir mülk ve bahçeyi 50 riyâli kuruşa satmıştır.
2. **Evlilik Akdi**: Mehmed bin Bali, Fatıma bint-i Bali ile 1000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
3. **Gelir Paylaşımı Davası**: Trabzon iskelesinin gelirlerinden adil dağıtım talep eden ulema ve hutebâ, eski uygulamaya dönülmesi için hüküm almıştır.
4. **Evlilik Akdi**: Ahmed bin Turhan, Kamile bint-i Süleyman ile 1200 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
5. **Evlilik Akdi**: Kenan bin Abdullah, Aişe bint-i Mustafa ile 1000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
6. **Evlilik Akdi**: Ali Beşe bin İshak Beşe, Saliha bint-i Mustafa ile 10.000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.

7. **Evlilik Akdi:** Ahmed bin Mustafa Beşe, Nasibe bint-i Mustafa ile 5000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
8. **Evlilik Akdi:** Lazari bin (), Rustana bint-i () ile 1100 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
9. **Evlilik Akdi:** Fazlı Beşe bin Osman, Havva bint-i Receb ile 5000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.

29-b

1. **Mülk Davası:** Ömer Beşe, İmira veled-i İstefan'a karşı Kindinar mahallesinde bir mülkün kendisine ait olduğunu kanıtlamış ve davayı kazanmıştır.
2. **Evlilik Akdi:** Mustafa Çavuş bin Mehmed, Esmâ bint-i Dilaver ile 1000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
3. **Evlilik Akdi:** Selim bin Murad, Havva bint-i Ali Beşe ile 1000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
4. **Evlilik Akdi:** Mehmed bin Hüseyin, Zarife bint-i Musa ile 4500 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
5. **Evlilik Akdi:** Ali bin Abdullah, Bakiyye bint-i Yunus ile 500 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
6. **Evlilik Akdi:** Beşir bin Mustafa, Saime bint-i Ramazan ile 1500 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
7. **Evlilik Akdi:** Veli bin Piyale, Ümmi bint-i Yusuf ile 500 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
8. **Evlilik Akdi:** Hüseyin bin Mehmed, İnsaf bint-i Murtaza ile 3500 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
9. **Hukuki Tespit:** Aleksandr veled-i (?) dört yıl önce verdiği şalı aynıyla teslim aldığını beyan etmiş ve tasdik edilmiştir.

30-a

1. **Mirasın Beytül-Mal'a Devri:** Ali Beşe bin İlyas'ın mirası, vârisi olmadığı gerekçesiyle Beytül-Mal'a devredilmiş, muhallefât satışından kalan 3.705 akçe Ramazan Çavuş'a teslim edilmiştir.
2. **Evlilik Akdi:** Mustafa bin Mehmed, Antere bint-i (?) ile 1.500 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
3. **Azat:** Belkıs bint-i Abdurrahman, Kenan bin Abdullah isimli kölesini azat etmiştir.
4. **Evlilik Akdi:** Sadık Çelebi bin Mehmed Ağa, Ümmühani bint-i Yakub Çelebi ile 17.000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
5. **Vasi Tayin Edilmesi:** Meryem bint-i Abdullah, teçhiz ve tekfin işleri için Murtaa Beşe bin Mehmed'i vasi tayin etmiştir.
6. **Hibe:** Fatıma Hatun, Hoha köyündeki mülkünü kız kardeşinin oğlu Abdurrahman Ağa'ya hibe etmiştir.

30-b

1. **Hibe:** Hüseyin Ağa bin Ali Çavuş, Hoha köyündeki bir araziye Abdurrahman Ağa bin Bostan Çavuş'a hibe etmiştir.
2. **Miras ve Satış:** Rabia, babası Ali Beşe'den miras kalan mülklerin bir kısmını Ramazan Çavuş'a satmıştır.
3. **Miras ve Satış:** Murtaza oğlu Ali Çelebi'nin mirasçıları, mülklerini Hacı Mustafa'ya 260 kuruşa satmıştır.
4. **Vasi Tayin Edilmesi:** Murtaza oğlu Ali Çelebi'nin küçük kızı Aişe için ağabeyi Ahmed Çelebi vasi tayin edilmiştir.
5. **Mülk Satışı:** Ahmed bin Murad'ın vekili, bir mülkü Receb Beşe bin Bektaş'a 35 kuruşa satmıştır.
6. **Azat:** Fatıma bint-i Mustafa Beşe, Gürcü asıllı bir cariyeyi azat etmiştir.
7. **Evlilik Akdi:** Abdurrahman Ağa bin Ahmed Ağa, Mükrime bint-i Mahmud Ağa ile 6.000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.

8. **Evlilik Akdi:** Abdurrahman Ağa bin Kurd, (ismi belirtilmeyen) bint-i Abdullah ile 1.100 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.

31-a

1. **Evlilik Akdi:** Behram bin Abdullah, Şehriman bint-i Murad ile 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
2. **Miras Dağılımı:** Hasan Çelebi bin Mahmud Bey'in mirası 120 kuruş olup, annesi Saliha bint-i Pervane ve kardeşleri arasında paylaştırılmıştır.
3. **Miras Davası:** Hüseyin bin Derviş ve Ali bin Zünnun, Aişe bint-i Kızıl Ali Bey'in mirasında hak iddia etmiş ve mahkeme, bu kişilerin mirasçı olduğuna hükmetmiştir.
4. **Mülk Satışı:** Dimitri'nin kardeşi Kalisyon, miras kalan bir mülkü Polatina bint-i (?) isimli zimmiyeye 35 kuruşa satmıştır.
5. **Evlilik Akdi:** Ömer bin Mustafa, Safiye bint-i Mehmed ile 800 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
6. **Azat:** Meryem bint-i Abdullah'ın cariyesi Bakiyye, azat edilmiştir. Hürriyeti mahkeme tarafından tescil edilmiştir.
7. **Mülk Satışı:** Lütfullah Çelebi, annesi Ümmü Hatun'dan kalan bir mülkü Hasan Ağa'ya 50 kuruşa satmıştır.

31-b

1. **Mülk Satışı:** Mehmed bin Mustafa, babasından kalan bir mülkü 100 kuruşa almıştır. Geriye kalan borcu ödemesi ve satışın tescili yapılmıştır.
2. **Evlilik Akdi:** Ahmed bin İbrahim, Fatıma bint-i İlyas ile 500 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
3. **Evlilik Akdi:** Bostan bin Ali, Saliha bint-i Selim Beşe ile 3.000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
4. **Evlilik Akdi:** Abdullah bin Yusuf, Emine bint-i (?) ile 500 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.

5. **Evlilik Akdi:** Mehmed bin Abdullah, Teodora bint-i Musa ile 500 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
6. **Azat:** Aişe bint-i Yakub Beşe, Yusuf bin Abdullah isimli kölesini azat etmiştir.
7. **Evlilik Akdi:** Murtaza bin Abdi, Fatıma bint-i Abdi ile 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
8. **Evlilik Akdi:** İbrahim Bey bin Ali Bey, Aişe bint-i Ömer Bey ile 20.000 dirhem mihrü'l-müeccel karşılığında evlenmiştir.
9. **Altın Takyenin Davası:** Nisa bint-i Beşir, eşi Pilavizâde Ali Ağa'nın ölümünden önce kendisinden aldığı 30 miskal altın takyenin borcu için mahkemeye başvurmuş, mahkeme, takyenin hibe edildiğine hükmetmiştir.

32-a

1. **Miras Anlaşmazlığı:** Aişe bint-i Kızıl Ali'nin mirası için Ahmed Beşe'nin, mülkün kendisine Aişe tarafından hibe edildiğini kanıtlaması üzerine dava sonuçlandırılmıştır.
2. **Evlilik Akdi:** Cebbar bin Abdullah ve Vefadar bint-i Abdullah, 300 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlenmiştir.
3. **Yaralama Davası:** Trabzon'da şaki Kızıl Öküz Mustafa, iki kişiyi yaralamış, deliller ve tanıkların ifadeleri doğrultusunda suçlu bulunarak cezalandırılmıştır.

32-b

1. **Miras Davası:** Mustafa bin Yunus'un mirası için, Hamza'nın torunu Mustafa bin Mehmed mirastan pay talep etmiş ve tanıklarla hakkını kanıtlamıştır.
2. **Mülk Satışı:** Aişe bint-i Abdullah, bir mülkünü Bostan Beşe'ye 53 kuruşa satmıştır.
3. **Mülk Satışı:** Behram bin Abdullah, bir mülkünü Abdülbaki Beşe'ye 40 kuruşa satmıştır.
4. **Mülk Satışı:** Mehmed ve Mustafa, kız kardeşleri adına bir mülkü Kahveci Şaban'a 80 kuruşa satmıştır.

33-a

1. **Miras Anlaşmazlığı:** Aişe bint-i Kızıl Ali'nin mirasından pay alan Ali Beşe, Hüseyin bin Derviş ve diğer mirasçılar, Ahmed Beşe'nin zimmetindeki mallarını alarak davayı sonuçlandırmıştır.
2. **Miras ve Mülk Satışı:** Panol'un mirası, Sofiya bint-i Manol ve Sultana bint-i Todori arasında bölüştürülmüş; Sofiya, payını 100 kuruşa Sultana'ya satmıştır.
3. **Keşif:** Hadice bint-i Muslı, oğlunun kazara ateşe düşerek öldüğünü bildirmiş ve mahkeme keşfi gerçekleştirmiştir.
4. **Evlilik Akdi:** Abdurrahman Çelebi ve Mülkiye bint-i Hasan Çavuş, 20.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlenmiştir.
5. **Mülk Satışı:** Teodora bint-i Karanfil, bir mülkünü Mustafa bin Kadri'ye 19 kuruşa satmıştır.
6. **Evlilik Akdi:** Nezir bin Arslan ve Fatıma bint-i Süleyman, 1.500 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlenmiştir.
7. **Evlilik Akdi:** Hüseyin bin Abdullah ve Meryem bint-i Abdullah, 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlenmiştir.
8. **Evlilik Akdi:** Satılmış bin Fazlı ve Ümmühan bint-i Hüseyin, 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlenmiştir.

33-b

1. **Azat Davası:** Payşdar bint-i Abdullah, Hâc Ali'nin kendisini azat ettiğini iddia etmiş ancak tanık gösterememiştir. Hâc Ali'nin oğulları, miras haklarını korumuşlardır.
2. **Alacak Davası:** Ahmed Çelebi, babası Ali Çelebi'nin Yordanis'ten alacaklı olduğunu iddia etmiş ancak delil sunamamış; Yordanis yemin ederek borçlu olmadığını kanıtlamıştır.
3. **Evlilik Akdi:** Osman bin İbrahim ve Ümmi bint-i Mehmed, 1.500 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlenmiştir.

4. **Mülk Satışı:** Mahmud ve Mustafa Çelebi, babalarından kalan bir mülkü Ömer Beşe'ye 100 kuruşa satmıştır.
5. **Evlilik Akdi:** Süleyman bin Mehmed ve Şemsi bint-i Abdullah, 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlenmiştir.
6. **Hac Mirası:** Hac yolunda vefat eden Hâc Ali Beşe'nin mirası, vasisi tarafından beytü'l-mal gözetiminde paylaşılmıştır.

34-a

1. **Miras Anlaşması:** Hâc İbrahim'in mirasından Aişe bint-i Mustafa, alacağını alarak köydeki ev ve bahçe dışındaki haklarından feragat etmiştir.
2. **Evlilik Akdi:** Hasan Beşe ve Havva bint-i Musa Beşe, 4.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlenmiştir.
3. **Evlilik Akdi:** Ramazan bin Mahmud ve Gülsüme bint-i (), 300 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlenmiştir.
4. **Mülk Satışı:** Ali Çavuş'un oğulları, babalarından kalan bir mülkü Derviş bin Mehmed'e 75 kuruşa satmıştır.
5. **Evlilik Akdi:** Dilaver bin Abdullah ve Lalezar bint-i Abdullah, 5.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlenmiştir.
6. **Alacak Davası:** Trabzon metropoliti, patriklere olan borcunu inkâr etmiş ve yeminle borçsuz olduğunu kanıtlamıştır.
7. **Miras Anlaşması:** Fatıma bint-i Kenan, Maçukalı Mehmed'den kalan miras haklarını 15 kuruşa devretmiştir.

34-b

1. **Miras Anlaşmazlığı:** Teodora bint-i Tarandafil'in miras iddiası, vekili Panayot'un sunduğu belgeyle kanıtlanmış ve hak sahibi olduğu teyit edilmiştir.
2. **Evlilik Akdi:** Mehmed Beşe ve Aişe bint-i Abdülbaki, 7.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlenmiştir.
3. **Evlilik Akdi:** Fazlı bin Mustafa ve Kerime bint-i Mehmed, 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlenmiştir.

4. **Evlilik Akdi:** Ahmed Çelebi ve Huri bint-i Mustafa Beşe, 6.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlenmiştir.
5. **Evlilik Akdi:** Himmet Beşe ve Ümmühan bint-i Abdurrahman, 10.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlenmiştir.
6. **Evlilik Akdi:** Mehmed bin Davud ve Belkıs bint-i Mehmed, 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlenmiştir.
7. **Miras Anlaşmazlığı:** İlyas bin Mehmed, kız kardeşi Rukiye'den babalarının malından kalan 10 kuruş alarak anlaşmaya varmıştır.
8. **Evlilik Akdi:** Ali bin Abdullah ve Rabia bint-i Abdullah, 6.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlenmiştir.
9. **Evlilik Akdi:** İbrahim bin Mehmed ve Halime bint-i Derviş, 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlenmiştir.

35-a

1. **Alacak ve Rehin Davası:** Hasan Çavuş'un oğulları Mehmed ve Osman Çelebi, Papuççu Tator'dan kalan 10 kuruşu almış, rehin olarak verilen malı iade etmiştir.
2. **Mülk ve Sulh Davası:** Sefer bin Abdullah, Emine bint-i Davud Beşe'nin vekili olarak bahçe üzerindeki hakları için sulh yoluyla 14 kuruş alarak anlaşmıştır.
3. **Değirmen Satışı:** İbrahim Bey, bir değirmeni Kalanbolis adlı zimmiye 60 kuruşa satmıştır.
4. **Boşanma ve Tazminat:** Sultana bint-i Praşkeva, kocası Kalyor'un zimmetindeki mihrin 33 kuruşunu alarak boşanmış ve tüm haklarından feragat etmiştir.
5. **Bey'i Bi'l-Vefa Anlaşması:** Mustafa Bey adına vekil, bir mülkü 420 kuruş karşılığında Mustafa Çelebi'ye geçici olarak devretmiştir.

35-b

1. **Miras Anlaşması:** Atika bint-i Muslı'nın mirası, kocası Hasan bin Ali ile yapılan sulh sonucu 6 kuruş ve bir kapama karşılığında paylaşılmıştır.
2. **Mülk ve Alacak Davası:** Mustafa Reis, bir sefine ile ilgili alacak iddiasını yeminle reddetmiştir.
3. **Evlilik Akdi:** Süleyman bin Siyavuş ve Belkıs bint-i Martoli, 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlenmiştir.
4. **Evlilik Akdi:** İskender bin Allahverdi ve İnsaf bint-i Hasan, 1.800 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlenmiştir.
5. **Boşanma ve Yeni Evlilik:** Ahmed bin İbrahim, Raziye bint-i Cafer ile boşanmış, önceki mihrin kalan kısmını ödemiştir.
6. **Evlilik Akdi:** Mehmed bin Mustafa ve Asiye bint-i Mustafa, 200 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlenmiştir.
7. **Mülk Satışı:** Panayot, Mustafa Çelebi'ye 60 kuruşa bir ev ve bahçe satmıştır.
8. **Evlilik Akdi:** Seydi bin Hasan ve Safiye bint-i Murad, 500 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlenmiştir.

36-a

1. **Kölelik Davası:** Mehmed Ali, babası Hüseyin Beşe'nin Rıdvan adlı kölesinin satışını reddetse de tanıkların beyanı üzerine davayı kaybetmiştir.
2. **Mülk ve Hibe:** Adile bint-i Ahmed Beşe, kendisine ait mülkleri Ali Bey ve Havva'ya hibe etmiştir.
3. **Evlilik Akdi:** Marik ve Maki, 300 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlenmiştir.
4. **Evlilik Akdi:** Süleyman bin Hasan ve Atike bint-i Behram, 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlenmiştir.
5. **Geçersiz Nikah:** Siyavuş bin Abdullah ile Saliha bint-i Abdullah arasındaki nikah fuzuli olduğu gerekçesiyle feshedilmiştir.

6. **Evlilik Akdi:** Hâc Murad ve Kutlu bint-i Ömer, 1.500 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlenmiştir.
7. **Evlilik Akdi:** Mehmed bin Sinan ve Aişe bint-i Murad, 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlenmiştir.
8. **Keşif ve Ölüm Tespiti:** Mustafa bin Ahmed, eniştesi Beşlü Mustafa'nın denizde boğulduğunu tespit ettirmiştir.
9. **Evlilik Akdi:** Ali bin Timur ve Fatıma bint-i Rüstem, 3.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlenmiştir.
10. **Evlilik Akdi:** Siyavuş bin Abdullah ve Nevbahar bint-i Abdullah, 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlenmiştir.

36-b

1. **Evlilik Akdi:** Nezir ibn-i Kurd ve Esmâ bint-i Ahmed Beşe, 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlenmiştir.
2. **Boşanma Davası:** Mahmud Halife, kocasının şartlarını ihlal ettiği ve kendisini darp ettiği gerekçesiyle boşanmıştır.
3. **Evlilik Akdi:** İbrahim bin Bayezid ve Emine bint-i Murad, 1.500 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlenmiştir.
4. **Miras Davası:** Mükrim bint-i Mahmud Ağa, eşi Kadı Hasan Efendi'nin mirasından 500 kuruş mihr-i müeccel almıştır.
5. **Cariye Azadı:** Mükrim bint-i Mahmud Ağa, Nevbahar adlı Gürcü cariyesini azat etmiştir.
6. **Evlilik Akdi:** Dilaver ibn-i Abdullah ve Aliye bint-i Kurd, 600 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlenmiştir.
7. **Evlilik Akdi:** Mehmed ibn-i Karagöz ve Fatıma bint-i Süleyman Beşe, 3.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlenmiştir.
8. **Mülk ve Miras Davası:** Fatıma bint-i Piri, mülk üzerinde hak iddia etmiş, tanıkların beyanı üzerine mülkün kendisine ait olduğu kabul edilmiştir.

37-a

1. **Miras Tespiti:** Hacı Ali Beşe'nin mal varlığı ve borçları, eşine düşen paylar ayrıldıktan sonra kalan 5.339 kuruşun beytûlmala aktarılmasıyla sonlandırılmıştır.
2. **Evlilik Akdi:** Süleyman bin Mehmed Çelebi ve Hayri bint-i Selim Beşe, 3.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlenmiştir.
3. **Evlilik Akdi:** Hristodil ve Arhondi, 800 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlenmiştir.
4. **Mülk Satışı:** Ahmed Ağa, Bayburt'ta bir araziyi Kara Veli'ye 50 kuruşa satmıştır.
5. **Mülk Satışı:** Apostol, Hüseyin Beşe'ye bir ev ve eklerini 80 kuruşa satmıştır.
6. **Mülk Satışı:** Maşa bint-i Bahadır, 20 yıl önce Beşir Beşe'ye sattığı mülkün kaydını teyit etmiştir.

37-b

1. **Evlilik Akdi:** Mehmed bin Sipahi ve Fatıma bint-i Veli Çelebi, 3.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlenmiştir.
2. **Evlilik Akdi:** İbrahim bin Bayram ve Safiye bint-i Abdullah, 800 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlenmiştir.
3. **Boşanma:** Savıla, İbrahim Beşe ile hal' yoluyla boşanmış, nafaka ve mihirinden feragat etmiştir.
4. **Mülk Satışı:** Mehmed Bey, Ömer Bey'e 25 kuruşa bir arazi satmıştır.
5. **Mülk Satışı:** Fatıma bint-i Ali, Murtaza Beşe'ye bir ev ve eklentilerini 120 kuruşa satmıştır.
6. **Evlilik Akdi:** Kaytas bin Abdullah ve İnsaf bint-i Piyale, 300 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlenmiştir.
7. **Mülk Satışı:** Hasan Çelebi ve Saliha, bir mülkü Hasan Ağa ve Dursun Hatun'a 212 kuruşa satmıştır.

8. **Evlilik Akdi:** İbrahim bin Kurd Beşe ve Fatıma bint-i Ali Beşe, 3.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlenmiştir.
9. **Miras ve Alacak Davası:** Seydi ibn-i Sefer, dedesi Ali'den 52 koyun ve diğer alacakları için hüküm almıştır.

38-a

1. **Evlilik Akdi:** Ali bin İsmail ile Mülkiye bint-i Hüseyin arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik gerçekleşmiştir.
2. **Mülk Satışı:** Faroz mahallesinde Aişe bint-i Abdullah adına hareket eden vekil, İbrahim bin Bayram'a 37,5 kuruş bedelle harabe bir ev yerini ve eklentilerini satmıştır.
3. **Mülk Satışı:** Seydi ibn-i Sefer, dedesinden miras kalan ağaçlar ve araziyi Sadık Beşe'ye 20 kuruşa satmıştır.
4. **Mülk Satışı:** Ali Çelebi, Yani isimli zimmiye bir şaykanın dörtte bir hissesini 200 kuruşa satmıştır.
5. **Evlilik Akdi:** Ali bin İbrahim ile boşanmış olan Nazlı bint-i Osman arasında 100 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik gerçekleşmiştir.
6. **Borç İtirafı:** Celasin Ağa, İkbâl Ağa'ya 200 kuruş borç verdiğini ve bu borcun tahsiline karar verildiğini bildirmiştir.
7. **Evlilik Akdi:** Bekir bin Yunus ile Fatıma bint-i Ahmed arasında 600 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik gerçekleşmiştir.
8. **Evlilik Akdi:** İbrahim bin Halil ile Fatıma bint-i Ali Beşe arasında 9.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik gerçekleştirilmiştir.
9. **Evlilik Akdi:** Süleyman bin Mustafa ile [adı belirtilmeyen] bint-i Mustafa arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
10. **Mülk Satışı:** Erzurum'dan Fatıma bint-i Abdullah adına vekil, Trabzon'da kule hamamı yakınındaki bir menzili 15 kuruşa Kabasakaloğlu Ahmed Çelebi'ye satmıştır.

38-b

1. **Yemin ve İspat:** Fatıma bint-i Seydi Ali, eşi Ali Beşe'den kalan malvarlığıyla ilgili yemin etmiş ve herhangi bir mal gizlemediği kaydedilmiştir.
2. **Miras Davası:** Fatıma bint-i Seydi Ali, eşinin ölümünden sonra zimmetindeki 142 kuruşu talep etmiş, alacağın tahsiline karar verilmiştir.
3. **Evlilik Akdi:** Osman bin Hamza ile Kamile bint-i Durmuş arasında 1.500 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik gerçekleşmiştir.
4. **Mülk Tahsisi:** Fatih Sultan Mehmed'in vakfına ait bir arsa, İsmail Beşe'ye ilhak edilmiş ve bedelinin cami şadırvanının tamiri için kullanıldığı belirtilmiştir.
5. **Arazi İhtilafı:** Hızır Beşe, İbrahim bin Sağır Ahmed ile ortak bir arazi üzerindeki anlaşmazlığı çözüme bağlamıştır.

39-a

1. **Evlilik Akdi:** Süleyman Beşe bin Hasan ile Esmâ bint-i Kaya arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
2. **Boşanma ve Nafaka İptali:** Gülsüme bint-i Resul, Ahmed Çelebi'den hal' yoluyla boşanmış, nafaka ve mihr haklarından feragat etmiştir.
3. **Çocuk Vesayeti:** Veli Beşe, kölesinin oğlu Hüseyin'in kendi vesayetine verilmesini talep etmiş, ancak çocuğun annesinin hür olduğu belirtilerek Ali'nin vesayetinde kalmasına karar verilmiştir.
4. **Miras Paylaşımı:** Mustafa bin Mehmed'in mirası üvey ve öz kardeşleri arasında paylaşılmış, hak sahibi Ayas Beşe vekil tayin edilmiştir.
5. **Evlilik Akdi:** Beşir bin Baki Beşe ile Saliha bint-i Kurd arasında 1.500 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik gerçekleşmiştir.
6. **Arazi İhtilafı:** Ömer Beşe ve Afendol arasında arazi ihtilafı sulh yoluyla çözülmüş, bedel olarak 2 kuruş ödenmiştir.
7. **Evlilik Akdi:** Ali bin Mehmed ile Aişe bint-i Hacı arasında 4.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.

39-b

1. **Terekeden Alacaklar:** Meryem bint-i Abdullah'ın terekesi, kardeşi Fatıma adına vekil Mehmed Efendi tarafından tasfiye edilmiştir. Toplam 5.592 kuruş kalmıştır.
2. **Mülk Satışı:** Çilingir İmira'nın dul eşi Saltana bint-i Aslan, bir mülkü 18.200 akçeye satın almış ve eşinin mihrini bu bedelden tahsil etmiştir.
3. **Miras ve Hibe:** Abdülbaki Beşe, babası Mehmed Beşe'nin kendisine hibesiyle mülk edinmiş, mirasçılar bu duruma itiraz etmiş ancak mahkeme hibenin geçerli olduğuna karar vermiştir.
4. **Evlilik Akdi:** İbrahim bin Hamza ile Hadice bint-i Mehmed arasında 5.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
5. **Evlilik Akdi:** Resul bin Mushl Beşe ile Dursune bint-i Hasan arasında 3.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik gerçekleşmiştir.
6. **Evlilik Akdi:** Ali Beşe bin Murad ile Emine bint-i Behram arasında 3.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
7. **Ticari Sözleşme İhlali:** Ali Çelebi ve Hamza, sattıkları bir dükkânın teslimini sağlayamadan firar etmişlerdir. Mahkeme kaydı yapılmıştır.
8. **Evlilik Akdi:** İshak Beşe bin Kurd ile Bakiye bint-i Veli arasında 3.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.

40-a

1. **Hatuniye Camii'nin Su Yolları Tamiri:** Abdurrahman Ağa, Hatuniye Camii şadırvan ve hamamının su yollarının tamiri için şer'i izin talep etmiş ve keşif sonrası 30.000 akçe bütçe belirlenmiştir.
2. **Boşanma:** Emine bint-i Osman, hal' yoluyla Mehmed bin Mahmud'dan boşanmış ve tüm haklarından feragat etmiştir.
3. **Miras Anlaşmazlığı:** Mustafa bin Mehmed, İnsaf bint-i ()'den kalan mirası Havva ve Fatıma'nın tasarruf ettiğini iddia etmiş, ancak mahkeme, mirasın hibe yoluyla devredildiğine hükmetmiştir.

4. **Bahçe Satışı:** Süleyman Çelebi bin Abbas, Trabzon'daki bir bahçeyi Ali Çelebi bin Murtaza Reis'e 35 kuruşa satmıştır.
5. **Hakaret Davası:** Fazlı bin Mustafa, Osman bin Ali Beşe'nin kendisine hakaret ettiğini iddia etmiş, ancak kayıt yalnızca iddiayı belgelemekle sınırlı kalmıştır.
6. **Evlilik Akdi:** Cafer bin Abdullah ile [İsim Eksik] bint-i Abdullah arasında 1.500 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.

40-b

1. **Miras ve Satış:** Ali Çelebi, miras kalan iki mahzeni ve iki dükkanı Osman Ağa'ya 96 kuruşa satmıştır.
2. **Borç İhtilafı:** Osman Beşe, Ali Çelebi'ye verdiği borcun 22 kuruşunun ödenmediğini iddia etmiş ve mahkeme alacağın ödenmesine karar vermiştir.
3. **Vergi ve Örfiye Anlaşmazlığı:** Ömer Bey, Leo'nun reâyâsı olduğunu ve vergilerini ödemediğini belirtmiş, mahkeme Leo'nun reâyâ olduğuna hükmetmiştir.
4. **Evlilik Akdi:** Acem Şaban bin Hüseyin ile Hanife bint-i Ferhad arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
5. **Miras Anlaşması:** Ayni Hatun'un mirası, verese tarafından paylaşılmış ve Haseki Mehmed Ağa'nın tasarrufunda olduğu kabul edilmiştir.

41-a

1. **Miras Paylaşımı:** Ayni bint-i Üveys Beşe'nin mirası, Haseki Mehmed Ağa ve diğer mirasçılar arasında paylaşılmıştır.
2. **Evlilik Akdi:** Üveys bin Süleyman ile Hayri bint-i Yunus arasında 1.500 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik gerçekleşmiştir.
3. **Hibe:** Aişe bint-i Mustafa Bey, Orta Hisar'da mülklerini ve eşyalarını Şahbaz Ali'ye hibe etmiştir.
4. **Kan Parası ve Mülk Devri:** Şaban bin Hızır Beşe'nin maktuliyetine ilişkin Hüseyin Beşe'den alınan diyet, maktulün yetimlerine aktarılmıştır.

5. **Mülk Satışı:** Teodora bint-i Hristafor, iki tahtani mülk menziline Lefter veled-i Todori'ye 60 kuruşa satmıştır.
6. **Diyet ve Mülk Satışı:** Şaban bin Hızır Beşe'nin maktuliyetine ilişkin Hüseyin Beşe'den alınan mallar, maktulün mirasçılarına 6.000 akçeye satılmıştır.

41-b

1. **Evlilik Akdi:** Ali bin Rüstem ile İnsaf bint-i Mahmud arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
2. **Arazi İhtilafı:** Mustafa bin Haydar, babasından kalan bir bostanın annesi tarafından izinsiz satıldığını belirterek mahkeme kararıyla mülkü geri almıştır.
3. **Mülk Satışı:** Rabia bint-i Mustafa Beşe, Trabzon'da bir mülkü Selim Beşe'ye 200 kuruşa satmıştır.
4. **Hibe ve Miras:** Sümeyye bint-i Osman, kızı Rabia bint-i Mustafa Beşe'ye miras kalan mülkten kendi hissesini hibe etmiştir.
5. **Evlilik Akdi:** Murad bin Abdullah ile Havva bint-i Hasan Beşe arasında 500 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
6. **Evlilik Akdi:** Şahbaz bin Abdullah ile Perişan bint-i Abdullah arasında 300 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik gerçekleştirilmiştir.
7. **Evlilik Akdi:** Kamil bin Mehmed ile İnsaf bint-i Murad arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
8. **Evlilik Akdi:** Bektaş bin Ali ile Fatıma bint-i Ali arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik gerçekleştirilmiştir.
9. **Evlilik Akdi:** Kalando veled-i Aleksan ile Mastasya veled-i [İsim Eksik] arasında 100 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
10. **Evlilik Akdi:** Hüseyin bin [İsim Eksik] ile Sakine bint-i Piyale arasında 3.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik gerçekleştirilmiştir.

42-a

1. **Miras Paylaşımı:** Paşe bint-i Aleks, İmira'dan kalan menkûlat, ev eşyası ve diğer mallar üzerindeki hakkını Sultana bint-i Arslan'dan almış ve anlaşmazlık sona erdirilmiştir.
2. **Vasi Ataması:** Çakır Reis'in küçük kızları Aişe ve Hadice'nin işlerinin düzenlenmesi için anneleri Havva bint-i Yusuf, vasi olarak atanmıştır.
3. **Cariye'nin Azadı:** Perişan bint-i Abdullah adlı cariye, sahibi tarafından özgür bırakılmış, Abdülbaki Çelebi'nin bu konuda itirazı reddedilmiştir.
4. **Miras ve Hibe:** Demircioğlu Mehmed Çelebi, mülklerini kızı Havva'ya hibe ettiğini mahkemede teyit etmiştir.
5. **Evlilik Akdi:** Süleyman bin Mehmed Beşe ile Asiye bint-i Veli Beşe arasında 3.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
6. **Evlilik Akdi:** İbrahim bin Mehmed ile Havva bint-i Mehmed arasında 3.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
7. **Miras Paylaşımı:** Panol veled-i Sava'nın mirası, eşi Kostanca bint-i Mavron ve diğer mirasçılar arasında paylaştırılmıştır.
8. **Evlilik Akdi:** Mustafa ibn-i Ali ile Havva bint-i Musa arasında 8.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.

42-b

1. **Hatuniye Camii'nin Su Yolları Tamiri:** 30.000 akçe harcama, ehl-i hizmetin aylıklarından karşılanarak caminin su yollarının tamir edilmesine izin verilmiştir.
2. **Boşanma:** Ziyade bint-i Mustafa, eşi Hamza ibn-i Ahmed'den hal' yoluyla boşanmış, mihr ve nafakadan feragat edilmiştir.
3. **Borç İhtilafı:** Ali ibn-i Mehmed, Dilaver ibn-i Abdullah'a verdiği borcun geri ödenmesini talep etmiş, borç kısmen ödenmiş ve taraflar arasında anlaşma sağlanmıştır.

4. **Miras Anlaşmazlığı:** Konstantin veled-i Bakar'ın mal varlığı üzerindeki talebi, Pizo veled-i Karanfil'in yemini ile reddedilmiştir.
5. **Miras İhtilafı:** Manol veled-i Praškeva'nın, Karanfil'in mülkü üzerindeki hakkı, zaman aşımı nedeniyle reddedilmiştir.
6. **Evlilik Akdi:** Hüseyin ibn-i Mehmed Beşe ile Emine bint-i Mehmed arasında 8.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
7. **Evlilik Akdi:** Mahmud Beşe ibn-i Tanrıvermiş ile Fatıma bint-i Ahmed Beşe arasında 7.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.

43-a

1. **Miras Paylaşımı:** Elena bint-i Yuri, Sofya ve Despina'dan kalan mülkler üzerindeki hakkını Satılmış Ağa ve Seferaki ile yapılan sulh yoluyla çözmüştür.
2. **Mülk Satışı:** Leonid veled-i Nikola, Kavala'dan Ahmed bin Ali'ye mülkünü 50 riyal guruşa satmıştır.
3. **Mülk Satışı:** Hatona bint-i İsfender, Tanaş veled-i Yani'ye mülkünü 125 riyal guruşa satmıştır.
4. **Vasi Ataması:** Mehmed Beşe ibn-i Hüseyin'in küçük kızlarının vasisi olarak dedeleri Hüseyin Beşe ibn-i Murad atanmıştır.
5. **Borç Davası:** Hüseyin Beşe'nin borcunun Mehmed Beşe'nin muhalefâtından tahsil edilmesine karar verilmiştir.
6. **Miras Anlaşması:** Seydi ibn-i Sefer, dedesi Ali ibn-i Musa'dan hakkını almış ve anlaşmazlık çözülmüştür.
7. **Evlilik Akdi:** Mehmed ibn-i Ahmed ile Havva bint-i Muharrem arasında 3.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.

43-b

1. **Cizye ve Maaş İhtilafı:** Trabzon'da Beşli neferatının maaşlarının tam ödenmesi karara bağlanmıştır.
2. **Miras ve Sulh:** Kadı Hasan Efendi'nin eşi Mükrime bint-i Mahmud, miras anlaşmazlığını sulh yoluyla çözmüş ve hakkını almıştır.

3. **Miras İddiası:** Anola bint-i Yuri'nin Hindistana bint-i Dimitri'ye karşı olan miras talebi, yeminden sonra reddedilmiştir.
4. **Miras ve Hibe:** Anola bint-i Yuri'nin mülkünü Hindistana bint-i Dimitri'ye hibe ettiği tanıklarla kanıtlanmıştır.
5. **Evlilik Akdi:** Mehmed ibn-i Yayla ile Asiye bint-i Mustafa arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.

44-a

1. **Miras Satışı:** İbrahim Çelebi'nin mirasçıları, Polita köyündeki mülklerini Mustafa bin Rıdvan'a 73 riyali gurus karşılığında satmıştır.
2. **Mülk Satışı:** Sayas veled-i Praškeva, Ayo Vasil mahallesindeki bir mülkün yarısını tamirden sonra Konstanta ve Yordan'a 280 riyali gurus'a satmıştır.
3. **Vasi Ataması:** Pilavizâde Ali Ağa'nın küçük çocuklarının mallarını korumak için Mustafa ibn-i Hasan vasi atanmıştır.
4. **Miras Malzemeleri:** Pilavizâde Ali Ağa'nın mirası, vasisi tarafından şer'i kurallar çerçevesinde değerlendirilerek kalan borçlar ödenmiş ve mirasın detaylı listesi kaydedilmiştir.
5. **Borç Davası:** Bostan Çelebi, Sava'nın 18 gurusluk borcunun 14 gurusluk kısmını talep etmiş, davalı borcu inkâr etmiş, tanıklarla doğrulama yapılmıştır.

44-b

1. **Evlilik Akdi:** Mustafa ibn-i Süleyman ve Melike bint-i Yusuf arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
2. **Evlilik Akdi:** Memi ibn-i Mustafa ve Aişe bint-i Muslı arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
3. **Evlilik Akdi:** Kamil ibn-i Murad ve Fatıma bint-i Abdullah arasında 5.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
4. **Mülk İhtilafı:** Beytullah ibn-i Muslı, Seydi ibn-i Sefer'in mülkünü kendisine sattığını iddia etmiş, ancak Seydi bunu yeminle inkâr etmiş ve davadan beraat etmiştir.

5. **Mülk Satışı:** Simyona bint-i Lazari, babasından kalan mülkünü Zorika veled-i Dimitri'ye 195 riyali güruşa satmıştır.
6. **Vergi İhtilafı:** Sürmene kazasından Aşa köyü Ermenileri ile Hemşin reayasından Avanis ve Tatos arasında haraç ve tekâlif meselesinde anlaşmazlık çözülmüştür.
7. **Evlilik Akdi:** Dilaver ibn-i Abdullah ve Zarife bint-i Hasan arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
8. **Evlilik Akdi:** Hasan ibn-i Ramazan ve Rabia bint-i İbrahim arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.

45-a

1. **Miras ve Mihr İhtilafı:** Hadice bint-i Muslı, eşi Ömer Beşe'nin mirasından mihr-i müeccel hakkını almıştır.
2. **Mülk ve Sulh:** Ziyade bint-i Rıdvan, Hoha köyündeki ev ve bahçeden alacağını sulh yoluyla alıp hakkından feragat etmiştir.
3. **Evlilik Akdi:** İbrahim ibn-i Ali ve Saliha bint-i Abdullah arasında 3.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
4. **Mülk Satışı:** Abdurrahman Ağa, Kindinar'daki bahçesi ve diğer mülk hisselerini Mehmed Ağa'ya 500 riyali güruş karşılığında satmıştır.
5. **Miras ve Hibe:** Laçin bint-i Panol'un mirası üzerinde Yani veled-i Tohor'un tasarruf hakkı mahkemede tanınmıştır.
6. **Evlilik Akdi:** Piri ibn-i Ali ve Huri bint-i Hasan arasında 5.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
7. **Evlilik Akdi:** Mehmed ibn-i Mahmud ve Emine bint-i Osman arasında 500 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.

45-b

1. **Mülk Satışı:** Lefter veled-i Leo, Uz köyündeki mülklerini Murad bin Rüstem'e 40 riyali güruşa satmıştır.

2. **Mülk İhtilafı:** Zakola bint-i Nikola'nın babasından kalan araziye Adam Keşiş'in 25 yıldır hukuken tasarruf ettiği belirlenmiştir.
3. **Evlilik Akdi:** Halil ibn-i Ömer ve Müyesser bint-i İbrahim arasında 1.500 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
4. **Mülk Temliki:** Beşir Çelebi, Mehmed Ali Bey'in zeâmet topraklarından bir yeri satın alarak tapu almıştır.
5. **Mülk Tahsisi:** Mehmed Ali Bey, Beşir Çelebi'ye Mavrili köyünde bir araziye tasarruf hakkıyla tahsis etmiş ve tapu düzenlemiştir.
6. **Evlilik Akdi:** Saime bint-i Mustafa ve bir şahıs arasında 500 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.

46-a

1. **Mülk Tahsisi:** Mehmed Ali Bey, Ahmed Beşe'ye Mavrili köyünde bir ormanı tasarruf hakkıyla tahsis etmiş ve tapu düzenlemiştir.
2. **Evlilik Akdi:** Hasan ibn-i Mehmed ve İnsaf bint-i Fazlı arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
3. **Evlilik Akdi:** Mustafa bin Hasan ve Ümmi bint-i Ali arasında 3.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
4. **Evlilik Akdi:** Mehmed bin Abdullah ve İsmihan bint-i Hüseyin arasında 500 akçe mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
5. **Evlilik Akdi:** Kasım bin Abdullah ve Saliha bint-i Abdullah arasında 1.500 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
6. **Evlilik Akdi:** Yunus bin Hasan ve Saliha bint-i Mahmud arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
7. **Evlilik Akdi:** Siyavuş bin Abdullah ve Gülsüme bint-i Ömer arasında 800 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
8. **Evlilik Akdi:** Mehmed bin Turhan ve Safiye bint-i Abdullah arasında 400 akçe mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.

9. **Azat ve İtâk:** Esmâ Hanım, Gürcü kökenli kölesi Zülfikar bin Abdullah'ı tüm mallarıyla azat ettiğini beyan etmiştir.
10. **Evlilik Akdi:** Ali Beşe bin Cafer ve Fatıma bint-i Hasan Ali arasında 20.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
11. **Nafaka Talebi:** Havva adlı bir kadın, kızı Fatıma için nafaka talep etmiş, kız için günlük 4 akçe nafaka takdir edilmiştir.

46-b

1. **Evlilik Akdi:** Mustafa Bey ibn-i Ömer Paşa ve bir kadın arasında 20.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
2. **Boşanma:** Murad bin Abdullah, Trabzon'da yaşayan Belkıs bint-i Hacı'yı boşadığını beyan etmiş, tanıklarla tasdik edilmiştir.
3. **Evlilik Akdi:** Mahmud ibn-i Davud ve Belkıs bint-i Hacı arasında 1.500 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
4. **Mülk Satışı:** Hasan Ali Çelebi, Yoros'taki mülkünü Ali Beşe bin Cafer'e 30 guruşa satmıştır.
5. **Mülk Satışı:** Urgancı mahallesinde yaşayan bir kişi, mülkünün yarısını Sabana bint-i (ismi silik) adlı eşine 400 riyali guruşa satmıştır.
6. **Evlilik Akdi:** Ahmed ibn-i Abdullah ve Emine bint-i Menteşe arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
7. **Evlilik Akdi:** Bostan ibn-i Ahmed ve Fatıma bint-i Ali arasında 5.500 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.

47-a

1. **Evlilik Akdi:** Perviz ibn-i Abdullah ve Adile bint-i Sefer arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
2. **Evlilik Akdi:** Rıdvan ibn-i Abdullah ve Esmâ bint-i (ismi eksik) arasında 300 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.

3. **Mülk İhtilafı:** Çolak Hasan Ağa, Kadı Hasan Efendi'nin veresesinden aldığı mülk nedeniyle Mehmed Çelebi ile olan ihtilafında haklı bulunmuş ve Mehmed Çelebi'nin müdahalesi engellenmiştir.
4. **Nafaka Talebi:** Emine bint-i Muslı, torunu Mustafa için yevmiye 4 akçe nafaka kararı almıştır.
5. **Mülk Satışı:** Yani veled-i Tohar, Urgancı mahallesindeki mülkünü Panayot veled-i Frankol'a 80 guruşa satmıştır.
6. **Mülk Satışı:** Varvara köyünden Praškeva veled-i Konstantin, mülkünün yarısını Gınayizâde Ali Efendi'ye 47,5 guruşa satmıştır.
7. **Mülk Satışı:** Belkıs bint-i (ismi eksik), müteveffa eşinden kalan mülkü 7.000 akçeye Ömer Çelebi'ye satmıştır.

47-b

1. **Mülk Satışı:** Vargola bint-i Karafol, müteveffa eşinin tamir ettiği mülkü Nikola veled-i Teodori'ye 35 guruşa satmıştır.
2. **Fiil-i Şeni İddiası:** Aişe bint-i Osman, Süleyman ibn-i İsmail'in evine zorla girdiğini ve kötü niyetli davrandığını iddia etmiş; Süleyman mahalle halkı tarafından huzursuz biri olarak tanımlanmıştır.
3. **Evlilik Akdi:** Mahmud ibn-i Mehmed ve Fatıma bint-i Aişe arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
4. **Evlilik Akdi:** Bostan ibn-i Kurd ve Ziyade bint-i İlyas arasında 1.500 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
5. **Evlilik Akdi:** Dilaver ibn-i Abdullah ve Aişe bint-i Murad arasında 400 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
6. **Evlilik Akdi:** Osman ibn-i Ahmed ve Havva bint-i Mehmed arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
7. **Miras Taksimi:** Havva bint-i Ali'nin 4.225 guruşluk mirası eş, anne ve kardeşi arasında paylaştırılmıştır.

8. **Zina İddiası:** Saliha bint-i Hüseyin'in hamileliği üzerine zina suçlaması yapılmış ancak nikahın iki buçuk ay önce kıyıldığı ve hamileliğin nikah sonrası olduğu anlaşılmıştır.

48-a

1. **Mülk Satışı:** Sofiya bint-i Todori, Ayo Gorgi Mahallesi'ndeki mülkünü Kirkos veled-i Yani'ye 132 guruşa satmıştır.
2. **Miras İhtilafı:** Hacı İbrahim'in kızları Adile ve Fatıma, babalarından kalan bir bahçeyi tasarruf eden Mehmed Çelebi'nin müdahalesine karşı haklarını korumuşlardır.
3. **Evlilik Akdi:** Seyyid Mustafa Çelebi ve Fatıma bint-i Cafer arasında 1.200 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
4. **Evlilik Akdi:** Satılmış bin Ömer ve Havva bint-i Mustafa arasında 3.500 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
5. **Mülk Satışı:** Gorgor veled-i Sava, Hristoz mahallesindeki mülkünü Yani veled-i Nikola'ya 130 guruşa satmıştır.
6. **Mülk Satışı:** Beşli Mustafa'nın varisleri, Kisarna köyündeki mülkü Aişe Hatun'a 78 guruşa satmıştır.

48-b

1. **Evlilik Akdi:** Feridun ibn-i Abdullah ve Aişe bint-i Hasan arasında 300 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
2. **Hibe:** Ali Bey ibn-i İbrahim, zevcesi Bağıcınan'a zeytinlik bahçesini hibe etmiştir.
3. **Hibe:** Ali Bey ibn-i İbrahim, İmaret-i Hatuniye Mahallesi'ndeki bahçe ve harabeyi zevcesi Bağıcınan'a hibe etmiştir.
4. **Mülk Tahsisi:** Hüseyin Beşe ibn-i Mustafa, bir tarlanın tasarruf hakkını Mustafa Beşe'ye 50 guruşa devretmiştir.
5. **Miras Taksimi:** Safiye bint-i Mehmed'in mirası, kızı Gülbeyi ve zevci Ahmed Beşe arasında paylaştırılmıştır.

6. **Mülk Satışı:** Gorgor veled-i Todori, Ayo Marina Mahallesi'ndeki mülkünü Yani veled-i Panayot'a 150 guruşa satmıştır.

49-a

1. **Borç ve Masraf İhtilafı:** Trabzon'daki zimmiler ve Ermeniler arasında Yuri'nin İstanbul'a gönderilmesiyle ilgili masraf paylaşımında anlaşmazlık; Ermenilerin ödeme yapması gerektiğine hükmedildi.
2. **Evlilik Akdi:** Hüseyin ibn-i Memi ve Ümmühan bint-i Mahmud arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
3. **Evlilik Akdi:** Hüseyin Ağa ibn-i Ali Çavuş ve Havva bint-i Süleyman arasında 15.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
4. **Evlilik Akdi:** Ali ibn-i Nuh ve Fatıma bint-i Ali arasında 600 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
5. **Miras Satışı:** Safiye bint-i İskender, kardeşinden intikal eden mirastaki hisselerini Süleyman Beşe'ye satmıştır.
6. **Evlilik Akdi:** Kamil ibn-i Ali ve Saliha bint-i Mustafa arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.

49-b

1. **Evlilik Akdi:** Ali ibn-i Murad ve Belkis bint-i Mustafa arasında 10.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
2. **Hırsızlık:** Acem Muhammed'in hırsızlık suçundan ayağının kesilmesine karar verilmiştir.
3. **Miras Sulhu:** Hoca Ali ve Katibe Hatun, Hadice'nin mirası üzerindeki davalarında 22 guruş karşılığında sulh olmuşlardır.
4. **Evlilik Akdi:** Ali Beşe ibn-i el-Hâc Hamza ve Rabia bint-i (isim eksik) arasında 8.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
5. **Evlilik Akdi:** Ömer ibn-i Osman ve Safiye bint-i Osman arasında 500 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.

6. **Miras Paylaşımı:** Aişe bint-i İshak Bey'in mirası kızları Fatıma, Atika ve Rukiye'ye paylaştırılmıştır.
7. **Fındık Bahçesi Sulhu:** Hindistan veled-i Aleks, fındık bahçesi anlaşmazlığını 10 gurus karşılığında Rüstem Çelebi ile çözmüştür.

50-a

1. **Evlilik Akdi:** Ali ibn-i Mustafa ve Saliha bint-i Fazlı arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
2. **Evlilik Akdi:** Ali Beşe ibn-i Resul ve Ümmühan bint-i Ali arasında 4.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
3. **Boşanma:** Ağlamış Yani, Elena'yı talâk-ı bâyin ile boşamıştır.
4. **Kaza Tespiti:** Osman bin Hüsâm'ın dut ağacından düşerek vefat ettiği tespit edilmiştir.
5. **Evlilik Akdi:** Seyyid Mustafa Efendi ve Kamile bint-i Osman arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
6. **Evlilik Akdi:** Mehmed ibn-i Ali ve Güllü bint-i Ali arasında 1.200 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
7. **Hatalı Satış İptali:** Havva bint-i Ahmed, izni olmadan yapılan bir mülk satışını feshetmiştir.

50-b

1. **Mülk Satışı:** Havva bint-i Ahmed, Yomra'daki orman hisselerini Mustafa Çavuş'a 30 riyâli gurusâ satmıştır.
2. **Evlilik Akdi:** Ali ibn-i Hüseyin ve Fatıma bint-i Mustafa arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
3. **Evlilik Akdi:** Sava veled-i Duka ve Elena bint-i Garib arasında 500 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
4. **Evlilik Akdi:** Ahmed ibn-i Mehmed ve Fatıma bint-i Ebubekir arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.

5. **Evlilik Akdi:** Ali ibn-i Süleyman ve Nazlı bint-i Bayezid arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
6. **Evlilik Akdi:** Mehmed ibn-i Ali ve Fatıma bint-i Ahmed arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
7. **Miras Anlaşmazlığı:** Seyyid İbrahim bin Nuri, Ahmed'in mirasından aldığı hissesini diğer varislerden 60 riyâli gurus karşılığında çözmüştür.
8. **Bıçaklama Davası:** Seydi bin Hasan, Ahmed bin Mehmed'in kendisini bıçakla yaraladığını ispatlamış ve hüküm alınmıştır.
9. **Evlilik Akdi:** Ahmed ibn-i Murad ve Havva Hasan arasında 800 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
10. **Evlilik Akdi:** Yusuf ibn-i Abdullah ve Kahraman bint-i Abdullah arasında 800 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.

51-a

1. **Evlilik Akdi:** Bektaş ibn-i Hüseyin Bey ve Safiye bint-i İbrahim arasında 6.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
2. **Evlilik Akdi:** Cafer ibn-i Abdullah ve Afiye bint-i Abdullah arasında 400 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
3. **Mülk Satışı:** Mehmed Ağa, Zağanos Kapısı'ndaki bir evi Havva Hatun'a sattığını talep etmiştir.
4. **Mülk Hibesi:** Havva bint-i Murad, evindeki altı hisseden birini kızı Safiye'ye hibe etmiştir.
5. **Evlilik Akdi:** Ramazan bin Osman ve Gülsüme bint-i Bünyad Beşe arasında 4.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
6. **Miras ve Hibe:** Sadi Bey'in vefatından sonra eşi Aişe ve kızı Hadice'ye bıraktığı mallar üzerinde diğer varislerin müdahalesi engellenmiştir.
7. **Kimlik Beyanı:** Sadi Bey'in tespit edilen şahidi olarak Piyale bin Abdullah kayıtlara geçmiştir.

8. **Evlilik Akdi:** Musa Beşe bin Hasan ve Nasibe bint-i Süleyman Beşe arasında 3.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
9. **Miras Dağılımı:** Sadi Bey'in Soğuksu'daki mal varlıkları kızları Ümmühan ve Havva'ya; İmaret Mahallesi'ndeki malları eşi Aişe ve kızı Hadice'ye verilmiştir.

51-b

1. **Evlilik Akdi:** Ahmed bin Mehmed ve Aişe bint-i İsmail Beşe arasında 3.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
2. **Evlilik Akdi:** Ali bin Mehmed ve Saliha bint-i Mustafa arasında 1.500 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
3. **Evlilik Akdi:** Mehmed bin Ahmed ve Havva bint-i Siyavuş arasında 1.500 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
4. **Vasi Atanması:** Mehmed Beşe'nin küçük oğulları Receb ve Ramazan için anneleri Firdevs bint-i Ali Çelebi vasi tayin edilmiştir.
5. **Miras Satışı:** Ayni Hatun'un varisleri, Orta Hisar'daki mülklerini 262,5 riyâli guruşa satmıştır.
6. **Boşanma Beyanı:** Fatıma bint-i Mustafa Halife, Meşaleci Hacı Yusuf tarafından bir yıl önce boşandığını açıklamıştır.
7. **Evlilik Akdi:** Celasin bin Abdullah ve Havva bint-i İbrahim arasında 3.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
8. **Evlilik Akdi:** Bayram bin Turhan ve Emine bint-i Mehmed arasında 1.500 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.

52-a

1. **Atama ve Talimat:** Trabzon kadılığı Esad Efendi'ye atanmış, adaletin şeriata uygun şekilde icra edilmesi talimatı verilmiştir.
2. **Evlilik Akdi:** Ahmed bin Ömer ve Aişe bint-i Himmet arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.

3. **Menkul Satışı:** Yetim Receb ve Ramazan'ın mallarından köle ve çift öküz, 58 guruşa satılmıştır.
4. **Boşanma ve Nafaka:** Fatıma bint-i Ahmed ve Dilaver bin Abdullah boşanmış, nafaka ile ilgili tüm yükümlülükler karşılıklı olarak yerine getirilmiştir.
5. **Evlilik Akdi:** Simyon ve Elena arasında 500 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
6. **Evlilik Akdi:** Kamil bin Ali ve Rabia bint-i Mustafa arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
7. **Menkul Satışı:** Rukiye bint-i Abdullah, bahçesini Ümmühan bint-i Muslı'ya 20 riyal karşılığında satmıştır.
8. **Zarar Talebi:** Nasuh ibn-i Ayas, düğünde oğlunun ağaçtan düşerek zarar gördüğünü iddia etmiş, ancak iddia kanıtlanamadığından reddedilmiştir.
9. **Sağlık Şikâyeti:** Fatıma bint-i İbrahim, kocasının hastalığı sebebiyle ayrılma talep etmiş, ancak hastalık tespit edilmediği için talebi reddedilmiştir.

52-b

1. **Mülk Teyidi:** Ali Beşe, Mahmud Çelebi'nin mülk satışına dair eski bir belgeyi inceleyerek, mülkün kendisine ait olduğunu ispatlamıştır.
2. **Mülk Satışı:** Ali Beşe, Mehmed Ağa'ya mülklerini 160 riyal karşılığında satmıştır.
3. **Evlilik Akdi:** Dilaver bin Abdullah ve Sabire bint-i Süleyman arasında 150 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
4. **Menkul Satışı:** Celasin bin Abdullah, bir bahçeyi Esmâ bint-i Muslı'ya 23 guruşa satmıştır.
5. **Nikâh Yenilemesi:** Ali bin Hüseyin ve Fatıma bint-i Mustafa, nikâhlarını mihr artışıyla yenilemiştir.
6. **Fiziksel Saldırı:** Ali Beşe, Fazlı Beşe'nin kendisine saldırdığını mahkemeye taşımış, karşı taraf suçunu kabul etmiştir.

7. **Evlilik Akdi:** Ferhad bin Abdullah ve Letafet bint-i Abdullah arasında 300 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
8. **Nikâh Yenilemesi:** Osman ibn-i Derviş ve Fatıma bint-i Ali, nikâhlarını mihr artışıyla yenilemiştir.
9. **Evlilik Akdi:** Derviş Hasan ve Havva bint-i Abdullah arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.

53-a

1. **Emanet Malların Kaydı:** Zülfikar Ağa tarafından bir Ermeni'nin malları koruma altına alınmıştır.
2. **Menkul Davası:** Yetim Aişe bint-i Ahmed'in babasından kalan mülkü üzerine açılan dava, Ümmi'nin cihaz karşılığı mülkünü babasına devrettiği yönünde sonuçlanmıştır.
3. **Menkul Satışı:** Ali Beşe, bir bahçeyi Yusuf bin Abdullah'a 35 riyal karşılığında satmıştır.
4. **Mülk Satışı:** Mustafa Çelebi, bir mülkünü Murtaza Beşe'ye 125 riyal karşılığında satmıştır.
5. **Evlilik Akdi:** Mehmed bin Mustafa ve Rahime bint-i Mehmed arasında 4.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
6. **Mülk Davası:** Hasan Beşe, bir emrud ağacı ve asmalı kara ağaçların mülkü üzerine dava açmış, mülk kendisine ait olduğu hükmü verilmiştir.

53-b

1. **Menkul Davası:** Ali Beşe, Ali Paşa'nın bir mülkü haksız yere tasarruf ettiğini iddia etmiş, ancak iddiasını kanıtlayamadan firar etmiştir.
2. **Borç ve Mülk Anlaşması:** Murtaza bin Mehmed, Ali Beşe'ye borcuna karşılık mülkünü satmıştır.
3. **Menkul Bağışı:** Mazlum Hasan Çelebi, Hadice bint-i Ali'ye bir araziye hibe ettiğini beyan etmiştir.

4. **Evlilik Akdi:** Kaytas bin Abdullah ve Fatıma bint-i Yusuf arasında 1.500 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
5. **Menkul Satışı:** Saliha bint-i Abdullah, bir mülkü Mehmed Bey'e 40 riyal karşılığında satmıştır.
6. **Miras Tespiti:** Narin bint-i Köse Hüseyin'in varisi olarak kardeşi Süleyman Beşe belirlenmiştir.

54-a

1. **Fiziksel Saldırı:** Hasan Çelebi, Abdurrahman Çelebi'den şikayetçi olmuş, saldırgan suçunu kabul etmiştir.
2. **Menkul Bağışı:** Abide Hatun, miras ve menkullerini annesi Fatıma Hatun'a bağışlamıştır.
3. **Miras Davası:** Murad ibn-i Rüstem, Safiye bint-i İskender'in mirasını Musa ibn-i Mustafa'ya devretmiştir.
4. **Trabzon Kadılığı Ataması:** İbrahim Efendi Trabzon kadısı olarak atanmıştır.
5. **Naib Ataması:** Esad Efendi, Trabzon kazası için İbrahim Efendi'yi naib olarak atamıştır.
6. **Evlilik Akdi:** Satılmış bin Fazlı ve Emine bint-i Ömer arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
7. **Sulh Anlaşması:** Yusuf Ağa ve Topal Piri arasında 40 guruş karşılığında sulh sağlanmıştır.
8. **Görev Devir Teslimi:** Nasuh Çavuş, Trabzon iskelesi emanetini Ali Bey'e devretmiştir.

54-b

1. **Şikâyet ve Tazallüm:** Of kazasında bazı kişilerin kanunsuz hareketleri şikayet edilmiştir.
2. **Evlilik Akdi:** Mehmed Ali bin Mustafa ve Ümmühan bint-i Hasan arasında 8.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.

3. **Yıldırım Felaketi:** Hasan Beşe'nin yıldırım düşmesi sonucu vefatı mahkemece tescillenmiştir.
4. **Köle Azadı:** Murtaza Beşe'nin sahibi olduğu Dilaver ve oğlu Murad kölelikten azat edilmiştir.
5. **Köle Azadı:** Hacer bint-i Davud, kölesi Gülşade ve kızı İnsaf'ı azat etmiştir.

55-a

1. **Miras Paylaşımı:** Fatıma bint-i İsa'nın mirası paylaşılmış, amcası Mehmed Çelebi payını almıştır.
2. **Evlilik Akdi:** İlyas bin Hüseyin ve Nasibe bint-i Hasan arasında 1.500 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
3. **Vasiyet:** Esma'nın mallarını korumak için İbrahim Çelebi vasi olarak atanmıştır.
4. **Mülk Davası:** Hüseyin bin () ve Mahmud Beşe arasında su kuyusu kullanım hakkı Hüseyin'e verilmiştir.
5. **Evlilik Akdi:** Hüseyin bin Abdullah ve Kamile bint-i Mustafa arasında 500 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
6. **Mülk Davası:** Aişe bint-i Mustafa'nın babasından kalan mülkü üzerinde hak iddia eden Saliha ve Safiye'nin iddiaları reddedilmiştir.
7. **Evlilik Akdi:** Bostan Çelebi bin el-Hâc İshak ve Adile bint-i Murad arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.

55-b

1. **Evlilik Akdi:** Ali bin Mehmed ve Miyase bint-i Ali arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
2. **Evlilik Akdi:** Süleyman bin Mehmed ve Saliha bint-i Hüseyin arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
3. **Menkul Bağışı:** Ali Beşe'nin kızı Fatıma'ya yaptığı hibe tasdik edilmiştir.

4. **Mülk Davası:** İbrahim Beşe, zayi olan bir hayvanı için hakkını mahkemede kanıtlamıştır.
5. **Görev Devir Teslimi:** Mustafa Çelebi, Trabzon iskelesindeki görevini Ali Ağa'ya devretmiştir.
6. **Evlilik Akdi:** el-Hâc Ahmed bin Abdülbaki ve Hadice bint-i Hüseyin arasında 1.500 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
7. **Cinayet Araştırması:** Belkıs bint-i Havva, kocası İbrahim Beşe'nin cinayete kurban gittiğini mahkemeye bildirmiştir.
8. **Evlilik Akdi:** Hamza bin Süleyman ve Elife bint-i Veli arasında 4.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.

56-a

1. **Menkul Hibe:** Emine bint-i Hızır, mülkünün yarısını oğlu Mehmed Beşe'ye bağışlamıştır.
2. **Evlilik Akdi:** Ali bin İbrahim ve Saliha bint-i Mehmed arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
3. **Evlilik Akdi:** Ali bin Abdullah ve Asiye bint-i Süleyman arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik gerçekleştirilmiştir.
4. **Menkul Dava:** Abdülbaki bin Ali Beşe'nin mülkünün varisler arasında paylaşımı tartışılmış, mülkün Abdülbaki'ye hibe edildiği kanıtlanmıştır.
5. **Evlilik Akdi:** Mahmud bin Hasan ve Ümmi bint-i Osman Beşe arasında 1.500 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
6. **Evlilik Akdi:** Bekir bin Ali ve İnsaf bint-i Mahmud arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik gerçekleştirilmiştir.
7. **Evlilik Akdi:** Hasan Beşe bin Hamza ve Fatıma bint-i Ali Beşe arasında 6.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
8. **Evlilik Akdi:** Ali bin Hüseyin ve Fatıma bint-i Derviş Ali arasında 3.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik gerçekleştirilmiştir.

9. **Zina İddiası:** İshak Beşe, Praškeva'nın zina sonucu hamile olduğunu belirtmiş, mahkemece ifadesi alınmıştır.

56-b

1. **Borç Davası:** Rukiyye bint-i Mehmed, oğlunun altın borcunu talep etmiş, borcun ödendiği belgelenmiştir.
2. **Menkul Satışı:** Mahmud Çelebi, bahçesini ve eşyalarını Mirza Bey'e satmıştır.
3. **Vakfiye Onarımı:** Tavaşi Mahmud Ağa evkafı tamirat için üç yüz kuruşluk keşif raporu hazırlanmıştır.
4. **Menkul Satışı:** Mehmed Çelebi, Torul kazasındaki mülklerini Osman ve Afaksand'a satmıştır.
5. **Evlilik Akdi:** Abdülbaki bin Osman ve Aişe bint-i Ahmed Beşe arasında 1.500 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik gerçekleştirilmiştir.

57-a

1. **Evlilik Akdi:** Malkoç bin Hamza ve Asiye bint-i Osman arasında 700 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
2. **Menkul Satışı:** Muharrem Beşe, mülkünü Ahmed Ağa'ya 33 riyali kuruşa satmıştır.
3. **Evlilik Akdi:** Yusuf bin Davud ve Aişe bint-i Ali arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik gerçekleştirilmiştir.
4. **Sulh Anlaşması:** Musa ve Bali Beşe arasında 100 riyali kuruş bedelle anlaşma sağlanmıştır.
5. **Evlilik Akdi:** el-Hâc Hasan bin Abdullah ve Saliha bint-i Hüseyin arasında 1.500 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
6. **Menkul Satışı:** Abdülbaki'nin mülkü Süleyman Çelebi aracılığıyla es-Seyyid İbrahim Çelebi'ye satılmıştır.
7. **Evlilik Akdi:** Sefer bin Hüseyin ve Atika bint-i Osman arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik gerçekleştirilmiştir.

8. **Menkul Satışı:** Aişe ve Havva bint-i Hüseyin, mülklerini Ahmed Beşe'ye satmıştır.

57-b

1. **Evlilik Akdi:** el-Hâc Kurd bin Süleyman Bey ve Ümmi bint-i Kavanoz Abdülbaki arasında 8.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
2. **Evlilik Akdi:** Mehmed bin Abdullah ve Emine bint-i Abdullah arasında 500 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
3. **Evlilik Akdi:** İsmail bin Abdullah ve Meryem bint-i Abdullah arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik gerçekleştirilmiştir.
4. **Boşanma Davası:** Mümine bint-i Mehmed'in, eşinden boşanma talebi mahkemece onaylanmıştır.
5. **Evlilik Akdi:** Memi bin Rüstem ve Emine bint-i Fazlı arasında 1.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
6. **Kaftan-Baha Talebi:** Maçuka kazası reâyâsı, vali tarafından talep edilen kaftan-bahâ vergisinin hukuksuzluğunu kanıtlamıştır.
7. **Menkul Satışı:** Abdülbaki'nin değirmeni ve bahçesi Mustafa Çavuş'a satılmıştır.

58-a

1. **Evlilik Akdi:** Hasan bin Süleyman ve Nevbahar bint-i Abdullah arasında 4.000 dirhem mihrü'l-müeccel ile evlilik yapılmıştır.
2. **Sulh Anlaşması:** Samoild'in kızları, babalarından kalan mülk üzerindeki davalarını, Mehmed Beşe ile 21 kuruş karşılığında sulh ederek çözmüştür.
3. **Menkul Satışı:** Mehmed Çelebi, Orta Hisar'daki mülkünü damadı Ömer Ağa'ya 190 riyali kuruş karşılığında satmıştır.
4. **Nafaka Davası:** Veli'nin dul eşi Rabia, kızı Aişe için günlük 3 akçe nafaka bağlanmasını talep etmiş ve mahkemece kabul edilmiştir.

5. **Menkul Satışı:** Fatıma bint-i Ali Beşe'nin vekili, Meydan-ı Şarki Mahallesi'ndeki bir mülkü Tekeli Mehmed Beşe'ye 210 kuruş karşılığında satmıştır.
6. **Menkul Satışı:** Rukiyye bint-i Kara Mehmed'in vekili, Sûk-ı Sultani'deki bir dükkanı Süleyman Çelebi'ye 13 riyali kuruş karşılığında satmıştır.
7. **Menkul Satışı:** Süleyman Çelebi, Sûk-ı Sultani'deki çıkırcı dükkanını Halil Beşe'ye 25 kuruş karşılığında satmıştır.

58-b

BOŞ

59-a, 59-b

1. Kale Beşlilerinin günlük ulufeleri

60-a

1. **Atama:** Trabzon Kalesi Beşlü Kethüdalığı'na Hasan, yevmi 15 akçe ulufe ile atanmıştır.
2. **Soruşturma:** Trabzon Beylerbeyisi Yusuf'un talebiyle, bazı eşkıyanın halk üzerinde yaptığı saldırı ve cinayetlerin araştırılması için kadiya ferman gönderilmiştir.
3. **Atama:** Trabzon eyaletine vali olarak atanması için Kastamonu sancak mutasarrıfı Ahmed Paşa'ya ferman iletilmiştir.
4. **Yardım Gönderimi:** Yeniçeri çavuşlarından Ahmed Çavuş ve bir kişi daha, Sarıca hususunda emirle görevlendirilmiştir.

60-b

1. **Yeniçeri Serdari Ataması:** Trabzon'a bağlı yeniçeri serdarlığı görevine İlyas Beşe, 26. Bölük'ten atanmıştır.
2. **İltizam:** Trabzon iskelesi ve gümrük mukataası, Ali Mehmed'e 1 yıllığına 14 akçe yevmiye karşılığında verilmiştir.
3. **Yeniçeri Çavuşu Ataması:** Trabzon'da görevli çavuşun yerine 16. Bölük'ten Mehmed Çavuş atanmıştır.

4. **Muhzır Ataması:** Trabzon mahkemesinde boşalan muhzırbaşı görevine Süleyman atanmıştır.

61-a

1. **Kethüda Ataması:** Trabzon Kalesi Beşlülerine Hüseyin, yevmi 15 akçe ulufe ile kethüda olarak atanmıştır.
2. **Yeniçeri Serdarı Ataması:** Trabzon'da 19. Bölük'ten Mehmed, serdar olarak tayin edilmiştir.
3. **Serbölük Ataması:** Trabzon Beşlüsü 5. Bölük ağası Hamza, yevmi 12 akçe ile serbölük olarak atanmıştır.
4. **En'am-hân Ataması:** Trabzon iskelesi mukataasından yevmi 1,5 akçe ile Mehmed, en'am-hân olarak tayin edilmiştir.
5. **Ustalık Seferberliği:** Samsun'dan Trabzon'a marangoz, demirci ve diğer işçilerin kadirga yapımı için sevki emredilmiştir.

61-b

BOŞ

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyad, ad : **KEL,Volkan**

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet
Yüksek Lisans	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü	2025
Lisans	Gazi Üniversitesi	2013

